

Nr 60.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring m. m.; given Stockholms slott den 15 januari 1954.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om yrkesskadeförsäkring;
- 2) lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring; samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal.

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att 1916 års olycksfallsförsäkringslag, 1929 års yrkessjukdomsförsäkringslag och 1918 års fiskarförsäkringsförordning fr. o. m. den 1 januari 1955 avlöses av en lag om yrkesskadeförsäkring.

Den nya yrkesskadeförsäkringen föreslås skola samordnas med den allmänna sjukförsäkringen enligt de riktlinjer, som godkändes av 1953 års riksdag i samband med att beslut fattades om sjukförsäkringsreformens genomförande. Samordningen innebär att personer, som är både sjukförsäkrade och obligatoriskt yrkesskadeförsäkrade, vid yrkesskada skall få ersättning från yrkesskadeförsäkringen först sedan en viss tid, den s. k. samordningstiden, gått till ända. Under samordningstiden skall sjukhjälp utgå från allmän sjukkassa enligt sjukförsäkringslagens regler på samma sätt som vid sjukdom i allmänhet. Samordningstiden skall omfatta tiden t. o. m. 90:e dagen efter olycksfallsdagen eller, om yrkesskadan uppkommit på annat sätt än genom olycksfall, efter dagen för skadans yppande. Om skadan medför rätt till livränta, skall samordningstiden dock upphöra senast den dag, livränterätten inträder.

Den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen är avsedd att omfatta arbetstagarna, men liksom enligt den nuvarande lagstiftningen skall yrkesutbildningselever i viss utsträckning kunna av Kungl. Maj:t likställas med arbetstagare.

Genom samordningen har det blivit möjligt att borttaga vissa nu gällande undantag i fråga om den obligatoriskt försäkrade personkretsen. Det nuvarande undantaget för arbetstagare, som är familjemedlemmar till arbetsgivaren, föreslås sålunda slopat för sådana familjemedlemmar — utom arbetsgivarens hustru — som är obligatoriskt sjukpenningförsäkrade enligt sjukförsäkringslagen. Härigenom kommer bl. a. företagares hemmavarande barn över 16 år att i regel vara obligatoriskt yrkesskadeförsäkrade då de utför arbete för familjefaderns räkning. Vidare föreslås att försäkringsskyddet utvidgas så att det — i motsats till vad som nu är fallet — kommer att gälla även under arbete i det egna hemmet. Härigenom kommer bl. a. hemindustriens arbetare att omfattas av försäkringen.

Även andra utvidgningar föreslås. Sålunda avses de s. k. färdolycksfallen skola ersättas i något större utsträckning än hittills. Yrkessjukdomarna skall vidare i väsentligt ökad omfattning vara ersättningsberättigande. Den viktigaste nyheten i detta avseende innebär att sjukdomar, som orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av något ämne, alltid skall omfattas av försäkringen — och alltså inte såsom nu endast om ämnet finnes upptaget i en i lagen fastställd förteckning.

Försäkringsförmånerna föreslås skola liksom nu avse läkarvård, tandläkarvård, sjukhusvård, resor, läkemedel, proteser m. m. samt sjukpenning, invalidlivränta, efterlevandelivränta och begravningshjälp. Såväl sjukpenningen som livräntorna skall till storleken vara beroende av den skadades årliga arbetsförtjänst, vilken icke får beräknas till lägre belopp än 1 200 kr. (f. n. 900 kr.) eller till högre belopp än 15 000 kr. (f. n. 7 200 kr.). Sjukpenningsskalan anknytes till den vid 1953 års riksdag för sjukförsäkringen antagna tabellen, vilket innebär att hel sjukpenning skall utgöra lägst 3 kr. och högst 20 kr. om dagen. I enlighet med vad som beslutats för sjukförsäkringens del skall sjukpenningen i förekommande fall förhöjas med barntillägg om 1, 2 eller 3 kr. och utbytas mot hempenning vid sjukhusvistelse. Högsta årlivräntan för helinvalid under 67 år skall enligt förslaget utgöra 11 000 kr. mot 6 600 kr. f. n.

I fråga om efterlevandeersättningarna föreslås en rad ändringar, som i regel innebär utvidgning av den ersättningsberättigade personkretsen och höjning av nu gällande maximi- och minimibelopp. Sålunda föreslås bl. a. att den omkomnes barn, vilka f. n. inte har rätt till livränta längre än tills de fyllt 16 år, i händelse av arbetsoförmåga på grund av sjukdom e. d. skall kunna få livränta upp till 21 års ålder. En annan nyhet är, att ogift kvinna, som sedan avsevärd tid sammanlevde med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden, skall ha rätt till livränta. Högsta änke-

livräntan höjes från 2 400 till 5 000 kr. för år. Begravningshjälpen höjes från 500 till 600 kr.

Den nya yrkesskadeförsäkringen föreslås öppnad för frivillig anslutning, antingen enskilt eller kollektivt genom arbetsgivare, yrkes- eller fackorganisation eller utbildningsanstalt. För de obligatoriskt yrkesskadeförsäkrade är den frivilliga försäkringen tänkt som ett sjukförsäkringen kompletterande skydd för skador under fritid och i egen verksamhet. För övriga avses den frivilliga försäkringen i princip komplettera sjukförsäkringen dygnet runt och året om. Viss avtalsfrihet föreslås dock i frågan om försäkringsskyddets omfattning och försäkringsförmånernas storlek. Vid skada, som omfattas av den frivilliga försäkringen enligt yrkesskadeförsäkringslagen, skall ersättning från sjukförsäkringen utgå även efter samordningstidens slut, dock ej längre än till dess rätt till livränta från yrkesskadeförsäkringen inträder.

I fråga om yrkesskadeförsäkringens administration överensstämmer förslaget med vad som nu gäller. Försäkringen skall alltså enligt förslaget handhavas av riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen med försäkringsrådet som besvärinstans. Förslaget är emellertid i denna del att betrakta som ett provisorium i avbidan på att frågan om den samordnade sjuk- och yrkesskadeförsäkringens organisation definitivt löses.

Förslag
till
Lag
om yrkesskadeförsäkring.

Häri genom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Försäkring enligt denna lag är dels obligatorisk och dels frivillig.

Den obligatoriska försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten men må på villkor som nedan sägs i stället ske i ömsesidigt försäkringsbolag, som bildats för sådant ändamål och för vars förbindelser delägarna svara med obegränsad personlig ansvarighet. Frivillig försäkring tecknas i riksförsäkringsanstalten eller i dylikt bolag.

När i denna lag användes uttrycket försäkringsinrättning, avses därmed riksförsäkringsanstalten eller bolag som nyss nämnts.

2 §.

Besvär och ansökningar prövas enligt vad nedan stadgas av försäkringsrådet, som jämväl i övrigt har att med uppmärksamhet följa försäkringens tillämpning och utveckling.

Grunderna för försäkringsrådets organisation och verksamhet bestämmas av Konungen med riksdagen.

Obligatorisk försäkring.

Allmänna bestämmelser.

3 §.

Varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst är, såvida ej annat förordnas av vad i 4 eller 5 § sägs, försäkrad för yrkesskada.

I den mån Konungen så förordnar skall den, som åtnjuter undervisning vid anstalt för yrkesutbildning eller som eljest undergår yrkesutbildning eller förberedande sådan utbildning eller deltagar i praktisk yrkesorientering, vid tillämpningen av denna lag anses som arbetstagare, ändå att han ej är i tjänst hos annan.

Kostnaden för försäkringen bestrides, med bidrag av statsmedel till omkostnaderna, genom försäkringsavgifter, som erläggas av arbetsgivaren. I

fall som avses i andra stycket anses den, som driver anstalten eller genom vilkens försorg undervisningen eljest anordnas, såsom arbetsgivare.

4 §.

Från försäkringen undantages arbetstagare, som är gift med arbetsgivaren.

Jämväl arbetstagare, som är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag med arbetsgivaren eller dennes make och som varaktigt lever i hushållsgemenskap med arbetsgivaren, är undantagen från försäkringen, dock endast såvida arbetstagaren ej är sjukpenningförsäkrad enligt 7 § lagen om allmän sjukförsäkring. Med släktskap likställes adoptivförhållande.

Utföres arbetet för två eller flera arbetsgivares gemensamma räkning, skall vad i första och andra styckena är stadgat om undantag från försäkringen icke äga tillämpning, med mindre förutsättningarna därför äro uppfyllda i förhållande till envar av arbetsgivarna.

5 §.

Konungen äger från försäkringen undantaga arbetstagare, som äro anställda hos staten eller kommun och som på grund härav tillförsäkrats ersättningar vid yrkesskada vilka finnas väsentligen motsvara försäkringsförmånerna.

Konungen äger ock meddela sådana från lagens bestämmelser avvikande föreskrifter som finnas böra gälla i anledning av att arbetstagare, vilka äro anställda hos annan än staten, på grund av sin anställning äro tillförsäkrade pensioner av statsmedel vid arbetsoförmåga till följd av yrkesskada eller andra mot försäkringsförmånerna svarande förmåner, som helt eller delvis bekostas av staten.

6 §.

Med yrkesskada förstås

- a) skada till följd av olycksfall i arbetet;
- b) skada, som eljest orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ämne eller strålände energi; samt
- c) i den mån Konungen så föreskriver skada, som annorledes än genom olycksfall orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser, av fortgående, upprepat eller ovanligt tryck, av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg eller av buller eller smitta.

Med skada avses kroppsskada ävensom skada å konstgjord lem eller därmed jämförlig anordning, som är i bruk för sitt ändamål.

Solsting, värmeslag, förfrysning, inflammation i arbetsvalk ävensom skada genom mekanisk inverkan under högst några få dagar anses städse hava uppkommit genom olycksfall.

Till olycksfall i arbetet hänföres jämväl olycksfall vid färd till eller från arbetsstället, såframt färden föranledes av och står i nära samband med arbetsanställningen.

Skada, som orsakats av krigsåtgärd under krig vari riket befinner sig, anses ej såsom yrkesskada.

7 §.

Har arbetstagare, som ådragit sig skada, varit utsatt för olycksfall i arbetet, skall orsakssamband anses föreligga mellan olycksfallet och skadan, såvida icke övervägande skäl tala däremot.

Vad som nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, om arbetstagaren i arbetet varit utsatt för inverkan, som avses i 6 § första stycket b) eller c).

8 §.

Yrkesskada, som avses i 6 § första stycket b) eller c) eller tredje stycket, anses hava inträffat den dag skadan yppades.

9 §.

Med *årlig arbetsförtjänst* avses, där ej annat följer av vad nedan sägs, det belopp, vartill försäkrads inkomst av förvärvsarbete, utan hänsyn till övergående sjukdom, tillfälligt övertidsarbete eller annan särskild omständighet, vid tid då skada inträffar kan antagas uppgå för år räknat.

Har hushållsarbete i hemmet hindrat försäkrad att utföra förvärvsarbete i full utsträckning, skall efter vad som prövas skäligt hushållsarbetet likställas med förvärvsarbete. Värdet av hushållsarbetet i hemmet ävensom inkomst av förvärvsarbete för egen räkning må ej beräknas högre än som motsvarar i orten gängse avlöning för liknande arbete för annans räkning. Utgöres inkomst helt eller delvis av naturaförmåner, skola dessa uppskattas efter de regler, som tillämpas vid taxering till kommunal inkomstskatt.

För försäkrad, som vid tiden för skadans inträffande ej fyllt tjugufem år, skall den årliga arbetsförtjänsten vid bestämmande av ersättning för tid efter det han uppnår nämnda ålder eller av livränta till efterlevande beräknas till det belopp, vartill hans inkomst av förvärvsarbete skäligen kan, med hänsyn till arten av hans sysselsättning vid tiden för skadans inträffande, antagas hava kommit att uppgå vid denna ålder, därest skadan ej inträffat. På motsvarande sätt skall, om den försäkrade ej fyllt tjuguetta år, hans sannolika inkomst vid tjuguetta års ålder läggas till grund för bestämmande av ersättning till honom för tid mellan tjuguetta och tjugufem års ålder och, om den försäkrade ej fyllt aderton år, hans sannolika inkomst vid aderton års ålder läggas till grund för bestämmande av ersättning till honom för tid mellan aderton och tjuguetta års ålder.

Undergår försäkrad vid tiden för skadans inträffande yrkesutbildning, må den årliga arbetsförtjänsten icke bestämmas till lägre belopp än det, vartill hans inkomst av förvärvsarbete skäligen kan antagas hava uppgått,

om han, därest skadan ej inträffat, vid denna tidpunkt avbrutit yrkesutbildningen och i stället ägnat sig åt dylikt arbete. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning därest den försäkrade vid den senare tidpunkt, som enligt tredje stycket skall vara avgörande för arbetsförtjänstens beräkning, skulle hava ägnat sig åt yrkesutbildning, om skadan ej inträffat.

Åtnjöt försäkrad i anledning av tidigare skada pension, livränta eller annan ersättning, skall efter vad som finnes skäligt sådan ersättning anses såsom inkomst av förvärvsarbete vid bestämmande av livränta till efterlevande.

Har försäkrad, som ådragit sig skada genom långvarig inverkan av sådan beskaffenhet som avses i 6 § första stycket b) eller c), först avsevärd tid efter skadans yppande varaktigt upphört att arbeta i verksamhet, i vilken fara föreligger för dylik skada, må den årliga arbetsförtjänsten vid bestämmande av ersättning för tid efter arbetsavbrottet icke beräknas till lägre belopp än som skolat fastställas, om skadan yppats vid tiden för arbetsavbrottet.

Uppgår den årliga arbetsförtjänsten icke till ettusentvåhundra kronor, skall den beräknas till detta belopp. Överstiger den årliga arbetsförtjänsten femtontusen kronor, tages överskjutande belopp icke i beräkning.

10 §.

Vid bedömande i vad mån yrkesskada medfört nedsättning av arbetsförmågan skall hänsyn tagas till skadans beskaffenhet och dess inverkan ej blott på den skadades förmåga i allmänhet att bereda sig inkomst av arbete utan även på hans förmåga att utöva sitt yrke. Var den skadade vid skadans inträffande behäftad med kroppsskada eller lyte, skall hänsyn tagas jämvel härtill.

Drabbas försäkrad, som genom yrkesskada fått sin arbetsförmåga varaktigt nedsatt med mindre än en tiondel, av ny yrkesskada, skall den tidigare skadan anses hava orsakats av samma händelse, som orsakat den senare skadan.

Därest den skadade undergår yrkesutbildning, som huvudsakligen syftar till och är ägnad att väsentligt minska skadans inverkan på hans förmåga att framdeles bereda sig arbetsinkomst, skall vid bedömande av arbetsförmågans nedsättning under utbildningstiden beaktas i vad mån utbildningen medför hinder för honom att utföra förvärvsarbete. Vid bedömande av arbetsförmågans nedsättning efter utbildningstidens slut må, om utbildningen kan antagas hava varaktigt minskat skadans inverkan på arbetsförmågan, skälig hänsyn tagas härtill.

Ersättningar.

11 §.

För tid till och med nittionde dagen efter den då yrkesskada inträffar, dock längst till den dag skadan medför rätt till livränta, (*samordnings-*

tid) äger den skadade, såframt han är försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring, rätt att erhålla sjukhjälp från allmän sjukkassa enligt vad därom är stadgat i nämnda lag.

Är den skadade under samordningstiden eller del därav ej försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring, skall för sådan tid till honom utgivas ersättning enligt denna lag med belopp, som han skulle hava ägt uppbära i sjukhjälp från allmän sjukkassa, därest han omfattats av den obligatoriska sjukförsäkringen.

Medför yrkesskada under samordningstiden behov av sjukvård utom riket eller tandläkarvård eller sådana särskilda hjälpmedel, som avses i 12 §, skola erforderliga kostnader härför, utgifter för nödiga resor inräknade, ersättas enligt denna lag, i den mån ersättning icke utgår enligt lagen om allmän sjukförsäkring. Vad nu sagts skall ock gälla i fråga om kostnader för särskild vård, som på försäkringsinrättningens begäran lämnas den skadade.

12 §.

Föranleder yrkesskada efter samordningstidens utgång behov av *läkar-, tandläkar- eller sjukhusvård* eller av *läkemedel*, skola erforderliga kostnader härför ävensom nödiga utgifter för *resor* ersättas av försäkringsinrättningen. Med läkarvård likställes sjukgymnastik eller eljest behandling med bad, massage, elektricitet eller hetluft eller annan därmed jämförlig behandling, som meddelas efter läkares föreskrift. Kan läkarvård ej anskaffas utan oskäligen omgång eller kostnad, må ersättning i stället lämnas för annan lämplig vård.

Ersättning skall ock utgå för erforderliga kostnader för *särskilda hjälpmedel* till lindrande av menliga följder av skadan, såsom kryckor, konstgjorda lemmar och glasögon. Erfordras förnyelse av dylika hjälpmedel må, när skäl därtill prövas föreligga, kostnaden härför ersättas genom ett årligt belopp, som svarar mot den sannolika årliga kostnaden för förnyelsen, eller genom ett belopp för en gång, motsvarande kostnadens kapitalvärde enligt beräkningsgrunder som fastställas av Konungen.

13 §.

Förorsakar olycksfall eller inverkan, som avses i 6 §, efter samordningstidens utgång sjukdom, äger den skadade uppbära *hel sjukpenning* för varje dag, sjukdomen medför förlust av arbetsförmågan, och *halv sjukpenning* för varje dag, arbetsförmågan till följd av sjukdomen är nedsatt med minst hälften.

Sjukpenningens storlek bestämmes, där ej annat följer av vad i femte stycket sägs, av den sjukpenningklass, till vilken den skadade med hänsyn till sin årliga arbetsförtjänst är att hänföra.

Sjukpenningklasserna och beloppet av hel sjukpenning inom varje klass framgå av följande tabell:

Sjukpenningklass nr	Den skadades årliga arbetsförtjänst uppgår		Beloppet av hel sjukpenning	
	till kr.	men ej till kr.	för tid t. o. m. den månad under vilken den skadade fyller 67 år kr.	för tid därefter kr.
1	—	1 800	3	3
2	1 800	2 400	4	4
3	2 400	3 000	5	5
4	3 000	3 600	6	5
5	3 600	4 200	7	6
6	4 200	5 000	8	6
7	5 000	5 800	9	7
8	5 800	6 800	10	7
9	6 800	8 400	12	8
10	8 400	10 200	14	9
11	10 200	12 000	16	10
12	12 000	14 000	18	11
13	14 000	—	20	12

Halv sjukpenning utgör hälften av hel sjukpenning.

Sjukpenning må ej i något fall utgå efter sjukpenningklass med lägre nummer än den sjukpenningklass, till vilken den skadade hör enligt 22 § lagen om allmän sjukförsäkring, och ej heller med lägre belopp än som skolat utgå i sjukpenning från allmän sjukkassa, därest skadan ej utgjort yrkesskada. För tid, beträffande vilken livränta, som tillerkänts den skadade, enligt 16 § första stycket andra punkten icke må uppbäras, må hel sjukpenning jämte barntillägg, som avses i 14 §, icke utgå med lägre belopp än som motsvarar livräntan för dag räknad.

14 §.

Har skadad, som är försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring, ett eller flera hemmavarande barn, vilka äro sjukvårdsförsäkrade såsom barn till honom, skall utgivas *barntillägg* till sjukpenningen. Barntillägg till hel sjukpenning utgör en krona för ett eller två barn, två kronor för tre eller fyra barn samt tre kronor för fem eller flera barn, allt för dag. Barntillägg till halv sjukpenning utgår med hälften av belopp som nu sagts.

Vad i första stycket sägs skall även gälla, därest den skadade har annat barn, som icke uppnått den ålder varmed följer försäkringsplikt enligt lagen om allmän sjukförsäkring, såframt den skadade är underhållsskyldig beträffande barnet och styrker att underhållsskyldigheten fullgöres. Barntillägg må dock ej utgivas för barn, som är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till make med vilken den skadade sammanlever. Ej heller må barntillägg utgå för tid, beträffande vilken annan jämlikt första stycket äger uppbära barntillägg för barnet.

Är den skadade icke försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring, skall barntillägg enligt vad ovan stadgats ändock utgivas, därest sådant tillägg skolat utgå om den skadade varit försäkrad enligt nämnda lag.

15 §.

För tid, då yrkesskada föranleder sjukhusvård, skall i stället för sjukpenning utgivas *hempenning*.

Hempenning utgår, där ej annat följer av vad nedan i tredje stycket stadgas, för dag med belopp, motsvarande den sjukpenning som eljest skolat utgå, minskat med tre kronor dock med högst hälften av sjukpenningens belopp. Å hempenning skall utgivas barntillägg enligt vad i 14 § sägs.

För skadad kvinna, som är försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring och i hemmet har minst ett barn under tio år vilket är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller hennes make, skall hempenningen utgöra minst tre kronor för dag. Sådan kvinna skall tillika äga uppbära barntillägg till hempenning med två kronor, såframt hon ej enligt 14 § är berättigad till barntillägg med högre belopp. Vad i sistnämnda lagrum är stadgat för fall att den skadade ej är försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i detta stycke.

I övrigt skall vad i denna lag sägs om sjukpenning gälla även hempenning.

16 §.

Har olycksfall eller inverkan, som avses i 6 §, efter upphörande av därav förorsakad sjukdom medfört under längre eller kortare tid bestående förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av densamma med minst en tiondel, utgives under tiden *livränta* till den skadade. Medför samma olycksfall eller inverkan ånyo sjukdom, på grund varav sjukpenning skall utgå, äger den skadade dock icke uppbära livräntan under sjukdomstiden. Livräntan beräknas på grundval av den skadades årliga arbetsförtjänst, i förekommande fall nedsatt efter vad i tredje stycket sägs, (*ersättningsunderlaget*) samt utgår för tid till och med den månad, under vilken han fyller sextio-sju år, med belopp som för år räknat motsvarar

a) vid förlust av arbetsförmågan: elva tolfte delar av ersättningsunderlaget,

b) vid nedsättning av arbetsförmågan med minst tre tiondelar: en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget, minskad med en tolfte del av detta, och

c) vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än tre tiondelar: den del av två tredjedelar av ersättningsunderlaget, som svarar mot graden av nedsättningen.

För tid från och med månaden näst efter den, under vilken skadad fyllt

sextiosju år, utgör livräntan tre fjärdedelar av det belopp, vartill livräntan skall beräknas jämligt första stycket.

Vid fastställande av ersättningsunderlaget medräknas årlig arbetsförtjänst, som icke överstiger 7 200 kronor, till hela sitt belopp, den del av arbetsförtjänsten, som överstiger 7 200 men ej 10 800 kronor, till tre fjärdedelar och den del därav, som överstiger 10 800 kronor, till hälften.

På ansökan av den skadade må försäkringsrådet, när skäl därtill prövas föreligga, besluta att livränta eller del därav eller livränta för viss tid skall utbytas mot ett belopp för en gång, motsvarande högst de utbytta livräntebeloppens kapitalvärde enligt beräkningsgrunder som fastställas av Konungen.

17 §.

Är försäkrad till följd av yrkesskada under längre tid ur stånd att reda sig själv, förhöjes honom tillkommande sjukpenning eller livränta under tiden med *vårdbidrag*. Sådant bidrag utgår dock ej under tid, då han på grund av skadan åtnjuter sjukhusvård. Bidragets storlek bestämmes, när den skadade är intagen på vårdhem eller annan anstalt, med hänsyn till vårdavgiftens storlek och eljest med hänsyn till vårdbehovets omfattning. Vid bidragets bestämmande skall hänsyn jämväl tagas till förmån, som den skadade för motsvarande ändamål åtnjuter jämligt lagen om folkpensionering. Bidraget må ej sättas högre än till fem kronor för dag, om den skadade uppbär sjukpenning, och ettusenåttahundra kronor för år, om han uppbär livränta.

18 §.

Arbetstagare, som på anmodan av den försäkringsinrättning, vari han är försäkrad, eller med dess samtycke under någon tid avhåller sig från arbetet i syfte att förebygga att yrkesskada uppstår, återuppstår eller förvärras, äger, såvida omständigheterna ej föranleda till annat, under tiden uppbära skäligen ersättning, motsvarande högst hel sjukpenning jämte barn-tillägg.

19 §.

Har försäkrad avlidit till följd av yrkesskada, skall försäkringsinrättningen utgiva *begravningshjälp* med sexhundra kronor och, enligt vad i 20—23 §§ sägs, för år beräknade *livräntor till efterlevande*.

20 §.

Änka efter den avlidne äger uppbära livränta, så länge hon lever ogift. Livräntans belopp skall för tid till och med den månad, under vilken änkan fyller sextiosju år, motsvara en tredjedel och för tid därefter en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Levde makarna åtskilda efter vunen hemskillnad, skall livränta dock ej utgå till änkan med mindre hon enligt dom eller avtal var berättigad till underhåll av den avlidne.

Var den avlidne ogift, skall livränta efter samma grunder som angivits i första stycket utgå till ogift kvinna, som sedan avsevärd tid sammanlevde med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden, så ock till kvinna, som var trolovad med den avlidne och som hade eller haft barn med honom eller var havande med barn till honom. Har kvinna som nu nämnts varit gift och äger hon åtnjuta underhåll av sin förutvarande man eller, om han är avliden, i egenskap av efterlevande till honom uppbära livränta, pension — annan än folkpension — skadestånd eller annan därmed jämförlig ersättning, som skall upphöra att utgå därest hon ingår nytt äktenskap, skall för tid, under vilken hon äger rätt till dylik förmån, henne tillkommande livränta enligt detta stycke minskas med vad som svarar mot värdet av förmånen. Avdrag som nu sagts skall ock ske för vad kvinnan äger uppbära i livränta efter man, med vilken hon tidigare sammanlevat under äktenskapsliknande förhållanden eller varit trolovad.

Rätten till livränta enligt första eller andra stycket upphör, därest den efterlevande avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden sammanlever med annan.

Efterlämnar den som avlidit änklings och kommer denne genom dödsfallet att sakna erforderligt underhåll, skall livränta tillerkännas honom efter vad som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Livränta må dock utgå endast så länge änklings lever ogift samt må för tid till och med den månad, under vilken han fyller sextiosju år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnas årliga arbetsförtjänst.

Var den som avlidit pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet å särskilda tider utgiva bidrag till förutvarande make, äger denne, så länge bidraget skolat utgå, erhålla livränta med belopp, som motsvarar bidraget. Livräntan må dock för tid till och med den månad, under vilken den berättigade fyller sextiosju år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

Finns flera livränteberättigade och skulle enligt ovan angivna beräkningsgrunder livräntornas sammanlagda belopp överstiga en tredjedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, skola livräntorna, så länge anledningen härtill fortfar, nedsättas proportionellt så att de tillhoppa uppgå till nysnämnda andel av den årliga arbetsförtjänsten.

Skall livränta, varom sägs i denna paragraf, utgå så länge livräntetagarren lever ogift och ingår han äktenskap före fyllda sextio år, utgives ett belopp för en gång, motsvarande tre årsbelopp av livräntan, beräknad utan hänsyn till stadgandena i nästföregående stycke och i 23 §.

21 §.

Varje barn till den avlidne äger till den dag det fyller sexton år uppbära livränta med belopp, som motsvarar en sjättedel av den avlidnes år-

liga arbetsförtjänst. Är barnet efter sagda tidpunkt till följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig, skall livräntan utgå, så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till den dag barnet fyller tjuuguett år. Till barn, som var adopterat av annan än den avlidnes make, skall livränta dock ej utgivas, med mindre adoptanten samt, om han var gift, hans make vid tiden för dödsfallet voro ur stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet mot barnet. Ej heller skall livränta utgå till barn utom äktenskap, därest den avlidne enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

Adoptivbarn äger samma rätt till livränta som eget barn.

Var den avlidne gift, skall med eget barn likställas jämväl makens barn i tidigare gifte eller utom äktenskap eller adoptivbarn, såvida barnet stod under makens vårdnad; dock skall livränta till barn som nu nämnts ej utgå efter kvinna, med mindre barnet genom hennes fränfälle kommer att sakna erforderligt underhåll.

22 §.

Kommer den avlidnes fader, moder eller adoptant att till följd av dödsfallet sakna erforderligt underhåll, äger sådan efterlevande under sin återstående livstid erhålla livränta med belopp, som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, dock högst motsvarande en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

23 §.

Skulle enligt de i 20—22 §§ angivna beräkningsgrunderna samtliga livräntor till efterlevande överstiga fem sjättedelar av det i 16 § angivna ersättningsunderlaget, skola livräntorna, så länge anledningen härtill fortfar, nedsättas proportionellt så att de tillhoppa uppgå till nyssnämnda andel av ersättningsunderlaget; dock skola livräntor till efterlevande, som avses i 20 och 21 §§, utgå före livräntor till efterlevande, varom sägs i 22 §.

24 §.

Har försäkrad under resa eller eljest blivit borta och kan det antagas att han avlidit till följd av yrkesskada, skola till hans efterlevande utbetalas livräntor enligt vad i 20—23 §§ sägs. Försäkringsinrättningen är dock berättigad att såsom villkor för utbetalningen fordra förklaring på heder och samvete av efterlevande, att han saknar varje underrättelse om den försäkrade. I fråga om omyndig må sådan förklaring infordras från hans förmyndare.

Finnes den försäkrade sedermera vara vid liv eller hava avlidit av annan orsak än yrkesskada, upphör rätten till livränta.

25 §.

Är arbetsgivaren enligt annan lag eller särskild författning eller på grund av egen utfästelse skyldig att vid yrkesskada utgiva avlöning, pension eller annan ersättning, som helt eller delvis utgör understöd på grund av skadan, eller skall sådant understöd utgå från kassa eller pensionsinrättning eller på grund av försäkring i annan försäkringsanstalt än som sägs i 1 §, avdrages från ersättning enligt denna lag vad i anledning av skadan för motsvarande ändamål av arbetsgivaren, kassan eller pensionsinrättningen eller på grund av försäkringen utgives för tid, under vilken ersättningen utgår. Sådant avdrag må dock endast äga rum, om arbetsgivaren, på grund av understödet, enligt 38 § andra stycket erhållit lindring i försäkringsavgiften, samt, i fråga om understöd från kassa eller pensionsinrättning eller på grund av försäkring, endast ske, om kostnaden för understödet till minst en tredjedel bestritts av arbetsgivaren, och ej ske med större belopp än som skäligen kan anses svara mot dennes bidrag. För understöd vid sjukdom och begravning, vilket utgives av arbetsgivaren, må, ändå att motsvarande lindring i försäkringsavgiften ej skett, avdrag göras, i fråga om understöd vid begravning dock med högst trehundra kronor; och äger arbetsgivaren utfå vad som på grund av sålunda utgivet understöd avdragits från ersättningen enligt denna lag.

Såsom understöd, varom sägs i första stycket, skall ej anses pension, som tillförsäkrats den skadade på grund av viss levnadsålder och anställningstid eller eljest av annan anledning än skadan. Pension, som utgår vid arbetsoförmåga till följd av skadan eller till efterlevande, må ej anses såsom sådant understöd till högre belopp än som motsvarar tre fjärdedelar av den livränta, som, vårdbidrag till den skadade oräknat, tillkommer den skadade eller efterlevande. Till sådan framtida höjning av pensionen, som tillförsäkrats ersättningstagaren vid ökning i levnadskostnaderna, skall hänsyn icke tagas vid avdrags bestämmande.

Avdrag må icke göras för folkpension och ej heller för understöd från sjömanshus eller annat dylikt, allenast för behövande avsett understöd.

Innehar eller erhåller den skadade anställning med lön, bestämd i författning eller eljest fastställd av statlig myndighet utan att därvid angivits, att å lönen avdrag må göras för livränta i anledning av yrkesskada, skall vid tillämpningen av första stycket lönen, till den del densamma motsvarar den skadade tillerkänd dylik livränta, anses utgöra understöd på grund av skadan; dock må livräntan utgå om och i den mån särskilda förhållanden föranleda därtill.

Understöd i form av naturaförmåner uppskattas efter de regler, som tillämpas vid taxering till kommunal inkomstskatt.

Finnas i denna paragraf givna bestämmelser i särskilt fall icke tillämpliga, prövar försäkringsinrättningen, huruvida och med vilket belopp avdrag å ersättningen enligt denna lag skäligen skall äga rum.

26 §.

Har skadad från allmän sjukkasse uppburit ersättning, som skolat utgivas av försäkringsinrättning, skall, därest förhållandet kommer till inrättningens kännedom, vad som utgivits från kassan avdragas från ersättning, som i anledning av skadan tillkommer honom enligt denna lag, samt det avdragna beloppet utbetalas till kassan.

Från ersättning, som belöper å tid för vilken ersättningstagaren åtnjuter folkpension eller bidrag enligt lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn eller lagen samma dag om bidrag till änkor och änklingar med barn, skall på begäran av pensionsstyrelsen avdrag göras i den mån ersättningen skolat föranleda minskning av pensionen eller bidraget. Belopp, som avdragits enligt vad nu sagts, skall utbetalas till pensionsstyrelsen.

27 §.

Ersättning enligt denna lag utgår icke i anledning av skada, som försäkrad uppsåtligen åsamkat sig.

Livränta utgår ej till den som genom brottslig gärning uppsåtligen bragt den försäkrade om livet eller, där annan förövat gärningen, medverkat till brottet såsom i 3 kap. 4 eller 5 § strafflagen sägs.

28 §.

Sjukpenning jämte barntillägg samt livränta, som avses i 16 §, må skäligen nedsättas, såframt den försäkrade ådragit sig skadan vid förövande av handling, för vilken straff genom lagakraftgående dom ådömts honom, eller, sedan skadan inträffat, gör sig skyldig till grov ovarsamhet ur hälsosynpunkt eller medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för rätten till ersättning.

Vägrar den skadade utan giltig anledning att rätta sig efter föreskrift, som i syfte att förkorta sjukdomstiden eller eljest lindra menliga följder av skadan givits av försäkringsinrättningen eller arbetsgivaren eller läkare, och har till följd härav skadan medfört väsentligt mera långvarig eller höggradig nedsättning av arbetsförmågan, må ock skäligen nedsättning ske av ersättning som avses i första stycket.

Livränta till efterlevande må skäligen nedsättas, såframt denne annorledes än i 27 § sägs vållat dödsfallet genom handling, för vilken straff genom lagakraftgående dom ådömts honom, eller medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för rätten till livräntan.

29 §.

Framställning om ersättning enligt denna lag skall göras inom två år, beträffande sjukpenning och livränta från den dag ersättningen avser, i

fråga om begravningshjälp från dagen för dödsfallet samt såvitt angår annan ersättning från den dag då den försäkrade guldit det belopp, för vilket ersättning begäres, allt vid äventyr att rätten förloras.

Underlåter någon att uppbära ersättning inom sex månader efter det försäkringsinrättningen meddelat honom att så kunnat ske, må utbetalning av ersättningen vägras.

30 §.

Är någon, som har rätt till sjukpenning, barntillägg eller livränta, icke svensk medborgare och är han ej bosatt i riket, äger försäkringsinrättningen att med hans samtycke när som helst i stället för sådan ersättning till honom utgiva ett belopp för en gång, motsvarande högst femtio och minst tjugu procent av ersättningens kapitalvärde. Ersättningen må ock, utan den ersättningsberättigades samtycke, utbytas mot ett belopp för en gång om femtio procent av kapitalvärdet. Har utbyte som nu nämnts ägt rum, föreligger ej rätt till vidare ersättning på grund av skadan.

Har skadan medfört döden och var den avlidne ej svensk medborgare och ej bosatt i riket, utgår begravningshjälp allenast om dödsfallet skett inom tre månader efter skadans inträffande och livränta till efterlevande, som ej är svensk medborgare, allenast om denne vid tiden för skadans inträffande var bosatt här i riket.

Från vad ovan i denna paragraf är föreskrivet äger Konungen, under förutsättning av ömsesidighet, medgiva undantag för medborgare i visst land.

Anmälan om yrkesskada.

31 §.

Underrättelse om inträffad yrkesskada skall ofördröjligen lämnas till den arbetsgivare, hos vilken den skadade var anställd vid tiden för skadans inträffande. I fråga om skada, som avses i 6 § första stycket b) eller c) eller tredje stycket och som yppats först efter det den skadade upphört att vara utsatt för inverkan av den art som orsakat skadan, skall underrättelsen dock lämnas till den arbetsgivare, hos vilken den skadade senast var utsatt för dylik inverkan. Finnes någon, som å arbetsgivarens vägnar förestår arbetet, må underrättelsen i stället lämnas till honom.

32 §.

Arbetsgivare eller arbetsföreståndare, som genom underrättelse enligt 31 § eller eljest erhållit kännedom om inträffad yrkesskada, är skyldig att enligt de föreskrifter, som meddelas av Konungen, anmäla skadan till den allmänna sjukkassa, i vilken den skadade är försäkrad, eller, om den skadade ej är försäkrad i allmän sjukkassa, till den försäkringsinrättning, som jämlikt 33 § skall utgiva ersättning i anledning av skadan. I sistnämnda fall

skall, där så kan ske utan oskälig omgång eller kostnad, den som avgiver anmälan tillse, att läkarintyg angående skadans beskaffenhet och den skadades tillstånd eller, där skadan medfört döden, angående dödsorsaken snarast möjligt insändes till försäkringsinrättningen.

Allmän sjukkasse, som mottagit anmälan enligt första stycket, skall enligt de föreskrifter, som meddelas av Konungen, anskaffa läkarintyg, varom sägs i första stycket, samt översända anmälan jämte intyget och erforderliga kompletterande upplysningar till försäkringsinrättningen.

Läkarintyg, som avses i denna paragraf, skall utfärdas å formulär, som fastställs av medicinalstyrelsen. Nödiga utgifter för dylikt intyg så ock för annat intyg, som erfordras för bestämmande av ersättning eller för prövning huruvida ersättning skall utgå, gäldas av försäkringsinrättningen.

Utbetalning av ersättning m. m.

33 §.

Ersättning skall utgivas av den försäkringsinrättning, i vilken den skadade var försäkrad vid tiden för skadans inträffande. Är fråga om skada, som avses i 6 § första stycket b) eller c) eller tredje stycket och som yppats först efter det den skadade upphört att vara utsatt för inverkan av den art som orsakat skadan, skall ersättningen dock utgivas av den försäkringsinrättning, där den skadade senast var försäkrad medan han var utsatt för dylik inverkan.

Kan ej genast avgöras, från vilken försäkringsinrättning ersättning skall utgå, utgives ersättningen från riksförsäkringsanstalten med rätt för anstalten att, därest ersättningsskyldigheten sedermera finnes åvila annan försäkringsinrättning, av denna erhålla gottgörelse för vad som utgivits från anstalten.

34 §.

Sedan försäkringsinrättningen erhållit underrättelse om skadan, skall inrättningen bestämma den ersättning som skall utgivas samt, där så finnes påkallat, vidtaga åtgärder för vård av den skadade.

Därest det ej genast kan avgöras, huruvida ersättning bör utgå, skall, om sannolika skäl äro därtill, ersättning utgivas provisoriskt. Kan ej beloppet av sjukpenning eller livränta genast bestämmas, utgives provisoriskt skäligt belopp. Ersättning som nu sagts utgives utan återbetalningskyldighet för fall, att ersättningen sedermera bestämmas till lägre belopp eller ersättning finnes icke böra utgå.

35 §.

Beslut om ersättning skall meddelas så snart det kan ske och lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

Därest väsentlig ändring inträtt i de förhållanden, som voro avgörande för beslut om ersättning till skadad, äger försäkringsinrättningen upptaga ärendet till ny prövning. Ersättning för förfluten tid må dock ej minskas eller indragas.

36 §.

Sjukpenning utbetalas för varje kalendervecka å veckans sista dag men må utbetalas i förskott för högst en månad.

Livränta, som ej utgår i form av ett belopp för en gång, utbetalas, såvida ej annat överenskommes med livräntetagaren, för varje månad, räknat från den dag rätten till livränta inträtt, å månadens första dag. I den mån livränta finnes böra för viss tid, under vilken anpassning efter skadans verkningar beräknas inträda, utgå med högre belopp än för tiden därefter, må utbetalningen ske enligt föreskrifter som meddelas av försäkringsrådet.

Beträffande tiden för utbetalning av årlig ersättning enligt 12 § andra stycket äger försäkringsinrättningen meddela sådana bestämmelser, som må anses lämpliga för vinnande av säkerhet, att ersättningen användes för det därmed avsedda ändamålet.

Annan ersättning än sådan som avses i första, andra och tredje styckena utbetalas så snart det kan ske.

Förskottsvis utgiven ersättning för tid, under vilken rätten till ersättning upphör eller ersättningen minskas, må icke till någon del återkrävas.

Slutar sjukpenning- eller livräntebelopp, som skall utbetalas, ej å helt tiotal ören, avrundas det till närmast högre, å helt tiotal ören slutande belopp.

Angående sättet för utbetalningen förordnar Konungen.

37 §.

Försäkringsinrättningen äger att, om anledning föreligger härtill, i stället för sjukpenning eller livränta eller del därav bereda den, som är hemfallen åt dryckenskap eller allvarligt läkemedelsmissbruk, ersättning i naturaförmåner.

Försäkringsavgifter m. m.

38 §.

Avgift för försäkringen skall av försäkringsinrättningen bestämmas till belopp, som med hänsyn till arbetets farlighet i allmänhet och till de särskilda förhållanden, under vilka det bedrives, efter försäkringstekniska grunder prövas vara erforderligt för att täcka den risk, som försäkringen avser, med tillägg i fråga om försäkring i bolag, som avses i 1 §, av ett belopp, motsvarande omkostnaderna för försäkringen.

Är arbetsgivare, kassa, pensionsinrättning eller försäkringsanstalt skyldig att utgiva understöd, för vilket enligt 25 § avdrag må göras, bestämmas

försäkringsavgiften till det lägre belopp, som motsvarar den minskade försäkringsrisken. I fråga om annan arbetsgivare än staten må dock sådan lindring i försäkringsavgiften ej äga rum, med mindre arbetsgivaren begär det och, där så finnes erforderligt, för utgivande av understödet ställer säkerhet, som försäkringsinrättningen godkänner.

Användes arbetstagare till arbete av två eller flera arbetsgivare gemensamt, svara de för försäkringsavgiften en för alla och alla för en.

39 §.

Såsom bidrag till bestridande av omkostnaderna för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet skall för varje försäkring i anstalten till statsverket erläggas tilläggsavgift med belopp, motsvarande fem procent av försäkringsavgiften, beräknad utan hänsyn till avdrag som sägs i 25 §.

Bolag, som avses i 1 §, är ock skyldigt att till statsverket erlægga bidrag till bestridande av nämnda omkostnader. Bidraget erlägges för varje räkenskapsår efter årets utgång på tid och sätt, som bestämmes av Konungen, med belopp motsvarande tre procent av summan av försäkringsavgifterna, beräknade utan hänsyn till avdrag, som sägs i 25 §, för de försäkringar som under räkenskapsåret tagits i bolaget.

Övriga omkostnader för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet bestridas av statsverket. I fråga om kostnaderna för förvaltningen av den i 41 § omnämnda fonden gäller dock vad därom är särskilt stadgat.

40 §.

Envar är skyldig att på begäran lämna försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten uppgift, som erfordras för att bedöma huruvida han är pliktig att erlægga försäkringsavgift.

Arbetsgivare skall på begäran till försäkringsrådet samt, där försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten, jämväl till anstalten lämna sådan uppgift om arbetet och de förhållanden, under vilka det bedrivs, samt om arbetstagarnas antal, arbetstid och avlöningsförhållanden, som erfordras för att bestämma försäkringsavgift eller ersättningsbelopp.

I den utsträckning försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten prövar nödigt för ändamål, som avses i första eller andra stycket, åligger det uppgiftsskyldig att på begäran för granskning tillhandahålla försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten förda avlöningslistor, handelsböcker eller motsvarande anteckningar jämte därtill hörande handlingar. Granskningen skall såvitt möjligt ske så, att den icke medför hinder i den uppgiftsskyldiges verksamhet, samt skall, om han så begär och det lämpligen kan ske, verkställas hos honom. Handelsböcker och andra handlingar, som överlämnats för granskning, skola återställas utan dröjsmål. Meddelande om resultatet av granskningen skall lämnas snarast.

Försäkringsrådet och riksförsäkringsanstalten äga, i den mån så finnes erforderligt för ändamål som avses i andra stycket, att hos myndighet, som enligt gällande föreskrifter utövar tillsyn å arbetsgivarens verksamhet, påfordra undersökning av de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, eller att, där så påkallas av särskilda omständigheter, själva företaga sådan undersökning.

41 §.

Grunderna för beräkning av försäkringsavgifter och premiereserv för försäkringar i riksförsäkringsanstalten bestämmas av Konungen.

Riksförsäkringsanstaltens beslut om försäkrings- eller tilläggsavgifts belopp skall, även där beloppet bestämts provisoriskt, utan hinder av förordklagan tills vidare lända till efterrättelse. Vinnes nedsättning i eller befrielse från avgift, återbetalas vad för mycket blivit erlagt.

Angående debitering och uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten samt om utbetalning till anstalten av dylika avgifter bestämmer Konungen med riksdagen.

Försäkringsavgifterna skola ingå till en fond, som förvaltas enligt grunder vilka bestämmas av Konungen med riksdagen.

42 §.

Har arbetstagare, vilken ådragit sig skada genom inverkan som avses i 6 § första stycket b) eller c) eller tredje stycket, under den tid han varit utsatt för dylik inverkan varit försäkrad enligt denna lag i mer än en försäkringsinrättning, skall kostnaden för ersättning i anledning av skadan fördelas mellan inrättningarna i förhållande till den tid försäkringen i envar av dem omfattat. Därest skadan med säkerhet kan anses ådragen under bestämt arbete eller bestämd tid, är dock försäkringsinrättning, vari arbetstagaren icke under nämnda arbete eller tid varit försäkrad, befriad från att deltaga i kostnaden. Vad i detta stycke sägs skall ej gälla, där inrättningarna överenskommit om annan fördelning av kostnaden.

Försäkringsinrättningarna må ock överenskomma om viss fördelning av kostnad, som föranledes av stadgandet i 10 § andra stycket.

Vissa särskilda bestämmelser.

43 §.

Angående försäkring i bolag, som avses i 1 §, skall, förutom vad eljest är stadgat i denna lag och lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse, gälla följande.

Försäkringen skall meddelas för kalenderår samt må ej träda i kraft förrän vid början av kalenderåret näst efter det, under vilket försäkringen meddelats; den som under löpande kalenderår blir arbetsgivare må dock meddelas försäkring för återstoden av året.

I den mån ej försäkringsrådet annorlunda medgivit, anses försäkringen omfatta samtliga arbetstagare, för vilka arbetsgivaren är försäkringspliktig.

Där bolag beslutat antaga ny delägare eller delägare utträtt ur bolaget, skall uppgift härom lämnas till riksförsäkringsanstalten.

Bolag skall för varje kalenderår inom åtta månader efter årets utgång till riksförsäkringsanstalten lämna uppgift om delägarna i bolaget, av dem anlitade arbetstagare, som omfattats av försäkringen i bolaget, och inträffade yrkesskador ävensom i övrigt på begäran av riksförsäkringsanstalten eller försäkringsrådet lämna uppgift om delägare, försäkrade och yrkesskador.

Besvär.

44 §.

Över försäkringsinrättnings beslut i ärende angående försäkring enligt denna lag må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär, som skola hava inkommit till försäkringsrådet senast inom en månad efter det klaganden erhållit kännedom om beslutet.

Den som önskar ändring i allmän föreskrift, som meddelats av riksförsäkringsanstalten, äger göra ansökan härom hos försäkringsrådet.

Försäkringsrådet äger, ändå att klagan icke förts eller ansökan ej gjorts, till prövning upptaga ärende, som avses i denna paragraf.

Över försäkringsrådets beslut må klagan icke föras.

Frivillig försäkring.

45 §.

Frivillig försäkring må meddelas

a) åt arbetsgivare, som bedriver verksamhet i riket, för arbetstagare hos honom;

b) åt utbildningsanstalt i riket för elever vid anstalten;

c) åt svensk yrkes- eller fackorganisation för medlemmar i organisationen; samt

d) åt varje svensk medborgare, som är bosatt i riket, ävensom åt den, som utan att vara svensk medborgare är bosatt och mantalsskriven i riket, för egen del.

46 §.

Den frivilliga försäkringen skall, i den mån dess omfattning ej begränsats i försäkringsavtalet, avse alla i eller utom arbete ådragna skador, som orsakats av olycksfall eller inverkan som avses i 6 § och som icke omfattas av den obligatoriska försäkringen; dock må den frivilliga försäkringen ej

avse skador, å vilka gällande föreskrifter om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring eller tjänstgöring i civilförsvaret, äga tillämpning och ej heller skador, orsakade av krigsåtgärd under krig vari riket befinner sig.

47 §.

I fråga om ersättning på grund av den frivilliga försäkringen skall gälla vad som stadgats beträffande ersättning på grund av den obligatoriska försäkringen. Från ersättning, som avses i 12—15 §§ och som belöper på tid innan den skadade blivit berättigad till livränta, skall dock avdragas vad som för motsvarande ändamål utgår i sjukhjälp från allmän sjukkasse.

I försäkringsavtalet må rätten till ersättning begränsas utöver vad som följer av första stycket.

48 §.

I övrigt skall vad i 3—42 samt 44 §§ är stadgat om obligatorisk försäkring i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande den frivilliga försäkringen; och skall därvid vad som sagts om arbetsgivaren i stället avse försäkringstagaren.

Särskilda bestämmelser.

49 §.

Avtal om ersättning på grund av försäkring enligt denna lag är utan verkan mot den ersättningsberättigade, med mindre annat anges i lagen.

50 §.

Fordran å ersättning, som inestår hos försäkringsinrättning, må ej för gäld tagas i mät.

Ej heller må rätt till ersättning överlåtas, innan den ersättningsberättigade äger lyfta ersättningen.

51 §.

Äger någon rätt till ersättning enligt denna lag, är han ej därav hindrad att göra gällande det anspråk på skadestånd utöver ersättningen, som till följd av skadan må tillkomma honom.

Vad försäkringsinrättning enligt denna lag utgivit i ersättning för skada äger inrättningen återkräva av den som uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet vållat skadan eller, där denna uppkommit i följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon, enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd evad han är vållande till skadan eller ej. På grund av vad i detta stycke sägs skall inrättningen dock äga att återkräva allenast vad den ersättningsberättigade ägt utbekomma av den skadeståndsskyldige.

52 §.

På begäran av försäkringsinrättning eller försäkringsrådet må, till vinnande av utredning i ärende angående försäkring enligt denna lag, vid allmän underrätt höras vittne eller sakkunnig eller förhör under sanningsförsäkran äga rum med den som saken rör. Ej vare någon skyldig att inställa sig vid annan underrätt än den, inom vars område han vistas. Om förhöret skall i tillämpliga delar gälla vad om bevisupptagning utom huvudförhandling är stadgat. Ersättning till den som inställt sig för att höras skall utgå efter vad rätten prövar skäligt och skall förskjutas, då försäkringsrådet påkallat förhöret, av den försäkringsinrättning, som rådet bestämmer, och eljest av den försäkringsinrättning, som begärt förhöret. Ersättningen skall stanna å försäkringsinrättning. Uppkommer tvist mellan försäkringsinrättningar angående vem som skall slutligt svara för ersättningen, skall tvisten på yrkande av någon av inrättningarna avgöras av försäkringsrådet.

53 §.

I den mån ej annorlunda särskilt stadgas äger bolag, som sägs i 1 §, ej meddela annan försäkring än som avses i denna lag.

54 §.

Vad i 295 och 297 §§ lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse sägs om försäkringsbolag skall, där Konungen för visst fall så bestämmer, i fråga om övertagande från bolag helt eller delvis av försäkringsbestånd enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar ävensom denna lag i tillämpliga delar gälla riksförsäkringsanstalten; och skall administrationsbo, som sägs i 296 § lagen om försäkringsrörelse, omfatta även livräntor, som fastställas under administrationstiden, i följd varav fordringsrätt, som avses i 2 mom. av sistnämnda paragraf, skall omfatta jämväl kapitalvärdet av sådana livräntor, ökat med en tjugondel av samma värde.

55 §.

Med Konungens medgivande äger riksförsäkringsanstalten jämväl i annat fall än som avses i 54 § övertaga annan åvilande skyldighet att utgiva ersättning i anledning av olycksfall eller sjukdom.

56 §.

Den som på grund av tjänsteåliggande för riksförsäkringsanstaltens eller försäkringsrådets räkning har eller haft att taga befattning med uppgift, handling eller undersökning, som sägs i 40 §, må ej röja eller obehörigen nyttja yrkeshemlighet, som därigenom blivit känd för honom, och ej heller,

där det ej kan anses påkallat i tjänstens intresse, yppa arbetsförfarande eller affärsförhållande, vilket sålunda blivit honom kunnigt.

57 §.

Underlåter arbetsgivare eller arbetsföreståndare att fullgöra något av vad som åligger honom enligt 32 §, eller försummar någon att ställa sig till efterrättelse vad i 40 § är föreskrivet eller att lämna uppgift, som stadgats i 43 §, straffes med dagsböter.

Lämnar någon medvetet eller av grov vårdslöshet i uppgift, som skall avgivas enligt denna lag, oriktigt meddelande, straffes med dagsböter, där ej brottet är i allmän strafflag belagt med straff.

Bryter någon mot vad i 56 § är stadgat, straffes med dagsböter eller fängelse. Å brott som nu sagts må allmän åklagare tala allenast efter angivelse av målsäganden.

58 §.

Konungen äger, under förutsättning av ömsesidighet, träffa överenskommelse med främmande makt om tillämpning av denna lag eller det andra landets lag i fall, då arbetsgivare i det ena landet inom det andra bedriver verksamhet, i vilken arbetstagare användes.

59 §.

De närmare föreskrifter, som finnas erforderliga för tillämpningen av denna lag, meddelas av Konungen eller av myndighet, som Konungen bestämmer.

Lagens ikraftträdande m. m.

60 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955 men äger icke tillämpning i fråga om skada, som inträffat dessförinnan, och ej heller i fråga om sådan i 6 § första stycket b) eller c) eller tredje stycket avsedd skada, som yppats senare, därest den skadade icke efter lagens ikraftträdande varit utsatt för inverkan av den art, som orsakat skadan.

Genom denna lag upphävas lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkesjukdomar samt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall ävensom i lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift meddelade, ännu gällande bestämmelser om skyldighet för ägare eller innehavare av järnväg att utgiva ersättning då i följd av järnvägs drift någon, som är anställd i järnvägens tjänst eller arbete, under förrättandet därav dödas eller skadas.

Äldre bestämmelser skola alltjämt äga tillämpning å sådant ersättningsanspråk på grund av olycksfall eller sjukdom, som ej till följd av vad i första stycket sägs skall bedömas enligt den nya lagen. Rörande ersättningsanspråk, som nu nämnts, skall dock tillämpas vad som stadgats i 29 § första stycket nya lagen, därest enligt äldre bestämmelser rätten till ersättning skulle förloras efter den nya lagens ikraftträdande.

61 §.

Vad i 10 § andra stycket är stadgat om tidigare yrkesskada skall gälla även skada, som omfattas av lagen om försäkring för olycksfall i arbete eller lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, där ej den tid, inom vilken fordran på grund av den skadan skolat bevakas, gått till ända före den 1 januari 1955.

62 §.

Vid tillämpning av 42 § första stycket skall medräknas jämväl tid före den nya lagens ikraftträdande, i den mån så skolat ske enligt äldre bestämmelser, om skadan yppats den 31 december 1954.

63 §.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till stadgande, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall hänvisningen i stället gälla den bestämmelsen.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

Härigenom förordnas, att 11, 31, 38, 47 och 107 §§ lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

11 §.

Sjukkassa skall — — — — — därav påkallas.

Ändring av — — — — — ändringen uppkommit.

Under tid, då sjukpenningförsäkrad medlem lider av sjukdom, som i 21 § avses, må hans sjukpenningförsäkring icke ändras, förrän hans rätt till sjukpenning upphört till följd av vad i 29 § stadgas.

Beslut angående — — — — —

Under tid, då sjukpenningförsäkrad medlem lider av sjukdom, som i 21 § avses, må hans sjukpenningförsäkring icke ändras, förrän hans rätt till sjukpenning upphört till följd av vad i 29 eller 31 § stadgas.

delgivas denne.

31 §.

Sjukhjälp enligt denna lag utgives ej vid sjukdom, för vilken försäkrad är berättigad till ersättning enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete eller i anslutning till nämnda lag meddelade bestämmelser om tillämpning av densamma å arbetare, som användas till arbete för statens räkning, lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, förordningen den 24 mars 1938 (nr 102) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl., förordningen samma dag (nr 103) om sådan ersättning åt fångar m. fl., lagen om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, förordningen den

Drabbas någon, som är försäkrad enligt denna lag, av skada, för vilken han är obligatoriskt försäkrad enligt lagen om yrkesskadeförsäkring, må för tid, som infaller efter utgången av den i 11 § sistnämnda lag omförmälda samordningstiden, sjukhjälp enligt denna lag ej utgivas med anledning av skadan.

Omfattas skadan av frivillig försäkring enligt lagen om yrkesskadeförsäkring, må för tid efter det den skadade blivit berättigad till livränta enligt sagda lag sjukhjälp enligt denna lag ej utgivas med anledning av skadan.

Vid sjukdom, som enligt annan lag än lagen om yrkesskadeförsäk-

¹ Senaste lydelse av lagen se SFS 1953: 569.

(Gällande lydelse:)

13 april 1940 (nr 213) om ersättning av statsmedel i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsåtgärd, eller ock enligt gällande föreskrifter om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, hemvärnstjänstgöring, tjänstgöring i civilförsvaret eller fullgörande av tjänsteplikt.

(Föreslagen lydelse:)

ring eller enligt särskild författning eller enligt Konungens förordnande medför rätt till ersättning, som bestämmas av eller utbetalas från riks-försäkringsanstalten eller bolag varom sägs i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, utgives sjukhjälp enligt denna lag endast i den mån sjukhjälpens belopp överstiger vad som i motsvarande hänseende utgår i sådan ersättning.

38 §.

Arbetsgivare är pliktig att erlagga bidrag till kostnaderna för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för tilläggssjukpenning. Bidraget skall för varje kalenderår utgöra, såvitt angår sjukvårdsförsäkringen en tiondels procent och beträffande försäkringen för tilläggssjukpenning en procent, allt av den lön i penningar eller naturaförmåner, som arbetsgivaren under året utgivit till arbetstagare anställda hos honom. Härvid skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, som jämlikt 28 § undantagits från försäkringen för tilläggssjukpenning, och ej heller till arbetstagares lön i vad lönen överstiger femtontusen kronor för år räknat. För beräkning av naturaförmåner skall gälla vad i 8 § sägs. Grundas försäkringsavgift, som arbetsgivaren skall erlagga jämlikt lagen om *försäkring för olycksfall i arbete*, å särskild beräkning av arbetstagares lön, skall den sålunda beräknade lönen ligga till grund jämväl vid beräkningen av bidrag som i denna paragraf sägs.

Arbetsgivare är pliktig att erlagga bidrag till kostnaderna för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för tilläggssjukpenning. Bidraget skall för varje kalenderår utgöra, såvitt angår sjukvårdsförsäkringen en tiondels procent och beträffande försäkringen för tilläggssjukpenning en procent, allt av den lön i penningar eller naturaförmåner, som arbetsgivaren under året utgivit till arbetstagare anställda hos honom. Härvid skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, som jämlikt 28 § undantagits från försäkringen för tilläggssjukpenning, och ej heller till arbetstagares lön i vad lönen överstiger femtontusen kronor för år räknat. För beräkning av naturaförmåner skall gälla vad i 8 § sägs. Grundas försäkringsavgift, som arbetsgivaren skall erlagga jämlikt lagen om *yrkesskadeförsäkring*, å särskild beräkning av arbetstagares lön, skall den sålunda beräknade lönen ligga till grund jämväl vid beräkningen av bidrag som i denna paragraf sägs.

Angående debitering — — — — — därom förordnar.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

47 §.

Sjukpenningförsäkrad medlem, som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av tjänst, äger genom frivilliga avgifter försäkra sig hos den centralsjukkassa han tillhör för erhållande av tillägg till den sjukpenning, som utgives på grund av den obligatoriska försäkringen. Sådant tillägg må, *där ej annat följer av vad nedan i andra stycket sägs*, uppgå till högst så stort belopp, att sjukpenningen jämte tillägget motsvarar sjukpenningen i den sjukpenningklass medlemmen skulle hava tillhört, därest hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst. Ej må dock någon vara frivilligt försäkrad så, att då hel sjukpenning utgives sjukpenningtillägget tillsammans med de förmåner den försäkrade äger uppbära enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen och den lön eller ersättning, vartill han eljest må vara berättigad under sjukdom, för dag räknat uppgår till högre belopp än en fyrahundrafemtiondel av hans årsinkomst av förvärvsarbete.

Sjukkasemedlems hustru — — — — — denna lag.

Försäkring för — — — — — föregått sjukperioden.

107 §.

Allmän sjukkassa äger ej av den som framkallat sjukdom hos annan eller eljest i anledning av sjukdomen är pliktig att gälda skadestånd till försäkrad återkräva sina utgifter för utgiven sjukhjälp.

Är någon på grund av vållande eller eljest pliktig att till försäkrad

Sjukpenningförsäkrad medlem, som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av tjänst, äger genom frivilliga avgifter försäkra sig hos den centralsjukkassa han tillhör för erhållande av tillägg till den sjukpenning, som utgives på grund av den obligatoriska försäkringen. Sådant tillägg må uppgå till högst så stort belopp, att sjukpenningen jämte tillägget motsvarar sjukpenningen i den sjukpenningklass medlemmen skulle hava tillhört, därest hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst. Ej må dock någon vara frivilligt försäkrad så, att då hel sjukpenning utgives sjukpenningtillägget tillsammans med de förmåner den försäkrade äger uppbära enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen och den lön eller ersättning, vartill han eljest må vara berättigad under sjukdom, för dag räknat uppgår till högre belopp än en fyrahundrafemtiondel av hans årsinkomst av förvärvsarbete.

Äger någon rätt till sjukhjälp enligt denna lag, är han ej därav hindrad att göra gällande det anspråk på skadestånd utöver sjukhjälpen, som till följd av sjukdomen må tillkomma honom.

Vad allmän sjukkassa enligt denna lag utgivit i sjukhjälp äger kas-

(Gällande lydelse:)

gälda skadestånd i anledning av sjukdomsfall, skall från skadeståndet avräknas vad den försäkrade på grund av den obligatoriska försäkringen uppburit eller ägt uppbära från allmän sjukkassa.

(Föreslagen lydelse:)

san återkräva av den som uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet vållat sjukdomen eller, där denna uppkommit i följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon, enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd evad han är vållande till sjukdomen eller ej. På grund av vad i detta stycke sägs skall kassan dock äga att återkräva allenast vad den sjukhjälpberättigade ägt utbekomma av den skadeståndsskyldige.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Denna lag — — — — — driver försäkringsrörelse.

Vad här stadgas äger icke tillämpning å återförsäkring eller försäkring, som meddelas av *erkänd sjuk-kassa* eller av erkänd arbetslöshetskassa, ej heller å avtal, som slutes i enlighet med föreskrifterna i lagen *den 29 juni 1946 om frivillig statlig pensionsförsäkring* eller i lagen *den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete*.

Vad här stadgas äger icke tillämpning å återförsäkring eller försäkring, som meddelas av *allmän sjuk-kassa* eller av erkänd arbetslöshetskassa, ej heller å avtal, som slutes i enlighet med föreskrifterna i lagen *om frivillig statlig pensionsförsäkring* eller i lagen *om yrkesskadeförsäkring*.

Å trafikförsäkring — — — — — särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955.

¹ Senaste lydelse av 1 § se SFS 1947: 467.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland i statsrådet å Stockholms slott den 13 november 1953.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, fråga angående *lagstiftning om yrkesskadeförsäkring m. m.* samt anför.

Genom beslut vid vårsessionen av innevarande års riksdag antog riksdagen med viss jämkning ett av Kungl. Maj:t i propositionen nr 178 framlagt förslag till lag angående ändring i 1947 års lag om allmän sjukförsäkring. Samtidigt lämnade riksdagen utan erinran vissa av Kungl. Maj:t förordade riktlinjer för en samordning av den allmänna sjukförsäkringen och en ny yrkesskadeförsäkring, avsedd att ersätta den nuvarande försäkringen enligt 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete och 1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Vid behandlingen av ifrågavarande spørsmål förutsatte statsmakterna, att den gällande olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagstiftningen från och med den 1 januari 1955 skulle ersättas av en ny gemensam yrkesskadeförsäkringslag.

Jag anhåller nu att få upptaga denna lagstiftningsfråga till närmare behandling.

Den nuvarande olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagstiftningen.

Enligt *lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete*¹ (nr 235; ändr. 323/1919, 320/1922, 155/1924, 215/1926, 135/1928, 349/1933, 383/1936, 69/1939, 818/1939, 514/1941, 940/1941, 227/1944, 191/1945, 350/1946, 493/1946, 483/1947 och 420/1948) är med vissa undantag, främst avseende s. k. hemarbetare samt familjemedlemmar, varje arbetare för-

¹ Denna lag benämnes i det följande OL.

säkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet. Därmed jämställes skada, som förorsakats genom inverkan under högst några få dagar antingen på mekanisk väg av arbetet, såsom skavsår eller blåsor, eller av temperaturförhållandena under arbetet, om skadan utgöres av värmeslag, solsting eller förfrysning, eller av visst i arbetet använt frätande eller etsande ämne eller blandning, vari dylikt ämne ingår. Försäkringen omfattar även olycksfall vid färd till eller från arbetsstället, där färden föranledes av och står i omedelbart samband med arbetsanställningen. Elever vid vissa anstalter för yrkesutbildning anses som arbetare enligt lagen.

Kostnaderna för försäkringen bestrides, med bidrag av statsmedel till omkostnaderna, genom försäkringsavgifter, som erlägges av arbetsgivarna. Försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten eller i ömsesidigt olycksfallsförsäkringsbolag, som för ändamålet bildats av arbetsgivare.

I fråga om försäkringens förmåner gäller följande.

Den skadade skall tillhandahållas erforderlig läkarvård jämte läkemedel och andra till arbetsförmågans höjande eller eljest till lindrande av menliga följder av olycksfallet nödiga särskilda hjälpmedel, såsom kryckor, konstgjorda lemmar och glasögon. Har olycksfallet medfört sjukdom, som varat mer än två dagar efter dagen för olycksfallet (karenstid), utges vidare fr. o. m. dagen efter olycksfallsdagen sjukpenning så länge sjukdomen förorsakar förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av densamma med minst $\frac{1}{4}$. Medför olycksfallet — sedan därav förorsakad sjukdom upphört — under längre eller kortare tid bestående förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av densamma med minst $\frac{1}{10}$, utges livränta. Har olycksfallet medfört arbetarens död, utges begravningshjälp samt livräntor till vissa efterlevande.

Enligt en av de grundläggande principerna i OL är såväl sjukpenningens som livräntans storlek beroende av den skadades årliga arbetsförtjänst under tiden närmast före olycksfallet. En annan huvudprincip är, att sjukpenningens och invalidlivräntans storlek är avhängig av den grad, varmed arbetsförmågan blivit nedsatt till följd av olycksfallet.

Sjukpenning vid förlust av arbetsförmågan (hel sjukpenning) utgår för dag med belopp, som framgår av en i lagen intagen tabell; vid nedsättning av arbetsförmågan utgår ett mot nedsättningen svarande lägre belopp. Sjukpenningen utgör, bortsett från familjetillägg, för normalfallen lägst 3: 50 kr. och högst 14 kr. Vissa undantagsbestämmelser gäller för personer under 18 eller över 67 år samt för höggradiga invalider. Familjetillägg om 1: 50 kr. utgår, om den skadade sammanlever med hustru eller har hemmavarande barn eller adoptivbarn under 16 år. Därest den skadade intagits å sjukvårdsanstalt, har försäkringsinrättningen rätt att från sjukpenningen för vårdtiden avdraga 1: 50 kr. om dagen. Avdraget får dock utgöra högst hälften av sjukpenningen.

Enligt OL gäller följande ersättningskala:

Den årliga arbetsförtjänsten uppgår		Sjukpenningens belopp	
till kr.	men ej till kr.	utan familjetillägg kr.	med familjetillägg kr.
—	1 785	3: 50	5: —
1 785	2 040	4: —	5: 50
2 040	2 295	4: 50	6: —
2 295	2 805	5: —	6: 50
2 805	3 315	6: —	7: 50
3 315	3 825	7: —	8: 50
3 825	4 335	8: —	9: 50
4 335	4 845	9: —	10: 50
4 845	5 355	10: —	11: 50
5 355	5 865	11: —	12: 50
5 865	6 375	12: —	13: 50
6 375	6 885	13: —	14: 50
6 885	—	14: —	15: 50

Invalidlivräntan utgick ursprungligen med ett belopp, som vid förlust av arbetsförmågan utgjorde $\frac{2}{3}$ av den skadades årliga arbetsförtjänst. Vid nedsättning av arbetsförmågan med minst $\frac{1}{10}$ utgjorde livräntan det lägre belopp, som svarade mot nedsättningen. Härvid skulle hänsyn ej tagas till den del av arbetsförtjänsten, som översteg visst maximibelopp. Maximibeloppet höjdes den 1 januari 1949 till 7 200 kr. Samtidigt ändrades även regeln att livräntans storlek skulle stå i direkt proportion till invaliditetsgraden. Efter lagändringen erhåller den, som helt förlorat arbetsförmågan eller fått den nedsatt med minst $\frac{3}{10}$, förhöjd livränta fr. o. m. månaden näst efter den, varunder han fyllt 18 år, t. o. m. den månad, varunder han fyller 67 år. Den förhöjda livräntan utgår med ett årligt belopp, som vid förlust av arbetsförmågan motsvarar $\frac{11}{12}$ av den skadades årliga arbetsförtjänst, och vid nedsättning av arbetsförmågan ett mot graden av nedsättningen svarande belopp av arbetsförtjänsten, minskat med $\frac{1}{12}$ av arbetsförtjänsten. Den 1 januari 1949 ersattes även en tidigare bestämmelse om förhöjning av livräntan till s. k. hjälplös invalid med ett stadgande, enligt vilket ett med hänsyn till vårdbehovets omfattning bestämt särskilt vårdbidrag om högst 1 800 kr. för år kan utgå till en sådan invalid.

Efterlevandelivräntor utges till änka — i vissa fall även till änkling — samt till barn eller adoptivbarn under 16 år och, efter en speciell behovsprövning, till föräldrar eller adoptivföräldrar. Livräntan till änka eller änkling utgör $\frac{1}{3}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Livräntan till varje barn utgör $\frac{1}{6}$ och till föräldrar högst $\frac{1}{4}$ av samma arbetsförtjänst. Det sammanlagda årsbeloppet av livräntor till flera efterlevande får motsvara högst $\frac{5}{6}$ av arbetsförtjänsten.

Över beslut av en försäkringsinrättning rörande ersättning eller eljest rörande tillämpningen av någon i OL given bestämmelse kan klagan föras genom besvär hos försäkringsrådet. Rådet äger emellertid, även om klagan ej förts, upptaga dylikt ärende till prövning. Över försäkringsrådets beslut får klagan ej föras.

Arbetsgivarnas avgifter för olycksfallsförsäkringen skall enligt lagen av försäkringsinrättningen bestämmas till belopp, som med hänsyn till arbetets farlighet i allmänhet och till de särskilda förhållanden, under vilka det bedrivs, efter försäkringstekniska grunder prövas vara erforderligt för täckande av den risk, som försäkringen avser. I fråga om de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen skall i beloppet ingå omkostnaderna för försäkringen. Är arbetsgivare, kassa, pensionsinrättning eller försäkringsanstalt skyldig att utge understöd, för vilket avdrag från ersättningarna enligt lagen får göras, bestämmas försäkringsavgiften till det lägre belopp, som motsvarar den minskade försäkringsrisken. Arbetsgivaren säges i sistnämnda fall stå självrisk, vilken kan vara total eller partiell. Som bidrag till bestridande av omkostnaderna för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet skall för varje försäkring i anstalten till statsverket erläggas en tilläggsavgift om 5 % av försäkringsavgiften. I fråga om socialförsäkringsbolagen uttages ett motsvarande bidrag, fastställt till 3 %.

Med stöd av lagens bestämmelser varierar försäkringsavgifterna avsevärt mellan olika företagsgrupper. Avgifterna kan även variera betydligt mellan olika företag inom en företagsgrupp. Försäkringskostnaderna, häri inräknade motsvarande utgifter för dem som står självrisk, för de yrkesskador, som f. n. inträffar under ett år, torde grovt räknat kunna uppskattas till 155 milj. kr., varav omkring 15 milj. kr. belöper å statsarbetare.

Den som jämlikt OL är försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbete skall enligt *lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar*¹ (nr 131; ändr. 335/1930, 384/1936, 211/1938, 226/1944, 187/1949, 166/1950, 185/1951 och 289/1952) anses vara försäkrad för vissa genom en i lagen intagen förteckning särskilt angivna sjukdomar. Förteckningen uppger dels sjukdomar, uppkomna genom inverkan av vissa uppräknade ämnen och energiformer, dels ock ett antal specificerade sjukdomar till följd av ensidiga eller ovanligt ansträngande rörelser, tryckpåverkningar, vibrationer från arbetsredskap, buller och vissa infektioner. Beträffande yrkessjukdomsförsäkringen tillämpas i huvudsak bestämmelserna i OL.

Socialvårdskommitténs förslag till yrkesskadeförsäkringslag.

I september 1951 avgav socialvårdskommittén² ett betänkande (SOU 1951:25) med förslag till yrkesskadeförsäkringslag³, avsedd att ersätta

¹ Denna lag benämnes i det följande YL.

² Ledamöter i kommittén var före landshövdingen Bernh. Eriksson, ordförande, generaldirektören E. G. Bexelius, ledamöterna av riksdagens andra kammare grosshandlaren E. G. Birke och lasarettssysslomannen S. A. A. Hagård, chefredaktören J. L. Hartmann, generaldirektören K. J. Höjer, ledamöterna av riksdagens andra kammare fru Olivia Nordgren, ombudsmannen F. J. H. Persson och lantbrukaren A. P. Pettersson samt barnavårdsdirektören O. R. Wangson. Sedan den 28 september 1950 tjänstgjorde Höjer som ordförande i stället för Eriksson, vilken till följd av sjukdom var förhindrad att fullgöra kommittéuppgiften. Som experter biträdde kassören O. E. Berg, direktörerna C. H. Hedenström och P. G. Hultman, försäkringsrådet E. B. Löfmark, advokaten K. O. A. Sölvén och f. d. generaldirektören D. O. Östrand.

³ Detta förslag betecknas i det följande FYL.

såväl 1916 års olycksfallsförsäkringslag som 1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Över detta förslag avgavs efter remiss yttranden av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar.

Beträffande huvudinnehållet i kommittéförslaget hänvisas till den förutnämnda propositionen nr 178 sid. 57—61. För förslagets enskildheter och yttrandena däröver redogöres närmare i fortsättningen i samband med behandlingen av de olika uppkommande spörsmålen.

Den allmänna sjukförsäkringen enligt 1953 års beslut.

Efter den revision av *lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring*¹ (nr 1; ändr. 733/1948, 621/1950 och 569/1953), som beslöts vid årets vårriksdag och som skedde på grundval av socialförsäkringsutredningens² i november 1952 avgivna betänkande (SOU 1952: 39) angående sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring, skall den allmänna sjukförsäkringen från och med den 1 januari 1955 ha i huvudsak följande innehåll.

Försäkringen, som till sin karaktär är dels obligatorisk och dels frivillig, handhas av allmänna sjukförsäkringskassor — centralsjukförsäkringskassor och lokalsjukförsäkringskassor — med geografiskt avgränsade verksamhetsområden i huvudsaklig överensstämmelse med vad som nu gäller om motsvarande erkända sjukförsäkringskassor. Den obligatoriska sjukförsäkringen skall omfatta praktiskt taget alla landets invånare. Från och med kalendermånaden efter det vederbörande fyllt 16 år sker försäkringen genom medlemskap i allmän sjukförsäkringskassa. För tiden dessförinnan är man försäkrad i sin egenskap av barn.

Genom försäkringen beredes vid sjukdom hjälp i form av dels ersättning för utgifter för sjukvård (sjukvårdsförsäkring) och dels en för dag beräknad kontant ersättning (sjukpenningförsäkring).

Den obligatoriska sjukvårdsförsäkringen omfattar alla sjukförsäkringsmedlemmar och dessutom barnen. Försäkringsförmånerna utgöres av ersättning dels för läkarvård, vari inräknas ersättning för läkares resa ävensom för läkarintyg, som fordras för erhållande av sjukpenning, dels för sjukhusvård och dels för den försäkrades resor till och från läkare samt för resor till sjukhuset och åter.

Läkarvården ersättes med $\frac{3}{4}$ av den försäkrades utgifter för vården, dock högst med $\frac{3}{4}$ av vad vården skulle ha kostat enligt en av Kungl. Maj:ts fastställd taxa. Sjukhusvård ersättes efter i stort sett samma principer som tillämpas i de nuvarande erkända sjukförsäkringskassorna. Ersättning utgår sålunda i allmänhet med belopp, som motsvarar avgiften å allmän

¹ Lagen betecknas i fortsättningen SFL.

² Utredningen bestod av statssekreteraren Per Eckerberg, ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare E. Gust. Andersson, ledamoten av riksdagens andra kammare fru Nancy M. Eriksson, direktörsassistenten Sven Hydén, socialekonomen Nils Kjellgren, redaktören Lenart Pettersson och ledamoten av riksdagens andra kammare fru Ragnhild Sandström med byråchefen Edvin Tegendal, byrådirektörerna Gösta Skogsberg och Martin Engström samt kronokamreraren B. E. Åkerstedt som experter.

sal. Kostnaderna för resor till och från läkare betalas med $\frac{3}{4}$ av resekostnaden i vad den överstiger 4 kr. vid första besöket och en krona vid återbesök. I vissa fall ersättes dock hela det överskjutande beloppet, nämligen om den försäkrade efter hänvisning av läkare erhållit läkarvård vid närmast belägna allmänna sjukhus. Utgift för resa för intagning å sjukhus och återresa därifrån ersättes i regel med hela beloppet; i fråga om återresa dock endast den del av kostnaden som överstiger 4 kr.

Centralsjukkassa för stad samt lokalsjukkassa äger med tillsynsmyndighetens medgivande besluta om ersättning även för kostnader för sjukgymnastik eller eljest behandling med bad, massage, elektricitet eller hetluft eller annan därmed jämförlig behandling eller för konvalescentvård. Om så skett, skall den obligatoriska sjukvårdsförsäkringen i kassan omfatta också dylik förmån.

Enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen är alla sjukkassememmar, som har en årsinkomst av förvärvsarbete om minst 1 200 kr., samt dessutom de gifta hemmakvinnorna försäkrade för en grundsjukpenning av 3 kr. om dagen. Härtil kommer i vissa fall barn-tillägg, som utgör en krona om dagen för ett eller två barn, 2 kr. för tre eller fyra barn samt 3 kr. för fem eller flera barn. Kvinna, som i hemmet har barn under 10 år, är, då hon åtnjuter sjukhusvård, alltid berättigad till ett barn-tillägg av minst 2 kr. om dagen.

De sjukkassememmar, som är arbetstagare (anställda) och som har en årsinkomst av tjänst, uppgående till minst 1 800 kr., är dessutom försäkrade för tilläggssjukpenning. Dennas storlek beror av den sjukpenningklass, till vilken medlemmen hör. Sjukkasorna skall nämligen inplacera arbetstagarna i sjukpenningklass allt efter vederbörandes årsinkomst av tjänst. Tilläggssjukpenningen varierar enligt efterföljande tabell:

Sjukpenningklass nr	Årsinkomsten av tjänst uppgår		De första 90 dagarna av en sjukperiod för vilka sjukpenning utgår			Följande dagar av sjukperioden		
	till kr.	men ej till kr.	Grund-sjukpenning kr.	Tilläggssjukpenning kr.	Summa kr.	Grund-sjukpenning kr.	Tilläggssjukpenning kr.	Summa kr.
kol. 1	kol. 2	kol. 3	kol. 4	kol. 5	kol. 6	kol. 7	kol. 8	kol. 9
1	—	1.800	3	—	3	3	—	3
2	1.800	2.400	3	1	4	3	1	4
3	2.400	3.000	3	2	5	3	2	5
4	3.000	3.600	3	3	6	3	2	5
5	3.600	4.200	3	4	7	3	3	6
6	4.200	5.000	3	5	8	3	3	6
7	5.000	5.800	3	6	9	3	4	7
8	5.800	6.800	3	7	10	3	4	7
9	6.800	8.400	3	9	12	3	5	8
10	8.400	10 200	3	11	14	3	6	9
11	10.200	12 000	3	13	16	3	7	10
12	12.000	14.000	3	15	18	3	8	11
13	14.000	—	3	17	20	3	9	12

Vid beräkning av den tid av 90 dagar, varefter tillägssjukpenningen utgår med lägre belopp i fjärde t. o. m. trettonde sjukpenningklasserna, medräknas tid, för vilken sjukpenning utgivits under de 60 dagar, som närmast föregått sjukperioden.

Förorsakar sjukdom, utan att medföra förlust av arbetsförmåga, nedläggning av denna med minst hälften, utgår halv sjukpenning jämte i förekommande fall halvt barntillägg.

Då medlemmen åtnjuter sjukhusvård, ersättes sjukpenningen av hempenning. Denna är lika stor som sjukpenningen, minskad med 3 kr. om dagen (dock med högst hälften av sjukpenningen); för kvinna, som i hemmet har barn under 10 år, får hempenningen emellertid inte understiga 3 kr. om dagen.

Inom den obligatoriska sjukpenningförsäkringen gäller en k a r e n s t i d av tre dagar.

Beträffande både ersättningen för sjukhusvård och sjukpenningförsäkringen är s j u k h j ä l p s t i d e n högst 730 dagar. För folkpensionärer är dock sjukhjälpstiden endast 90 dagar.

Den obligatoriska sjukförsäkringen finansieras genom f ö r s ä k r i n g s a v g i f t e r, a r b e t s g i v a r b i d r a g o c h s t a t s b i d r a g.

Vad angår försäkringsavgifterna beräknas enbart sjukvårdsförsäkring draga en avgift av genomsnittligt ca 23 kr. om året. Årsavgiften för försäkring avseende sjukvård och grundsjukpenning (jämte barntillägg) torde komma att hålla sig omkring 48 kr. Den genomsnittliga årsavgiften i den högsta sjukpenningklassen beräknas till 150 kr. I sjukpenningklass nr 9 (inkomstintervall 6 800—8 400) med en sjukpenning av 12 kr. de första 90 dagarna och 8 kr. för tiden därefter räknas med en totalavgift av 102 kr. om året. Sammanlagt beräknas de försäkrades årliga avgifter komma att motsvara 44 % av försäkringens totalkostnader.

Arbetsgivarna skall erlagga bidrag till kostnaderna för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för tillägssjukpenning. Arbetsgivarnas årsbidrag skall utgöra 1,1 % av de lönebelopp, som ligger till grund för beräkning av avgifterna till yrkesskadeförsäkringen, och beräknas motsvara 27 % av försäkringens totalkostnader.

Statens bidrag till den obligatoriska försäkringen utgår i form av sjukhjälpbidrag, medlemsbidrag, avgiftslindringsbidrag och avgiftsersättningsbidrag samt beräknas täcka 29 % av totalkostnaderna för försäkringen.

Den f r i v i l l i g a s j u k f ö r s ä k r i n g e n avser endast sjukpenningförsäkring och står öppen för egna företagare och överhuvud för dem som har annan arbetsinkomst än inkomst av tjänst. Denna försäkring får tillsammans med den obligatoriska sjukpenningförsäkringen högst avse det sjukpenningbelopp, för vilket vederbörande skulle ha varit obligatoriskt försäkrad, om hela hans årsinkomst av förvärvsarbete varit av tjänst. Sådan försäkring meddelas valfritt antingen med den vanliga

karenstiden av 3 dagar eller med en karenstidsförlängning av 15, 30 eller 90 dagar.

Vidare finnes möjlighet till frivillig sjukpenningförsäkring för medlem, som på grund av studier eller annan utbildning under minst ett halvt år är förhindrad att i mera betydande mån ägna sig åt förvärvsarbete. Denna försäkring meddelas med en sjukpenning av 3, 4, 5 eller 6 kr. om dagen eller i form av en tilläggssjukpenning av 1, 2 eller 3 kr. så att tillägget jämte sjukpenningen från den obligatoriska försäkringen uppgår till högst 6 kr. Karenstiden för denna frivilliga försäkring utgör 18 dagar.

Hemarbetande gifta kvinnor får försäkra sig för ett sjukpenningtillägg om 1, 2 eller 3 kr., dock ej till högre sammanlagd sjukpenning än 6 kr. om dagen.

Den frivilliga försäkringen finansieras genom avgifter av de försäkrade och ett statsbidrag om 20 % av sjukkassornas utgifter för denna försäkring.

Tillsynsmyndighet för sjukkassorna är enligt Kungl. Maj:ts beslut den 22 maj 1953 riksförsäkringsanstalten.

Besvär över sjukkassas beslut i sjukförsäkringsärende får anföras hos tillsynsmyndigheten. Besvär över dennas beslut — i den mån sådana besvär må anföras — prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Av den gjorda redogörelsen framgår att den allmänna sjukförsäkringen, med det innehåll lagen om allmän sjukförsäkring erhållit enligt 1953 års riksdagsbeslut, icke täcker de försäkrades utgifter för läkemedel. Enligt riksdagens principbeslut i anledning av propositionen nr 178 skall emellertid den år 1946 beslutade läkemedelsreformen — enligt vilken vissa livsviktiga läkemedel skall utlämnas helt kostnadsfritt å apoteken medan andra mot läkarrecept utlämnade läkemedel skola rabatteras — i finansiellt avseende anknytas till sjukförsäkringen, närmare bestämt den del därav som utgöres av sjukvårdsförsäkringen. Denna försäkring skall således genom utgående försäkringsavgifter, arbetsgivarbidrag och statsbidrag bekosta även läkemedelsreformen.

I detta sammanhang kommer jag ej att uppehålla mig vid läkemedelsreformen. Frågan om genomförandet av denna reform torde få anmälas i särskild ordning.

1953 års beslut rörande samordningen mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen.

Genom det beslut, som vid riksdagens vårsession fattades med anledning av propositionen nr 178, har vissa grunder fastställts för samordningen mellan den allmänna sjukförsäkringen och den blivande nya yrkesskadeförsäkringen.

I fråga om yrkesskadeförsäkringens omfattning följer av statsmakternas ståndpunktstagande, att det civilrättsliga arbetstagarbegrepp, som utbildat

sig vid tillämpningen av semesterlagen och som enligt sjukförsäkringslagen skall vara avgörande för frågan huruvida någon skall vara obligatoriskt försäkrad för tilläggssjukpenning, i princip skall vara bestämmande även för tillhörigheten till yrkesskadeförsäkringen.

Vidare innebär statsmakternas beslut, att personer, som är både sjukförsäkrade och obligatoriskt yrkesskadeförsäkrade, i händelse av yrkesskada skall äga uppbära ersättning från yrkesskadeförsäkringen först sedan en viss tid, den s. k. samordningstiden, gått till ända. Under denna tid, som alltså kommer att fungera som karenstid för yrkesskadeförsäkringen, skall sjukhjälp utgå från allmän sjukkassa enligt sjukförsäkringslagens regler på samma sätt som vid sjukdom i allmänhet. Samordningstiden skall omfatta tiden t. o. m. nittionde dagen efter olycksfallsdagen, då yrkesskadan orsakats av olycksfall, och eljest efter den dag, då skadan yppades. Om en yrkesskada medför rätt till livränta, skall samordningstiden dock upphöra senast den dag, livränterätten inträder.

Eftersom praktiskt taget hela befolkningen kommer att omfattas av den allmänna sjukförsäkringen, blir de samordningsregler, för vilka nu redogjorts, tillämpliga vid så gott som alla yrkesskador. Om yrkesskada emellertid drabbar någon, som inte är sjukförsäkrad, t. ex. en här i riket ej mantalsskriven utlänning, skall enligt de uppdragna riktlinjerna för samordningen yrkesskadeförsäkringen visserligen gripa in redan från början, men även i detta fall skall en samordningstid löpa på samma sätt som eljest. Under denna tid skall den skadade erhålla samma förmåner från yrkesskadeförsäkringen som han skulle ha åtnjutit från sjukförsäkringen, därest han omfattats av denna. Först därefter skall ersättning utgå med tillämpning av yrkesskadeförsäkringslagens regler.

Av det anförda framgår, att alla yrkesskadade under samordningstiden kommer att uppbära ersättning enligt sjukförsäkringslagens bestämmelser. Från denna regel har emellertid undantag ansetts böra göras i vissa specialfall, nämligen då en skada under samordningstiden medför behov av tandläkarvård eller konstgjorda lemmar o. dyl. Detsamma skall gälla i fråga om särskild vård, som den skadade erhåller på försäkringsinrättningens begäran, ävensom för sjukvård utom riket.

För yrkesskadeförsäkringens vidkommande innebär statsmakternas ståndpunktstagande i övrigt att den allmänna sjukförsäkringens sjukpenningsskala avseende samordningstiden principiellt skall gälla även såvitt angår yrkesskadeförsäkringen, i följd varav sjukpenningen kommer att utgöra lägst 3 kr. och högst 20 kr. Vid inplacering i sjukpenningklass skall dock, sedan samordningstiden gått till ända, storleken av årsinkomsten bestämmas enligt de för yrkesskadeförsäkringen gällande reglerna i den mån vederbörande därigenom kommer i högre sjukpenningklass än den han tillhör i sjukförsäkringen. Slutligen skall sjukförsäkringens bestämmelser om hempenning och barntillägg gälla även för yrkesskadeförsäkringen.

Departementschefen.

Redan tidigt vann den uppfattningen insteg i vårt land, att det borde åligga en arbetsgivare att svara för de ekonomiska följderna av sådana olycksfall, som drabbar hans anställda medan de utför arbete för hans räkning. Den första mera allmänna lagstiftningen härom kom till stånd år 1901 och grundades på principen om arbetsgivarnas omedelbara ersättningskyldighet. Genom lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, som fortfarande är i kraft, övergick man från nämnda princip till principen om arbetsgivarnas försäkringsplikt. Nu är alltså — om bortses från vissa kategorier som av särskilda skäl undantagits — samtliga arbetstagare på vederbörande arbetsgivares bekostnad obligatoriskt försäkrade för skada till följd av olycksfall i arbetet. Detta försäkringsskydd har genom lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar utsträckts till att avse även vissa andra av arbetet föranledda skador än dem som uppkommit genom olycksfall.

Därest en arbetstagare i sitt arbete drabbas av skada, som omfattas av ifrågavarande lagstiftning, bestrider försäkringen vissa därav föranledda utgifter, såsom för läkarvård — vari inbegripes även sjukhusvård, tandläkarvård och sjukgymnastik etc. samt resor för erhållande av vård — läkemedel samt proteser o. dyl. Dessutom lämnar försäkringen kompensation för det inkomstbortfall, som förorsakas av skadan, ävensom begravningshjälp. Kompensation för inkomstbortfallet utgår i form av sjukpenning eller livränta — vid dödsfall livränta till efterlevande — som är till storleken beroende av den skadades årliga arbetsförtjänst. Ju större hans arbetsförtjänst varit, desto högre blir alltså sjukpenningen eller livräntan. För normalfallen varierar sjukpenningen mellan lägst 3 kr. 50 öre och högst 14 kr. om dagen, vartill kan komma ett familjetillägg om 1 kr. 50 öre per dag. Högsta livränta är 6 600 kr. om året.

I organisatoriskt hänseende gäller, att olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringen handhaves av riksförsäkringsanstalten och vissa av arbetsgivare bildade ömsesidiga socialförsäkringsbolag. Staten bidrager till kostnaderna för försäkringens administration, men i övrigt bekostas försäkringen helt av arbetsgivarna.

Genom riksdagens beslut detta år i anledning av propositionen nr 178 har fastställts, att den förvandling av den frivilliga sjukförsäkringen till en allmän obligatorisk sjukförsäkring, varom statsmakterna tidigare fattat beslut, skall genomföras från och med den 1 januari 1955, dock med ett till väsentliga delar annat innehåll än som ursprungligen bestämts. Ändringarna avser ej blott försäkringsförmånernas omfattning och storlek utan även sättet för försäkringens finansiering. Till en del har dessa ändringar betingats av den samordning, som ansetts böra komma till stånd mellan

den allmänna sjukförsäkringen och en reviderad olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring, byggande på att sjukförsäkringen, d. v. s. de allmänna sjukförsäkringarna, skall svara för regleringen av yrkesskador under den första tiden efter deras uppkomst, den s. k. samordningstiden. Beträffande skälen för statsmakternas ståndpunktstagande i detta hänseende hänvisar jag till vad som förekom i samband med frågans behandling våren 1953.

Den godtagna samordningsprincipen förutsätter, att en särskild obligatorisk försäkring mot de faror arbetet medför skall finnas även sedan den allmänna sjukförsäkringen genomförts; och denna nya med sjukförsäkringen samordnade yrkesskadeförsäkring har till stora delar redan fått sin struktur fastställd. I fråga om tillhörigheten till yrkesskadeförsäkringen följer sålunda av statsmakternas beslut i våras, att yrkesskadeförsäkringen principiellt skall äga tillämpning endast å dem som är att anse såsom arbetstagare och att de regler, vilka gäller inom den allmänna civilrätten och som utbildat sig vid tillämpningen av semesterlagen, skall vara avgörande vid bestämmande av arbetstagarbegreppets innebörd. Redan i detta sammanhang vill jag emellertid tillägga, att ifrågavarande ståndpunktstagande i och för sig ej utgör något hinder för att låta yrkesskadeförsäkringen omfatta någon närmare avgränsbar persongrupp, som faller utom det civilrättsliga arbetstagarbegreppet, t. ex. yrkesskoleelever. Till frågan härom återkommer jag närmare i nästföljande avsnitt.

Vidare har fastslagits, att den förut berörda samordningstiden skall omfatta tiden t. o. m. nittionde dagen efter olycksfallsdagen eller, vid annan skada än olycksfallsskada, dagen då skadan yppades; dock att samordningstiden skall upphöra senast då rätt till livränta från yrkesskadeförsäkringen föreligger. Under denna tid skall arbetstagare, som i anledning av yrkesskada är berättigad till sjukhjälp enligt sjukförsäkringslagen, principiellt ej äga rätt till ersättning från yrkesskadeförsäkringen. För att belysa vad detta kommer att betyda för yrkesskadeförsäkringens del må nämnas, att man räknat med att över 90 procent av alla yrkesskador, som orsakas av olycksfall och medför arbetsoförmåga i mer än två dagar, är avvecklade inom 90 dagar efter olycksfallsdagen.

Även i vissa andra hänseenden har den nya yrkesskadeförsäkringen redan fått sitt innehåll i huvudsak bestämt, bl. a. i fråga om sjukpenningens konstruktion. Samtliga hithörande frågor skall jag upptaga till närmare behandling i fortsättningen.

Såsom nyss nämnts administreras den nuvarande olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringen av riksförsäkringsanstalten och ett antal ömsesidiga försäkringsbolag. Besvär över försäkringsinrättningarnas beslut anföres hos försäkringsrådet, som är högsta instans och förutom sin verksamhet som domstol har att — som det heter — med uppmärksamhet följa försäkringens tillämpning och utveckling. Det är givet, att ett överförande på den

allmänna sjukförsäkringen av regleringen av alla mera kortvariga yrkeskadorna måste i hög grad påverka yrkesskadeförsäkringens administration. För att utreda denna fråga och vissa härmed nära sammanhängande problem tillkallade jag den 16 januari 1953, efter erhållet bemyndigande, en särskild utredningsman. Denne har ännu ej framlagt resultatet av sina undersökningar, och det synes knappast möjligt att den nya organisationen, som kan bli resultatet av ifrågavarande utredning, kan genomföras före den 1 juli 1955, d. v. s. ett halvår efter det den nya lagstiftningen i materiellt hänseende träder i kraft.

För att lagstiftningens ikraftträdande ej skall behöva uppskjutas är det alltså nödvändigt att lösa organisationsfrågan provisoriskt för en kortare övergångstid. Härvid bör givetvis den ledande synpunkten vara, att man bör undvika sådana organisatoriska förändringar, som kan föregripa resultatet av den pågående utredningen. Från denna utgångspunkt synes det mest rationellt att ej vidtaga några jämkningar i de bestämmelser som nu gäller angående yrkesskadeförsäkringens handhavande. Med hänsyn till den eftersläpning, som av naturliga skäl äger rum på detta område, torde för övrigt försäkringsorganen under den närmaste tiden efter den nya lagstiftningens ikraftträdande huvudsakligen få ägna sig åt ärenden, som hänför sig till den äldre lagstiftningen.

Vad som sagts medför bl. a., att de nuvarande ömsesidiga socialförsäkringsbolagen får rätt att under övergångstiden vid sidan av riksförsäkringsanstalten bedriva yrkesskadeförsäkring enligt den nya lagstiftningen. Enligt direktiven för den nyssnämnda utredningen skall emellertid prövas, huruvida inte yrkesskadeförsäkringen bör överföras till en enda för ändamålet bildad statlig försäkringsinrättning. Givetvis skulle det inte vara tillfredsställande om de ifrågavarande bolagen tillätes att från början meddela försäkring enligt den nya lagstiftningen för att frantagas rätten därtill redan efter ett halvt år. Om statsmakterna vid frågans slutliga avgörande skulle stanna för att den nya yrkesskadeförsäkringen bör handhas av en statlig monopolanstalt, bör därför enligt min mening ett beslut härom ej verkställas förrän efter en lämpligt avvägd övergångstid.

Efter dessa mera allmänna synpunkter övergår jag till att behandla den nya yrkesskadeförsäkringens närmare utformning, därvid jag i ett första avsnitt uppehåller mig vid frågan om den personkrets som bör omfattas av försäkringen. Spörsmålet huruvida de s. k. hemarbetarna, vilka genom ett särskilt undantagsstadgande är uteslutna från den nuvarande olycksfalls- och yrkessjukdomslagstiftningen, även skall ställas utanför den nya lagstiftningen sammanhänger emellertid så nära med frågan om försäkringskyddet för yrkesskadorna överhuvud bör gälla under arbete i det egna hemmet, att behandlingen därav lämpligen torde få anstå till nästpåföljande avsnitt, som avser försäkringskyddets omfattning.

Tillhörigheten till yrkesskadeförsäkringen.

Gällande bestämmelser.

I 1 § 1 st. OL stadgas att envar arbetare är, där ej annorlunda i lagen angives, försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet. Med arbetare förstås enligt 2 § 1 st. envar, som mot avlöning användes till arbete för annans räkning utan att i förhållande till honom vara att anse som självständig företagare samt envar som för vinnande av yrkesutbildning utan avlöning utför dylikt arbete.

Enligt 2 § 2 st. är — bortsett från hemarbetarna — två grupper arbetstagare undantagna från lagens tillämpning. Den ena gruppen omfattar personer, som av tillfällig anledning användes till arbete av någon som eljest ej använder arbetare. Den andra gruppen består av vissa medlemmar av arbetsgivarens familj, nämligen hans make och hemmavarande barn eller adoptivbarn samt föräldrar eller adoptivföräldrar. Förutsättning för undantaget i sistnämnda fall är dock, att arbetet utföres för endast en arbetsgivares räkning; utföres arbetet för makars gemensamma räkning anses de i detta hänseende som en person.

I princip gör lagen ej skillnad mellan arbetstagare i allmän och i enskild tjänst, men lagen tillerkänner Konungen rätt att från försäkringen undantaga sådana arbetstagare hos staten och kommunerna som på grund av sin anställning tillförsäkrats ersättningar, vilka väsentligen motsvarar försäkringsförmånerna (3 § 1 st.). Bemyndigandet har hittills ej utnyttjats i vidare mån än att viss personal vid försvarsväsendet undantagits från försäkringen. Denna har i stället hänförts under militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261). Lagen gäller sålunda även för sådana statstjänstemän, som omfattas av statens allmänna avlöningsreglemente. För statsanställda gäller dessutom en särskild kungörelse den 30 juni 1942 (nr 678) med särskilda bestämmelser om tillämpning av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete å arbetare, som användas till arbete för statens räkning.

Enligt 3 § 2 st. har Konungen rätt att meddela de från bestämmelserna i OL avvikande föreskrifter, som finnes böra gälla i anledning av att arbetstagare, som ej användes till arbete för statens räkning, på grund av sin anställning är tillförsäkrade pension av statsmedel vid arbetsoförmåga till följd av olycksfall i arbetet eller andra mot lagens ersättningar svarande förmåner som helt eller delvis bekostas av staten.

Konungen har vidare, med stöd av ett i lagen givet bemyndigande (2 § 1 st.), möjlighet att vidga lagens tillämpningsområde genom att hänföra yrkesutbildningselever under försäkringen. Med stöd härav har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelsen den 1 december 1933 (nr

643) angående tillämpning å elever vid anstalter för yrkesutbildning av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete. Vid kungörelsen är fogad en förteckning över hithörande anstalter, avdelningar och kurser. Förteckningen, som under årens lopp kompletterats ett flertal gånger, upptager f. n. omkring 90 olika grupper av anstalter m. m.

Socialvårdskommitténs förslag.

Socialvårdskommitténs förslag innehåller i stort sett samma huvudregler rörande försäkringstillhörigheten som den nuvarande lagstiftningen. Enligt förslaget skall sålunda i princip varje arbetstagare vara obligatoriskt försäkrad för skada i arbetet, och arbetstagarbegreppet föreslås härvid — med vissa avvikelser som saknar intresse i detta sammanhang — skola ha samma innebörd som det anses ha vid tillämpningen av OL. Med utgångspunkt härifrån diskuterar kommittén, huruvida det är motiverat att från den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen undantaga vissa arbetstagargrupper eller att utvidga denna till att omfatta kategorier, som ej är arbetstagare i förslagets bemärkelse.

Beträffande den förra frågan anser kommittén skäl ej föreligga att bibehålla det nuvarande undantaget för personer, som av tillfällig anledning användes till arbete av någon som eljest ej använder arbetare. Motivet härtill är att denna undantagsbestämmelse visat sig sakna praktisk betydelse.

Kommittén finner det synnerligen angeläget att obligatoriskt försäkringsskydd beredes även arbetstagare, som är medlemmar av arbetsgivarens familj, och har därför övervägt att slopa den nuvarande undantagsbestämmelsen härutinnan. Emellertid har kommittén — av skäl som redovisas å s. 111—115 i yrkesskadebetänkandet — kommit till den uppfattningen, att man bör skilja mellan följande grupper.

I. Fall då den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen bör gälla.

Exempel:

a) Då försäkringspliktig skulle vara förutom den anhörige även en eller flera icke-anhöriga.

b) Då den försäkringspliktige skulle vara den arbetandes syskon (eller syskonbarn etc.).

c) Då var och en av parterna har en i ekonomiskt avseende självständig ställning (såsom då endera parten är barn, som lämnat föräldrahemmet).

II. Fall då den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen icke bör gälla.

1. Fall då obligatorisk försäkring på anförvants (i egenskap av arbetsgivare) bekostnad överhuvudtaget icke bör gälla. Här avses framför allt make samt yngre barn (åldersgräns förslagsvis 16 år).

2. Fall då en *särskild* obligatorisk försäkring på anförvanten-arbetsgivarens ansvar synes motiverad. Den persongrupp, som här främst bör komma i fråga, utgöres av de barn, som passerat den under 1 föreslagna åldersgränsen men ej lämnat föräldrahemmet.

Den undantagsbestämmelse, som erfordras i yrkesskadeförsäkringslagen för de under II angivna grupperna, måste enligt kommitténs mening av praktiska skäl göras så konkret, att minsta möjliga antal faktorer behövde klarläggas genom utredning. Vidare borde svärföräldrar, svärsöner, svärdöttrar samt styvföräldrar och styvbarn vara jämställda i princip inbördes och med föräldrar och barn. Detta skulle visserligen innebära någon utvidgning av den genom anförvantskapet undantagna personkretsen men i stället medföra — förutom ett undanröjande av vissa i praxis uppkomna divergenser i vissa personkombinationer — förenklingar i administrativt hänseende. Att därjämte undantaga far- och morföräldrar finge anses rimligt i de ytterst få fall som bleve aktuella. Adoptivbarn och adoptivföräldrar borde såsom nu jämställas med barn och föräldrar. För annan i den angivna personkretsen än make borde undantaget dock icke gälla, om var och en av parterna hade en sådan i ekonomiskt avseende självständig ställning, vilkens frånvaro den nuvarande lagtexten velat utmärka genom uttrycket »hemmavarande». I stället för detta uttryck borde dock uttrycket »varaktigt lever i hushållsgemenskap med» användas för att bättre markera den bristande självständigheten i ekonomiskt avseende. Om arbetet skulle utföras för makars räkning, borde de i förevarande hänseende liksom f. n. anses som en person. Ingen anledning föreläge att låta en moder, som vore oförsäkrad då hon skötte hushållet åt *en* son, vara försäkrad, om hon i stället skötte *två* söners gemensamma hushåll. En bestämmelse om att två eller flera barn i denna situation skulle anses som en person vore därför erforderlig. Vidare borde undantagsbestämmelsen kompletteras med en särregel för sådana fall, då det funnes en försäkrad mellanman mellan två anförvanter.

Bestämmelser utformade i enlighet med vad sålunda anförts har upptagits i det av kommittén utarbetade förslaget till ny yrkesskadeförsäkringslag.

Kommittén framhåller, att problemet om försäkringsskydd för arbetsgivarens familjemedlemmar borde lösas mera definitivt genom en komplementförsäkring till den allmänna sjukförsäkringen — avseende framför allt invaliditet och dödsfall — samt skisserar i sitt betänkande grunddragen för en sådan komplementförsäkring. Som en provisorisk lösning föreslår kommittén en obligatorisk inomarbetsförsäkring för företagares m. fl. barn, grundad på anmälningsskyldighet för föräldrarna och omfattande barn, som föregående år fyllt minst 15 år och som då arbetat för föräldrarnas räkning under sådana omständigheter att föräldrarna gjort löneavdrag för barnets källskatt. Bestämmelser härom har upptagits i ett av kommittén utarbetat förslag till lag om försäkring av företagares m. fl. barn för vissa skador.

Vid kommitténs behandling av frågan om försäkringsskydd för arbetsgivares familjemedlemmar var meningarna starkt delade såväl bland leda-

möterna som bland de sakkunniga. Såsom kommer att utvecklas i det följande har emellertid denna fråga kommit i ett förändrat läge genom den nu beslutade samordningen mellan den allmänna sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen, varför anledning torde saknas att här närmare redogöra för kommitténs betänkande i denna del. Hithörande spörsmål behandlas å s. 104—117, 363—373, 408—410, 416—418, 423 och 436 i betänkandet.

Den nuvarande rätten för Konungen att från försäkringen undantaga arbetstagare hos staten och kommunerna föreslås skola överföras till den nya lagen utan någon ändring i sak. Detsamma gäller i fråga om bemyndigandet för Konungen att för vissa kategorier av försäkrade meddela föreskrifter, som avviker från lagens bestämmelser.

Kommittén framhåller, att personer, som eljest skulle vara obligatoriskt försäkrade enligt OL, i praxis ställts utanför lagen, då de varit anställda hos utländska beskickningsmedlemmar. Anledningen härtill vore, att ett främmande lands sändebud och övrig till beskickningen hörande personal med exterritorialitetsrätt ansetts icke kunna avkrävas den medverkan från arbetsgivarens sida, som lagen förutsatte. Emellertid hade riksförsäkringsanstalten ansett sig kunna bifalla ansökan från dylika beskickningsmedlemmar om frivillig försäkring enligt OL av hos dem anställd personal. Att låta dessa anställda utan särskild åtgärd från arbetsgivarens sida omfattas av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen vore enligt kommitténs mening icke lämpligt med hänsyn till den medverkan i övrigt, som krävdes av de försäkringspliktiga. En särskild undantagsbestämmelse härom syntes dock lika litet som i OL erfordras i den nya lagen.

Vad härefter angår frågan huruvida det obligatoriska försäkringsskyddet bör gälla för persongrupper, som eljest inte skulle omfattas härav, avvisar kommittén tanken att i vårt land införa en allmän och obligatorisk olycksfallsförsäkring för elever. Däremot föreslår kommittén att vissa yrkesutbildningselever i likhet med vad som nu gäller inrangeras under den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen och att vissa andra grupper av elever genom en särskild författning tillerkännes rätt till ersättning av statsmedel vid svårare skador.

Frågan, vilka yrkesutbildningselever som bör inordnas under yrkesskadeförsäkringen, bör enligt kommitténs mening även i fortsättningen avgöras med hänsyn till den risk för olycksfall som föreligger för eleverna. Yrkesskolor eller avdelningar med enbart eller väsentligen teoretisk yrkesutbildning borde i enlighet härmed ej omfattas av lagen. Det fullständiga svaret på frågan var gränsen skulle dragas bleve beroende på huruvida man ville behålla det nuvarande systemet med en förteckning över skolorna eller införa en regel om automatisk försäkringstillhörighet.

Skälen för och emot förteckningssystemet utvecklas av kommittén på följande sätt.

För systemet med förteckning kan anföras följande. Beträffande yrkesutbildningsanstalterna finnas alla gradationer av olycksfallsrisk i själva utbildningsarbetet. (I den mån vid färderna till och från anstalten icke föreligger annan olycksfallsrisk än folk i allmänhet utsättes för, bör färdolycksfallsrisken icke beaktas i detta sammanhang.) Det låter sig svårligen göra att genom en definition i lagtexten draga upp en klar gräns, som grundas på riskens storleksgrad och om vilken man kan säga, att det är motiverat att bereda försäkringsskydd åt dem, där risken ligger över gränsen, men däremot ej åt dem, där risken ligger under gränsen. En exklusiv uppräknig av vissa grenar av yrkesutbildning leder icke till rättvisa med hänsyn till olycksfallsriskens storlek. Då beslutet innebär ett avgörande såväl av ersättningsrätt som av försäkringsplikt, borde det med hänsyn till den oklara gränsen ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslutet.

Mot bibehållandet av systemet med en förteckning kunna dock vissa invändningar riktas. Det är sålunda i viss mån beroende på en slump, om en yrkeselev vid inträffat olycksfall får ersättning eller ej. Ledningen för en anstalt är måhända okunnig om lagens möjligheter härutinnan. Frågan om tillägg till förteckningen kanske icke aktualiseras vid en skola förrän ett svårare olycksfall inträffat där. En komplettering av förteckningen kan då icke göra lagen tillämplig å ifrågavarande olycksfall. Denna sistnämnda nackdel kan dock förminskas exempelvis genom att riksförsäkringsanstalten bemyndigas att av statsmedel utgiva (motsvarande) ersättning till elev, som skadats före utbildningsanstaltens upptagande i förteckningen. — Yrkesutbildningsanstalter, där olycksfallsrisken är betydligt större än i vissa anstalter, som tagits med, kunna lämnas utanför försäkringen och slippa ifrån försäkringsavgiften, endast därför att framställning ej göres. Prövningen av om försäkringen gäller viss skola (skadad elev) slipper försäkringsinrättningarna icke helt ifrån genom en förteckning som den nuvarande, enär denna icke namngiver alla skolor eller har sådana sammanfattande beteckningar å dem, som utesluta tveksamhet. Mot det i föregående stycke sist anförda skälet för en förteckning av Kungl. Maj:t kan anföras, att ifrågavarande beslut icke innebära något väsensskilt från de beslut om försäkringsplikt och försäkringstillhörighet, som försäkringsinrättningarna gång efter annan meddela.

Efter övervägande av de skäl, som anförts för olika lösningar, har kommittén funnit sig böra förorda, att man i lagtexten ger klarast möjliga besked rörande försäkringstillhörigheten samtidigt som lagbestämmelsernas tolkning i det särskilda fallet överlämnas åt de myndigheter, som i övrigt har att tillämpa lagen. En framkomlig väg härvidlag vore att nära knyta an till arbetarskyddslagstiftningen. Vid de anstalter och avdelningar, där arbetarskyddslagen gällde — härom hänvisas till kungörelsen den 10 juni 1949 (nr 351) om tillämpning av arbetarskyddslagen å arbete vid vissa anstalter för yrkesutbildning — föreläge nämligen sådan risk för olycksfall eller annan skada, att det vore rimligt att eleverna där skulle vara försäkrade; och elev, som vore försäkrad under

praktisk undervisning, borde liksom nu vara försäkrad även under teoretisk undervisning.

Genom den sålunda föreslagna bestämmelsen komme enligt kommitténs mening de allra flesta av dem, som borde omfattas av lagen, in under densamma. Med hänsyn till att luckor kunde finnas i arbetarskyddsförteckningen erfordrades emellertid en kompletterande bestämmelse. Kommittén föreslår därför, att med elever vid arbetarskyddsförteckningens anstalter skall jämföras elever, som åtnjuter undervisning vid annan anstalt, som har till ändamål att meddela praktisk utbildning i industriellt arbete, hantverk, jordbruk, skeppstjänst eller annat transportarbete eller i sjukvård eller husligt arbete eller att meddela annan yrkesutbildning, vilken är förenad med skaderisk för eleven motsvarande den som förekommer vid de förut nämnda anstalterna.

En särskild karenstid om 14 dagar skall enligt förslaget gälla för sjukpenning till sådan yrkesutbildningselev, som inte utför arbete för annans räkning i avsevärd omfattning.

Såsom förut berörts har kommittén föreslagit, att vissa andra studerande än yrkesutbildningselever genom en särskild författning tillerkännes rätt till ersättning av statsmedel vid svårare skador. I sin motivering till detta förslag framhåller kommittén bl. a., att gränsen mellan de obligatoriskt försäkrade yrkesutbildningseleverna och andra elever ingalunda vore skarp och invändningsfri, varken principiellt eller med hänsyn till sin praktiska utformning. Det vore därför rimligt att de som ställdes utanför försäkringen icke lämnades helt utan skydd.

Vad angår innehållet i den föreslagna författningen må här endast nämnas följande. Rätt till ersättning skulle tillkomma folkskolans barn och studerande, som inskrivits vid annan statlig eller statsunderstödd utbildningsanstalt. Endast skador, som inträffat under undervisningen eller under vissa därmed jämförliga förhållanden, t. ex. idrottsövningar, utflykter, studiebesök och skolresor — men i regel inte de vanliga färderna till och från skolan — skulle komma i fråga för ersättningsrätt. En absolut karenstid om 90 dagar skulle gälla för all annan ersättning än dödsfallsersättning. I allmänhet skulle ersättning utges blott vid invaliditet innefattande nedsättning av arbetsförmågan med minst en femtedel. I fråga om ersättningens storlek skulle yrkesskadeförsäkringslagens bestämmelser gälla med vissa avvikelser främst med avseende på den årliga arbetsförtjänstens beräkning. Ersättning skulle icke utgå om rätt till ersättning föreläge enligt vissa andra författningar.

Kommitténs förslag i fråga om yrkesutbildningselever och andra studerande är enhälligt utom såtillvida att en av kommitténs sakkunniga (hr Löfmark) har ansett sig icke kunna biträda förslaget att låta yrkesskadeförsäkringslagen omfatta yrkesutbildningselever utan i stället förordat en särskild mera allmän elevförsäkring.

Hithörande frågor behandlas å s. 120—145, 374—379 och 431 i yrkeskadebetänkandet.

Kommittén föreslår slutligen att offentliga förtroendemän blir omfattade av den obligatoriska yrkeskadeförsäkringen. Enligt kommitténs mening vore det nämligen, när samhället utnyttjade sina medlemmar för sin räkning på sätt som skedde beträffande dessa förtroendemän, inte mer än rätt och billigt, att samhället svarade för ersättning åt dem, när de skadades i samhällets ärenden.

Rörande denna fråga hänvisas i övrigt till yrkeskadebetänkandet s. 29, 47—48 och 86—91 samt 430.

Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag.

Förslaget att slopa den nuvarande undantagsbestämmelsen för personer, som av tillfällig anledning användes till arbete av någon som eljest ej använder arbetare, tillstyrkes allmänt. Endast *kommerskollegium* ifrågasätter, huruvida en sådan utvidgning av försäkringstillhörigheten vore lämplig. Ju längre man flyttade ut gränsen för kretsen av de försäkrade, ju större vore risken för att gränsdragningen för allmänheten syntes oförståelig för att ej säga orimlig. Denna synpunkt borde särskilt beaktas när det gällde frågan om en utvidgning av försäkringstillhörigheten till att omfatta tillfälligt arbete.

Frågan huruvida försäkringsskydd mot yrkesskada bör beredas medlemmar av arbetsgivarens familj och offentliga förtroendemän har kommit i ett annat läge genom samordningen mellan sjuk- och yrkeskadeförsäkringen. Anledning torde därför saknas att här närmare ingå på vad remissyttrandena härom innehåller.

Vad socialvårdskommittén föreslagit i fråga om arbetstagare hos staten och kommunerna samt hos utländska beskickningsmedlemmar har inte mött gensaga i remissyttrandena.

Beträffande frågan om olycksfallsförsäkring för skolelever är meningarna delade.

Tre reservanter i försäkringsrådet, *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Svenska lantarbetsgivareföreningen* anser det inte berättigat med en sådan förmånsställning för vissa elever, som kommitténs förslag innebär. Enligt deras mening utgjorde frivillig försäkring (enskilt eller kollektivt) enligt yrkeskadeförsäkringslagen en lämpligare form för skydd åt samtliga studerande.

Försäkringsrådets majoritet och *stadsfullmäktige i Malmö* förordar, att bestämmelserna om ersättning till yrkesutbildningselever och andra elever sammanföres i en gemensam författning. Försäkringsrådet åberopar att yrkesutbildningseleverna i allt väsentligt vore mer jämförbara med de elever, som avses i den av kommittén föreslagna särskilda ersättningsförfattningen, än med arbetstagarna. Ur risksynpunkt vore yrkesutbildnings-
4 — *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 60.*

elevernas ställning i många fall ej annorlunda än andra elevers. Införandet i OL av yrkesutbildningseleverna innebure ett principiellt avsteg från grundtankarna i lagen. Ersättningsbestämmelserna för arbetstagarerna passade inte heller så väl för yrkesutbildningseleverna. I vad mån ersättningarna till yrkesutbildningseleverna borde utgå av statsmedel eller på grund av särskild försäkring borde närmare övervägas. *Folkskoledirektionen i Stockholm* anser, att samhället i princip bör svara för en mer allmän elevförsäkring.

Förslaget att yrkesskadeförsäkringen skall omfatta yrkesutbildningselever tillstyrkes eller lämnas utan erinran i flertalet yttranden, bl. a. i dem som avgivits av *skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, 1946 års skolkommission, riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen jämte några yrkesinspektörer, länsstyrelserna i Malmöhus och Norrbottens län, folkskoledirektionen samt lärlings- och yrkesskolstyrelsen i Stockholm, folkskolstyrelsen i Malmö, Landsorganisationen, Socialförsäkringsbolagens förening, Svenska stadsförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska sjukkasseförbundet, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Yrkeskvinnors samarbetsförbund.*

Av de nu uppräknade remissinstanserna godtager de flesta kommitténs förslag, att yrkesutbildningseleverna obligatoriskt skall omfattas av försäkringen, endast när utbildningen är mera riskfylld. *Folkskoledirektionen* samt *lärlings- och yrkesskolstyrelsen i Stockholm, Svenska stadsförbundet* och *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* anser däremot, att alla yrkes elever bör vara obligatoriskt yrkesskadeförsäkrade.

Av dem som tillstyrker förslaget att yrkesskadeförsäkringslagen skall gälla endast om yrkesutbildningen är mera riskfylld har de allra flesta godtagit kommitténs förslag om en automatiskt verkande tillhörighetsregel. Även det nuvarande förteckningssystemet har emellertid förespråkare. Sålunda ger *pensionsstyrelsen* uttryck för tvivel på att den föreslagna metoden för bestämmandet av försäkringstillhörigheten kommer att visa sig ändamålsenlig. *Socialförsäkringsbolagens förening* anser, att prövningen huruvida det föreligger en så stor skaderisk, som avses i bestämmelsen, måste bli ganska svår. Föreningen påpekar vidare, att vid de i arbetarskyddsförteckningen upptagna anstalterna även finnes avdelningar, där det meddelas enbart teoretisk utbildning utan särskild olycksfallsrisk. Under framhållande framför allt av den stora svårigheten att i det enskilda fallet avgöra om en yrkesutbildningsanstalt omfattas av den av kommittén föreslagna bestämmelsen ifrågasätter *Svenska sjukkasseförbundet*, om den föreslagna ordningen hade så avsevärda fördelar, att det nuvarande förteckningssystemet borde frångås. *Riksförsäkringsanstalten* avstyrker bestämt att detta system frångås. Till stöd för sin uppfattning anför anstalten bl. a. följande.

Genom en förteckning som den nuvarande undgå försäkringsinrättningarna icke att pröva, om försäkringen gäller vid viss anstalt, enär förteckningen icke namngiver alla anstalter, som kunna komma i fråga, utan har sådana sammanfattande beteckningar å dem, som ej utesluta tveksamhet. Sistnämnda olägenhet, som särskilt anstalten har känning av, har med åren gjort sig allt starkare gällande. Undervisningen vid yrkesundervisningsanstalterna har nämligen mer och mer differentierats och kommit att avse allt flera yrkesområden. På grund av vad sålunda anförts och med hänsyn jämväl till att proportionerna mellan den praktiska och teoretiska utbildning, som ingår i undervisningen, i hög grad skifta, har det ofta blivit tämligen komplicerat att lösa spörsmålet, huruvida sådan yrkesutbildningsanstalt skall kunna anses föreligga, som avses i försäkringsförteckningen. Det gäller sålunda bl. a. att avgöra, huruvida utbildningen kan anses hänförlig till sådant yrkesområde, varå försäkringen är tillämplig och, därest teoretisk utbildning ingår i undervisningen, vilka fordringar, som skola uppställas på den praktiska utbildningens omfattning, för att försäkringen skall kunna anses gälla. I ett stort antal fall kräves därför omfattande utredningar och granskning av införskaffade undervisningsplaner. Då här ifrågavarande anstalter stå under tillsyn av offentlig myndighet, kunna de nyssnämnda svårigheter, som möta vid tillämpningen, emellertid hjälpligt bemästras tack vare den ledning för försäkringstillhörighetens bedömning, som kan erhållas genom myndighetens hörande i saken.

De ovanberörda vanskligheter, som redan enligt gällande system sålunda möta vid bedömandet, huruvida viss yrkesutbildningsanstalt faller under elevförsäkringen, skulle vid bifall till kommittéförslaget öka i avsevärd grad. Bifölles förslaget komme nämligen ett mycket stort antal i huvudsak enskilda yrkesutbildningsanstalter, vilka för närvarande falla utom försäkringen, att kunna inordnas under densamma. Sistnämnda anstalter stå i allmänhet icke under myndighets tillsyn, och det skulle därför i betydande omfattning bli ogörligt att erhålla tillförlitliga uppgifter angående sådana omständigheter, som enligt vad förut sagts äro avgörande för försäkringstillhörighetens bedömande. Då undervisningsplan i regel ej heller finnes, saknas jämväl den ledning härför, som förefintligheten av en dylik plan eljest giver. Försäkringsinrättningarna skulle därför säkerligen i många fall tvingas att fatta viktiga och vittgående beslut om försäkringstillhörigheten på mycket lösliga grunder. Det skulle icke bli möjligt att i förevarande hänseende ens tillnärmelsevis upprätthålla någon enhetlig lagtillämpning de olika försäkringsinrättningarna emellan.

I de fall, då enligt förslaget försäkringstillhörigheten skulle göras beroende av huruvida skaderisken motsvarar den, som förekommer vid de anstalter, varå arbetarskyddslagen äger tillämpning, eller vid de anstalter, vilka meddela praktisk utbildning inom vissa yrkesområden, skulle försäkringsinrättningarna ha att *dels* bedöma den lägsta grad av skaderisk, som kunde anses föreligga vid dessa anstalter, *dels ock* med denna risk jämföra den i det aktuella fallet förefintligen risken. Det torde vara uppenbart, att en dylik bedömning, i den mån den över huvud taget låte sig göra, måste leda till slumpartade resultat och därför lätt medföra orättvisa.

Ett bifall till kommittéförslaget skulle vid bedömningen av försäkringstillhörigheten emellertid medföra olägenheter även i andra avseenden än ovan angivits. Sålunda bleve det erforderligt att avgöra, huruvida i det en-

skilda fallet en »anstalt» i lagens mening kunde anses föreligga. Nämda begrepp är icke i sig självt givet. Med »anstalt» har nämligen enligt praxis ansetts icke endast inrättning med fast organisation och av permanent karaktär, utan har i nämnda uttryck inlagts en mera vidsträckt betydelse. Såsom »anstalt» har således ansetts utbildningskurs av kortvarig eller tillfällig natur. Det torde icke vara möjligt att generellt ange, vilka fordringar som böra ställas på en kurs, för att densamma skall kunna anses såsom »anstalt». Att låta varje kurs av tillfällig och privat natur betraktas såsom »anstalt» synes dock — såsom även framgår av kommitténs uttalanden — icke böra komma i fråga. Tveksamma gränfall måste givetvis ofta uppkomma. Svårigheter skulle vidare i åtskilliga fall komma att uppstå, då det gällde att avgöra, huruvida fråga vore om yrkesutbildning i egentlig bemärkelse. Såsom kommittén framhåller, finnas nämligen redan med nu förefintliga skol- och kurstyper talrika fall, där tveksamhet kan föreligga, om det är fråga om yrkesutbildning eller annan utbildning.

Även sett från försäkringsteknisk synpunkt skulle kommittéförslagets genomförande leda till otillfredsställande resultat. Det torde nämligen icke bli möjligt att med någon som helst fullständighet få kännedom om alla de yrkesutbildningsanstalter, vilka vore försäkringspliktiga. Särskilt bleve detta förhållandet beträffande de enskilda anstalter, vilka icke stå under tillsyn av offentlig myndighet. Försäkringsavgifter skulle sålunda icke komma att påföras åtskilliga anstalter, ehuru försäkringsplikt rätteligen ålåg dem.

Förslaget om ersättning av statsmedel till de elever vid statliga och statsunderstödda skolor, vilka inte skulle omfattas av yrkesskadeförsäkringslagen, avstyrkes även av andra remissorgan än dem som enligt vad förut nämnts förordar en lösning för alla studerande genom frivillig försäkring. Mot ett genomförande av förslaget uttalar sig sålunda även *statskontoret, riksförsäkringsanstalten, länsstyrelserna i Södermanlands och Norrbottens län, folkskoledirektionen i Stockholm* och *Svenska försäkringsbolags riksförbund*. Som skäl för avstyrkandet anföres, att skyddet enligt förslaget vore för begränsat och att behovet av ifrågavarande ersättningsrätt vore ringa med hänsyn till den redan existerande skolbarnsförsäkringen i privata försäkringsinrättningar, sjukförsäkringen, folkpensioneringen ävensom till möjligheterna till yrkesutbildning genom det allmännas försorg. *Riksförsäkringsanstalten* föreslår, att till Kungl. Maj:ts förfogande ställes ett anslag för beredande av hjälp i de fall, där särskilda omständigheter finnes böra föranleda till att understöd utges av statsmedel.

Majoriteten av dem, som yttrat sig över förslaget till författingsenlig ersättningsrätt för vissa studerande, tillstyrker emellertid i princip förslaget. Hit hör bland andra *skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, 1946 års skolkommision, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Landsorganisationen, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund* och *Svenska sjukkasseförbundet*.

I flera yttranden behandlas en särskild grupp, som kan anses intaga en

mellanställning mellan arbetstagare, yrkesutbildnings elever i egentlig mening och allmänbildningsstuderande, nämligen eleverna i yrkesbestämda fortsättningsskolor eller i den nya enhetsskolans praktiska yrkesorientering och förberedande yrkesutbildning. Enligt socialvårdskommitténs förslag skulle vissa av dessa elever komma att omfattas av yrkesskadeförsäkringen, medan de övriga skulle få rätt till ersättning av statsmedel enligt den särskilda förordningen härom.

Enligt vad *arbetarskyddsstyrelsen* framhåller, bör sådana elever i folkskolans högsta klasser och fortsättningsskola, som i och för yrkesorientering deltar i arbetet på olika arbetsplatser, genom en särskild lagbestämmelse jämföras med lärlingar. *Folkskoledirektionen i Stockholm* ifrågasätter, om inte eleverna vid den nya praktiska linjen av den nioåriga enhetsskolan bör inordnas i den allmänna försäkringen som arbetstagare. Såsom ett led i utbildningen praktiserade nämligen dessa elever vissa tider med eller utan vederlag på olika arbetsplatser.

Skogsyrkesinspektörerna föreslår, att eleverna i de skogsbetonade fortsättningsskolorna hänföres till de yrkesutbildnings elever, som obligatoriskt omfattas av yrkesskadeförsäkringslagen. Skogsyrkesinspektören i norra distriktet motiverar sitt förslag med att utbildningen i dessa skolor till övervägande del vore praktisk. Skolorna dreves i allmänhet med stöd av domänverket eller något större skogsbolag, å vilkas mark arbetet till stor del bedreves. Vid verktygsvård, övningar i arbetsteknik samt förlägningsarbete vore det dock inte fråga om arbete för annans räkning.

Arbetsmarknadsstyrelsen och 1946 års skolkommision föreslår, att de folkskolebarn, som fullgör praktik i anslutning till yrkesorientering eller yrkesutbildning anordnad av skolan, skyddas på ett mera tillfredsställande sätt än socialvårdskommittén föreslagit och att detta skall ske inom ramen för den särskilda förordningen om ersättning av statsmedel. Skolkommisionen anför följande.

De skolelever, som får praktisk yrkesorientering i näringslivet, är i stort sett utsatta för samma risker som arbetsplatsens anställda och lärlingar. Även vid färd till och från arbetsplatsen utsätts skoleleverna för samma risker som de anställda. Det förefaller under sådana förhållanden rimligt, att ungdomar, som under skolans ledning får praktisk yrkesorientering utanför den allmänbildande skolan, beredes ungefär samma försäkringskydd som de anställda. Den praktiska yrkesorienteringen kan även tänkas ske i en yrkesskola, varvid ungdomarna dock inte kan betraktas som elever vid yrkesskolan. Också dessa ungdomar bör beredas ett mera fullständigt försäkringsskydd. I enhetsskolans nionde klass kommer ett stort antal ungdomar att som ett led i fullgörandet av skolplikten få en praktisk yrkesutbildning. Denna utbildning kommer i vissa fall att förläggas till yrkesskolor, i vilket fall ungdomarna är försäkrade enligt yrkesskadeförsäkringslagen. I det stora flertalet fall måste den praktiska utbildningen emellertid ske hos enskilda företagare. Enligt socialvårdskommitténs för-

slag skulle arbetsgivaren i dessa fall vara skyldig att svara för försäkringen. Skolkommissionen vill på denna punkt anknyta till skolutskottets uttalande, att det allmänna bör svara för olycksfallsriskerna i fråga om enhetsskoleelever, som får praktisk yrkesutbildning hos företagare (Särsk. utsk. utl. nr 1/1950, s. 128). Skolkommissionen vill inte bara understryka, att skolan bör ansvara för ungdomarna, så länge de är elever i skolan, utan också framhålla, att skolan har ett direkt intresse av att — oberoende av konjunkturerna — kunna placera sina elever hos enskilda företagare för att ge dem praktisk yrkesutbildning. Likaså bör skolan ha möjlighet att framställa önskemål i fråga om arten och utbildningsvärdet av det arbete ungdomarna kan få utföra. Under sådana förhållanden anser kommissionen, att arbetsgivaren bör fritas från ansvar för ungdomarnas olycksfallsförsäkring.

Under hänvisning till det anförda föreslår skolkommissionen, att till förordningen om ersättning i vissa fall i anledning av skada ådragen under skolgång eller andra studier vid utbildningsanstalt göres ett tillägg av i huvudsak följande innehåll. Skolpliktiga ungdomar skall vara berättigade till ersättning av statsmedel enligt den föreslagna förordningen vid skador som inträffar i anslutning till praktisk yrkesorientering och praktiskt yrkesarbete, som ingår i fullgörandet av skolplikten, vare sig detta arbete sker i skolan eller hos enskild företagare eller på annan arbetsplats utanför skolan. Vid skador, som inträffar i anslutning till praktik eller arbete av nyssnämnda slag, skall skoleleverna i ersättningshänseende vara jämställda med yrkesskoleelever, som skyddas enligt yrkesskadeförsäkringslagen. Sålunda skall de vara berättigade till ersättning för läkar- och sjukvård, läkemedel, proteser etc. enligt samma grunder som yrkesskoleeleverna. Försäkringsskyddet bör gälla även vid färd till och från den plats, där praktiken fullgörs, vare sig denna är belägen i eller i anslutning till skolan eller annorstädes. Någon karenstid för försäkringsskyddets ikraftträdande bör inte gälla. Sjukpenning bör utgå efter samma karenstid som för yrkesskoleeleverna och enligt de grunder, som föreslås i förordningen om ersättning i vissa fall för skador ådragna under skolgång. Livräntan bör utgå på det sätt och efter de grunder kommittén föreslår i förordningen.

Slutligen må nämnas, att *arbetsmarknadsstyrelsen* tagit upp frågan om försäkringsskydd åt personer, som arbetstränas vid *träningssverksstäder*, upprättade av landsting, kommuner eller enskilda. Dessa verkstäder syftade till att genom beredande av lämpliga manuella arbetsuppgifter åt konvalescenter och likställda träna upp dessas arbetsförmåga och yrkesfärdighet. Dylig verksamhet borde enligt styrelsens uppfattning i försäkringshänseende vara att jämställa med utbildning vid yrkesutbildningsanstalt och omfattas av yrkesskadeförsäkringslagen.

Socialförsäkringsutredningens förslag.

Med utgångspunkt från att yrkesskadeförsäkringen samordnas med en effektiv sjukförsäkring har socialförsäkringsutredningen omprövat, vilka personkategorier som bör omfattas av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. Härvid har utredningen föreslagit som huvudregel, att alla arbetstagare i civilrättslig bemärkelse skall vara försäkrade mot yrkesskada.

Utredningens förslag skiljer sig emellertid inte endast i detta avseende från vad som förordats av socialvårdskommittén. Som en konsekvens av samordningen har även vissa undantag från huvudregeln ansetts böra få ett annat innehåll än kommittén tänkt sig.

I fråga om medlemmar av arbetsgivarens familj påpekar utredningen, att vissa praktiska olägenheter skulle uppkomma, om den av socialvårdskommittén föreslagna undantagsbestämmelsen för denna kategori bibehölls inom den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen men inkomst av tjänst hos familjemedlem behandlades på samma sätt som inkomst av annan tjänst vid tillämpning av sjukförsäkringslagens bestämmelser. Sålunda förelåge risk för missförstånd i fråga om försäkringarnas omfattning och behov av specialregler rörande arbetsgivarbidraget till sjukförsäkringen. För en inskränkning av sjukpenningförsäkringen inom sjukförsäkringen på grund av ett visst anförvantskap i förhållande till arbetsgivaren syntes i allmänhet inga bärande skäl kunna anföras. Utredningen ansåge det — främst av rättviseskäl — synnerligen angeläget, att obligatoriskt olycksfallsförsäkringsskydd bereddes även de arbetstagare, som vore familjemedlemmar till arbetsgivaren.

Å andra sidan framhåller utredningen, att skälen för att bibehålla en undantagsbestämmelse för familjemedlemmar inte kunde förbises. Om den av utredningen föreslagna sjukpenningförsäkringen genomfördes, syntes de praktiska svårigheter, som ett strykande av undantagsbestämmelsen skulle medföra, kunna väsentligen minskas. Genom samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna bleve det t. ex. i de flesta fall betydelselöst, om en skada inträffat i arbete för anförvants räkning eller ej. Det kunde visserligen sägas att genom den obligatoriska sjukförsäkringen även arbetsgivarens familjemedlemmar finge ett effektivt skydd vid de flesta skador. Men även vid de svåra skadorna, invaliditets- och dödsfallen, vore ett effektivt försäkringsskydd angeläget.

Utredningen föreslår, att upphävandet av undantaget anknytes till tillhörighet till sjukförsäkringens obligatoriska sjukpenningförsäkring. Härigenom anser sig utredningen ha funnit en utväg att i väsentlig mån minska de praktiska svårigheterna. Försäkringen komme att gälla för de allra flesta fall, då verkligt arbete för arbetsgivarens räkning utfördes av en familjemedlem (annan än make). Genom nämnda anknytning torde man vinna erforderlig sovring. Man utmönstrade försörjningsfallen genom sjukpenningförsäkringens ålders- och inkomstgränser. En viss prövning i förväg av vederbörandes arbetsinkomstförhållanden hade sjukkassan med hänsyn till sjukförsäkringen i regel verkställt, innan yrkesskadan inträffade. Inte minst värdefullt bleve det att försäkringssystemet finge lokala organ. Härigenom minskades risken för att olycksfallsförsäkringsinrättningarna, framför allt riksförsäkringsanstalten, endast då en skada inträffade finge kännedom om arbetsrelationer familjemedlemmar emellan.

Enligt socialförsäkringsutredningen bör frågan om ersättning till yrkesutbildnings elever lösas på annat sätt än genom anslutning till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. Utredningen yttrar härom och om skydd åt andra studerande följande.

Införandet under OL av yrkesutbildnings elever innebar ett principiellt avsteg från den grundtanken bakom lagen, att denna var avsedd för personer, som mot avlöning användes till arbete för annans räkning. Lagens ersättningsregler passar inte så väl för dessa elever, i vart fall inte för dem som inte genom olycksfallet förlorar någon arbetsinkomst. Varken genom förteckningssystemet eller en automatisk tillhörighetsregel synes det möjligt att åstadkomma en fullt rationell och sakligt motiverad gränsdragning mellan olika elever. Frågan om elevernas olycksfallsförsäkring har kommit i ett helt nytt läge genom utredningens förslag om allmän sjukförsäkring, som även inkluderar en frivillig sjukpenningförsäkring för studerande. Det är likväl angeläget, att frågan om elevernas olycksfallsförsäkring löses så, att de får ett effektivt skydd vid svårare skador. I viss mån kan detta ske med hjälp av den av utredningen föreslagna frivilliga försäkringen enligt yrkesskadeförsäkringslagen. Genom den avtalsfrihet i viss utsträckning, som föreslås för denna försäkring, kan man på ett mera praktiskt sätt än inom den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen lösa t. ex. problemet om det ersättningsunderlag som är motiverat för den ena eller andra elevgruppen. Det må framhållas, att redan det nuvarande förteckningssystemet har ett drag av frivillig försäkring på det sättet, att ett önskemål från en skola ofta ligger bakom upptagandet av den i förteckningen. Då det gäller elever vid statliga eller statsunderstödda skolor, synes det dock lämpligast att lösa problemet, inte genom en försäkring, utan genom att man i en författning fastslår en rätt till ersättning av statsmedel vid svårare skador efter modell av den av socialvårdskommittén föreslagna särskilda förordningen.

Utredningen anser det inte ingå i dess uppdrag att utarbeta förslag i detta ämne men betonar — särskilt med hänsyn till eleverna vid de skolor som nu omfattas av förteckningen — angelägenheten av att erforderligt skydd åt eleverna ordnas innan OL upphäves.

Enligt socialförsäkringsutredningens förslag bör den av socialvårdskommittén föreslagna bestämmelsen om de offentliga förtroendemännen inte inflyta i yrkesskadeförsäkringslagen. Att inbegripa denna kategori under försäkringen innebure nämligen ett avsteg från grundläggande principer för den obligatoriska olycksfallsförsäkringen. Även bortsett från den rent principiella synpunkten syntes det mindre motiverat att låta försäkringen omfatta de offentliga förtroendemännen generellt än vissa grupper uppdragstagare.

Yttrandena över socialförsäkringsutredningens förslag.

Utredningens förslag beträffande familjemedlemmar till arbetsgivaren lämnas praktiskt taget helt utan erinran i remissyttrandena. *Landsorganisationen och Riksförbundet landsbygdens folk* uttrycker

sin tillfredsställelse över förslaget. Landsorganisationen finner att den förutsättning för försäkringsskyddet, som uppställs i och med villkoret om tillhörighet till sjukförsäkringens obligatoriska sjukpenningförsäkring, ger en riktig och rimlig avgränsning av personkretsen. *Riksförsäkringsanstalten* framhåller, att ett inordnande under den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen av vissa nu undantagna medlemmar av arbetsgivares familj kommer att medföra praktiska svårigheter. Då emellertid genom samordningen antalet fall, som bleve föremål för prövning inom yrkesskadeförsäkringen, starkt begränsades, ville anstalten inte motsätta sig, att det nuvarande undantaget upphävdes i föreslagen omfattning.

Utredningens förslag att yrkesutbildnings elever vid skolor inte skall omfattas av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen har tillstyrkts eller inte föranlett någon erinran i flertalet remissyttranden.

I några fall har dock förslaget avstyrkts. *Medicinalstyrelsen* anför sålunda, att arbetet i en med verkstad förenad yrkesskola inte i väsentliga hänseenden skiljer sig från verkstadsarbete i övrigt. Om en elev här råkade ut för ett olycksfall, syntes det lika naturligt att han efter samordningstidens slut omhändertoges av yrkesskadeförsäkringen, som att övriga verkstadsarbetare hade denna förmån. Yrkesskadeförsäkringen borde omfatta samtliga de elever, för vilka arbetarskyddslagen vore gällande. Motsvarande gällde även andra elever, bland andra dem som erhöle utbildning inom sjukvården. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* anser, att utredningen inte framfört tillräckligt bärande skäl för att från yrkesskadeförsäkringen utesluta yrkesutbildnings eleverna.

Överstyrelsen för yrkesutbildning framför som ett alternativ, att den obligatoriska sjukförsäkringen och den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen göres tillämpliga å eleverna vid de yrkesundervisningsanstalter, varom här är fråga. Skälen för att dessa elever i olycksfallsförsäkringsavseende jämställts med lärlingar ute på öppna arbetsmarknaden gällde alltjämt.

Länsstyrelsen i Jämtlands län, som anser det beklagligt om yrkesutbildnings eleverna inte inrymdes under den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, instämmer liksom en del andra remissinstanser, bland dem *överstyrelsen för yrkesutbildning*, *Landsorganisationen* och *Folkpartiets kvinnoförbund*, i utredningens betonande av angelägenheten av att erforderligt skydd åt eleverna ordnas innan OL upphäves.

Arbetarskyddsstyrelsen anser, att det efter den obligatoriska sjukförsäkringens genomförande knappast kan åberopas några skäl för inordnande under yrkesskadeförsäkringen av elever vid anstalter för yrkesutbildning eller liknande.

Enligt *arbetsmarknadsstyrelsen* bör den av socialvårdskommittén föreslagna ersättningsförordningen gälla även olycksfall under färd till och från arbetsplatsen för elever, vilka fullgör praktik i anslutning till yrkesorientering och yrkesutbildning, som anordnas av skola. *Stadsfullmäktige i*

Malmö anser, att även elever i exempelvis icke statsunderstött kommunalt gymnasium bör omfattas av nämnda förordning.

Utredningens förslag att i yrkesskadeförsäkringslagen inte medtaga de av socialvårdskommittén föreslagna bestämmelserna om offentliga förtröende män har vid remissbehandlingen allmänt godtagits.

Departementschefen.

Såsom jag redan tidigare framhållit har statsmakterna i samband med beslutet om den allmänna sjukförsäkringens genomförande som huvudregel fastställt, att den nya yrkesskadeförsäkringen skall avse dem som är anställda i annans tjänst, d. v. s. är arbetstagare, samt att de regler, vilka gäller inom den allmänna civilrätten och som utbildat sig vid tillämpningen av semesterlagen, skall vara avgörande vid bestämmande av arbetstagarbegreppets innebörd. Jag saknar därför anledning att nu uppehålla mig vid detta spörsmål utan övergår direkt till att behandla frågan om eventuella undantag från huvudregeln.

Den nuvarande obligatoriska olycksfallsförsäkringen omfattar inte den som av tillfällig anledning användes till arbete av någon, som eljest ej använder arbetare. Med hänsyn till att undantagsbestämmelsen i detta hänseende visat sig sakna praktisk betydelse biträder jag förslaget att bestämmelsen slopas.

Konungen har f. n. rätt att från olycksfallsförsäkringen undantaga sådana arbetstagare hos staten och kommunerna, som på grund av sin anställning tillförsäkrats ersättningar, vilka väsentligen motsvarar försäkringsförmånerna. Någon ändring i vad som gäller i detta hänseende har ej ifrågasatts och synes ej heller påkallad. Likaså bör man enligt min mening bibehålla den nuvarande rätten för Konungen att meddela de från lagen avvikande föreskrifter, som kan böra gälla i anledning av att arbetstagare — t. ex. folkskollärare — på grund av sin anställning är, ehuru icke statsanställda, tillförsäkrade pensioner av statsmedel vid arbetsoförmåga på grund av yrkesskada eller andra mot lagens ersättningar svarande förmåner, som helt eller delvis bekostas av staten.

Enligt nuvarande praxis anses anställda hos utländska beskickningsmedlemmar eller hos andra, som åtnjuter exterritorialitet, undantagna från OL. Dessa arbetsgivare kan nämligen icke avkrävas den medverkan från arbetsgivarens sida, som lagen förutsätter. Även yrkesskadeförsäkringslagen avser en arbetstagarförsäkring, för vilken arbetsgivaren är ansvarig på samma sätt som enligt OL. Såsom socialvårdskommittén föreslagit bör denna kategori även i fortsättningen vara undantagen. Någon särskild bestämmelse härom torde ej erfordras.

I detta sammanhang må nämnas, att OL inte lämnar något svar på frågan, huruvida försäkringen gäller för arbetstagare, som i utlandet utför arbete för svensk arbetsgivares räkning. Där-

emot innehåller OL ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att under förutsättning av ömsesidighet träffa överenskommelse med främmande stat om tillämpning av den svenska lagen eller av den främmande statens lag i fall, då arbetsgivare i den ena staten inom den andra bedriver verksamhet, i vilken arbetstagare användes. Den enda överenskommelse, som Sverige i detta avseende hittills träffat med främmande makt, är konventionen med de övriga nordiska länderna av den 3 mars 1937 (SFS 1937: 828). Förhandlingar har emellertid inletts med Frankrike, Schweiz och Italien rörande överenskommelser i ämnet. I de fall, där frågan inte regleras genom konvention, följer rättstillämpningen vissa regler, som utbildat sig i praxis. Denna praxis synes kunna sammanfattas så, att när en svensk arbetsgivare sysselsätter från Sverige utsända arbetstagare utomlands, dessa anses försäkrade enligt svensk lag, därest arbetet enligt sin natur eller omständigheterna i övrigt är av övergående slag eller särskilda skäl eljest talar för att vederbörande inom begränsad tid skall återvända hit. Beträffande arbetsgivare i utlandet, som tillfälligt eller kortvarigt här i landet använder från hemlandet utsända arbetstagare, tillämpas i huvudsak motsvarande regler. Fall kan emellertid förekomma, då osäkerhet råder om vilket lands lag, som bör äga tillämpning. Denna osäkerhet kan givetvis medföra betydande olägenheter. Sålunda kan det inträffa, att den i utlandet sysselsatta arbetstagaren blir helt utan ersättning vid inträffat olycksfall eller att arbetsgivaren anses försäkringspliktig såväl i hemlandet som i det främmande landet, varvid den skadade erhåller ersättning från både det ena och det andra landet. Den enda framkomliga vägen att undvika dylika situationer synes vara att genom konvention fastslå, vilket lands lag som i det särskilda fallet skall vara tillämplig. Det är alltså inte möjligt att i lagen reglera den obligatoriska försäkringens räckvidd i internationellt hänseende. Emellertid bör möjlighet öppnas till frivillig försäkring av arbetstagare, som av företag här i landet användes till arbete utomlands under sådana omständigheter att den obligatoriska försäkringen enligt internationella rättsprinciper ej gäller. Härtill återkommer jag i ett följande avsnitt.

Från det skydd, som den nuvarande obligatoriska olycksfallsförsäkringen erbjuder arbetstagarna i gemen, är vissa arbetstagare undantagna i sin egenskap av familjemedlemmar till arbetsgivaren. Denna personkrets utgöres av arbetsgivarens make (maka) och hemmavarande barn och adoptivbarn samt föräldrar och adoptivföräldrar. Att arbetsgivarens make inte skall omfattas av en försäkring av den natur, varom här är fråga, har ansetts tämligen självklart. Däremot har vid olika tillfällen rests krav på att övriga av ifrågavarande familjemedlemmar, framför allt barn till arbetsgivaren, skall beredas ett mera tillfredsställande olycksfalls-skydd än de f. n. har.

Socialförsäkringsutredningen har framlagt ett förslag i detta hänseende, som vid remissbehandlingen vunnit allmänt gillande. Förslaget innebär, att det nuvarande undantagsstadgandet visserligen skall överföras till den nya yrkesskadeförsäkringslagen, men med den betydelsefulla inskränkningsen att det — såvitt rör andra familjemedlemmar än arbetsgivarens make — ej skall tillämpas, om arbetstagaren är obligatoriskt sjukpenningförsäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring. Detta betyder t. ex. att hemmabarn, som arbetar för sina föräldrars räkning, blir obligatoriskt yrkesskadeförsäkrade när de fyllt 16 år, under förutsättning att deras årsinkomst av förvärvsarbete uppgår till 1 200 kr. Genom en sådan anknytning till den allmänna sjukförsäkringen synes man vinna en rimlig avgränsning av den ifrågavarande personkretsen. Yrkesskadeförsäkringen kommer att gälla för de allra flesta fall, då verkligt arbete för arbetsgivarens räkning utföres av familjemedlem (annan än arbetsgivarens make). Jag biträder därför utredningens förslag på denna punkt.

Den nuvarande undantagsbestämmelsen i detta hänseende leder stundom till vissa divergenser, som knappast kan anses motiverade. Så omfattas t. ex. svärson av olycksfallsförsäkringen, medan svärfader kan vara undantagen; vidare är son undantagen, under det att styvson kan vara försäkrad. I syfte att undanröja dylika konsekvenser har föreslagits, att den genom anförvantskapet bestämda undantagna personkretsen skall generellt avse — förutom arbetsgivarens make — arbetstagare, som är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svägerlag med arbetsgivaren eller dennes make, samt att därvid adoptionsförhållande skall vara likställt med släktskap. En dylik bestämning av den hithörande personkretsen föranleder ej erinran från min sida.

Av vad anförts framgår att den nuvarande undantagsbestämmelsen är tillämplig endast om arbetstagaren är »hemmavarande» i förhållande till arbetsgivaren. Socialvårdskommittén har föreslagit, att uttrycket »hemmavarande» skall utbytas mot »varaktigt lever i hushållsgemenskap med». Härigenom skulle man ge ett klarare uttryck för den bristande självständighet i ekonomiskt avseende, som toge sig uttryck i gemensamt kosthåll och gemensam bostad. Genom kravet på varaktighet skulle undantagsbestämmelsens tillämplighet begränsas i förhållande till vad nu gällde. Ej heller i denna del har jag något att erinra mot ett bifall till ändringsförslaget.

Det har ansetts att skälen för undantagande av familjemedlemmar väsentligen försvagas, om arbetet utföres — förutom för den närskyldes — även för en utomstående räkning. Nu gällande undantagsbestämmelse avser också endast det fall att arbetet utföres för allenast en arbetsgivares räkning, dock att därvid äkta makar anses som endast en arbetsgivare. Socialvårds-kommittén har föreslagit, att även två eller flera barn i motsvarande situation skall betraktas som en arbetsgivare. Enligt socialförsäkringsutred-

ningens förslag skall detsamma gälla om två eller flera adoptivbarn. För egen del anser jag detsamma i likformighetens intresse böra gälla om två eller flera av samtliga de anhöriga, som ingår i den undantagna personkretsen. Så snart emellertid någon person utöver denna personkrets är medarbetsgivare, bör undantaget inte tillämpas.

När jag härefter övergår till att behandla frågan om yrkesutbildningssevernans inordnande under yrkesskadeförsäkringen vill jag erinra om att, när här talas om yrkesutbildnings elever, därmed icke avses de lärlingar och praktikanter som är verksamma på olika platser inom näringslivet eller annorstädes. Dessa torde nämligen, även om de ej åtnjuta lön, vara att betrakta såsom arbetstagare och kommer därför såsom sådana enligt huvudregeln för försäkringstillhörigheten att bli omfattade av försäkringen. Motsvarande torde gälla även för det fall att den rörelse till vilken vederbörande är knuten visserligen betecknar sig såsom »skola» — t. ex. en hushållsskola som håller matservering för allmänheten — men det väsentliga syftet med skolan icke är att bereda eleverna utbildning utan att bereda skolans innehavare tillgång till arbetskraft för den av honom bedrivna verksamheten.

De egentliga yrkesutbildningseleverna är f. n. i viss utsträckning omfattade av det obligatoriska skyddet enligt OL, i det att Konungen äger att i fråga om anstalt för yrkesutbildning eller avdelning av anstalt förordna, att den som åtnjuter undervisning vid sådan anstalt eller avdelning skall anses som arbetare enligt OL, ehuru han inte användes till arbete för annans räkning. Med arbetsgivare förstås i dylikt fall den som driver anstalten. Med stöd av den i lagen givna fullmakten har Kungl. Maj:t utfärdat en förteckning över ett stort antal anstalter, vid vilka eleverna alltså är obligatoriskt olycksfallsförsäkrade.

För allmänbildningsstuderande (elever vid folkskolor, allmänna läroverk etc.) gäller ingen motsvarande regel. I den mån dessa åtnjuter försäkringskydd, har det skett i annan ordning, t. ex. genom försäkring i erkända sjukkassor eller privata försäkringsbolag. Det kan nämnas att kommunerna i stor utsträckning står kostnaderna för försäkring av folkskolans barn.

Socialvårdskommittén har föreslagit, att elever i yrkesutbildning med större olycksfallsrisk skall omfattas av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen och att övriga studerande, i den mån de är elever vid statliga eller statsunderstödda utbildningsanstalter, genom en särskild författning får rätt till direkt ersättning av statsmedel vid svårare skador. Socialförsäkringsutredningen å sin sida har funnit såväl praktiska som principiella skäl tala för att det kompletterande skyddet vid svårare yrkesskador bör beredas ej genom obligatorisk försäkring enligt yrkesskadeförsäkringslagen utan genom den av utredningen föreslagna frivilliga försäkringen

enligt denna lag. Såvitt gäller elever vid statliga eller statsunderstödda skolor anser utredningen dock lämpligast med en i författning fastslagen rätt till ersättning av statsmedel.

Under remissbehandlingen, framför allt av kommitténs förslag, har framförts skiftande uppfattningar beträffande det lämpligaste sättet att lösa ifrågavarande problem.

För egen del anser jag att tillräckliga skäl inte föreligger att införa en obligatorisk allmän elevförsäkring. Genom den allmänna sjukförsäkringen får nämligen även eleverna i allmänhet ett tillfredsställande skydd. När det gäller långvarigare skador och dödsfall, behövs emellertid en komplettering av den obligatoriska sjukförsäkringen jämte i förekommande fall den frivilliga sjukpenningförsäkringen för studerande enligt sjukförsäkringslagen. Mot socialförsäkringsutredningens förslag till problemets lösning talar särskilt den skillnad, som vid ett genomförande av utredningens förslag skulle uppstå mellan eleverna vid de statliga och statsunderstödda skolorna och andra studerande. De förra skulle nämligen automatiskt få ett skydd, som för de andras del krävde att ett försäkringsavtal träffats av skolan eller eleven. Därigenom kunde risk föreligga för att elever vid skolor som nu är upptagna i den förutnämnda förteckningen å anstalter för yrkesutbildning ej komme att få motsvarande skydd i fortsättningen. Mot det nuvarande systemet att låta OL omfatta yrkesutbildningselever har visserligen invänts bl. a., att det medförde den konsekvensen, att relativt hög sjukpenning utgått till ungdomar, som i realiteten ej förlorat någon arbetsinkomst. Detta har ansetts särskilt otillfredsställande, då det gällt kortvariga skador. Invändningen faller emellertid i allt väsentligt när yrkesskadeförsäkringen reserveras för de mera långvariga skadefallen. Jag är därför ej beredd att biträda socialförsäkringsutredningens förslag i detta hänseende utan anser, att de yrkesutbildningselever, vars utbildning är förenad med särskild risk för yrkesskada, bör liksom f. n. inordnas under den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen.

Socialvårdskommittén har förordat en övergång från det nuvarande förteckningssystemet till en automatisk regel om vissa yrkesutbildningselevs hänförande under den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. Med hänsyn till de starka skäl framför allt av praktisk natur som riksförsäkringsanstalten anfört häremot anser jag emellertid, att det gällande systemet bör bibehållas.

Det nuvarande bemyndigandet i lagen avser yrkesutbildning i egentlig bemärkelse. Av vad som framkommit vid ärendets remissbehandling synes det emellertid lämpligt, att Konungen får möjlighet att i den utsträckning som kan finnas motiverad låta den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen gälla även under såväl den yrkesbetonade fortsättningskolan som praktisk yrkesorientering och förberedande yrkesutbildning, anordnad av folkskolan; och härvid bör man enligt min mening dessutom i någon mån

göra avsteg från principen, att försäkringen skall omfatta eleverna endast i mera riskfylld utbildning. Enligt vad skolöverstyrelsen i annat sammanhang upplyst, utgör det ett viktigt led inom försöksverksamheten för den blivande enhetsskolan att därför lämpade elever erhåller förberedande yrkesutbildning utom skolans lokaler hos olika företag i skolorterna. För skolväsendet är det därför obestriddligen av vikt, att den obligatoriska elevförsäkringen i största möjliga utsträckning blir gällande för lärjungarna beträffande deras verksamhet ute i olika företag. Med yrkesutbildning torde i detta sammanhang böra likställas den av arbetsmarknadsstyrelsen berörda arbetstränande verksamheten.

I enlighet med det anförda förordar jag, att den nya yrkesskadeförsäkringslagen tillföres en regel av innehåll att, i den mån Konungen så förordnar, den som åtnjuter undervisning vid anstalt för yrkesutbildning eller som eljest undergår yrkesutbildning eller förberedande sådan utbildning eller deltagar i praktisk yrkesorientering skall anses som arbetstagare enligt lagen, ändå att han ej är anställd i annans tjänst, och att i dylikt fall som arbetsgivare skall anses den som driver anstalten eller genom vars försorg undervisningen eljest anordnas.

Vad beträffar frågan om försäkringsskydd för de studerande, som ej blir omfattade av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, anser jag, att statsmakterna i vart fall f. n. ej har anledning att ingripa på annat sätt än att möjlighet införes att enskilt eller kollektivt komplettera den obligatoriska sjukförsäkringen jämte den frivilliga sjukpenningförsäkringen för studerande med en frivillig försäkring enligt yrkesskadeförsäkringslagen. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Vad slutligen angår frågan om utvidgning av tillhörigheten till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen att avse även offentliga förtroende män ansluter jag mig till socialförsäkringsutredningens uppfattning, att det inte är motiverat att införa någon specialregel i detta hänseende.

Försäkringsskyddets omfattning.

Gällande bestämmelser.

Det försäkringsskydd, som OL lämnar, avsåg från början endast skador till följd av olycksfall i arbetet (1 § 1 st.). Innebörden av detta uttryck är ej närmare preciserad i lagen. Orsaken härtill är, att det inte ansetts möjligt att i en gemensam definition sammanfatta alla de händelser, som borde anses som olycksfall i arbete. Av förarbetena till lagen framgår emellertid, att som en allmän fordran för att ett olycksfall skall berättiga till ersättning bör uppställas, att olycksfallet stått i inre orsakssammanhang med den verksamhet, i vilken den skadade var anställd.

En viss begränsning av begreppet olycksfall i arbete anses följa därav, att den, som utför arbetet i sitt hem eller å annat av honom själv bestämt arbetsställe, enligt ett särskilt undantagsstadgande icke skall anses som arbetare i lagens bemärkelse (2 § 2 st.). Ehuru stadgandet är utformat som ett undantag från försäkringstillhörigheten, innebärande att en viss grupp av personer är undantagen från lagens skydd, anses det nämligen enligt praxis innebära, att försäkringsskyddet i allmänhet inte gäller under arbete överhuvudtaget i det egna hemmet (varmed här och i det följande likställes arbete å annan, av arbetstagaren själv bestämd arbetsplats). Praxis synes närmast kunna sammanfattas så, att försäkringsskyddet inte gäller vid s. k. hemindustriellt och därmed jämförligt arbete och i regel ej heller vid annat arbete i den mån det utföres i arbetstagarens hem.

En betydelsefull utvidgning av försäkringsskyddet kom till stånd år 1919, då olycksfall vid färd till eller från arbetet — s. k. f ä r d o l y c k s f a l l — likställdes med olycksfall i arbete under förutsättning att färden föranletts av och stått i omedelbart samband med arbetsanställningen (1 § 4 st.).

Ursprungligen hänfördes till olycksfall endast plötsliga och oförutsedda händelser, men i praxis eftergavs ganska snart kravet på plötslighet såtillvida, att man under olycksfall inbegrep vissa skadliga påverkningar under loppet av ett arbetsskift; och år 1936 infördes i OL ett stadgande, varigenom skadlig påverkan under längre tid i begränsad omfattning likställdes med olycksfall. Nu föreskrives (1 § 2 st.), att såsom föranledd av olycksfall skall anses skada som, utan att hänföras till yrkessjukdom enligt YL, förorsakats genom inverkan under högst några få dagar — varmed enligt praxis avses högst fem dagar — antingen på mekanisk väg av arbetet, såsom skavsår och blåsor, eller av temperaturförhållandena under arbetet, om skadan utgöres av värmeslag, solsting eller förfrysning, eller av visst i arbetet använt frätande eller etsande ämne, såsom svavelsyra, salpetersyra, kalk eller kalksalpeter, eller blandning, vari dylikt ämne ingår. Denna grupp av skador kan anses intaga en mellanställning mellan olycksfallsskador och yrkessjukdomar.

Då ifrågakommande utvidgning av försäkringsskyddet genomfördes, framhölls (prop. 218/1936 s. 22), att kravet på orsakssammanhang mellan arbetet och skadan ej borde uppgivas och att den praxis — enligt vilken, om i samband med arbetet en genom sjukdom eller lyte försvagad kroppsdel ytterligare försämrats, ersättning förklarats skola utgå endast om någon under arbetet inträffad händelse väsentligt bidragit till försämringen — borde vinna tillämpning även å de genom utvidgningen omfattade fallen. Uttrycket »skador förorsakade på mekanisk väg» borde innesluta alla ur nötning, tryck, slag eller överansträngning härflytande skador. Beträffande de genom nötning, tryck eller upprepade stötar uppkommande skadorna,

syntes det vanligen inte erbjuda alltför stora svårigheter att avgöra, huruvida de uppkommit till följd av vederbörandes arbete. Vanskligare vore däremot ofta att avgöra, huruvida överansträngning under arbetet varit den väsentliga anledningen till en skada. Ehuru man icke i och för sig syntes böra kräva, att de av reformen omfattade skadorna skulle ha uppkommit på något i viss mån onormalt sätt, torde man i regel kunna påvisa orsakssammanhang mellan arbetet och en skada, som påstodes ha uppkommit genom överansträngning, allenast därest det visades, att arbetet vid tiden för skadans uppkomst varit för arbetaren ovanligt ansträngande eller att eljest onormala förhållanden förelegat därvid.

Genom YL inordnades vissa yrkessjukdomar under försäkringskyddet. Vid lagens tillkomst underströks, att endast sådana sjukdomar borde omfattas av försäkringen, vilka utan större svårighet kunde ledas tillbaka till arbetet eller därmed sammanhängande förhållanden. På grund härav ansåg man sig böra utesluta yrkessjukdomar, som i regel icke kunde tydligt urskiljas från andra åkommor, och vidare sjukdomar, som kunde uppkomma både till följd av inverkan av arbetsförhållandena och av andra orsaker utan att uppkomstsättet i det särskilda fallet med tillräcklig grad av säkerhet läte sig fastställas. Med utgångspunkt härifrån medtogs endast sådana yrkessjukdomar, som uteslutande eller till övervägande del förorsakats genom inverkan av vissa i lagen uppräknade ämnen, viss strålning eller mjältbrandssmitta. Det förutsattes emellertid, att en utvidgning av lagens omfattning skulle komma till stånd efter hand som kunskaperna om yrkessjukdomarna vidgades. Så har också skett, dock utan att systemet med en förteckning över de av försäkringen täckta sjukdomarna övergivits. Förteckningen, som kompletterats vid ett flertal tillfällen, upptager nu dels sjukdomar, som framkallas genom inverkan av ett stort antal uppräknade ämnen eller energiformer, t. ex. arsenik, bly, kvicksilver, fosfor, röntgenstrålar och radium (1 § 1 st.), och dels ett antal specificerade sjukdomar till följd av ensidiga eller ovanligt ansträngande rörelser, tryckpåverkningar, vibrationer från arbetsredskap, buller och vissa infektioner, t. ex. senknarr, skrivkramp, bullerdövhet och epidemiska sjukdomar hos bl. a. sjukvårdspersonal (1 § 2 st.). Bland de specificerade sjukdomarna i 2 st. återfinnes även några ämnessjukdomar, t. ex. dammlunga och hudkräfta.

I övrigt hänvisas till yrkesskadebetänkandet s. 147—159 och 179—190, där det även lämnas vissa statistiska uppgifter och redogörelse för utländsk lagstiftning.

Socialvårdskommitténs förslag.

Enligt socialvårdskommitténs förslag skall skada till följd av olycksfall i arbetet liksom hittills omfattas av försäkringen. Den av kommittén utarbetade lagtexten innehåller lika litet som OL någon allmän definition av detta uttryck. Kommittén utgår från att de tolkningsgrun-
5 — *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 60.*

der, som använts vid tillämpningen av den nuvarande lagstiftningen, också skall komma till användning beträffande den nya lagen. Emellertid föreslår kommittén vissa modifikationer i vad som nu gäller.

Enligt vad kommittén upplyser anses olycksfall i skogshärbäрге eller annan dylik förläggning — t. ex. under vedhuggning för förläggningen eller under omvårdnad av arbetsredskap eller häst — enligt praxis vanligen icke som olycksfall i arbete. Både i Finland och Norge medgåves däremot i regel ersättning för dylika olycksfall. I den svenska lagstiftningen hade på sin tid genom förordningen den 21 april 1943 (nr 183) ersättning av statsmedel medgivits åt personer, som jämlikt tjänstepliktslagen uttagits till skogsarbete m. m.; ersättningsrätten hade omfattat bl. a. olycksfall som inträffat när den tjänstepliktige för tjänstepliktens fullgörande uppehållit sig i en till hans arbetsplats hörande förläggning. Enligt kommitténs mening vore det helt rimligt, att skogsarbetare m. fl. tillförsäkrades försäkringsskydd för olycksfall i förläggning. Kommittén föreslår därför en bestämmelse, enligt vilken vid bedömande, huruvida olycksfall i arbete föreligger, med olycksfall på arbetsområdet skall likställas olycksfall i skogshärbäрге eller annan förläggning, där den försäkrade har bostad i anledning av arbetsåtagandet. I sin specialmotivering till det sålunda föreslagna stadgandet framhåller kommittén, att olycksfall vid vistelse i förläggning icke under alla förhållanden bör betraktas som olycksfall i arbete. Från försäkringen borde nämligen, lika väl som då det vore fråga om olycksfall på arbetsstället, kunna undantagas olycksfall, som på grund av särskilda förhållanden icke kunde anses stå i erforderligt orsakssamband med arbetsförhållandena.

Frågan, huruvida försäkringen bör omfatta skador, som uppkommit genom olycksfall under arbete i den försäkrades hem, ägnas stor uppmärksamhet i kommitténs betänkande. I detta avseende behandlar kommittén först frågan om försäkringsskydd för de egentliga hemarbetarna, d. v. s. personer som åtager sig s. k. hemindustriellt och därmed jämförligt arbete, och därefter spörsmålet om dylikt skydd för övriga arbetstagare, då de för annans räkning utför arbete i det egna hemmet.

Rörande förekomsten av hemindustriellt arbete och de former, i vilka sådant arbete bedrivs, anför kommittén bl. a.

Det hemindustriella arbetet berör främst textil- och beklädnadsindustrien, därefter päls- och skinnvaruindustrien. Inom sko- och annan lädervarufabrikation förekommer likaledes hemindustriellt arbete i rätt betydande omfattning. Ett icke ringa antal hemarbetare sysselsätts inom vissa delar av metallindustrien, inom papp- och pappersindustrien samt träindustrien. Här liksom i allmänhet användes uttrycket industriellt om hemarbete, även då fråga egentligen är om hantverk.

Hemarbete drives i förhållandevis stor utsträckning i kombination med jordbruk. I vissa fall får hemarbetet uteslutande karaktär av bisysselsätt-

ning, som giver jordbrukaren och hans familj vissa extra inkomster. I andra fall framstår hemarbetet som den huvudsakliga förvärvskällan. För ett icke obetydligt antal utgör hemarbetet den enda inkomstkällan av betydelse.

Hemarbetet bedrivs i regel familjekooperativt, i det att man, hustru och barn arbeta gemensamt. En viss arbetsfördelning är stundom rådande, varvid varje familjemedlem specialiserar sig på vissa arbetstempon. Ofta tages barnens arbetskraft mera regelbundet och i större utsträckning i anspråk för hemarbete än föräldrarnas.

Hemarbetet bedrivs under ganska skiftande former. Hemarbetaren i den bemärkelse man vanligen tänker sig honom, erhåller materialet fullt färdigt för vissa arbetsoperationer. I vissa fall åter har hemarbetaren en ställning, som närmar honom företagarens. Detta gäller exempelvis i sådana fall, då ett företag beställer ett visst antal färdiga plagg och blott tillhandahåller erforderligt tyg. Han ikläder sig emellertid i allmänhet icke någon företagarrisk, som skulle motivera, att han behandlades som företagare.

Den som åtager sig att tillsammans med sin familj utföra hemindustriellt arbete torde i regel vara att anse som arbetstagare i civilrättslig mening i förhållande till förlagsmannen. Däremot torde den som åtager sig dylikt arbete men icke deltar i arbetet själv utan låter detta utföras av familjemedlemmar samt andra personer, anställda av honom för ifrågavarande arbete, vara att anse som självständig rörelseidkare. Tveksamma gränssfall mellan de båda grupper, som dessa exempel representera, torde kunna föreligga.

Vad beträffar i arbetet deltagande familjemedlem till hemarbetaren (den med förlagsmannen avtalande familjemedlemmen) torde förhållandena ibland vara sådana, att han är att anse som arbetstagare i civilrättslig mening i förhållande till förlagsmannen, medan han i andra fall rätteligen bör anses såsom dylik arbetstagare i förhållande till den med förlagsmannen avtalande familjemedlemmen.

Kommittén erinrar om att arbetarskyddslagen ej är tillämplig på det hemindustriella arbetet. Som skäl härför hade vid lagens tillkomst anförts bl. a., att det utmärkande för dylikt arbete vore att arbetsgivaren i regel inte hade vare sig befogenhet eller möjlighet att övervaka, hur arbetstagaren ordnade arbetet. Enligt kommittén kunde denna synpunkt anläggas även när det vore fråga om yrkesskadeförsäkringen. Vidare företedde ifrågavarande persongrupp i viss mån likheter med de självständiga företagarna. Å andra sidan talade starka sociala skäl för att hemarbetarna inte ställdes helt utanför ett viktigt försäkringsskydd som bereddades andra.

Problemet om hemarbetarnas försäkringsskydd kan emellertid enligt kommittén ej lösas isolerat utan måste bedömas gemensamt med frågan om försäkringsskyddet för den stora massan av övriga arbetare, då de utför någon — i regel mindre — del av arbetet åt arbetsgivaren i det egna hemmet eller på annan plats som bestämmes av den anställde. Det kunde nämligen ej anses rimligt att bereda hemarbetaren ett skydd i arbetet med samma förmåner som övriga anställda, om man inte medgäve dessa samma skydd vid tillfälligt arbete i hemmet.

Kommittén fortsätter.

Man kan icke bortse från att allvarliga svårigheter kunna uppstå, om försäkringen skall gälla vid olycksfall även i hemmet (eller å därmed jämställd plats). Har olycksfallet inträffat i arbete för arbetsgivarens räkning eller under annat arbete i hemmet? Svårbedömbara gränsfall måste bli relativt vanliga. Då i hemmet i regel ingen annan är närvarande än arbetstagaren själv eller han och hans nära anhöriga, måste det icke sällan bli synnerligen svårt att få en objektiv utredning om vad som egentligen passerat. Fråga är därför om man icke måste säga, att det vid en av arbetsgivaren bekostad obligatorisk försäkring för olycksfall i arbete även i hemmet skulle vara så svårt att utöva tillbörlig kontroll, att möjligheterna till missbruk av försäkringen skulle bli högst betydande och att försäkringsgivarna skulle få betala för försäkringen ovidkommande olycksfall. Därigenom skulle försäkringskostnaderna komma att stiga och utbredningen av det hemindustriella arbetet kunna motverkas. Vad nu sagts om svårigheter beträffande olycksfall gäller även en hel del av de yrkessjukdomar och andra åkommor, som enligt kommitténs förslag skola jämnställas med egentliga olycksfallsskador, samt en väsentligt mycket större arbetstagargrupp än de egentliga hemarbetarna. Vidare må nämnas, att beträffande hemarbetarna sjukkontrollen i allmänhet är svårare än beträffande andra arbetstagare.

På grund av vad sålunda anförts har kommittén funnit så allvarliga betänkligheter föreligga mot att låta den vanliga inomarbetsförsäkringen helt gälla vid skador i hemmet för arbetsgivares räkning, att kommittén sökt finna en annan väg för att tillgodose de sociala synpunkterna åtminstone i väsentlig utsträckning, utan att därvid behöfve följa allvarligare praktiska olägenheter. Efter att ha diskuterat olika metoder för lösning av detta problem har kommittén stannat för att föreslå en begränsad ersättningsrätt. Begränsningen föreslås ske på det sätt, att för skador i hemmet får gälla en så lång karenstid, att det relativt mycket stora antalet kortvariga skador utmönstras.

Härom anföres.

Vid de mera allvarliga, till antalet begränsade skadorna torde det bl. a. av medicinska skäl vara lättare att få utredning om på vad sätt de uppstått. Sistnämnda skador torde i allmänhet föranleda omedelbart läkarbesök. Såväl skadans beskaffenhet som de till läkaren lämnade uppgifterna om händelseförloppet torde därvid utgöra ett värdefullt material för avgörandet av frågan om samband mellan skadan och hemarbetet. Det är ju även rimligare både socialt och administrativt att vid svårare skador lägga ner mera tid och pengar på en noggrann utredning än när fråga är om ersättning för några få dagar. Å andra sidan är den skadades intresse av att få skadan godkänd som ersättningsbar särskilt stort vid svårare skador, varför riskerna för försök till missbruk just vid dem äro relativt mycket större. Vidare kan en karenstidsbestämmelse medföra ett uppskjutande av viss läkarbehandling, vilket kan ha menlig verkan på sjuktidens längd och invaliditetstillståndet. — Behållningen av att man för hemarbetets del inför en dylik karenstid blir dock att man, utan att beröva hemarbetarna ersättningsrätt för de allvarligare skadorna i hemmet (jämställd arbetsplats), starkt minskar hela anordningens omfattning och därmed antalet tvister.

Man skulle även kunna säga, att nackdelen med att arbetsgivaren (försäkringsinrättningen) kan riskera att få med orätt stå kostnaden för något enstaka svårt olycksfall (t. ex. där fullständigare uppgifter än man kunnat erhålla skulle visat, att »inre orsakssammanhang med arbetet» icke föreläggat), mer än väl uppväges av att han slipper stå arbetsgivarens vanliga kostnader för ett relativt mycket stort antal lindriga olycksfall i arbete.

I anslutning till vad sålunda anförts förordar kommittén, att det nuvarande allmänna undantaget för hemarbete icke upptages i den nya lagen men att för sådant arbete fastställs en karenstid av 14 dagar, under vilken ingen ersättning från försäkringen utgår. Karenstidsbestämmelsen föreslås dock icke skola gälla, när arbetsgivaren eller företrädare för honom utövar tillsyn över arbetet.

Kommittén framhåller, att kravet på inre samband med arbetet får större betydelse vid olycksfall i hemmet än då det är fråga om olycksfall på arbetsgivarens arbetsställe. I senare fallet hade man att räkna med en viss presumtion för orsakssamband med arbetet. Vid olycksfall i hemmet måste däremot krävas, att ett nära orsakssammanhang med arbetet låte sig påvisas. Detta krav torde i allmänhet icke kunna anses uppfyllt i andra fall än när skadan inträffade under själva arbetet och direkt härflöte av detta. Exempelvis torde olycksfall under omvårdnad av egen utrustning kunna godtagas endast när ett direkt samband med arbetet påtagligen föreläge, såsom då uppkomna småfel avhjälptes i omedelbar anslutning till arbetets gång. Olycksfall under omklädsel före eller efter arbetet torde icke kunna godtagas, och olycksfall under förflyttning till eller från arbetsmaskin torde kunna godtagas endast under särskilda förutsättningar, såsom då vederbörande snavade över maskinen.

I särskilda yttranden har två av kommitténs ledamöter (hrr Birke och Hagård) samt tre av de sakkunniga (hrr Hultman, Löfmark och Östrand) uttalat avvikande meningar i fråga om förslaget i denna del. Hithörande frågor behandlas å s. 95—104, 149—151, 163—164, 412—413, 423, 430 och 435—436 i betänkandet.

Vad härefter angår färdolycksfallen uttalar kommittén med stöd av vissa statistiska uppgifter, som återfinnes å s. 160—161 i betänkandet, att olycksfallen under färder till och från arbetet ökat kraftigt i antal, ej blott absolut utan även i förhållande till de egentliga olycksfallen i arbete, vilkas antal också stigit. Ersättningarna för färdolycksfallen utgjorde icke en så ringa belastning av försäkringen, som man från början syntes ha tänkt sig. Vid ersättningsfrågornas bedömning uppkomme ofta tveksamma fall. Vissa skäl funnes således otvivelaktigt för att färdolycksfallen icke borde vara inordnade under yrkesskadeförsäkringen. Kvar stode emellertid det förhållandet, att de risker, som vore förenade med nödvändiga färder till och från arbetsstället, hade klart orsakssammanhang med arbetet, och dessa risker hade genom trafikutvecklingen blivit större än de

varit, när försäkringsskyddet för färdolycksfall infördes. I vissa fall vore sammanhanget med arbetet så påtagligt, att det berättigade i försäkringsskyddet knappast behövde diskuteras. Så vore förhållandet dels när färden i följd av arbetsförhållandena företoges över obanad mark eller eljest vore förenad med särskild olycksfallsrisk, dels när färden på grund av arbetsgivarens föranstaltande företoges med något särskilt, för allmänheten ej avsett transportmedel och dels när olycksfallet föranleddes av att arbetaren medförde redskap eller material för arbetet. I praxis hade dylika olycksfall åtminstone i viss utsträckning accepterats som olycksfall i arbete redan före tillkomsten av bestämmelsen om färdolycksfall, och de därvid förekommande gränsdragningssvårigheterna åberopades som ett av skälen för utvidgningen.

Kommittén framhåller vidare, att försäkringen i över trettio år omfattat olycksfallen under vanliga färder till och från arbetet; kommittén kunde för sin del icke finna, att förhållandena vore på sådant sätt ändrade att detta försäkringsskydd kunde slopas utan att något likvärdigt skydd sattes i dess ställe. En sådan återgång skulle ej heller överensstämma med förslagen i Internationella arbetskonferensens rekommendation år 1944 angående ekonomisk trygghet; i en vid rekommendationen fogad bilaga angäves nämligen att skada på grund av arbetsanställning borde anses omfatta även olycksfall under färd till eller från arbetet.

På grund av vad sålunda anförts anser kommittén, att den obligatoriska olycksfallsförsäkringen även i fortsättningen bör omfatta färdolycksfallen. En av kommitténs sakkunniga (hr Hultman) har reserverat sig på denna punkt.

Emellertid förordar kommittén också vissa utvidgningar av rätten till ersättning vid färdolycksfall.

Härom anföres.

Beträffande olycksfall under *färd till eller från tillfällig bostad* uppkomma särskilda problem. För ersättningsrätt enligt 1 § 4 st. OL krävdes i praxis till en början, att färden var eller åtminstone kunde ha varit daglig. Ersättning ansågs i princip icke kunna medges för olycksfall under färd mellan arbetarens hem och en tillfällig bostad, som han måste skaffa sig på grund av att arbetsplatsen låg långt från hemmet; sådan färd mellan hemorten och arbetsorten betraktades icke som i lagen avsedd färd till eller från arbetsstället. Denna praxis har undan för undan uppmjukats beträffande skogsarbetarens färder mellan hemmet och förläggning. Men fortfarande kräves det i dessa fall, att arbetsplatsen »är ödemark eller plats, som med hänsyn till förhållandena därstädes för arbetarens vidkommande är att jämställa med ödemark» och att färden företages för proviantering e. d. (ej enbart för att få vistas i hemmet över en helg); vid bedömandet av färdens syfte har hänsyn ansetts böra tagas till färdens längd och vad som i orten är brukligt i fråga om företagande av provianteringsresor. Det har synts kommittén vara sakligt motiverat och även praktiskt lämpligt, att dessa begränsningar slopas. Kommittén förordar därför, att försäkringsskyddet för färdolycksfall skall för skogsarbetare och andra, som på grund av

arbetsplatsens avstånd från hemmet äro tillfälligt inkvarterade på arbetsorten, regelmässigt omfatta även olycksfall vid färderna mellan hemmet och arbetsorten. Detsamma synes böra gälla för andra försäkrade, som äro fast bosatta på en ort men med anledning av erhållet arbete på annan ort taga tillfällig bostad där.

Sådana *avvikelser under färderna*, som icke föra arbetaren utanför färdleden, torde icke i och för sig böra tillmätas betydelse. Ersättningsrätten synes därför icke böra bortfalla t. ex. när avvikelsen endast består i att arbetaren går över gatan eller stiger av sin cykel för att gå in i en butik. Anledning torde icke finnas att låta försäkringen gälla även under avvikelsen, när denna bringar arbetaren utanför färdleden och icke har samband med arbetet, t. ex. under besök på näringsställe eller i en butik för egna inköp. Men föranledes avvikelsen av arbetsåtagandet — t. ex. då en arbetstagare på grund av anställningen lämnar sitt barn på daghem — synes det rimligt att försäkringen får gälla också under avvikelsen. Några under senare år avgjorda fall, vari färder med spårvagn avbrutits på grund av att arbetaren glömt sina pengar, synas visa att försäkringen ansetts gälla om arbetaren fortsatt i färdens riktning men ej om han vänt för att hämta pengarna; det torde dock vara ovisst om praxis nu håller fast vid denna åtskillnad. Kommittén anser för sin del att ersättningsrätt bör kunna medgivas i bägge fallen.

När arbetaren icke intager sina måltider i bostaden utan gör *besök på måltidsställe* vid färderna till och från arbetet, anses i praxis vanligen måltidsstället som utgångs- respektive slutpunkt för de av försäkringen omfattade färderna. Färderna mellan bostaden och måltidsstället bli då icke omfattade av försäkringen. Kommittén finner det för sin del vara rimligt att när måltidsstället ligger nära arbetsplatsen eller nära färdvägen mellan arbetsstället och bostaden, försäkringen får omfatta också färderna mellan bostaden och måltidsstället, såvida icke någon speciell omständighet talar däremot, t. ex. att den försäkrade efter måltid i samband med hemfärd från arbetet icke begiver sig i stort sett direkt till bostaden eller att vistelsen på måltidsstället varat avsevärt längre än som behövdes för måltiden.

Beträffande *andra uppehåll* än de härovan avsedda måltidsuppehållen har man i tillämpningen icke sällan att taga ställning till frågan, om den fortsatta färden kan anses stå i sådant sammanhang med arbetet, att det under uppehållet avbrutna försäkringsskyddet bör på nytt träda i funktion. Det synes kommittén naturligt att, såsom nu gäller, den som under färd från arbetet gör ett långvarigt uppehåll i egna angelägenheter, icke återinträder i försäkringsskyddet när han sedermera beger sig hem. Kommittén har heller intet att erinra mot att uppehållets längd inom vissa gränser sättes i relation till den erforderliga färdtiden. Att bestämma preciserade tidsmått för uppehåll, som vid olika färdtider skola vara utan betydelse för försäkringsskyddet, synes icke böra ifrågakomma, utan hänsyn torde böra tagas till omständigheterna i det enskilda fallet. Sålunda torde det exempelvis vara rimligt att mindre avseende fästes vid ett jämförelsevis långt färdavbrott för nödvändig reparation av färdmedel än vid ett mot färdens slut gjort uppehåll av lika längd för påhälsning hos grannar. Med avseende på kortvariga uppehåll synes praxis visa, att — när uppehållet icke har samband med arbetet — försäkringsskyddet bortfaller, om uppehållet tager lika lång tid som arbetaren hade behövt för direkt hemfärd. Om exempelvis två arbetskamrater, som bo på olika avstånd från arbets-

platsen, före hemfärdens anträädande besöka ett kafé och sedan skadas samtidigt på gemensam färdväg, kan det inträffa, att ersättningsrätt föreligger för den ene — den som har den längre hemvägen — men ej för den andre. Några helt invändningsfria principer för bedömning av hithörande frågor torde emellertid icke kunna uppställas. Det torde såsom hittills få överlämnas åt lagtillämpningen att i stort sett fritt söka sig fram till de lämpligaste lösningarna. Utöver det anförda vill kommittén för sin del endast uttala, att ett helt kort uppehåll bör vara utan betydelse för ersättningsrätten även när färdvägen är kort.

De emellanåt besvärliga frågorna, om färden till arbetet var *påbörjad* respektive färden från arbetet *avslutad* när olycksfallet inträffade, torde ävenledes få liksom hittills regleras i tillämpningen.

Ibland förekommer det, att den som åtagit sig ett arbete, t. ex. en husreparation, företager en *färd före arbetets början* för att forsla verktyg och arbetsmaterial till arbetsplatsen. Det torde vara ovisst, om olycksfall under sådana färder nu äro ersättningsberättigande. Kommittén håller före, att dylika färder och motsvarande färder efter arbetets slutförande böra omfattas av försäkringen.

De utvidgningar, som kommittén sålunda föreslagit, bör enligt kommitténs mening komma till uttryck i lagtexten, lämpligen sålunda att det nuvarande kravet på »omedelbart samband» med arbetsanställningen utbytes mot »nära samband» med arbetsåtagandet. Med denna formulering torde utrymme även erhållas för andra jämkningar, som kunde befinnas skäligen.

I fråga om den grupp av skador, som enligt vad förut anförts i *ntar en mellanställning mellan olycksfallsskador och yrkessjukdomar*, föreslår kommittén bestämmelser, som i huvudsak motsvarar 1 § 2 st. OL men i vissa avseenden avviker därifrån. Angående den närmare innebörden av dessa bestämmelser anför kommittén.

Beträffande de av temperaturförhållandena orsakade skadorna har det icke ansetts nödvändigt att bibehålla kravet på att skadan skall ha uppkommit genom inverkan under högst några få dagar; de här avsedda skadorna torde nämligen alltid uppkomma under en jämförelsevis kort tid. Med avseende på skadorna av mekanisk inverkan samt ets- och frätskadorna föreligger den skillnaden i förhållande till 1 § 2 st. OL, att undantag icke gjorts för de fall, där skadan kan hänföras under försäkringen såsom »yrkessjukdom». Denna ändring torde vara lämplig redan på grund därav, att begreppet olycksfallsskada står som det primära vid definitionerna av de ersättningsberättigande yrkesskadorna. Men därtill kommer, att det nuvarande undantaget för skadefall, som äro att hänföra till »yrkessjukdom», vid en strikt tolkning innebär en icke motiverad begränsning av begreppet olycksfallsskada inom försäkringen för olycksfall utom arbete (och fiskarförsäkringen). En senskideinflammation eller epikondylit genom några få dagars mekanisk inverkan skulle med nuvarande bestämning av skadebegreppet strängt taget icke vara att räkna som olycksfallsskada, icke heller en ets- eller frätskada, som uppkommit genom några dagars inverkan av ett i 1 § YL upptaget ämne.

Med »högst några få dagar» har i praxis förståtts högst fem dagar. Femdagarsgränsen synes icke behöva anses som helt oeftergivlig i de fall där

den försäkrade endast under en del av arbetsdagen sysslat med det arbete, i vilket han varit utsatt för den inverkan, varom fråga är.

En av kommitténs sakkunniga (hr Löfmark) har förordat ett bibehållande av nuvarande praxis i sistnämnda hänseende.

Till den nu behandlade gruppen av skador har kommittén hänfört även inflammation i arbetsvalk, oavsett om inflammationen uppkommit genom inverkan under några få dagar eller ej. Rörande skälen härför yttrar kommittén.

Enligt gällande praxis anses infektion i arbetsvalk regelmässigt icke såsom skada till följd av olycksfall. Anledningen härtill är, att valken som sådan icke uppkommer genom olycksfall (eller därmed jämställd inverkan) samt att infektionens ingångsport anses vanligen vara en i valken uppkommen självspricka. Att i det särskilda fallet säkert avgöra, om ingångsporten är en sådan spricka eller en läsion av olycksfallskaraktär, torde i regel icke vara möjligt. Då åkomsten emellertid i båda fallen är en typisk arbetskada, bör ersättning rimligen utgå. Kommittén förordar därför, att infektion i arbetsvalk skall genom uttrycklig bestämmelse likställas med olycksfallsskada. I tillämpningen kunna vissa svårigheter uppkomma när det gäller att avgöra till vilket arbete skadan skall hänföras, men dessa svårigheter böra dock icke hindra att ersättningsrätt medgives.

Vad härefter angår de egentliga yrkessjukdomarna och då först frågan huruvida det nuvarande systemet med en förteckning över de ersättningsberättigande skadorna bör bibehållas, framhåller kommittén, att någon klar gräns ej längre finnes mellan OL:s och YL:s tillämpningsområden. De av försäkringens täckta riskerna bildade en hel serie, i vilken de olika åkommorna blandade sig med varandra utan några skarpa gradationer i fråga om de skadliga påverkningarnas varaktighet. Ej sällan förekomme kombinationer av olika påverkningar. Vid tillkomsten av YL torde i uttrycket yrkessjukdom ha inlagts, att sjukdomen vore en för arbetarens yrke karakteristisk risk, och så länge YL omfattade endast ett antal specifika yrkessjukdomar av tämligen svårartad karaktär hade det för allmänheten varit någorlunda förstäeligt, att ersättning inte kunde påräknas för varje åkomma, som kunde anses ha orsakssammanhang med arbetet. Nu vore situationen en annan. Sedan YL kommit att omfatta ett konglomerat av sjukdomar — en del specifika för yrket men andra icke, en del svåra men andra lindriga, en del orsakade av långvarig inverkan men andra av kortvarig — tedde sig begränsningarna ganska godtyckliga.

Vid sina överväganden av hithörande frågor har kommittén haft som utgångspunkt, att det principiellt är helt rimligt att med olycksfallsskadorna likställa andra hälsorubbningar i följd av arbetet och arbetsförhållandena, oavsett om sjukdomen är specifik för yrket eller ej. I vilken utsträckning ett sådant likställande av olycksfall och andra yrkesskador kunde realiseras vore helt och hållet en praktisk fråga. Att vissa begränsningar

måste göras beträffande rätten till ersättning för sjukdom, som ej förorsakats av olycksfall, funne kommittén vara uppenbart. Det torde t. ex. vara nödvändigt att utanför yrkesskadeförsäkringen lämna allmänt förekommande infektionssjukdomar även när smitta i arbetet kunde göras mer eller mindre trolig, magåkommor och nervösa besvär även när skiftarbete eller psykiskt påfrestande arbetsförhållanden kunde tänkas ha haft betydelse för sjukdomens uppkomst eller utveckling, samt åderbråcks- och plattfotsbesvär även när dessa kunde sättas i samband med mycket stående eller gående i arbetet. Två metoder för avgränsningarna vore tänkbara: man kunde antingen, liksom hittills, räkna upp de ersättningsberättigande sjukdomarna och sjukdomsgrupperna i en förteckning eller också ställa upp ett allmänt stadgande om ersättning för av arbetet orsakade sjukdomar med vissa inskränkningar, innebärande att en del sjukdomar helt undantoges och att man beträffande de övriga stipulerade tämligen stränga krav på bevisning av orsakssammanhanget med arbetet. Den senare metoden tedde sig från lagteknisk synpunkt mest tilltalande och skulle innebära praktiska fördelar i vissa fall, nämligen då sjukdomsorsaken ej kunde utpekas men sjukdomens samband med arbetet dock tedde sig ostridigt. Å andra sidan skulle försäkringens räckvidd bli betänkligt oklar. I många fall vore det mycket vanskligt att med någon säkerhet bedöma, om en åkomma, som sattes i samband med vederbörandes yrkesarbete, verkligen hade framkallats av eller väsentligt försämrats av arbetet. Med yrkesmedicinens utveckling hade möjligheterna till rättvisa avgöranden av sådana frågor småningom ökats, men diagnostiseringen och klarläggandet av det eventuella sambandet med arbetet måste allt emellanåt erbjuda svårigheter, eftersom yrkesåkommorna ofta inte hade några klart specifika symptom, och den tekniska utvecklingen aktualiserade undan för undan nya problem. Genom att försäkringen hittills begränsats till att omfatta de sjukdomar, vilkas samband med arbetet kunde i de flesta fallen — ehuru långtifrån alltid — någorlunda klarläggas medicinskt och tekniskt, hade det ej varit behöfligt att uppställa några särskilda bevisningsregler. Skulle den nuvarande sjukdomsförteckningen utbytas mot ett allmänt hållet stadgande, torde kraven på bevisning få skärpas; därav skulle bl. a. följa vissa inskränkningar av den nuvarande ersättningsrätten.

På grund av vad sålunda anförts anser sig kommittén ej kunna förorda att förteckningssystemet frångås.

I fråga om de principer, som bör ligga till grund för förteckningen, föreslår kommittén emellertid väsentliga ändringar i förhållande till vad som nu gäller. Här om yttrar kommittén bl. a.

Socialvårdskommittén ansluter sig till uppfattningen, att försäkringens räckvidd beträffande sjukdomar är av så väsentlig betydelse att den bör i princip regleras i själva lagen. Om man emellertid utgår från att försäkringen framdeles bör, så långt det är praktiskt möjligt och lämpligt, göras

tillämplig på alla sjukdomar, som kunna härledas från arbetet, blir avgränsningen väsentligen en teknisk fråga. Kommittén kan därför från sina i det föregående angivna utgångspunkter icke finna, att några avgörande betänkligheter behöva hysas mot att det överlämnas åt Kungl. Maj:t att inom en i lagen angiven ram besluta om sjukdomsförteckningens innehåll. På detta sätt skulle anpassningar efter den tekniska och yrkesmedicinska utvecklingen kunna ske snabbare än nu, då varje ändring i sjukdomsförteckningen måste underställas riksdagen. I tveksamma fall bör riksdagen dock höras. Så torde i vart fall böra ske om de medicinskt sakkunniga myndigheterna — medicinalstyrelsen och statens institut för folkhälsan — icke kunna komma fram till samstämmigt förslag om ändringen. Försäkringsorganens erfarenheter böra givetvis utnyttjas vid utredningar om ifrågakomna ändringar.

I enlighet härmed förordar kommittén, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att efter riksdagens hörande eller på förslag av medicinalstyrelsen och folkhälsoinstitutet meddela föreskrifter om försäkringens räckvidd beträffande sjukdomar, som härflyter från vissa i lagen angivna inflytelser, nämligen inverkan av något ämne eller annan substans, som angives i förteckningen, eller någon där angiven inverkan av strålände energi, ensidiga eller ovanligt ansträngande rörelser, fortgående eller upprepat tryck, vibrationer från arbetsredskap, buller eller smitta. Kommittén uttalar, att inom den sålunda angivna ramen ersättningsrätt kan medgivas för samtliga sjukdomar, som nu är att jämlikt YL hänföra till yrkessjukdomar, och att tillräckligt utrymme torde finnas för de utvidgningar, som kan förutses bli erforderliga.

Enligt kommitténs mening bör den närmare utformningen av yrkes- sjukdomsförteckningen utredas av medicinalstyrelsen och statens institut för folkhälsan i samråd med försäkringsorganen och arbetarskyddsstyrelsen.

För en stor grupp yrkessjukdomar, nämligen *h u d s j u k d o m a r n a*, föreslår kommittén emellertid särskilda bestämmelser. Enligt vad kommittén uttalar leder den nuvarande lagstiftningen såvitt angår dessa sjukdomar oftare än i andra fall till resultat, som för allmänheten måste framstå som godtyckliga. Som belägg härför åberopar kommittén vissa uttalanden — redovisade å s. 224—225 i betänkandet — av statens institut för folkhälsan. Kommittén erinrar vidare om att institutet erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda dessa frågor samt fortsätter.

Det är uppenbarligen synnerligen önskvärt, att ersättningsrätten för hudsjukdomar snarast möjligt regleras på ett mera acceptabelt sätt än enligt de nu gällande bestämmelserna. Kommittén har i första hand övervägt, om det kunde låta sig göra att införa generell ersättningsrätt i full utsträckning för hudsjukdomar, som förorsakas av arbetet genom inverkan av något ämne, oavsett om detta är upptaget i förteckningen över s. k. farliga ämnen eller ej. Efter samråd med medicinsk expertis har kommittén emellertid funnit, att en så omfattande utvidgning i vart fall icke kan tillrådas innan folkhälsoinstitutets utredning slutförts. Att särskilja yrkeshudsjuk-

domar från andra hudåkommor kan ej sällan vara mycket vanskligt även för läkare med speciell sakkunskap och är ofta helt omöjligt för läkare utan sådan sakkunskap. I många fall äro hudåkommorna så kortvariga, att specialistundersökningar och andra vidlyftiga utredningar icke äro motive-
rade. När det däremot är fråga om mera långvariga sjukdomstillstånd, är ett klarläggande av orsakssammanhanget påkallat redan från behandlings-
synpunkt.

Som ett provisorium i avvaktan på resultatet av institutets utredning föreslår kommittén, att hudsjukdom, som ej omfattas av de av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifterna om ersättningsberättigande sjukdomar och ej heller är att anse som skada till följd av olycksfall i arbetet, skall vara ersättningsberättigande om densamma skäligen kan antagas vara orsakad av arbetet genom ämne eller annan substans, som icke upptagits i de nämnda föreskrifterna, men att en särskild karenstid av fyra veckor skall tillämpas i dylika fall.

En av kommitténs sakkunniga (hr Löfmark) anser, att ersättning bör utgå utan karenstid.

Beträffande bedömningen av skadefall, som ur medicinsk synpunkt är tveksamma, yttrar kommittén.

Inom den privata olycksfallsförsäkringen söker man undvika medicinskt tveksamma fall genom undantagsbestämmelser, som medföra att ansvaret på ett eller annat sätt begränsas när åkomsten ifråga står i orsakssamband med sjukdom, sjukdomsanlag eller annat kroppsfel. Den obligatoriska olycksfallsförsäkringen har däremot att utge ersättning för hela påföljden av en i lagen avsedd skada, även om påföljden blivit särskilt svårartad till följd av att den försäkrade var behäftad med sjukdom eller sjukdomsanlag. Bland alla dem, som omfattas av den obligatoriska försäkringen, finns det givetvis många med sjukliga processer av ett eller annat slag. Det ligger i sakens natur att dessa sjukliga processer, vilka ofta utvecklas smygande, icke sällan ge sig tillkänna när vederbörande är sysselsatt med något arbete, som anstränger den kroppsdelen där sjukdomen har sitt säte. Om exempelvis en sjukdomsprocess i en led framträder med smärt-symptom under arbetets gång, ligger det nära till hands att detta uppfattas som en vrickning eller annan inverkan av arbetet. Och när det hos en person, som faktiskt ådragit sig en ledvrickning, upptäcker någon ledsjukdom av annat ursprung, är han gärna böjd för att tänka sig ett orsakssamband med vrickningen. Det är en utbredd uppfattning att de flesta åkommor bero på att man varit utsatt för någon skadlig inverkan utifrån; drag och slag tillhöra de vanligaste sjukdomsförklaringarna. Så länge en effektiv sjukförsäkring icke finns, måste utsikten till ersättning från yrkesskadeförsäkringen öka benägenheten att räkna med skador i arbetet som sjukdomsorsak. Att rättvist avgöra, om en hälsorubbning är att hänföra till en av den obligatoriska försäkringen omfattad skada eller ej, måste icke så sällan vara synnerligen vanskligt, och det är ofrånkomligt att avgörandena då måste grundas på ett bedömande om samband med den angivna händelsen är mer eller mindre sannolikt. Vid detta bedömande får man sammanställa de uppgifter om händelsens förlopp och följder, som lämnas

i anmälan, läkarintyg och andra handlingar; skulle uppgifterna vara skiljaktiga eller oklara, ha försäkringsorganen att söka utröna rätta sammanhanget. Medverkan av läkare med särskild sakkunskap på olika områden är icke sällan nödvändig för att fallen skola bli medicinskt klarlagda. Men det förekommer emellanåt att det trots sorgfällig utredning icke är möjligt att få några säkra hållpunkter för bedömandet. Sådana oklara fall böra avgöras till den försäkrades förmån. Detta bör komma till uttryck i lagens bestämmelser.

På grund av det nu anförda har kommittén funnit sig böra föreslå en bestämmelse i yrkesskadeförsäkringslagen av innehåll, att försäkrads sjukdom skall anses vara förorsakad av olycksfallet, såvida icke övervägande skäl måste anses tala emot att sjukdomen har sådant samband med arbetet. Bestämmelsen anses böra äga motsvarande tillämpning beträffande övriga yrkesskador. För vissa hudsjukdomar föreslås dock en särskild bevisregel, innebärande att hudsjukdom skall anses ha förorsakats av arbetet, såvida det skäligen kan antagas att sådant orsakssamband föreligger.

Inom kommitténs sakkunnigdelegation har delade meningar rått om den praktiska betydelsen av den förra bevisregeln. Å ena sidan har framförts den uppfattningen, att kraven på bevisning enligt nu tillämpad praxis åtminstone i stort sett ej ginge längre än som vore förenligt med en sådan regel. Å andra sidan har det gjorts gällande, att praxis i en del fall, särskilt beträffande ryggåkommor, vore alltför obenägen att acceptera orsakssamband med arbetet och att den föreslagna regeln borde leda till att tillämpningen bleve mindre restriktiv.

För egen del finner kommittén det icke möjligt att göra några bestämda förutsägelser om den föreslagna bestämmelsens faktiska betydelse för den kommande tillämpningen. Förskjutningar i bedömningen kunde inträda från tid till annan såsom följd av ändringar i den läkarvetenskapliga uppfattningen om orsakerna till olika sjukdomstillstånd. Även förändringar beträffande försäkringens skadebegrepp kunde få betydelse för bedömningsprinciperna. Den föreslagna regeln, som i princip innebure en förskjutning av bedömningen till de försäkrades förmån, borde i vart fall fastslås genom en lagbestämmelse, och kommittén hölle före, att detta även komme att bli av praktisk betydelse. En förskjutning av bedömningsprinciperna i försäkringsmedicinska frågor medförde givetvis ej att man kunde undgå tveksamma fall. Emellanåt kunde det vara tvivelaktigt ej blott huruvida åkomman i fråga kunde ha uppkommit i samband med en påverkan av det uppgivna slaget utan även huruvida den försäkrade varit utsatt för en sådan påverkan. Det låge i sakens natur, att ersättningsfrågan då finge bedömas med större försiktighet än när det ej funnes anledning att tvivla på uppgifterna om skadans uppkomstsätt. Vad den försäkrade uppgåve om omständigheterna vid skadans inträffande borde emellertid liksom hittills tagas för gott, om ej skäl funnes att betvivla uppgifternas riktighet.

Den försäkringsmedicinska bedömningen av rygg-sjukdomar har kommittén upptagit till särskild behandling; enligt vad kommittén uttalar råder nämligen en utbredd uppfattning att den nuvarande lagstiftningen tillämpas alltför restriktivt då det gäller dessa sjukdomar.

Kommittén yttrar.

I de av arbetstagarorganisationerna gjorda framställningarna rörande lagrevisionen ha önskemål om utvidgad ersättningsrätt för akuta och kroniska ryggåkommor en mycket framskjuten plats.

Ryggåkommorna torde icke blott i Sverige utan även på andra håll ha varit den grupp av fall, som det varit besvärligast att komma till rätta med i tillämpningen. Som beteckning för vissa smärttillstånd i ryggen användes i läkarintygen vanligen uttrycket »lumbago»; detta uttryck anger symptom-bilden och utsäger icke något om sjukdomsorsaken. Det förekommer också sådana diagnoser som ryggsträckning eller muskelbristning utan att detta innebär att några objektiva tecken på sträckning eller bristning av muskler kunnat konstateras vid undersökningen.

Det är ett känt förhållande, att höggradigt besvärande smärttillstånd i ryggen kunna sätta in utan påvisbar yttre anledning (»ryggskott»). Om etiologien till dessa sjukdomstillstånd har man länge vetat föga mer än att förklaringen vanligen måste sökas i djupare liggande orsaksmoment än en ansträngning av ryggmuskulaturen. Vid det försäkringsmässiga bedömandet har man emellertid icke kunnat komma förbi det förhållandet, att åkomsten ibland framträder i till synes klart samband med en särskild påfrestning. Man har därför såsom olycksfallsskador accepterat exempelvis sådana fall, där åkomsten yppat sig i samband med en halkning vid bärande av börda eller när vederbörande tillsammans med någon annan burit en tung börda och oförmodat fått större delen av tyngden på sig. När sjukdomsförloppet blir långdraget, visar det sig ofta, att vederbörande har en kronisk sjukdomsprocess, som icke kan vara förorsakad av det angivna olycksfallet. Det gäller då att avgöra, om och i vad mån de kvarstående besvären äro att hänföra till en av olycksfallet förorsakad akutisering eller försämring av den kroniska processen. Dessa avgöranden kunna givetvis vara mycket vanskliga.

Under de senaste decennierna har den läkarvetenskapliga forskningen klarlagt, att affektioner i de s. k. diskarna (broskivor mellan ryggkotor-na) äro en mycket vanlig orsak till rygginsufficienser. Diskarna i ländryggen äro utsatta för stark belastning redan på grund av den upprätta gången. Motståndskraften nedsättes av att diskarna hos vuxna personer icke försörjas av blodkärl. Degenerativa förändringar kunna uppträda redan i 30-årsåldern eller ännu tidigare och äro allmänt förekommande hos äldre personer. De åtföljas av långsamt fortskridande förändringar i de intilliggande kotorna (spondylos). I vad mån dessa för ryggskott och ischias disponerande processer pådrivas av tungt kroppsarbete har ännu icke klarlagts; det ligger i sakens natur att yttringarna ge sig mera till känna i tunga än i lätta yrken.

Kommittén erinrar i fortsättningen om att 1951 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t (11 ht p. 91) anvisat medel till en omfattande undersökning angående ryggåkommornas frekvens och orsaker samt yttrar vidare.

Det är lätt förklarligt, att den hittillsvarande regleringen av ersättningsrätten icke fått förståelse hos allmänheten. Detta beror till icke ringa del på att lekmanuppfattningen i dessa fall likaväl som beträffande andra åkommor är böjd för att övervärdera yttre inverkningsars betydelse som orsaksmoment. Men även mot bakgrunden av den läkarvetenskapliga uppfattningen om orsakssammanhangen synes den hittillsvarande regleringen av ersättningsrätten vara i vissa hänseenden diskutabel. Oavsett om man anser att de gällande reglerna äro i princip riktiga eller ej, torde det kunna konstateras att de praktiska resultaten lämna mycket övrigt att önska. Att rättvist avgöra, om en s. k. sträckning är att uppfatta som ett olycksfall eller blott utgör en yttring av en sjukdomsprocess, måste icke sällan vara omöjligt även när den försäkrade efter bästa förmåga söker beskriva det faktiska händelseförloppet. Man måste också räkna med att den alltmer spridda kunskapen om de tillämpade bedömningsprinciperna leder till att uppgifterna mången gång bli tillrättalagda, detta så mycket mer som vederbörande själv ofta och kanske i regel är fast övertygad om att åkomsten är orsakad av arbetet och att ersättning därför rättvisligen bör utgå.

Om en person hade en så avancerad kronisk process, att han då och då finge en lumbagoattack utan yttre orsak, kunde en dylik attack, som satte in när han utträttade sitt vanliga ostörda arbete, enligt kommitténs mening inte gärna betraktas som en yrkesskada. När det däremot gällde en person, som tidigare varit i stort sett fri från ryggsbesvär men i anslutning till en kraftig påfrestning finge uttalade besvär, borde — i överensstämmelse med bedömningsprinciperna beträffande andra åkommor — den omständigheten att vederbörande genom en förefintlig diskdegeneration finge antagas ha varit disponerad för ryggsbesvär, ej hindra att de av påfrestningen utlösta besvärerna accepterades som ersättningsberättigande. Visserligen vore sjukdomsanlaget även i sistnämnda fallet grundorsaken till sjukdomstillståndet, men man hade anledning att räkna med att vederbörande kunde ha varit besvärsfri under en måhända lång tid framåt, om han inte blivit utsatt för påfrestningen. Det vore ej osannolikt att sådana ansträngande lyftningar, som vore vanligt förekommande t. ex. vid skogsarbete, handlastning i gruvor och åtskilligt transportarbete, kunde likaväl som vissa av de nu såsom olycksfallsmoment accepterade händelserna orsaka en kompression av en disk med minskad resistens. Att med någon bestämdhet avgöra, om sjukdomstillståndet på detta sätt framkallats av arbetet eller ej, torde i allmänhet inte vara möjligt, men denna osäkerhet undginge man ej genom att såsom nu fästa vikt vid om något olycksfallsmoment inginge i händelseförloppet. I dessa liksom i andra medicinskt svårbedömda fall borde bedömningen ske i enlighet med den av kommittén förordade regeln, att orsakssamband borde accepteras, när icke övervägande skäl måste anses tala däremot. Mot de angivna bedömningsprinciperna, som enligt kommitténs mening borde leda till att ersättning för ryggåkommor medgäves i ökad omfattning, kunde det invändas, att i den mån inverkningsars i form av tunga lyftningar o. dyl. kunde tillmätas betydelse som utlösande moment, detta

företrädesvis borde gälla beträffande mera långvariga ansträngningar av sådant slag. Med detta betraktelsesätt kunde göras gällande, att en utvidgning av ersättningsrätten i vart fall icke borde åstadkommas genom att ryggåkommorna i större utsträckning än hittills godtoges såsom orsakade av olycksfall eller annan jämförelsevis kortvarig inverkan. Kommittén hade emellertid inte kunnat finna att den läkarvetenskapliga uppfattningen om ryggåkommornas uppkomstsätt utgjorde hinder för att man i större utsträckning än hittills tillmätte kortvariga inverkningsbetydelse som orsaksmoment. Att inordna ryggåkommorna under försäkringen såsom yrkesjukdomar i följd av långvarigt ansträngande arbete syntes icke låta sig göra; i vart fall kunde detta ej ske innan sambandet mellan kroniska ryggåkommor och tungt kroppsarbete blivit klarlagt. Om man emellertid, såsom rimligt syntes vara, räknade med att långvarigt tungt arbete ej vore utan betydelse för uppkomsten av rygginsufficienser, behövde man inte hysa några avgörande betänkligheter mot att rygginsufficienserna kunde komma att behandlas som olycksfallsskador i större utsträckning än som skulle följa av en strikt tolkning.

De synpunkter, som kommittén sålunda framlagt beträffande ryggåkommor, bör enligt kommitténs mening tillämpas också vid vävnadsbristningarna. Att en degenerativ process eller någon sjuklig förändring kunde ha medverkat till bristningen, borde ej hindra, att ersättning medgaves om det icke vore osannolikt att en ansträngning i arbetet dock varit av väsentlig betydelse som orsaksmoment. Ersättning borde därför utgå så snart det icke visades, att övervägande skäl talade för att bristningen framkallats av en sjuklig process eller annan framskriden förändring. Vid bedömandet finge beaktas såväl de av läkaren gjorda iakttagelserna som omständigheterna vid bristningens inträffande. Tveksamma fall borde avgöras till den försäkrades förmån.

Två av kommitténs sakkunniga — hrr Hultman och Löfmark — har anmält avvikande meningar beträffande bedömningen av ryggåkommor. Härom hänvisas till s. 425 och 432—433 i betänkanDET.

I fråga om ersättningsrätten vid samverkande orsaksmoment och vid vissa s. k. indirekta skador anför kommittén.

Att en händelse, som medför skada, är orsakad av en sjukdom, utesluter enligt tillämpad praxis icke, att skada till följd av olycksfall anses föreligga. Ersättning utgives t. ex. för skada, som uppkommer då en arbetare i arbetet eller på väg till eller från arbetet faller omkull på grund av fallandesjuka. Såsom förut nämnts gäller vidare den principen, att ersättning skall utgå för hela påföljden av en i lagen avsedd skada, även om påföljden blivit särskilt svårartad till följd av att den försäkrade var behäftad med sjukdom eller sjukdomsanlag. Som exempel kan nämnas, att när en sockersjuk person ådragit sig ett sår på ena foten, vilket på grund av socker-

sjukan efterföljts av brand, även denna komplikation och därav nödvändiggjord amputation betraktats som ersättningsberättigande påföljd av olycksfallet.

I en del andra fall än de nyss nämnda kan sjukdomsanlaget vara än mer dominerande i orsakskedjan. Om en av blödarsjuka lidande person, som upprepade gånger haft inre blödningar, vid vanlig armlyftning får en blödning i armen, kan armlyftningen möjligen ha bidragit till att sjukdomen framträdde just då, men detta eventuella orsakssammanhang torde få anses vara alltför svagt för att ersättningsrätt skäligen bör ifrågakomma. Arbetets betydelse som orsaksmoment synes även vara för oväsentligt i det fallet, att ingen annan särskild omständighet av betydelse förelåg än att vederbörande vid tillfället i fråga lyfte armen hastigt för att hindra något föremål att falla. Om en person, som på grund av en defekt i axelleden då och då får armen ur led, under arbetet får ett recidiv vid en vanlig armrörelse, kan recidivet icke gärna betraktas som yrkesskada; är defekten orsakad av sådan skada, anses recidivet som följd av denna. Liknande frågeställningar kunna uppkomma beträffande sjukdomar i följd av överkänslighet, när denna är så höggradig att sjukdomen blossar upp vid inverkningar, som förekomma alldagligt och som normalt äro helt oskadliga (t. ex. akutisering av astma vid dimmig väderlek). När återfallen på detta sätt äro ett normalt inslag i sjukdomsbilden, torde sjukdomstillståndet icke böra betraktas som yrkesskada; utgör redan grundsjukdomen en ersättningsberättigande skada, bör återfallet även ersättas som en följd av denna.

En skadad person kan på grund av skadan utsättas för ökad olycksfallsrisk. Emellanåt uppkommer fråga, om sådant samband föreligger mellan en ersättningsberättigande yrkesskada och en senare skada, att ersättning bör utgå även för den senare. Tillräckligt nära samband (adekvat kausalitet) har ansetts föreligga t. ex. i ett fall då en person, som i anledning av underbensbrott genom olycksfall hade vårdats på sjukhus och vid utskrivning rekommenderats gångövningar, 3½ månader efter utskrivningen ådrog sig nytt brott på samma ben under gång på slät mark, betecknad som träningspromenad (var fortfarande sjukskriven). Däremot medgavs icke ersättning då en person, som för en genom olycksfall uppkommen knäskålsfraktur vårdats på sjukhus och vid utskrivningen rekommenderats träning och rörelsebehandling, några veckor efter utskrivningen ådrog sig en refraktur genom att han i berusat tillstånd cyklade omkull i isigt väglag under hemfärd från rörelsebehandling. När en person drabbas av olycksfall i samband med läkarbesök för ådragen yrkesskada, betraktas den nya skadan regelmässigt icke som ersättningsberättigande påföljd av den första skadan. Inträffar olycksfall då en i arbete skadad person beger sig från arbetet för att söka läkare, kan det nya olycksfallet vara att anse som självständigt olycksfall i arbete; skillnad torde därvidlag icke behöva göras mellan färd för första behandlingen och en färd för efterbehandling efter skedd återgång till samma anställning.

I anslutning till vad sålunda anförts uttalar kommittén, att något behov av särskilda bestämmelser om ersättningsrätten vid skador av åsyftat slag ej torde föreligga.

Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag.

I samtliga yttranden förutsättes det vara självklart, att den nya yrkeskadeförsäkringen liksom den nuvarande bör omfatta skador till följd av olycksfall i arbetet.

Förslaget att likställa olycksfall i vissa förläggningar med olycksfall på arbetsområdet tillstyrkes eller lämnas utan erinran i flertalet av yttrandena. I en del av dessa framhålles emellertid, att det av kommittén föreslagna uttrycket — »skogshärbärg eller annan förläggning, där den försäkrade har bostad i anledning av arbetsåtagandet» — bör preciseras närmare. *Arbetarskyddsstyrelsen* uttalar sålunda, att de använda ordalagen kan medföra synnerligen vittgående konsekvenser, som måhända ej varit avsedda. Under nuvarande bostadssvårigheter förekomme det nämligen ej sällan, att större industriföretag uppförde bostadshus, stundom i form av baracker, för sina ogifta anställda. Det kunde ej vara rimligt att sådana bostadshus fölle under den föreslagna bestämmelsen. Liknande synpunkter framföres av *Jernkontoret* och *Svenska gruvföreningen*. Enligt vad *arbetsmarknadsstyrelsen* upplyser, torde de ungarbostäder av baracktyp, som industriföretag under senaste år uppfört för att lösa bostadsfrågan åt sina anställda, numera beträffande hygien och komfort i regel vara fullt jämförbara med vanliga hyresbostäder. Sambandet mellan förhållandena på arbetsplatsen kunde ej heller anses vara av den art, att dylika förläggningar borde jämföras med skogshärbärgen eller liknande inkvarteringsställen. Den av kommittén föreslagna bestämmelsen kunde enligt styrelsens uppfattning endast få betydelse i sådana fall, där anordnandet av förläggningen hade ett direkt samband med arbetsförhållandena och där inkvarteringen vore av mera primitiv och provisorisk karaktär. Däremot torde bestämmelsen kunna tillämpas på förläggningar för ungdom, sysselsatt i jordbruksläger, eller på förläggningar för anläggningsarbetare och arbetare, sysselsatta med betgallrings- och betupptagningsarbeten.

Riksförsäkringsanstalten finner det skäligt, att i fråga om skogsarbetare och andra, som inkvarteras i skogshärbärg eller därmed jämförlig förläggning, olycksfall inom förläggningen likställes med olycksfall på arbetsområdet. Tillräckliga skäl föreläge däremot ej att utsträcka försäkringskyddet till att gälla olycksfall, som inträffade inom annan förläggning. *Socialförsäkringsbolagens förening* anser, att endast sådan förläggning borde medtagas, som vore förlagd till ödebygd. Detta borde komma till uttryck i lagtexten.

Försäkringsrådet invänder mot den föreslagna bestämmelsen, att denna möjligen kunde tolkas så, att endast olycksfall inomhus avsåges. Detta kunde inte gärna vara meningen. *Landsorganisationen* uttalar sig i enahanda riktning.

Sveriges skogsägareförbund förklarar sig kunna biträda förslaget i denna del endast under den bestämda förutsättningen, att olycksfallet hade sin grund i arbetsförhållandena, exempelvis att det skedde vid redskapsvård, vedhuggning eller dyl. Samma ståndpunkt intages av *handelskammaren i Gävle*.

Fyra *reservanter i försäkringsrådet*, *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Svenska lantarbetsgivareföreningen* ställer sig helt avvisande till tanken att låta försäkringen omfatta olycksfall i förläggning. *Reservanterna i försäkringsrådet* åberopar till stöd för sin ståndpunkt, att skogsarbetarens förläggning vore att anse som hans — låt vara tillfälliga — hem. Några bärande skäl varför skogsarbetaren i förläggning skulle erhålla vidare ersättning än skogsarbetaren med en av arbetsgivaren oberoende bostad kunde ej åberopas. Allt arbete i hemmet borde undantagas från den obligatoriska försäkringen.

Enligt *Svenska arbetsgivareföreningen* skulle kommitténs förslag, om det genomfördes, med säkerhet ge upphov till många tvistigheter. Gränsfall mellan förläggning och fast bostad förefunnes i stor utsträckning, och även sådana anordningar, som kunde betraktas som förläggning, hade högst varierande utförande. Även skogshärbärgen kunde ha ett utförande, som på intet sätt motiverade att bostad i sådant härbärke borde i nu ifrågasvarande hänseende medföra särskilda förmåner. Emellertid kunde det förekomma, att arbetare i förläggning eller skogshärbärke stundom sysslade med uppgifter, som hade direkt anknytning till arbetsåtagandet, och att därför undantagsvis behov av försäkringsskydd för därvid inträffade olycksfall kunde föreligga. Med hänsyn till bevisvärigheterna och risken för obehörigt utnyttjande av försäkringen syntes emellertid ej ens sådana fall böra regleras genom yrkesskadeförsäkringen. Eljest bleve nämligen de i förläggning och skogshärbärgen förlagda utan anledning gynnsammare ställda än andra med samma slag av arbetsuppgifter sysselsatta, som uppehölle sig i bostad av annan art. Motivet för kommitténs ståndpunktstagande torde vara, att förläggning eller skogshärbärke stundom vore avsidens belägna och att därför olycksfall inom dessa kunde anses ha viss anknytning till arbetet. Föreningen kunde ej finna detta motiv tillräckligt vägande. Skulle statsmakterna likväl finna nödvändigt att i här ifrågasvarande fall utsträcka försäkringsskyddet, syntes man lämpligen böra inskränka stadgandet till att avse olycksfall, som hade direkt anknytning till arbetsåtagandet och som inträffade i tillfällig, avsidens belägen förläggning.

I detta sammanhang må nämnas, att *Sveriges redareförening* i sitt yttrande tagit upp frågan om försäkringsskydd vid olycksfall under idrottsövningar, som sjömän bedriver på fritid.

Härom anföres.

Under senare år hava från olika håll — såväl från statsmakternas sida som från de anställdas organisationer och jämväl arbetsgivarna — åtgärder vidtagits i syfte att stimulera sjöfolkets intresse för idrottsövningar och tävlingar under fritid. Ett av syftena härmed har varit att söka draga sjöfolket från de förströelser av ofta underhaltig art, som bjudas denna yrkeskategori i hamnstäderna världen över. Sjöfolket har i många fall visat stort intresse för sådana idrottsövningar och tävlingar. Emellertid har det icke kunnat undvikas, att olycksfall inträffat, speciellt då det gällt fotbollsspel.

Såvitt föreningen erfarit, kunna dylika olycksfall icke inrangeras under 1916 års lag. Enligt föreningens uppfattning tala starka skäl för att denna fråga bör lösas, förslagsvis i samband med eventuell revision av lagen, i vart fall när det gäller idrottsövningar, som företagits — om man så får uttrycka sig — »i fartygets regi». Föreningen vill även fästa uppmärksamheten därpå, att exempelvis i Danmark olycksfall bland sjöfolk under idrottsövningar täckas av den lagenliga olycksfallsförsäkringen.

Även *kommerskollegium* finner det önskvärt, att försäkringsskyddet får omfatta olycksfall i samband med idrottsövningar och tävlingar, som anordnas i fartygets regi.

Förslaget att — med en karenstid av 14 dagar — utsträcka försäkringsskyddet till att omfatta skador till följd av olycksfall i hemmet är i remissyttrandena föremål för delade meningar.

Statskontoret, kommerskollegium, socialstyrelsen, en reservant i försäkringsrådet och Folksam ansluter sig helt till kommitténs förslag.

Två reservanter i försäkringsrådet, borgarrådsberedningen i Stockholm, fattigvårdsnämnden därstädes, Landsorganisationen, Svenska metallindustriarbetareförbundet och Yrkeskvinnors samarbetsförbund vill slopa den av kommittén föreslagna karensregeln och helt likställa hemarbete med annat arbete.

Försäkringsrådet (majoriteten), riksförsäkringsanstalten, arbetarskyddstyrelsen, pensionsstyrelsen, försäkringsinspektionen, telegrafstyrelsen, länsstyrelsen i Södermanlands län, Jernkontoret, handelskammaren i Gävle, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska lantarbetsgivareföreningen och Sveriges redareförening avstyrker, att försäkringsskyddet utsträcker till arbete i hemmet, och motsätter sig därför att den nuvarande undantagsregeln för dylikt arbete slopas. Även *Socialförsäkringsbolagens förening* anser undantagsbestämmelsen motiverad. Enligt föreningens mening borde det dock ej vara uteslutet att inom yrkesskadeförsäkringen bereda försäkringsskydd åt personer i egentligt hemindustriellt arbete. Närmare utredning borde emellertid verkställas angående utbredningen av dylikt arbete och de former under vilka det bedreves. På grundval av utredningsresultatet skulle lättare kunna bedömas, huruvida försäkringsskydd kunde beredas dem inom yrkesskadeförsäkringslagens ram och hur en lagbestämmelse borde utformas.

Förslaget att bibehålla färdolycksfallen inom den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i det övervägande flertalet av remissyttrandena. En motsatt ståndpunkt har dock intagits av en *minoritet inom försäkringsrådet, några yrkesinspektörer, en bergmästare, en handelskammare* samt *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Svenska lantarbetsgivareföreningen*, som alla anser, att färdolycksfallen bör utmönstras från försäkringen.

Den av socialvårdskommittén föreslagna utvidgningen av rätten till ersättning vid färdolycksfall behandlas utförligt av *riksförsäkringsanstalten*, som i den principiella frågan huruvida färdolycksfallen bör bibehållas inom försäkringen är ense med kommittén därom, att skäl visserligen finnes för att utmönstra dessa olycksfall men att förhållandena ej är ändrade på sådant sätt, att det alltsedan 1919 existerande försäkringsskyddet för färdolycksfallen kan slopas. Denna ståndpunkt i principfrågan måste enligt anstaltens mening leda till att utvidgningar av ersättningsrätten för färdolycksfallen ej bör företagas utan starka skäl. Även från praktiska synpunkter anser anstalten angeläget att man undviker ändringar, som skulle göra bedömningen mera vanskelig än den i vissa fall redan är.

Anstalten fortsätter.

De av kommittén föreslagna utvidgningarna av ersättningsrätten avse bl. a. olycksfall under *färd till eller från tillfällig bostad*.

De nu gällande, av försäkringsrådet år 1947 fastställda reglerna angående olycksfall vid skogsarbetares färder mellan hemmet och förläggning på arbetsorten nödvändigöra i vissa fall besvärliga utredningar. Den föreslagna utvidgningen av ersättningsrätten för skogsarbetare och andra, som arbeta under liknande förhållanden, skulle medföra vissa förenklingar av utredningsarbetet och torde icke föranleda någon mera avsevärd ökning av antalet ersättningsberättigande fall. Anstalten vill därför ge sin anslutning till förslaget. Om av omständigheterna i det särskilda fallet skulle framgå, att färden huvudsakligen företagits för ett för arbetsåtagandet främmande ändamål, bör emellertid ersättning icke utgå.

I vilken utsträckning försäkringsskyddet i andra fall än då fråga är om skogsarbetare m. fl. bör omfatta färder mellan arbetares hem och tillfällig bostad på arbetsorten är mera tveksamt. Enligt anstaltens mening föreligga här icke lika starka skäl för en mera allmän praxisändring som beträffande skogsarbetare och med dem likställda arbetare. En närmare prövning av omständigheterna i de enskilda fallen torde vara erforderlig. Där arbetare, som få sitt arbete förlagt till annan plats än hemorten, ha nattlogi på arbetsorten men bruka fara hem över söndagarna, torde som regel färderna mellan hem- och arbetsorterna kunna anses stå i sådant samband med arbetsåtagandet, att försäkringen bör gälla, liksom då fråga är om dagliga färder. Om däremot en person, som vistas på en från hemorten mera avlägsen arbetsort, vid enstaka tillfällen företager en resa till hemorten, torde olycksfall under resan böra omfattas av försäkringen endast om särskilda skäl tala därför.

Såsom av det anförda framgår anser sig riks-försäkringsanstalten kunna

blott i begränsad omfattning biträda kommitténs uppfattning i vad avser utvidgningen av försäkringsskyddet för olycksfall under färder till och från tillfällig bostad. Närmare riktlinjer för ersättningsfrågornas bedömning torde få utformas i rättspraxis.

Mot kommitténs uppfattning, att sådana *avvikelser under färderna*, som icke föra arbetaren utanför färdleden, ej böra i och för sig tillmätas betydelse, har anstalten intet att erinra. Anstalten har funnit sig kunna medgiva ersättning enligt gällande bestämmelser, när avvikelsen bestått i att arbetaren gått över gatan, även om det skett i eget ärende. Vad beträffar det av kommittén omnämnda fallet, att en arbetare stiger av en cykel, för att gå in i en butik, finner anstalten i likhet med kommittén, att ersättning bör utgå. Likaså finner anstalten, att ersättning bör kunna i regel utgå för olycksfall under en sådan mindre avvikelse från färdleden, som arbetaren förelager för att lämna sitt barn å daghem.

Kommittén föreslår, att då arbetaren vid färd till eller från arbetsstället gör *besök på måltidsställe* nära arbetsplatsen eller nära färdvägen mellan arbetsstället och bostaden, försäkringen skall omfatta också färderna mellan bostaden och måltidsstället, såvida icke någon speciell omständighet talar däremot. Riksförsäkringsanstalten kan instämma i att skäl finnas för en utvidgning av ersättningsrätten i dessa fall. Någon principiell skillnad torde emellertid enligt anstaltens mening icke föreligga om förtäringen avser verklig måltid eller om endast kaffe e. d. intages.

Kommittén har funnit det vara ovisst, om en *färd före arbetets början* för forsling av verktyg eller material till arbetsplatsen nu omfattas av försäkringen. Enligt kommitténs mening bör försäkringen omfatta dylika färder och motsvarande färder efter arbetets slutförande. En förutsättning för ersättningsrätt i dessa fall anser anstalten böra vara, att färden med avseende på tidssammanhang och andra omständigheter står i nära samband med arbetet.

Landsorganisationen anser, att skillnaden mellan det nuvarande kravet på »omedelbart» samband med arbetsanställningen och det av kommittén föreslagna kravet på »nära» samband med arbetsåtagandet är oklar, och menar, att det bör vara tillfyllest med enbart samband. Vad angår tidsrelationen mellan färden och uppehåll under denna resp. avståndet mellan den direkta färdvägen och en från denna avvikande färdväg är det enligt Landsorganisationens mening självklart, att avgörandet måste träffas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall.

Yrkeskvinnors samarbetsförbund understryker vikten av att försäkringen omfattar olycksfall, som inträffar exempelvis då en arbetstagare under färd till eller från arbetet gör avvikelser för att lämna eller hämta sitt barn på daghem, krubba eller dyl.

Arbetsmarknadsstyrelsen tar i sitt yttrande upp frågan, vilken inverkan den föreslagna uppmykningen kan få i sådana fall, där arbetsförmedlingen medverkar till ett anställningsförhållande, samt anför härom.

Kommitténs förslag till uppmykning av bestämmelserna om färdolycksfallens ersättningsbarhet kan få vissa konsekvenser för bedömningen av arbetsförmedlingens medverkan vid anställningsförfarandet. Även enligt

nuvarande bestämmelser bedömes en arbetsanställning i vissa fall vara de facto avgjord i och med arbetsförmedlingens anvisning. Ett exempel härpå utgör det ärende, som behandlades av Försäkringsrådet den 3 oktober 1947, då en arbetstagare, som av arbetsförmedlingen anvisats till en viss arbetsgivare och som under färden från arbetsförmedlingen till arbetsplatsen råkat ut för olycksfall, ansågs berättigad till ersättning för olycksfall i arbete. Avgörande för Försäkringsrådets ställningstagande kan ha varit, att arbetsgivaren på grund av ringa tillgång på arbetskraft icke haft några möjligheter till urval vid anställandet av personal utan måst taga i sin tjänst den arbetskraft, som överhuvud taget kunnat uppbringas. En omformulering av bestämmelsen om färdolycksfallen i enlighet med kommitténs förslag torde skapa en säkrare grund för en tolkning till arbetstagarnas favör i fall analoga med ovan relaterade. Speciell betydelse kan detta få vid behandling av ärenden rörande olycksfall, som kunna inträffa i samband med den massöverföring av arbetskraft, vilken med arbetsförmedlingens medverkan sker inom vissa områden av näringslivet. Sålunda överföras varje höst och vår 6 å 8 000 man från andra delar av riket och från grannländerna till arbeten vid betfält och sockerbruk i södra Sverige. Berörda arbetsgivare ha alltmera blivit beroende av arbetsförmedlingens möjligheter att skaffa fram denna arbetskraft. Någon individuell prövning vid anställningsförfarandet kan knappast anses föreligga, utan den arbetskraft, som arbetsförmedlingen anvisar till nämnda arbeten, erhåller med stor säkerhet det anvisade arbetet. I vissa fall anvisar hemortens arbetsförmedling arbetskraft direkt till vederbörande arbetsgivare. I åtskilliga fall kan dock hemortens arbetsförmedling anvisa arbetskraften till avdelningskontor i betdistrikten, som i sin tur fördela den anvisade arbetskraften ut till olika gårdar. I förstnämnda fallet synes ersättningsskyldighet enligt yrkesskadeförsäkringslagen föreligga för arbetsgivaren för olycksfall, som inträffa under färd från hemorten till arbetsplatsen. I det sistnämnda fallet kan ersättningsskyldighet endast anses föreligga vid olycksfall, som inträffa under färd från avdelningskontoret i betdistriktet till arbetsplatsen. Liknande betraktelsesätt kan självfallet även användas vid bedömning av ersättningsskyldigheten vid arbetsanvisningar inom andra områden av näringslivet än här omnämnda. Överhuvud taget synes ersättningsskyldighet vid olycksfall, inträffade under färd från arbetsförmedlingen till arbetsplatsen, föreligga i sådana fall, där arbetsgivaren via arbetsförmedlingen lämnat besked om att anställning kan beredas den arbetssökande. Däremot kan ersättningsskyldighet icke anses föreligga, om arbetsförmedlingens anvisning enbart är att betrakta som ett förslag på lämplig sökande och där resultatet av anvisningen är ovisst, innan arbetssökanden trätt i personlig kontakt med arbetsgivaren.

Lämpligheten av den föreslagna uppmykningen ifrågasättes emellertid starkt i en del av yttrandena.

Statskontoret framhåller sålunda, att färdolycksfallen utgör en icke obetydlig del av de olycksfall, som årligen inträffar i arbete, och att färdolycksfallen under senare år visat en avsevärd ökning i förhållande till de egentliga olycksfallen i arbete. I betraktande härav och då färdolycksfallen i stor utsträckning föranleddes av omständigheter, som undandroge sig arbetsgivarens kontroll, borde rätten till ersättning liksom hittills be-

gränsas till de risker, som vore omedelbart förenade med färden till och från arbetet.

Även *kommerskollegium* finner det vanskligt att utvidga lagens tillämplighet till ett område, som ligger utanför arbetsgivarens tillsyn och kontroll. Enligt kollegii mening föreläge här en särskilt stor risk för att en utflyttad gränsdragning skulle synas oförståelig för allmänheten; redan den nuvarande gränsdragningen torde ofta för allmänheten te sig besynnerlig och godtycklig.

Kommerskollegium tar i detta sammanhang upp frågan om färdolycksfall, som drabbar sjömän, samt anför härom.

För sjöfolkets del synes praxis ifråga om färdolycksfallen vara restriktivare än för andra arbetstagare i det att olycksfall som inträffa utanför hamnområdet regelmässigt ansetts falla utanför försäkringsskyddet. Kollegium vill ifrågasätta om icke en mindre restriktiv tillämpning härvidlag vore lämplig och får i anslutning härtill framhålla att dessa arbetstagares uppehåll i hamnstäderna intimt sammanhänger med arbetsåtagandet och de olycksfall som inträffa vid färder till eller från fartyget torde ofta ha sin orsak i bristande kännedom om förhållandena på de främmande orterna.

Överståthållarämbetet uttalar som sin åsikt, att den gällande föreskriften om omedelbart samband med arbetsanställningen någorlunda svarar mot vad som kan anses förenligt med principerna för den nuvarande på arbetsgivarens försäkringsplikt grundade olycksfallsförsäkringen. En uppmjukning avseende att täcka även de fall, där allenast ett nära samband föreläge med arbetsåtagandet, skulle enligt ämbetets mening bringa in under försäkringen fall, som rätteligen borde tillhöra en allmän sjukförsäkring att tillgodose.

Enligt *Socialförsäkringsbolagens förening* är nuvarande praxis i stort sett tillfredsställande. Den föreslagna bestämmelsen vore därför onödig och olämplig. Skulle för vissa speciella fall, exempelvis för moders färd till och från barnkrubba för avlämnande resp. avhämtande av barn, försäkringens omfattning böra utvidgas, borde detta lämpligast ske genom praxisändring.

Även *försäkringsinspektionen*, *en minoritet inom försäkringsrådet*, *Sveriges redareförening* och *Sveriges skogsägareförbund* avstyrker, att försäkringsområdet för färdolycksfall utvidgas på sätt kommittén föreslagit. Skogsägareförbundet utvecklar sina synpunkter på följande sätt.

Det har, som kommittén även själv påpekat, visat sig, att färdolycksfallsfrekvensen starkt stigit under senare år, i samma mån som praxis i lagtillämpningen på detta område blivit liberalare. Dessa olycksfall tynga numera hela försäkringen ekonomiskt i mycket hög grad. De inträffa utanför arbetsplats och utom arbetstid samt på vägar och färder, som arbetaren bestämmer själv och som ligga helt utanför både arbetsgivarens och försäkringsinrättningens kontroll. Bedömningen av skadefallen måste grundas på uppgifter, som ofta visat sig vara lösliga och svårkontroller-

bara. Det kan även befaras, att om den försäkrade på detta sätt får taga med sig försäkringen i viss omfattning även utanför arbetet minskas försiktighet och omsorg. Frestelse till missbruk av försäkringen kan även föreligga. Förbundet vill i detta sammanhang erinra om att arbetarskyddsmyndigheterna i samverkan med arbetsgivarna och försäkringsinrättningarna nedlägga ett intensivt arbete på att dels genom skyddsanordningar och dels genom upplysningsverksamhet och propaganda bland arbetarna söka nedbringa de risker, som äro förbundna med arbetet inom respektive branscher. Inom skogsbrukets arbetsområden har denna skyddsverksamhet en mycket betydande omfattning samt har säkerligen även varit till stort gagn. Färdolycksfallen undandraga sig väsentligen denna skyddsverksamhet samt anknyta sig till mycket stor del till den försäkrades privata förehavanden.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Svenska lantarbetsgivareföreningen*, som båda i princip anser att färdolycksfallen överhuvudtaget ej bör falla under lagen, motsätter sig — för den händelse det skulle befinnas nödvändigt att bibehålla färdolycksfallen tills den obligatoriska sjukförsäkringen trätt i kraft — bestämt, att någon som helst utvidgning vidtages beträffande området för dessa olycksfall.

Kommitténs förslag i fråga om skador, som intar en mellanställning mellan olycksfallsskador och yrkessjukdomar, har föranlett uttalanden endast i några få yttranden.

Riksförsäkringsanstalten vill icke motsätta sig de utvidgningar, som förslaget innebär. Vad särskilt angår inflammation i arbetsvalk understryker anstalten emellertid, att det i vissa fall kan bli svårt att avgöra, om dylik inflammation är att anse såsom förorsakad av försäkrat arbete och i så fall hos vilken arbetsgivare skadan uppkommit.

Landsorganisationen ifrågasätter, om det finns skäl att bibehålla den nuvarande regeln, att skadan skall ha orsakats av inverkan under »högst några få dagar». Med hänsyn till den praxis, som utbildats vid tillämpningen av detta villkor — enligt vilken några få dagar är lika med högst fem — anser organisationen att, om ett sådant villkor ändå upptages, det bör ändras till att avse »kortare tid».

Kommitténs uttalande, att den i praxis uppdragna 5-dagarsgränsen icke bör anses helt oeftergivlig i fall, där den försäkrade endast under en del av dagen sysslat med arbete, i vilket han varit utsatt för skadlig inverkan, anser sig *försäkringsrådet* inte kunna biträda. Försäkringsrådet framhåller, att man genom en sådan uppmjukning skulle betänkligt utsudda en gräns, som redan i sig själv innebure ett långtgående medgivande, och samtidigt skapa förvirring i tillämpningen. I samma riktning uttalar sig *Socialförsäkringsbolagens förening*.

Vad angår de egentliga yrkessjukdomarna har i remissyttrandena icke framställts någon invändning mot utgångspunkten för socialvårdskommitténs överväganden, nämligen att det principiellt är rimligt att med

olycksfallsskador likställa andra hälsorubbningar i följd av arbetet och arbetsförhållandena, oavsett om sjukdomen är specifik för yrket eller ej. Däremot är meningarna ytterligt delade såväl när det gäller frågan i vilken utsträckning det är praktiskt möjligt att genomföra ett sådant likställande som beträffande formen härför. Såsom närmare kommer att utvecklas i det följande har socialförsäkringsutredningen föreslagit en annan lösning av hithörande spörsmål än socialvårdskommittén tänkt sig; och över socialförsäkringsutredningens förslag har sedermera yttranden avgivits av i stort sett samma myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig över socialvårdskommitténs förslag. Under sådana omständigheter torde det icke vara erforderligt att här redovisa de synpunkter, som framkommit vid remissbehandlingen av sistnämnda förslag.

Frågan hur medicinskt tveksamma skadefall skall bedömas har tilldragit sig stor uppmärksamhet under remissbehandlingen. Detta gäller icke minst bevisregeln att man vid bedömandet huruvida en viss åkomma förorsakats av olycksfall skall anse så vara förhållandet, om icke övervägande skäl måste anses tala däremot.

Yrkeskvinnors samarbetsförbund ansluter sig helt till socialvårdskommitténs förslag i denna del, medan *Svenska gjutareförbundet* vill skärpa bevisregeln till den skadades förmån så, att ersättning skall utgå, därest ej av omständigheterna framgår att samband mellan olycksfallet och skadan är uteslutet. *Landsorganisationen* finner det uppenbart, att den av kommittén föreslagna bestämmelsen måste uppställas som generell bevisregel, om systemet med förteckning slopades eller det skulle anses praktiskt olämpligt med två skilda bevisregler för sambandsbedömningen.

En ledamot av försäkringsrådet — försäkringsrådet Löfmark vilken redan såsom sakkunnig hos socialvårdskommittén uttalat sig för ifrågasvarande bevisregel — framhåller, att regeln synes kunna vara av betydelse ej blott vid prövning av medicinska sambandsfrågor utan även då man t. ex. har att ingå på behandling av frågan, vilket faktiskt händelseförlopp som bör läggas till grund för bedömandet av ersättningsfrågan.

Svea hovrätt har intet att erinra mot bevisregeln, såvitt avser samband mellan skadan och ett ifrågakommet olycksfall, men anser anledning saknas att beträffande omständigheterna vid olycksfallet avstå från eljest tillämpade bevisregler.

Enligt *Socialförsäkringsbolagens förening* tillämpar nuvarande praxis i själva verket en bevisregel sådan som den föreslagna, i det att ersättning tillerkännes vederbörande ej blott om övervägande skäl talar därför utan även i de fall, där skälen för och emot väger jämnt. Under sådana förhållanden vore ett införande av den föreslagna bevisregeln icke av behovet påkallat. Föreningen ville emellertid ej motsätta sig förslaget härom men hävdade med bestämdhet, att detta icke komme att få den praktiska be-

tydelse, som kommittén förmodat, utan endast innebure ett lagfästande av en redan gällande praxis.

Föreningen anför vidare bl. a.

Om det sålunda knappast synes föreligga någon meningsskiljaktighet beträffande bevisregelns innehåll kunna självfallet stundom delade meningar råda beträffande tillämpningen av denna, d. v. s. *när* övervägande skäl de facto föreligga, som kunna anses tala emot, att ersättning utgives. Enligt föreningens mening är detta uteslutande en medicinsk fråga, där bevisvärdet i sista hand får uppskattas efter den medicinska sakkunskapens rön. Föreningen kan i detta sammanhang icke underlåta framhålla, att det synes föreningen som om kommitténs kritik av nuvarande praxis mindre riktade sig mot bevisregeln och dess tillämpning av försäkringsinrättningarna än mot den medicinska sakkunskapens ståndpunkt i vissa fall. Därest våld icke skall göras på denna sakkunskap, torde man få acceptera konsekvenserna av den föreslagna (gällande) bevisregeln med de medicinska utlåtandena som bevismaterial. Att i likhet med kommittén anse sig kunna konstatera, att de praktiska resultaten lämna mycket övrigt att önska, finner föreningen motsägelsefullt. En föreställning hos de försäkrade, även om allmänt spridd, angående sjukdomsorsaker kan svårigen läggas till grund för rättstillämpningen.

Enligt *försäkringsrådet* innebär den hittills allmänt tillämpade bevisregeln att samband anses föreligga, om så finnes sannolikt. Denna regel gäve ett rättvist resultat och borde — med hänsyn till den ovisshet som syntes råda rörande vilka krav som plägade uppställas på bevisningen — intagas i lagtexten. Medicinsk erfarenhet talade mot att man använde den ifrågavarande i förslaget upptagna bevisregeln.

Riksförsäkringsanstalten framhåller, att en dylik bevisregel icke kan förväntas minska bedömningssvårigheterna och icke heller undanröja den kritik mot tillämpningen som beror på att lekmanuppfattningen övervärderar yttre faktorers inverkan som orsaksmoment. Därtill komme, att den föreslagna bestämmelsen syntes oklar till sin innebörd och i vart fall kunde komma att uppfattas på ett sätt som kommittén knappast torde ha avsett. Om det t. ex. beträffande led- eller ryggbesvär i ett visst fall ej föreläge några egentliga hållpunkter för att åkomsten orsakats av olycksfall men åkomsten å andra sidan vore av den beskaffenhet, att den medicinska expertisen överhuvud icke kunde yttra sig i sambandsfrågan, kunde det göras gällande, att åkomsten skulle enligt de föreslagna bestämmelserna anses som orsakad av olycksfall.

Medicinalstyrelsen anser den föreslagna bevisregeln betänkelig. Regeln kunde — genom åsidosättandet av principen om ett påtagligt medicinskt orsakssamband mellan skada och arbete — få verkningar som kommittén kanske inte tagit i beräkning.

Statens institut för folkhälsan hälsar med tillfredsställelse en viss förskjutning av bedömningsprinciperna till förmån för de försäkrade men avråder bestämt från sådan ändring som den föreslagna, vilken kunde

medföra alltför vittgående konsekvenser. Även vid normalt ej yrkesbetingade sjukdomstillstånd kunde det ofta bli omöjligt att visa, att övervägande skäl måste anses tala emot att sjukdomen i lagens mening vore en yrkessjukdom. Gentemot vad kommittén anfört beträffande den försäkrades uppgifter angående omständigheterna vid skadans inträffande framhåller institutet, att man, när det gällde yrkessjukdom, ofta inte kunde taga den försäkrades uppgifter om exposition för gott. Enligt bevisregeln skulle det åligga försäkringsinrättningen att bevisa att exposition icke förelegat. Man måste även räkna med att det kunde vara till men för den sjukas fysiska och psykiska hälsa samt hindra eller i vart fall fördröja tillfrisknandet, om han felaktigt betraktades som yrkesskadad.

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser det knappast överensstämmande med gällande allmänna principer på bevisrättens område att genom en presumtion lägga bevisbördan på den som har att utge ersättning för skada i arbete. En regel borde rättvisligen utformas så, att kausalsammanhang finge anses föreligga om övervägande skäl talade för förhandenvaron av sådant samband.

Om en bevisregel lagfästes, bör den enligt *domänstyrelsen* nära anknyta till nuvarande praxis och innehålla, att för ersättningsrätt icke kräves mer än att övervägande skäl talar för orsakssammanhang. På liknande sätt uttalar sig *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Svenska lantarbetsgivareföreningen*.

Även i fråga om den försäkringsmedicinska bedömningen av ryggsador och vävnadsbristningar går meningarna starkt isär.

Landsorganisationen anför.

Den nuvarande sambandsbedömningen i olycksfallsärenden har ofta lett till avgöranden som äro för lekmannen svårbegripliga. LO måste avstå från att här ingå på en exemplifiering av detta påstående. Här må endast erinras om praxis beträffande muskelsträckningar samt sen- och andra vävnadsbristningar — fall i vilka kravet på s. k. olycksfallsmoment eller onormal ansträngning i allmänhet lett till att ersättningsanspråken ogillats. Även om ett »moment» eller en »onormal» påfrestning förelegat, är det för övrigt enligt praxis inte alls givet att ersättningsrätt föreligger. Kan hos den skadade röntgenologiskt eller på annat sätt fastställas någon mer eller mindre uttalad, oftast för den skadade själv omedveten degeneration eller annan insufficiens i den skadade kroppsdelens, tillmättes detta förhållande ofta avgörande betydelse som skäl mot antagande av samband med olycksfallet. Godkännes likväl skadan såsom olycksfallsskada, är det vanligt att den vid senare omprövning av ersättningsrätten förklaras »icke vidare äga samband»; de av olycksfallet betingade besvären anses ha »avklingat» en viss dag och kvarstående besvär tillskrivas fr. o. m. denna dag den mer eller mindre klart ådagalagda degenerationen. Den skadades tillstånd dagen för avklingandet skulle med andra ord ha varit detsamma, även om den för skadan utsatta kroppsdelens aldrig hade utsatts för någon skada. För dylika avgöranden kan i de särskilda fallen ofta inte anges några säkra

medicinska grunder; man laborerar med schematiska antaganden enligt »allmän försäkringsmedicinsk erfarenhet» e. d. Det bör inte vara ägnat att förvåna om man på arbetarhåll ofta har något svårt att förstå sambandsbedömningar av denna typ. Allra minst bör det förvåna om den skadade själv är oförmögen att förstå ett avgörande, som innebär att hans först i och med ett olycksfall förmärkta besvär efter en viss period skola tillskrivas — och helt tillskrivas — andra förklaringsgrunder än olycksfallet.

Av läkarintygen i skaderegleringsärenden framgår att behandlingsläkarna i regel jakande besvara intygens sambandsfråga i de fall som här särskilt avsetts (sträckningar, bristningar o. d.) — lika regelmässigt som inrättningarnas läkare underkänna samband. Denna motsättning i den medicinska bedömningen söker man förklara med att behandlingsläkarna icke ha att yttra sig i frågan, huruvida sjukdomstillståndet är orsakat av det uppgivna olycksfallet utan endast om det *kan vara* det. Nu torde det dock förhålla sig så att sambandsfrågan av behandlingsläkarna själva ofta, kanske oftast, alls inte uppfattas på angivet sätt utan såsom avseende just det faktiska sambandet. En behandlingsläkares positiva besvarande av sambandsfrågan borde dock, hur i nämnda hänseende än förhåller sig, tillmätas åtminstone den betydelse att *sannolika skäl* anses förebragta för att sjukdomstillståndet orsakats av olycksfallet och därmed den legala förutsättningen föreligga för utgivande av provisorisk ersättning i avbidan på ersättningsfrågans slutliga avgörande. LO vill i sammanhanget understryka det på arbetarhåll allmänt framförda önskemålet att behandlingsläkarnas, på personlig undersökning av den skadade grundade sambandsbedömning tillmätas större betydelse än i praxis är fallet.

Folksam uttalar, att den nya gränsdragningen för ersättningsberättigande lumbagofall och vävnadsbristningar etc. snarast torde bli mindre distinkt än enligt nu gällande praxis. Erfarenheten av *Folksam*s ryggskadeförsäkringar visade, att den av kommittén föreslagna utvidgningen skulle innebära en icke oväsentlig ökning av antalet skadefall för stora yrkesgrupper. Trots gränsdragningens oklarhet komme utvidgningen att medverka till att begränsa irritationsanledningarna kring hithörande svårförståeliga fall, och *Folksam* ansåge därför, att någon erinran icke borde resas mot kommitténs förslag.

Även *skogsyrkesinspektören i södra distriktet*, *borgarrådsberedningen i Stockholm* och *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* ansluter sig till kommitténs förslag.

En motsatt ståndpunkt intar *riksförsäkringsanstalten*, som i fråga om ryggskadorna anför bl. a.

Att den hittillsvarande bedömningen av ryggåkommorna icke fått förståelse hos allmänheten finner *riksförsäkringsanstalten* liksom kommittén, till icke ringa del bero på att lekmannauppfattningen i dessa fall likaväl som beträffande andra åkommor är böjd för att övervärdera yttre inverkningars betydelse som orsaksmoment. Den läkarvetenskapliga forskningen har klarlagt, att för ryggbesvär disponerande kroniska processer (degenerativa förändringar i diskarna m. m.) äro synnerligen vanliga icke blott hos kroppsarbetare utan även hos andra. Diskdegenerationens innersta orsaker undandraga sig ännu bedömande, och den synes, såvitt man av

sjukhusmaterial kan finna, icke vara vanligare hos kroppsarbetarna än hos andra befolkningsgrupper.

Liksom kommittén finner riks försäkringsanstalten, att förutsättningar saknas för att inordna ryggåkommorna under försäkringen såsom yrkes-sjukdomar i följd av långvarigt arbete. Den aktuella frågan vore därför enligt anstaltens mening, huruvida tillräckliga skäl finnes för att på annat sätt än hittills reglera ersättningsrätten för ryggåkommorna såsom olycksfallsskador eller med dylika skador likställda skador genom mekanisk inverkan under högst några få dagar.

Anstalten fortsätter.

Från principiell synpunkt kan fastslås, att lumbagotillstånden, såsom kommittén anför, i allmänhet uppkomma som följd av djupare liggande orsaker än muskelansträngningar vid lyft o. d. För att en händelse i arbetet skall anses som ett utlösande moment av väsentlig betydelse bör — i enlighet med kommitténs ovan omförmälda principståndpunkt beträffande dylika frågor — krävas att händelsen icke endast utgöres av någon även utanför arbetet normalt och alldagligt förekommande omständighet. Vid en konsekvent tillämpning av detta betraktelsesätt kan det enligt riks försäkringsansaltens mening snarare ifrågasättas, om icke ersättning nu utgives i för stor utsträckning, än att bedömningen skulle vara för restriktiv.

Efter att ha omnämnt, att vid en i Munkfors företagen undersökning visat sig att av 300 industri- och skogsarbetare i åldern 35—50 år icke mindre än 75 % företedde symtom från ryggen, anför anstalten vidare.

Riks försäkringsanstaltens ortopediske sakkunnige, medicine licentiaten Lennart Hult, som handhade undersökningen i Munkfors, har beträffande undersökningens resultat upplyst bl. a., att olycksfallsmoment (halkning e. d.) hade angivits endast i ungefär $\frac{1}{5}$ av ryggskottsfallen och att besvären hade i ungefär $\frac{3}{5}$ av fallen framträtt utan anslutning vare sig till något olycksfall eller till tungt lyft. Lumbagotillstånd hade icke förekommit hos förhållandevis flera skogsarbetare än industriarbetare. Däremot hade skogsarbetarna i genomsnitt haft dylika besvär flera gånger än industriarbetarna. Redan på grund av undersökningens begränsade omfattning är det icke möjligt att med säkerhet fastslå orsakerna till detta förhållande. Det synes emellertid icke osannolikt, att skogsarbetet är i större utsträckning än industriarbete förenat med situationer, som innefatta sådana för ryggbesvär utlösande moment som enligt nuvarande praxis tillmätas betydelse vid den försäkringsmässiga bedömningen. Det är även att märka, att ryggbesvär äro på grund av arbetets art mera hindrande för skogsarbetare än för flertalet fabriksarbetare; därav följer givetvis icke att sambandsfrågorna böra bedömas på olika sätt. Undersökningen torde icke giva stöd för att den försäkringsmässiga bedömningen varit för restriktiv.

Riks försäkringsanstalten finner således, att tillräckliga skäl ej framlagts för en omläggning av praxis. Härtill komme, att en sådan omläggning skulle få betänkliga praktiska verkningar. Man skulle ställas inför problemet vad som skulle förstås med ett ansträngande lyft. Något objektivt underlag för bedömandet av dylika frågor skulle man ofta ej kunna er-

hålla, i synnerhet som det ju förhölle sig så, att vad som för den ene kunde betraktas som ett tungt lyft kunde vara en mycket måttlig ansträngning för den andre. Då det i varje fall icke gärna vore tänkbart att låta yrkesskadeförsäkringen svara för kroniska insufficienstillstånd i andra fall än då ett betydande trauma förekommit, skulle den ifrågasatta omläggningen av praxis medföra, att ersättning ofta måste indragas innan någon påtaglig förbättring i tillståndet hade inträtt. Detta torde ge anledning till att klagomål över förmenta orättvisor komme att framföras i större utsträckning än för närvarande.

I fråga om vävnadsbristningarna framhåller riksförsäkringsanstalten, att det enligt den läkarvetenskapliga erfarenheten ej sällan inträffar, att en kroppsvävnad spontant brister i följd av degenerativa förändringar. Det förekomme t. ex. att en vadmuskel bruste vid vanlig, ostörd gång eller att en meniskruptur inträffade eller gäve symtom när någon under helt vanliga omständigheter reste sig upp från knästående ställning. I dylika fall borde ersättning för yrkesskada givetvis ej ifrågakomma. Vid ersättningsfrågans bedömande i andra fall torde man få med ledning av läkarens iakttagelser och omständigheterna vid bristningens inträffande bedöma, om bristningen vore att till övervägande del tillskriva degenerativa processer eller om någon händelse av olycksfallskaraktär eller någon därmed likställd inverkan under högst några få dagar varit av väsentlig betydelse.

Ej heller *försäkringsrådet* anser sig kunna dela kommitténs uppfattning om ryggsjukdomarnas och vävnadsbristningarnas särställning.

Försäkringsrådet anför bl. a.

När kommittén diskuterar dessa åkommor, vilka — enligt uttalande i betänkandet — för kommittén framstått som en av de viktigaste frågorna vid lagrevisionen, förefaller det som om kommittén velat anbefalla de tillämpande organen mindre krav på sambandsbevisning än vid åkommor i övrigt. Oklart är, om kommittén avsett, att även övriga åkommor, vilka till sitt uppkomstsätt äro jämförbara med ryggåkommor och vävnadsbristningar, såsom hjärnblödning, vissa hjärtåkommor, näthinneavlossning, spontanpneumothorax m. fl. skola behandlas på samma frikostiga sätt.

Såväl ryggåkommor och vävnadsbristningar som övriga i föregående stycke angivna åkommor äro i regel resultatet av en såvitt man vet av arbetet oberoende, långsamt fortgående process, som förr eller senare tar sig uttryck i besvär. Det saknas medicinskt stöd för att ställa ifrågavarande åkommor i förmånsställning. De medicinska rönen tala i stället häremot.

Kommittén lägger avgörande vikt vid att vederbörande före uppgivet skadetillfälle varit i stort sett besvärsfri. Det är dock enligt försäkringsrådets mening betydelselöst, om det är den första eller någon av de följande attackerna av den progredierande åkomman, som aktualiserar ersättningskravet. Erfarenheten har för övrigt givit vid handen att försäkrade, vilka påstått tidigare besvärsfrihet — ibland även styrkt av intyg från närboende och av uppgifter i polisförhørsprotokoll — vid införsäkring hade ytterligare utredning exempelvis sjukhusjournaler ofta visat sig tidigare hava undergått behandling för besvär av samma slag som de i ersättningsärendet uppgivna.

Ett godkännande av kommitténs förslag skulle således föra allt för långt från vad som kan anses vara materiellt riktigt. Än längre skulle man avlägsna sig härifrån, om ersättning, därest sjukdomstillståndet blir mycket långvarigt eller för alltid bestående, skulle utgå för hela tiden. Medicinskt förhåller det sig nämligen i regel så att ju längre sjukdomstillståndet varar, desto mindre kan detsamma anses föranlett av arbetet, utan detsamma måste i sådant fall oftast i stället tillskrivas grundsjukdomen och dennas egen utveckling. Kommittén har icke gjort något direkt uttalande i denna fråga, men det vill synas som om kommittén syftat till ersättning utan någon tidsbegränsning.

Det kan icke anses riktigt att gå så långt, att man överför till yrkesskadelagen vad som rätteligen bör hänföras till sjukförsäkringen. De allmänna grunder, som sedan 1937 tillämpats vid bedömning av sambandsfrågor vid korttidspåverkan utan att något olycksfall i egentlig bemärkelse kunnat åberopas, böra i princip alltjämt gälla. I varje fall torde resultatet av den i förslaget omförmälda undersökningen angående ryggåkommornas frekvens och orsaker böra avvaktas, innan ställning toges till definitiva utvidgningar av ersättningsrätten, som av kommittén föreslagits.

Medicinalstyrelsen, statens institut för folkhälsan, Socialförsäkringsbolagens förening, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Svenska gruvföreningen och Södra Sveriges stuvareförbund anser, att nuvarande praxis icke bör ändras vare sig i den ena eller den andra riktningen, innan resultatet föreligger ifråga om den av riksdagen beslutade undersökningen av ryggåkommornas frekvens och orsaker.

Med anledning av kommitténs uttalande, att behov av särskilda bestämmelser om ersättningsrätten vid samverkande orsaksmoment och indirekta skador ej torde föreligga, framhåller *statens institut för folkhälsan*, att principerna för ersättning i dylika fall är oklara och bör preciseras närmare.

Svea hovrätt anför.

Vid tillämpning av OL har ersättning ansetts böra utgå för hela påföljden av en olycksfallsskada, även om påföljden blivit särskilt svårartad till följd av att den försäkrade var behäftad med sjukdom eller sjukdomsanlag. Allenast när olycksfallet som orsaksmoment varit alldeles oväsentligt har ersättning ansetts icke böra ifrågakomma. Dessa principer böra säkerligen godtagas för den sociala olycksfallsförsäkringens del. Emellertid avvika de markerat från motsvarande regler inom den civila skadeståndsrätten, varest vid två eller flera samverkande orsaksmoment ansvaret för skadeeffekten såvitt möjligt fördelas å de skadebringande momenten efter graden av medverkan (se i detta sammanhang N. J. A. 1944 s. 563). Hovrätten finner det därför vara synnerligen önskvärt att socialförsäkringens innebörd på ifrågavarande område kommer till direkt uttryck i den skrivna författningstexten.

Socialförsäkringsutredningens förslag.

Socialförsäkringsutredningen har behandlat de problem, som hänger samman med försäkringsskyddets omfattning, endast i den mån samord-

ningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringen påkallat det. Från denna utgångspunkt har utredningen ansett sig böra taga ståndpunkt till frågorna, huruvida försäkringsskyddet bör utsträckas till att gälla under arbete i hemmet, huruvida färdolycksfallen bör bibehållas inom yrkesskadeförsäkringen, vilka principer som bör användas för att avgränsa de ersättningsberättigande yrkessjukdomarna och huruvida behov föreligger att lagfästa särskilda bevisregler. Övriga hithörande spörsmål har däremot lämnats åsido av utredningen.

Vad först angår frågan om försäkringsskydd vid arbete i hemmet framhåller utredningen, att antalet skaderegleringsfall med utrednings-, kontroll- och gränsdragningsvärygheter visserligen skulle minska betydligt, om karenstiden förlängdes från de av socialvårdskommittén förordade 14 dagarna till den föreslagna samordningstiden. Skälen för bibehållande av en undantagsbestämmelse såväl i fråga om hemindustriellt arbete som i fråga om arbete, som andra arbetare med av arbetsgivaren anvisad arbetsplats tillfälligt utförde i hemmet, vore emellertid mycket tungt vägande. Om den allmänna obligatoriska sjukförsäkringen genomfördes och yrkesskadeförsäkringen öppnades för frivillig anslutning av hemarbetarna själva, vore försäkringsskyddet för hemarbetarna någorlunda tillfredsställande ordnat. OL:s undantag borde därför bibehållas i yrkesskadeförsäkringslagen.

Utredningen finner det inte tillräckligt motiverat att utmönstra färdolycksfallen från försäkringen. Genom samordningen komme för övrigt de praktiska svårigheter, som otvivelaktigt vore förknippade med färdolycksfallen, att begränsas till ett fåtal fall, nämligen de mycket långvariga sjukdomsfallen samt invaliditets- och dödsfallen.

Förslaget är dock inte enhälligt i denna del. En av utredningens ledamöter (hr Hydén) anser nämligen, att färdolycksfallen bör utmönstras ur yrkesskadeförsäkringen och i sin helhet hänföras till sjukförsäkringen.

Beträffande yrkessjukdomarna utgår utredningen liksom socialvårdskommittén från att det principiellt är helt rimligt att med olycksfalls-skadorna likställa andra hälsorubbningar till följd av arbetet och arbetsförhållandena, oavsett om sjukdomen är specifik för yrket eller ej. Emellertid bleve det, i den mån socialförsäkringen i övrigt utbyggdes, allt mindre självklart att yrkesskadorna skulle stå i särklass ur ersättningssynpunkt. Någon anledning finnes därför inte att driva tesen om ett dylikt likställande till dess yttersta konsekvenser. I vilken utsträckning likställandet borde realiseras vore helt och hållet en praktisk fråga.

I likhet med socialvårdskommittén finner utredningen uppenbart, att yrkesskadeförsäkringen inte kan omfatta exempelvis allmänt förekommande infektionssjukdomar och nervösa besvär annat än under vissa speciella förhållanden.

Utredningen fortsätter.

Frågan i vilken utsträckning det nyssnämnda likställandet är praktiskt möjligt och i vad mån man kan undvara en vidlyftig förteckning över de ersättningsberättigande sjukdomarna kommer emellertid i ett nytt läge genom den föreslagna samordningen. Genom en samordningstid av upp till 90 dagar blir yrkesskadeförsäkringens i regel aktuell endast för de fåtaliga långvariga eller invalidiserande fallen. Utredningar för att klarlägga orsakssammanhanget är i fråga om mera långvariga sjukdomstillstånd ofta påkallade redan från behandlingssynpunkt. I dessa fall är även vidlyftiga utredningar rimliga med tanke på resultatet.

Även om huvudregeln anses böra vara den, att sjukdomar, vilkas samband med arbetet kan någorlunda klarläggas medicinskt och tekniskt, bör vara ersättningsberättigande från yrkesskadeförsäkringens, kan en allmän ersättningsklausul utan undantagsbestämmelser inte komma ifråga. De sjukdomar, som inte blir ersättningsberättigande från yrkesskadeförsäkringens efter utgången av samordningstiden, lämnas inte därmed utan försäkringsskydd. I den mån förutsättningarna för hel eller halv sjukpenning från sjukförsäkringens föreligger, kommer nämligen att därifrån utgå fortsatt sjukpenning vid såväl sjukdomstillstånd som invaliditet intill utgången av den vanliga sjukhjälpstiden. Dessutom utgår sjukvårdsersättning.

Utredningen anser det liksom socialvårdskommittén ej möjligt att ställa upp ett allmänt stadgande om ersättning för av arbetet orsakade sjukdomar och förse detta stadgande med bl. a. undantagsbestämmelser (»negativ förteckning»). Den av kommittén förordade metoden med en »positiv förteckning» borde däremot användas. Utredningen anser emellertid att metoden bör modifieras.

Härom anföres.

En förteckning kan, bl. a. på grund av teknikens hastiga utveckling, inte bli ens tillnärmelsevis fullständig. Även om inte riksdagens medverkan förutsättes för varje komplettering av förteckningen, är det ett omständligt förfarande att komplettera den med t. ex. nya ämnen. Fråga om utökning av förteckningen uppkommer oftast i samband med att någon drabbats av sjukdom, som orsakats av något i arbetet använt men i förteckningen inte upptaget ämne. Ersättning måste i sådana fall beslutas i särskild ordning. Det måste framstå som en orättvisa, att en person, som drabbas av sjukdom av ett i arbetet använt ämne, inte får yrkesskadeersättning endast av den anledningen, att ämnet inte upptagits i förteckningen. De utredningssvårigheter, som obestriddligen skulle uppkomma, om man för sjukdomar av ämnen i arbetet släpper kravet på att ämnet finnes i förteckningen, torde knappast bli större än de svårigheter, som redan med gällande lag uppkommer vid bedömandet huruvida samband föreligger mellan vissa åkommor och olycksfall. Den medicinska och tekniska utredningen är ofta erforderlig ur behandlingssynpunkt. Socialvårdskommittén jämte bl. a. statens institut för folkhälsan (i remissyttrande över FYL) har ansett det möjligt med en subsidiär generalklausul för majoriteten av yrkessjukdomarna, nämligen hudsjukdomarna, under förutsättning av en karenstid om 4 veckor. Försäkringsrådet har (i yttrande över FYL) ansett det möjligt att utan förteckning eller karenstid medge ersättningsrätt för alla sjukdomar, orsakade av ämne eller annan substans.

På grund av vad sålunda anförts förordar utredningen ersättningsrätt oberoende av »ämnesförteckning» för alla sjukdomar, som orsakats av arbetet genom inverkan av ämne eller annan substans. Med dessa sjukdomar anser utredningen kunna jämföras även sjukdom genom inverkan av strålning energi.

Även om således enligt utredningens mening för ersättningsrätt inte borde krävas att det skadebringande ämnet funnes upptaget i en förteckning, innebure detta ej att utredningen avvisade tanken på användandet av en förteckning. Tvärtom syntes en förteckning till ledning vid tillämpningen av lagen kunna vara av stort praktiskt värde såväl för olycksfallsförsäkringsinrättningarna och sjukvårdarna som för läkarna, arbetsgivarna och allmänheten. Det torde kunna anförtros åt riksförsäkringsanstalten att upprätta och fortlöpande komplettera samt på lämpligt sätt publicera en förteckning upptagande de ämnen m. m., som brukade förorsaka sjukdomar, samt de sjukdomsformer och slag av verksamhet, som därvid vore aktuella.

I fråga om övriga yrkessjukdomar yttrar utredningen.

Vad beträffar yrkessjukdomarna i övrigt (d. v. s. återstoden av 3 § 1 mom. b FYL) anser utredningen det, med hänsyn till att det här gäller ett antal speciella sjukdomar förorsakade av speciell inverkan, inte möjligt att avvara en förteckning. Denna förteckning skall motsvara 1 § 2 st. YL med undantag för de »ämnessjukdomar», som medtagits där. Det är emellertid angeläget att förteckningen rättas och kompletteras före lagens ikraftträdande. Socialvårdskommittén har gjort vissa påpekanden i detta hänseende. Det torde lämpligen få ankomma på medicinalstyrelsen och statens institut för folkhälsan att i samråd med försäkringsorganen och arbetarskyddsstyrelsen avge förslag härom. Utredningen anser kravet på allsidig och grundlig utredning före ändring och tillägg i förteckningen kunna tillgodoses utan att förteckningen finnes i lagen, om blott riksdagen medverkar.

Utredningens förslag beträffande de nu berörda sjukdomarna innebär således, att till yrkesskada skall hänföras, i den mån Konungen efter riksdagens hörande så föreskriver, sjukdom som annorledes än genom olycksfall orsakats av arbetet genom inverkan av ensidiga eller ovanligt ansträngande rörelser, fortgående eller upprepat tryck, vibrationer från arbetsredskap, buller eller smitta.

Vad angår de av socialvårdskommittén föreslagna bevisreglerna gör utredningen följande påpekanden.

När det talas om bevisregler, sker ofta en sammanblandning av dels vem det åligger att anskaffa utredning och dels vem som skall ha nackdelen eller fördelen av att en viss omständighet inte låter sig utredas. Inom den sociala olycksfallsförsäkringen åligger det i princip försäkringsinrättningen att anskaffa erforderlig utredning för ersättningsfrågans bedömning. Denna princip ligger till grund för bestämmelserna i 13 § OL respektive 18 §

1 mom. FYL och gäller oberoende av de föreslagna bevisreglerna. Vidare brukar vid diskussion om bevisreglerna dragas in frågan om regler om samverkande orsaksmoment och om adekvat kausalitet.

Socialvårdskommitténs huvudsyfte med den s. k. bevisregeln i 18 § 2 mom. torde ha varit att i lagen slå fast, att de undantagsfall, där det trots sorgfälligt utredning inte är möjligt att klargöra om sannolikheten är större för samband än *mot* samband, skall avgöras till den försäkrades förmån. De framför allt sociala skäl, som brukar anföras för en »omkastning av bevisbördan», har en väsentligt mindre bärkraft, när man samordnar yrkesskadeförsäkringen med en effektiv sjukförsäkring. För tillämpning av en så vidsträckt yrkessjukdomsförsäkring som den av utredningen föreslagna är det också nödvändigt, att bevisregeln är godtagbar ur medicinsk synpunkt. Detta innebär inte att man skall behöva kräva, att orsakssamband med arbetet låter sig påvisa, utan det bör vara tillräckligt, att samband kan anses sannolikt. Gällande praxis synes gå på denna linje.

Socialvårdskommittén uttalar tveksamhet rörande den föreslagna regelns betydelse för tillämpningen. Av remissyttrandena över förslaget framgår, att man på ett mycket skiftande sätt uppfattat innebörden av regeln.

Under återopande av det anförda anser utredningen det vara lämpligast att inte i lagen utforma någon ny bevis- eller presumtionsregel.

Yttrandena över socialförsäkringsutredningens förslag.

Socialförsäkringsutredningens förslag att i den nya yrkesskadeförsäkringslagen bibehålla OL:s undantag för arbete i hemmet har i allmänhet lämnats utan erinran i yttrandena.

Landsorganisationen finner dock förslaget svårförklarligt samt yttrar.

Utredningen har inte haft att behandla denna försäkring i vidare mån, än som påkallas av samordningen. Det är nu svårt att se huru samordningen kan kräva undantagets bibehållande. Enligt LO:s mening borde den snarare motivera undantagets slopande. Av samordningsskäl har ju utredningen funnit nödvändigt att yrkesskadeförsäkringen i avseende å den skyddade personkretsen grundas på det civilrättsliga arbetstagarebegreppet; man borde då också tillämpa denna princip konsekvent. De arbetare det här gäller tillhör uppenbarligen gruppen anställda — i vilken egenskap de också av utredningen själv inordnas under sjukförsäkringens obligatoriska tilläggsförsäkring. Redan med hänsyn till arbetstagarbegreppet är undantaget sålunda oegentligt. Men därtill kommer att med hemarbetarnas nämnda inrymmande under tilläggsförsäkringen undantagsregeln endast kan få praktisk betydelse för invaliditets- och dödsfallen och för de långvariga sjukdomsfallen utöver samordningstiden, några få procent av samtliga fall. Än vidare: samordningstiden betyder för yrkesskadeförsäkringen en faktisk karenstid om 90 dagar — mer än sex gånger längre alltså än den av kommittén föreslagna.

Därmed måste väl alla över huvud möjliga garantier vara givna mot försäkringsmissbruk. Någon annan motivering för undantaget än risken för sådant missbruk kan över huvud inte diskuteras.

Landsorganisationen vidhåller således sitt krav på att hemarbetare och likställda arbetare inordnas under yrkesskadeförsäkringen utan villkor om

annan karenstid än den samordningstiden innebär. Samma ståndpunkt intar två *reservanter i försäkringsrådet* samt *Svenska gjutareförbundet* och *De lungsjukas riksförbund*.

Beträffande färdolycksfallen är av dem, som tagit uttrycklig ståndpunkt till frågan, *arbetarskyddsstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms och Kopparbergs län, statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i första distriktet* samt *Landsorganisationen* och *Svenska skogs- och flottningssarbatareförbundet* ense med socialförsäkringsutredningen därom att tillräcklig anledning ej finnes att utmönstra dessa olycksfall från försäkringen. I allmänhet åberopas till stöd för denna mening samma skäl, som socialvårdskommittén och socialförsäkringsutredningen anfört mot att det nuvarande försäkringsskyddet i detta hänseende inskränkes.

Överståthållarämbetet uttalar, att socialförsäkringsutredningen i fråga om färdolycksfallen icke utnyttjat de möjligheter att klart avgränsa yrkesskadeförsäkringens omfattning, som samordningen erbjudit. Då försäkringen framdeles torde få sin huvudsakliga betydelse för livränte- och invaliditetsersättningsfallen, kunde sociala skäl tala för utredningens ståndpunkt. Ämbetet utginge emellertid från att det nuvarande kravet på omedelbart samband mellan färden och olycksfallet bibehölles och att socialvårdskommitténs förslag till uppmjukning av hithörande bestämmelser icke genomfördes.

Enligt *länsstyrelsen i Kronobergs län* bör färdolycksfallen omfattas av försäkringen endast om påtagligt samband råder mellan arbetet och skadan, såsom då färden företages över obanad mark eller på arbetsgivarens föranstaltande företages med något för allmänheten icke avsett transportmedel eller när olycksfallet föranledes av att den anställde medför redskap eller materiel till arbetsplatsen. Övriga färdolycksfall syntes däremot ej äga sådant typiskt orsakssammanhang med arbetet och de med detta förenade riskerna att de borde ingå under yrkesskadeförsäkringen.

Fyra handelskammare, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Handelns arbetsgivareorganisation, Norrlands stuvareförbund och *Södra Sveriges stuvareförbund* ansluter sig till den inom socialförsäkringsutredningen reservationsvis framförda meningen, att färdolycksfallen bör utmönstras från yrkesskadeförsäkringen. Även *försäkringsrådet* (majoritetén), *pensionsstyrelsen, tre reservanter i riksförsäkringsanstalten* och *Sveriges läkarförbund* uttalar önskemål i denna riktning. *Reservanterna i riksförsäkringsanstalten* motiverar sin ståndpunkt på följande sätt.

Vid inordnandet på sin tid av olycksfallen vid färd till eller från arbetsstället under de ersättningsberättigande olycksfallsskadorna utgick man från att gränsdragningssvårigheterna därigenom skulle undgås. Erfarenheten har visat, att detta ingalunda blivit fallet. Tvärtom kan man nu konstatera, att dessa svårigheter ökat och att en för allmänheten begriplig

bedömning av ersättningsfrågorna ej kunnat åstadkommas. Det kan även erinras om att genom lagändringen arbetsgivarna belastats med kostnader för olycksfall, som icke stå i något som helst förhållande till risken i arbetstagarnas yrke och som i allmänhet helt och hållet stå utanför arbetsgivarnas kontroll.

Efter lagändringen har en obligatorisk trafikförsäkring å motorfordon införts. Nu står man också i begrepp att genomföra en hela befolkningen omfattande obligatorisk sjukförsäkring, som under viss tid skall samordnas med yrkesskadeförsäkringen. Tiden borde då vara inne att ur sistnämnda försäkring utmönstra olycksfallen vid vanliga färder till eller från arbetet och såsom ersättningsberättigande endast bibehålla vissa särskilda färdolycksfall, där färden på grund av arbetsförhållandena medför speciella risker för arbetstagarna.

Socialförsäkringsutredningens förslag att slopa det nuvarande förteckningssystemet såvitt angår yrkessjukdomar, som orsakats av ämnen eller strålände energi, tillstyrkes så gott som genomgående i de yttranden, där denna fråga berörs. *Riksförsäkringsanstalten* uttalar dock, att ett slopande av ämnesförteckningen kan förutses ge upphov till svårbedömda frågor om orsakssamband mellan arbetet och sjukdomstillstånd utan specifika symtom för yrkessjukdom. Då samordningen även i detta avseende kunde förutses medföra en stark begränsning av antalet tvistiga fall, ville anstalten emellertid icke motsätta sig förslaget. Även *statens institut för folkhälsan* — som hälsar förslaget med tillfredsställelse — förutser tillämpningssvårigheter och föreslår därför, att yrkessjukdomsfallen från början handläggas av försäkringsinrättningarna. Enligt *medicinalstyrelsen* är det möjligt att utan förteckning medge ersättning för alla yrkessjukdomar, som förorsakats av ämnen, dock endast under förutsättning att det medicinska sambandet är uppenbart.

Med anledning av socialförsäkringsutredningens uttalande att det bör anförtros åt riksförsäkringsanstalten att till ledning för tillämpningen upprätta och fortlöpande komplettera samt på lämpligt sätt publicera en förteckning upptagande de ämnen m. m., som brukar förorsaka sjukdomar, samt de sjukdomsformer och slag av verksamhet, som därvid är aktuella, anför *försäkringsrådet* (majoriteten).

Antalet ämnen, som skulle upptagas i förteckningen, komme att bliva stort, och förteckningen kunde icke gärna bliva fullständig från början. Risk föreläge då, även om förteckningens ofullständiga karaktär angäves i densamma, att person, lidande av sjukdom, som var eller med fog missänktes orsakad av i arbetet använt ämne, som icke upptagits i förteckningen, på grund därav icke gjorde anspråk på ersättning enligt yrkesskadeförsäkringslagen och på så sätt lede rättsförlust. Arbetsgivarna och sjukförsäkringskassorna kunde också lätt förledas att anse förteckningen fullständig. Vidare är det icke nog, att riksförsäkringsanstalten godtagit en sjukdom såsom orsakad av ett i arbetet använt ämne för att ersättningsrätt skall föreligga för dylik sjukdom. Riksförsäkringsanstalten kan nämligen icke binda överinstansen och socialförsäkringsbolagen genom ett sådant av-

görande. Skulle ett dylikt bolag eller överinstansen nödgas avslå ersättningsanspråk för sjukdom, som påstås orsakad av ett ämne under samma förhållande som i fall, vilket riksförsäkringsanstalten godkänt och lagt till grund för uppgift i förteckningen, uppkommer en mindre önskvärd situation.

På grund av det anförda avstyrker försäkringsrådet förslaget om en förteckning av ifrågavarande slag. Om en förteckning likväl anses böra komma till stånd, måste den enligt försäkringsrådets mening upprättas av antingen Kungl. Maj:t eller överinstansen.

Förslaget att andra yrkessjukdomar i egentlig bemärkelse än »ämnessjukdomar» skall omfattas av försäkringen, endast i den mån de är upptagna i en av Konungen efter riksdagens hörande upprättad förteckning, har föranlett *Landsorganisationen* att uttala, att en förteckning, ehuru ändamålsenlig till ledning för lagtillämpningen, icke borde ges den innebörd och verkan, att försäkringsskyddet exklusivt begränsades till i densamma angivna sjukdomsorsaker. Samma mening uttalas av två *reservanter i försäkringsrådet*. Även *medicinalstyrelsen* är inne på denna tankegång. Styrelsen, som ej har något att erinra mot den föreslagna förteckningen, anser nämligen, att ersättning bör utgå även för sjukdom, som ej är upptagen i förteckningen, därest utredning visat ett uppenbart medicinskt samband mellan arbetet och sjukdomen.

Socialförsäkringsbolagens förening finner det icke behöfligt och knappast heller tillrådligt att rätten till ersättning göres beroende av huruvida sjukdomen finnes upptagen i en på administrativ väg utfärdad förteckning. Såväl sjukdomarna som de sysselsättningar, varigenom de måste ha uppkommit, borde fastställas i lag.

I motsats härtill ifrågasätter *Tjänstemännens centralorganisation*, om förteckningen skall behöva fastställas av Konung och riksdag.

Försäkringsrådet (majoriteten) anför beträffande detta och vissa andra spörsmål bl. a.

I lagtexten bör angivas de olika där avsedda sjukdomar, som skola vara ersättningsberättigande, ävensom vilken art av påverkan, som i det särskilda fallet skall hava förelegat.

Försäkringsrådet anser emellertid, att med hänsyn till samordningen översyn bör verkställas av de i 3 § 1 mom. c) liksom de i 4 mom. angivna ersättningsfallen och övervägas i vad mån desamma böra bibehållas inom yrkesskadeförsäkringen. Sambandet mellan vissa av de i dessa lagrum avsedda åkommorna och arbetet är många gånger svårt att avgöra. Endast i undantagsfall föranleda dessa åkommor sjukdom efter samordningstiden eller invaliditet. Där så sker, är sambandet mellan sjukdomstillståndet efter nämnda tid eller invaliditeten, å ena sidan, och arbetet, olycksfall eller korttidspåverkan under arbetet, å andra sidan, ofta tvivelaktigt. Särskilt gäller detta de i YL 1 § andra stycket 1)—3) upptagna åkommorna samt av i utredningens förslag 3 § 4 mom. angivna skador dem, som orsakats av inverkan under högst några få dagar på mekanisk väg. I varje fall bör ersättningsrätten enligt yrkesskadeförsäkringen för muskelsträck-

ningar o. d. åkommor upphöra. Ett uteslutande helt eller delvis av här angivna åkommor innebär ett beskärande av yrkesskadeförsäkringslagens omfattning. Betänkligheterna häremot synas emellertid mindre än de, som kunna resas mot utredningens förslag att i samband med införandet av arbetstagarbegreppet begränsa denna lags räckvidd i fråga om personkategorier, som äro försäkrade enligt OL.

Skavsår och blåsor, ådragna under arbetet, ersättas i regel enligt OL, enär de regelmässigt anses uppkomma under högst några få dagar. Om dessa åkommor alltjämt skola ersättas såsom yrkesskador, böra de hänföras till den grupp, som bl. a. inrymmer inflammation i arbetsvalk, i stället för att exemplifiera »skada, som orsakats av inverkan under högst några få dagar på mekanisk väg». Sistnämnda rekvisit har större betydelse för sådana åkommor, t. ex. muskelsträckningar, som kunna orsakas genom påverkan av arbetet under längre eller kortare tid. Någon exemplifiering synes emellertid icke erforderlig.

I fråga om den föreslagna bevisregeln vidhåller försäkringsrådet (majoriteten) sin i yttrandet över socialvårdskommitténs förslag uttalade mening, att hittills allmänt tillämpade regler att samband anses föreligga därest sådant finnes sannolikt, givit rättvist resultat. Med hänsyn till den ovisshet som syntes råda beträffande kravet på bevisning och jämväl av praktiska skäl hemställer rådet, att dess uppfattning kommer till uttryck i lagtexten. *Tre reservanter i försäkringsrådet* anser, att den av socialvårdskommittén för huvudfallen föreslagna bevisregeln, vilken enligt deras uppfattning inte innebure endast en kodifiering av praxis, borde godtagas.

Sveriges läkarförbund avstyrker, att socialvårdskommitténs förslag i detta hänseende förverkligas.

Landsorganisationen anför.

Det kunde kanske göras gällande att med den av socialvårdskommittén föreslagna regeln om sambandsbevisning en del av de i praxis avvisade skadefallen komme att inrymmas direkt under yrkesskadelagen och att sålunda för dem något behov av samordning inte skulle föreligga om regeln lagfästes. Detta är i och för sig riktigt. Men för det första kvarstår att många nu oskyddade fall inte skulle kunna skyddas på detta sätt redan därför att tillfredsställande bevisning inte vore möjlig att förebbringa ens enligt den föreslagna bevisregeln. Därtill kommer att — såsom framgår både av socialvårdskommitténs betänkande och av remissyttranden över detta — regeln på vissa håll faktiskt inte ansetts betyda någon annan sambandsbedömning än den som redan tillämpas i praxis. Om detta omdöme återger en allmännare uppfattning inom försäkringsinrättningarna, vågar man inte hysa några förhoppningar om att bevisregelns lagfästande skulle leda till nämnvärd utsträckning av försäkringsskyddet. Omdömet i fråga är nu enligt LO:s uppfattning oriktigt. Det förhåller sig inte så att man inom yrkesskadeförsäkringen i allmänhet tillämpar något liberalare sambandskrav än inom skadeståndsrätten. I yttranden över en riksdagsmotion 1932 anförde försäkringsrådet och riksförsäkringsanstalten att kraven på orsakssammanhang mellan olycksfall och efterföljande sjukdom inte kunde eller borde vara strängare än enligt allmänna skadestands-

regler: detta uttalande torde fortfarande ganska väl avspegla den inom praxis förhållande uppfattningen, vilken tydligen är en annan än den som socialvårdskommittén 1951 sökte utforma i regeln om omvänd bevisbörda. Tolkad efter sin ordalydelse men framför allt med ledning av kommitténs motivering betyder denna regel obestriddligen en från de yrkesskadades synpunkt förmånligare bevisfördelning än den nu gällande. Men såsom anmärkts: även om denna regels betydelse allmänt erkändes av försäkringsorganen och man alltså kunde räkna med en praxisändring, så skulle denna få en begränsad räckvidd och en samordning likväl vara påkallad med hänsyn till de skadefall, som på grund av sin natur eller på grund av bristfällig medicinsk utforskning undandrar sig sambandsbedömning.

Utredningen anser det — med en något svävande motivering — vara »lämpligast» att inte i en lagbestämmelse utforma någon *bevisregel* av det innehåll socialvårdskommittén föreslog 1951 (jämför vad ovan sagts om detta förslag). LO har svårt att förstå denna ståndpunkt. Om det, såsom utredningen själv påpekar, råder skiftande uppfattningar om beviskravet, borde det väl tvärtom vara lämpligast att lagstiftaren ger *sin* mening till känna. Oklart är för övrigt vad som föranlett utredningen att behandla denna sak. Utredningen säger sig inte behandla yrkesskadeförsäkringen i vidare mån än som påkallas av samordningen. Såvitt LO förstår skulle i de *av samordningen omfattade* ersättningsfallen — där sambandsfrågan icke aktualiseras — här ifrågavarande bevisregel vara utan praktisk betydelse. Betydelse synes den, vid en samordning, få endast i de fall, som antingen direkt eller efter samordningstiden är hänförliga under yrkesskadelagen. Att under sådana förhållanden motiveringen för bevisregeln skulle *i och med samordningen* komma att få »en väsentligt mindre bärkraft» är svårt att inse. Det är just med hänsyn till regelns betydelse för dessa fall som LO bestämt motsätter sig att den utgår ur yrkesskadelagen.

Departementschefen.

De nuvarande bestämmelserna om försäkring mot yrkesskador är fördelade på två huvudförfattningar, nämligen 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete och 1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Redan benämningen på de båda lagarna antyder, att man velat skilja mellan å ena sidan skador, som orsakats av olycksfall, d. v. s. av plötsliga och oförutsedda händelser, och å andra sidan yrkessjukdomar, d. v. s. hälsorubbningar, vilka uppkommit genom en mera långvarig påverkan av skadlig natur. Denna gränsdragning är emellertid numera i viss mån utsuddad. Genom de utvidgningar av försäkringsskyddet, som vid skilda tillfällen företagits, har nämligen OL kommit att omfatta inte blott olycksfallsskador i egentlig bemärkelse utan även vissa skador, som uppkommit genom påverkan under längre tid, under det att till YL hänförts åtskilliga sjukdomar, som kan uppstå lika plötsligt och oförutsett som olycksfall. De av försäkringen täckta riskerna bildar därför, såsom socialvårdskommittén uttrycker sig, en hel serie, i vilken de olika åkommorna

blandar sig med varandra utan några skarpa gradationer i fråga om de skadliga påverkningarnas varaktighet.

Trots de utvidgningar, som tid efter annan genomförts, består emellertid alltjämt luckor i försäkringsskyddet. Härtill kommer att gränserna för försäkringens räckvidd i åtskilliga avseenden är oklara och att lagstiftningen utfyllts med en rikhaltig och invecklad rättspraxis, som mången gång ter sig svårförståelig för lekmannen. Så länge förutsättningar saknades för en rationell samordning mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen, var det inte lätt att genom lagstiftningsåtgärder komma till rätta med hithörande förhållanden. De omständigheter, under vilka olycks- och sjukdomsfall inträffar, är nämligen så skiftande, att det — hur gränserna kring yrkesskadebegreppet än drages — måste stöta på utomordentligt stora praktiska svårigheter att i samtliga de fall, där en hälsorubbning påstås ha orsakats av arbetet, avgöra huruvida yrkesskada i lagens bemärkelse föreligger eller ej. Sålunda erfordras ej sällan ingående utredning t. ex. rörande de omständigheter, under vilka en skada uppkommit, eller det orsakssamband, som kan föreligga mellan en viss händelse och ett sjukdomstillstånd. Det är uppenbart, att dessa svårigheter kommer att minska högst avsevärt, sedan den allmänna sjukförsäkringen övertagit den stora mängden av kortvariga yrkesskador. Härigenom åstadkommes nämligen ej blott en betydande kvantitativ avlastning från yrkesskadeförsäkringen; de relativt fåtaliga yrkesskador av långvarig eller svårartad karaktär, som återstår sedan småskadorna utmönstrats, är ofta av sådan art, att det redan av medicinska skäl är nödvändigt att klarlägga deras orsak.

Möjligheterna att göra försäkringsskyddet mera fullständigt kommer således att ökas högst avsevärt genom att yrkesskadeförsäkringen och sjukförsäkringen samordnas. Det skulle rent av kunna ifrågasättas, om inte samordningen skapat förutsättningar för en så generell definition av yrkesskadebegreppet, att varje hälsorubbning, som hade sin grund i arbetet eller arbetsförhållandena, komme att omfattas av försäkringen. Av skäl, som kommer att utvecklas i det följande, är det emellertid nödvändigt att från yrkesskadeförsäkringen undantaga en del sjukdomar, som visserligen i undantagsfall kan ledas tillbaka till arbetet men vilkas ursprung i allmänhet inte kan utredas. Hit hör t. ex. de vanliga förkylnings-sjukdomarna och psykiska hälsorubbningar av olika slag. Detta gör att innebörden av begreppet yrkesskada inte kan bestämmas genom en så allmänt hållen definition som nyss antytts utan måste preciseras närmare. Det är emellertid av vikt, att försäkringsskyddet inte inskränkes mera än som är oundgängligen nödvändigt, och den vägledande principen vid utformningen av yrkesskadebegreppet bör därför vara, att alla slag av skador, som orsakats av arbetet eller därmed sammanhängande förhållanden, bör så långt det är möjligt omfattas av försäkringen.

Från denna utgångspunkt är det självklart, att skador till följd av olycksfall i arbetet åtminstone i samma omfattning som hittills bör berättiga till ersättning.

Såsom förut nämnts är försäkringsskyddet mot dylika skador f. n. begränsat såtillvida, att olycksfall under arbete i det egna hemmet — varmed likställes annat, av arbetstagaren bestämt arbetsställe — i regel inte omfattas av försäkringen. Detta gör, att en stor grupp arbetstagare — nämligen alla de som är sysselsatta i hemindustriellt eller därmed jämförligt arbete — helt och hållet saknar försäkringsskydd mot de olycksfallsrisker, som deras arbete medför. Men även arbetstagare, som under vanliga förhållanden är försäkrade, mister försäkringsskyddet då de, kanske av tillfällig anledning, fullgör sin arbetsprestation eller någon del därav i hemmet. Visserligen har de nu berörda reglerna ej tillämpats med full konsekvens, men de undantag, som medgivits i praxis, har varit föranledda av särskilda omständigheter och relativt sällsynta.

Som skäl för att arbete i hemmet på detta sätt satts i särställning har främst anförts, att arbetsgivaren saknar möjlighet att vaka över hur arbetet anordnas och att risker skulle föreligga för missbruk av försäkringen. Socialvårdskommittén har vägt betänkligheterna att låta försäkringen gälla vid skador i hemmet mot de sociala skäl, som talar för att hemarbetarna beredes samma försäkringsskydd som andra, och därvid kommit till den slutsatsen, att det nuvarande undantaget för hemarbete skulle kunna slopas om blott det stora antalet kortvariga skador utmönstrades. Med anledning härav har kommittén — som utgått från att någon samordning med sjukförsäkringen inte vore aktuell och att yrkesskadeförsäkringen således redan från början skulle handha skaderegleringen — föreslagit, att en särskild karenstid av 14 dagar fastställes för skador, som uppkommit i hemarbete, men att dylika skador i övrigt helt likställes med skador i annat arbete.

Socialförsäkringsutredningen har sedermera omprövat frågan med tanke på den situation, som kommer att föreligga sedan den allmänna sjukförsäkringen trätt i kraft. Utredningen har härvid kommit till den slutsatsen, att olycksfall i hemarbete liksom hittills bör undantagas från den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen och som skäl härför åberopat bl. a., att hemarbetarnas försäkringsskydd komme att bli någorlunda tillfredsställande ordnat genom den obligatoriska sjukförsäkringen och genom möjligheten till frivillig anslutning till yrkesskadeförsäkringen.

Utredningens förslag i denna del har under remissbehandlingen rönt kritik endast från ett par håll.

För egen del ansluter jag mig till dem som anser att man ej bör sätta hemarbetarna i sämre ställning än övriga arbetstagare då det gäller försäkringsskydd mot yrkesskador. Det skydd, som den obligatoriska sjukförsäkringen bereder hemarbetarna, torde visserligen räcka till vid det

stora flertalet lindriga yrkesskador, men det är inte tillräckligt i fall, då skadan leder till invaliditet eller eljest är av lång varaktighet; och vid dödsfall lämnar sjukförsäkringen över huvud taget ingen ersättning. Att hänvisa hemarbetarna till att själva komplettera den obligatoriska sjukförsäkringen med en frivillig försäkring mot yrkesskador, synes knappast stå i god överensstämmelse med de principer, på vilka lagstiftningen om yrkesskadeförsäkring i övrigt vilar. Socialvårdskommittén har ansett sig kunna tillråda, att yrkesskador, som uppkommit i hemarbete, inordnas under den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, sedan smärre skador utmönstrats genom en särregel om 14 dagars karenstid. Det bör då möta desto mindre betänkligheter att vidtaga denna åtgärd, när samordningen genomförts och yrkesskadeförsäkringen som en följd härav i allmänhet inte skall gripa in förrän efter 90 dagar. Sedan så lång tid förflutit, torde ersättning komma i fråga endast för ett mycket begränsat antal skador. Att på grund av kontroll- och utredningssvårigheter utesluta dessa, ofta mycket behjärtansvärda fall från yrkesskadeförsäkringen bör enligt min mening inte komma i fråga. Ej heller synes avgörande betydelse böra tillmätas den omständigheten, att arbetsgivaren har svårt att övervaka hur hemarbete anordnas. Gentemot detta argument kan nämligen invändas, att de arbetsgivare, som använder hemarbetare och därigenom slipper ifrån kostnader för arbetslokaler och skyddsanordningar, inte rimligen dessutom bör slippa ifrån den skyldighet att bekosta yrkesskadeförsäkring för de anställda som åvilar övriga arbetsgivare.

Jag föreslår därför att försäkringsskyddet utsträcker så, att det kommer att gälla även vid hemarbete och att det undantag, som f. n. gäller beträffande dylikt arbete, alltså slopas. Om så sker, erfordras inte några särskilda bestämmelser om olycksfall i förläggning. Att dylika olycksfall i ersättningshänseende nu behandlas på annat sätt än olycksfall på arbetsområdet, beror nämligen på att förläggnings i försäkringshänseende betraktas som arbetstagarens hem.

Utvidgas försäkringsskyddet på sätt jag nu föreslagit, kommer alla olycksfall, som inträffar i arbetet, att anses som yrkesskador. Uttrycket »olycksfall i arbete» är inte definierat i OL, och med hänsyn till livets mångskiftande förhållanden torde det knappast heller vara möjligt att i lagtext närmare ange vad som avses med uttrycket. Det synes därför även i fortsättningen böra överlämnas åt rättstillämpningen att tolka innebörden av begreppet olycksfall i arbete. Med stöd av förarbetena till OL har en rikhaltig praxis utbildat sig på området. Det kan givetvis inte komma i fråga att här lämna en uttömmande redogörelse för denna praxis men följande må dock nämnas. För att en händelse skall anses som ett olycksfall kräves, att den inträffat med en viss grad av plötslighet och inneburit något i viss mån ovanligt och oförutsett. Därjämte måste händelsen ha stått i ett visst samband med arbetet för att kunna accepteras som ett er-

sättningsberättigande olycksfall. Kravet på samband med arbetet ställes emellertid inte särskilt högt, ty praktiskt taget varje händelse av angiven art, som inträffar på arbetsområdet, accepteras som olycksfall i arbetet. Det kräves alltså inte att händelsen har sin grund i en för arbetet typisk fara; erforderligt samband anses föreligga även då vederbörande på sin arbetsplats drabbas av det dagliga livets faror. Som exempel härpå kan nämnas, att insektssting under arbetet ansetts som olycksfall i arbetet. Någon gång inträffar det dock, att den skadade genom sitt eget beteende — t. ex. genom att inlåta sig i slagsmål — anses ha försatt sig utom arbete, och skadan anses då inte stå i erforderligt samband med arbetet. I många fall — såsom vid jordbruk, skogsbruk, vägbyggnadsarbete och vissa slag av försäljningsarbete — är arbetsområdet ganska vidsträckt. Men även olycksfall utanför arbetsområdet betraktas som olycksfall i arbetet under förutsättning, att arbetstagaren vid olyckstillfället var stadd i arbetsgivarens ärenden. Olycksfall under raster eller pauser på arbetsområdet eller i dess omedelbara närhet likställes i allmänhet med olycksfall under själva arbetet.

Jag förutsätter att ifrågavarande praxis skall vara vägledande vid tillämpningen av den nya yrkesskadeförsäkringslagen. Såsom socialvårdskommittén funnit kan det emellertid ifrågasättas, om inte kravet på samband mellan ett olycksfall och vederbörandes arbete bör ställas högre då olycksfallet inträffar i hemarbete än eljest. Att praktiskt taget alla olycksfall, som drabbar t. ex. en fabriksarbetare medan han uppehåller sig i fabriken, godtages som olycksfall i arbetet, kan nämligen motiveras med att vistelsen i fabriken presumeras vara uteslutande föranledd av arbetet. En dylik presumption kan inte uppställas i fråga om vistelse i hemmet, där vederbörande ju uppehåller sig inte blott då han utför det arbete, i vilket han är försäkrad, utan även eljest. Det synes därför motiverat att iakttaga en viss försiktighet vid bedömningen av sådana olycksfall i hemmet, som inte är direkt orsakade av arbetet utan mera har sin grund i det dagliga livets faror.

Innan jag lämnar begreppet olycksfall i arbete vill jag något beröra ett särskilt spörsmål, som tagits upp av kommerskollegium och Sveriges redareförening, nämligen frågan om försäkringsskydd för sjömän vid idrottsövningar, som bedrivs på fritid. Det synes mig inte uteslutet att betrakta de idrottsövningar och andra fritidssysselsättningar, som anordnas i fartygets regi och som har till syfte att draga sjömännen bort från förströelser av underhållig art, såsom ett led i vederbörandes arbete. Om så kan anses vara förhållandet — och frågan härom måste prövas av försäkringsorganen med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall — gäller givetvis den obligatoriska försäkringen. Att vidga försäkringen till att omfatta även andra fall av fritidssysselsättning skulle kunna medföra konsekvenser, som utan en närmare utredning är svåra att överblicka, och jag är därför inte beredd att nu förorda en sådan utvidgning.

År 1919 infördes i OL ett stadgande, varigenom olycksfall vid

färd till eller från arbetet likställdes med olycksfall i arbetet, såvida färden föranletts av och stått i omedelbart samband med arbetsanställningen. Som skäl för denna utvidgning av försäkringen åberopades, att olycksfall på väg till eller från arbetet under vissa förutsättningar redan betraktades som olycksfall i arbetet och att detta medfört svårigheter att dra en klar gräns mellan fall, som berättigade till ersättning, och andra fall. Även om tämligen bestämda principer tillämpades vid avgöranden härutinnan, kvarstode dock — uttalades det under förarbetena — ofta en viss tveksamhet även hos de beslutande myndigheterna, och för den skadade arbetaren och hans arbetsgivare måste dessa principer ofta te sig ganska svårförståeliga eller kanske understundom i det enskilda fallet rent av godtyckliga. Som exempel nämndes, att ett olycksfall som drabbade en arbetare, vilken på väg till arbetet hunnit inom gränsen för arbetsområdet — detta taget i ganska vidsträckt mening — i regel ansåges som olycksfall i arbetet medan däremot olycksfall i arbetet i allmänhet ej ansåges föreligga, där arbetsområdet vore mera begränsat men olycksfallet inträffat utom det samma under i övrigt liknande förutsättningar.

Frågan huruvida färdolycksfallen bör bibehållas inom yrkesskadeförsäkringen har övervägts av såväl socialvårdskommittén som socialförsäkringsutredningen, vilka båda besvarat frågan jakande. Inom såväl kommittén som utredningen har emellertid röster höjts för att utmönstra dessa olycksfall från försäkringen. De skäl, som anförts till stöd för denna mening, kan inte fränkännas ett visst berättigande. Erfarenheterna har sålunda visat, att de gränsdragningssvårigheter, som man ville undvika genom lagändringen år 1919, ersatts av nya sådana svårigheter. Det torde vidare förhålla sig så, att olycksfallen under färder till och från arbetet ökat i antal, inte blott absolut utan även i förhållande till övriga olycksfall, vilket medfört en större ekonomisk belastning av försäkringen än man från början tänkt sig. För en utmönstring av färdolycksfallen har även anförts, att dessa i regel är orsakade av omständigheter, som inte hänger direkt samman med arbetet och som undandrar sig arbetsgivarens kontroll, samt att det numera finns betydligt större möjligheter än förr att erhålla ersättning i annan ordning än genom den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, t. ex. genom den obligatoriska trafikförsäkringen.

För egen del anser jag emellertid i likhet med flertalet av dem som efter remiss yttrat sig i ärendet, att skälen för att bibehålla färdolycksfallen inom den obligatoriska yrkesskadeförsäkringens ram väger tyngre än skälen för att utmönstra dem från försäkringen. Det är nämligen ofrånkomligt, att de risker, som är förenade med vanliga färder till och från arbetsstället, har ett påtagligt samband med själva arbetet. Dessa risker, som ingalunda alltid täckes av den obligatoriska trafikförsäkringen, har undan för undan ökat allteftersom trafikintensiteten blivit större. Det måste under sådana omständigheter krävas synnerligen starka skäl för att nu borttaga det

skydd mot färdolycksfall, som yrkesskadeförsäkringen i mer än 30 år berett de anställda. Att vidtaga en sådan åtgärd för att därigenom komma ifrån gränsdragningssvårigheter bör i varje fall inte komma i fråga. Såsom framgår av det förut anförda skulle f. ö. en återgång till den lagstiftning, som gällde innan försäkringen omfattade färdolycksfallen, ingalunda medföra, att gränsdragningssvårigheterna upphörde. Inte heller den ekonomiska belastning av försäkringen, som färdolycksfallen onekligen utgör, är enligt min mening ett tillräckligt motiv för att återgå till den ståndpunkt, som intogs av den äldre lagstiftningen. Härtill kommer att olycksfall under färder till och från arbetet enligt en av Internationella arbetskonferensen år 1944 antagen rekommendation bör följa samma regler som olycksfall i arbetet och att denna rekommendation följts av flera länder, som efter kriget reformerat sin lagstiftning på området.

För att ersättning från försäkringen skall utgå för olycksfall under färd till eller från arbetet kräves f. n., att färden föranletts av och stått i omedelbart samband med arbetsanställningen. Detta krav har föranlett betydande tillämpningssvårigheter, och den praxis, som utbildat sig på området, är inte lätt att överblicka. Socialvårdskommittén har funnit det ur sakliga synpunkter motiverat med en viss uppmjukning av de nuvarande bedömningsprinciperna och föreslagit, att det nuvarande kravet på »omedelbart» samband med arbetsanställningen utbytes mot ett krav på »nära» samband med denna.

Lämpligheten av den föreslagna uppmjukningen har ifrågasatts i flera av de yttranden, som avgivits över förslaget. Naturligen har denna ståndpunkt främst intagits av dem som velat helt utmönstra färdolycksfallen från försäkringen, men även andra har ansett sig böra avråda från att lagstiftningen uppmjukas i förevarande avseende. Som skäl härför har åberopats bl. a., att färdolycksfallen i stor utsträckning beror på omständigheter som är undandragna arbetsgivarens kontroll samt att den föreslagna uppmjukningen skulle medföra nya gränsdragningssvårigheter och till yrkesskadeförsäkringen hänföra fall, som egentligen borde täckas av den allmänna sjukförsäkringen. Å andra sidan har förespråkare inte saknats för en längre gående uppmjukning än socialvårdskommittén föreslagit. Landsorganisationen har sålunda ansett, att det bör vara tillfyllest med att samband föreligger mellan färden och arbetsanställningen och att den begränsning, som ligger i ordet »omedelbart», således helt bör slopas.

Det är uppenbart, att en obligatorisk yrkesskadeförsäkring, som gäller till förmån för de anställda och bekostas av deras arbetsgivare, endast bör täcka olycksfallsriskerna under sådana färder utanför arbetsområdet, som har orsakssamband med själva arbetet. Att godkänna vilket avlägset samband som helst synes emellertid föra för långt och bör därför enligt min mening inte komma i fråga. Å andra sidan synes det nuvarande kravet på omedelbart samband mellan färden och arbetsanställningen ha lämnat de

tillämpande myndigheterna ett väl snävt utrymme för bedömningen, vilket medfört, att ersättning inte ansetts kunna medgivas i en del fall, där en ganska påtaglig anknytning förelegat mellan olycksfallet och arbetet. En uppmjukning av sambandskravet är därför enligt min mening motiverad. Visserligen är det måhända inte uteslutet att tolka uttrycket »omedelbart samband» på ett något mindre restriktivt sätt än som skett och alltså åstadkomma en önskvärd uppmjukning genom ändring av praxis — enligt vad jag erfarit har en utveckling i denna riktning ägt rum sedan socialvårdskommittén avgav sitt betänkande — men det synes bäst överensstämma med gängse lagstiftningsmetoder, att den något större frihet vid bedömningen, som de tillämpande myndigheterna enligt min mening bör ha, kommer till uttryck genom en ändrad lydelse av lagtexten. I likhet med socialvårdskommittén anser jag detta lämpligen kunna ske genom att det nuvarande kravet på omedelbart samband med arbetsanställningen ersättes med ett krav på nära samband med denna.

Med anledning av vad arbetsmarknadsstyrelsen i sitt remissyttrande anfört om försäkringsskydd vid färder, som företages i anslutning till att arbetsförmedlingen medverkar till ett anställningsförhållande, vill jag framhålla, att den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen endast avser arbetstagare. För att försäkringen skall gälla måste därför krävas att ett anställningsavtal föreligger. Detta utesluter givetvis inte, att omständigheterna i det enskilda fallet kan vara sådana, att ett dylikt avtal måste anses ha kommit till stånd genom arbetsförmedlingens anvisning, trots att parterna i avtalsförhållandet inte varit i direkt kontakt med varandra. Vad sedan beträffar frågan huruvida ett olycksfall under färd före arbetets början eller efter dess avslutande är ersättningsberättigande eller ej, bör denna givetvis bedömas på samma sätt då arbetsavtal anses ha kommit till stånd genom anvisning av arbetsförmedling som då arbetsavtalet träffats direkt mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Genom en lagändring år 1936 inordnades under OL vissa skador, som intar en mellanställning mellan olycksfallsskador och egentliga yrkessjukdomar såtillvida, att den skadeframkallande påverkningen inte behöver vara plötslig utan kan sträcka sig över en tidrymd av — för att använda lagens terminologi — högst några få dagar. Dessa skador kan indelas i tre skilda grupper. Till den första hör skador, som orsakats av arbetet på mekanisk väg, d. v. s. genom nötning, tryck, slag eller överansträngning. Den andra gruppen omfattar vissa av temperaturförhållandena under arbetet föranledda skador, nämligen värme- och solsting och förfrysning. Till den tredje gruppen slutligen hänföres skador, som orsakats av något i arbetet använt frätande eller etsande ämne eller av blandning, vari dylikt ämne ingår.

Socialvårdskommittén har föreslagit, att det nuvarande kravet på att skadan skall ha uppkommit under loppet av högst några få dagar slopas

beträffande de av temperaturförhållandena orsakade skadorna samt att även inflammation i arbetsvalk likställes med olycksfallsskada, oavsett om inflammationen uppkommit genom inverkan under längre eller kortare tid. I övrigt innebär kommitténs förslag endast vissa, huvudsakligen formella ändringar i förhållande till vad som nu gäller. Med anledning av att uttrycket högst några få dagar i praxis tolkats såsom avseende högst fem dagar, framhåller kommittén, att femdagarsgränsen inte behöver anses som helt oeftergivlig i de fall där den försäkrade endast under en del av arbetsdagen sysslat med det arbete, i vilket han varit utsatt för skadlig inverkan.

Under remissbehandlingen har kommitténs förslag i förevarande del så gott som genomgående lämnats utan erinran. Från representanter för arbetstagare har emellertid ifrågasatts, om inte den nuvarande regeln om att skadan måste ha orsakats av inverkan under »högst några få dagar» kunde helt slopas eller i vart fall uppmjukas till att i stället avse »kortare tid». En motsatt inställning har däremot intagits av försäkringsrådet och Socialförsäkringsbolagens förening, som båda riktat kritik mot kommitténs uttalande att den genom praxis fastslagna femdagarsregeln i vissa fall inte borde vara helt oeftergivlig.

Jag kommer i det följande att föreslå, att alla s. k. ämnessjukdomar skall omfattas av försäkringen, oavsett om de uppkommit genom inverkan under längre eller kortare tid. Med hänsyn härtill saknas anledning att till en särskild grupp yrkesskador sammanföra sådana, som orsakats av frätande eller etsande ämne. OL:s stadgande härom bör därför inte överföras till den nya lagen. I fråga om skador, som föranletts av temperaturförhållanden, samt inflammation i arbetsvalk ansluter jag mig till socialvårdskommitténs förslag, vilket innebär, att tidslängden av den skadliga påverkningen i dessa fall inte får någon betydelse för rätten till ersättning. Härefter återstår att i detta sammanhang behandla endast sådana skador, som orsakats på mekanisk väg, och beträffande dem torde det vara nödvändigt att även i fortsättningen begränsa försäkringsskyddet till att avse fall, där den skadliga påverkningen varit inskränkt till jämförelsevis kort tid. Det förhåller sig nämligen så, att en mångfald sjukdomstillstånd, som vanligen beror på inre orsaker, ibland även kan framkallas genom mekaniska påfrestningar av olika slag, såsom tungt arbete, obekväma arbetsställning o. dyl. De möjligheter, som läkarvetenskapen f. n. har att uttröna vilken roll dylika yttre faktorer spelar för olika sjukdomars uppkomst och förlopp, är i allmänhet ganska begränsade redan när det gäller påfrestningar av kort varaktighet, och svårigheterna blir större ju längre påfrestningen varat. Detta hindrar givetvis inte att vissa slag av skador med tämligen stor säkerhet kan ledas tillbaka till mekaniska påfrestningar i arbetet, och i den mån så är förhållandet bör skadan naturligen — såsom redan nu är fallet med t. ex. senknarr och vissa slemsäcksinflammationer — räknas som yrkesskada även om den uppkommit genom inverkan under längre tid.

Jag återkommer till frågan härom vid behandlingen av de egentliga yrkessjukdomarna. Den tidsbegränsning för skadlig inverkan av mekanisk art, det här gäller, får således betydelse endast för sådana skador, vilkas uppkomstsätt inte är så klarlagt, att de utan inskränkning kan hänföras till yrkesskador. Tillräckliga skäl synes ej föreligga att beträffande dessa skador frångå den nuvarande tidsbestämningen »högst några få dagar». Med anledning av vad som i ärendet anförts rörande innebörden av detta uttryck vill jag framhålla, att det liksom hittills bör få ankomma på de tillämpande myndigheterna att inom den ram, som uttrycket kan anses tillåta, från fall till fall avgöra var gränsen skall dragas. Jag förutsätter, att myndigheterna härvid inte skall känna sig alltför hårt bundna av den praxis, som hittills utbildat sig på området och som enligt min mening synes väl stel.

De yrkessjukdomar, som omfattas av den nuvarande försäkringen, är uppräknade i en förteckning, vilken är intagen i YL. Den vägledande principen vid utformningen av denna förteckning har varit, att inga andra yrkessjukdomar borde upptagas i densamma än sådana, som kunde särskiljas från andra hälsorubbningar och med tillräcklig grad av säkerhet ledas tillbaka till arbetet. Eftersom erfarenheterna på yrkesmedicinens område var ganska begränsade då lagen kom till år 1929, fick försäkringen från början ett jämförelsevis snävt avgränsat tillämpningsområde men det förutsattes, att utvidgningar så småningom skulle komma till stånd. Så har också skett efter hand som kunskaperna om yrkessjukdomarna ökat och förteckningen upptager nu dels sjukdomar, som orsakats av ett stort antal uppräknade ämnen eller av strålände energi, och dels ett antal specificerade sjukdomar, som har sin grund i ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser, tryckpåverkningar, skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg eller av buller eller smitta.

Vad först angår yrkessjukdomar, som orsakats av ämnen eller strålände energi, har socialvårdskommittén föreslagit en betydelsefull utvidgning i förhållande till vad som nu gäller, nämligen såtillvida att alla hudsjukdomar, som orsakats av arbetet genom inverkan av något ämne eller annan substans, skulle få räknas som yrkesskador och att förteckningssystemet således skulle slopas beträffande dessa sjukdomar, dock att en särskild karenstid om 28 dagar skulle gälla och en strängare bevisregel skulle tillämpas. Övriga ämnessjukdomar samt sjukdomar, som orsakats av strålände energi, skulle däremot enligt kommitténs förslag följa i stort sett samma regler som nu, d. v. s. de skulle få räknas som yrkesskador endast om det ämne eller den energiform, som givit upphov till sjukdomen, funnes upptagen i en på visst sätt fastställd förteckning. Sedermera har socialförsäkringsutredningen omprövat hithörande frågor och därvid funnit, att samordningen med sjukförsäkringen skapat förutsättningar för ett slopande av förteckningssystemet såvitt angår alla ämnes-

och strålningssjukdomar. Utredningen har till följd härav föreslagit, att försäkringen skall omfatta samtliga sjukdomar, som tillhör dessa båda kategorier, och att ersättningsrätten således inte längre skall vara beroende av att det sjukdomsalstrande ämnet eller den skadebringande energiformen finnes upptagen i en förteckning. Detta förslag har rönt allmänt gillande under remissbehandlingen, och även jag anser att det bör genomföras. Om så sker, kommer de luckor, som f. n. finnes i försäkringssskyddet, att fyllas i mycket stor utsträckning; det torde nämligen förhålla sig så, att de allra flesta yrkessjukdomarna är framkallade av ämnen. Innebörden av uttrycket »ämne» — i den av socialförsäkringsutredningen utarbetade lagtexten användes socialvårdskommitténs uttryck »ämne eller annan substans» — kan synas oklar och det kan därför ifrågasättas, om inte uttrycket borde definieras för att undanröja all tveksamhet om vilka sjukdomar som är att hänföra till ämnessjukdomar. Varken socialvårdskommittén, socialförsäkringsutredningen eller de sakkunniga instanser, som yttrat sig i frågan, har emellertid ansett en sådan definition erforderlig, och den medicinska terminologien i detta avseende torde vara så fast, att en definition av uttrycket i fråga ej behövs. Inte heller uttrycket »strålände energi» synes behöva närmare definieras.

Ehuru det för ersättningsrätten avgörande alltså inte skall vara, att det skadebringande ämnet finnes upptaget i en förteckning, har socialförsäkringsutredningen ansett en förteckning till ledning vid tillämpningen av lagen kunna vara av praktiskt värde såväl för olycksfallsförsäkringsinrättningarna och sjukvårdarna som för läkarna, arbetsgivarna och allmänheten. Enligt utredningen torde det kunna anförtros åt riks-försäkringsanstalten att upprätta och fortlöpande komplettera samt publicera en förteckning över de ämnen m. m., som brukar förorsaka sjukdomar, samt de sjukdomsformer och slag av verksamhet, som därvid är aktuella. Försäkringsrådet har bestämt avstyrkt förslaget; i vart fall borde förteckningen upprättas, inte av anstalten, utan av Kungl. Maj:t eller överinstansen. För egen del håller jag värdet av en sådan förteckning för tvivelaktigt — förteckningen kan lätt bli uppfattad som uttömmande — eller i vart fall mycket tveksamt. Någon tids erfarenhet torde därför lämpligen böra avvaktas innan definitivt ståndpunkt tages till detta spörsmål.

Övriga yrkessjukdomar är av mycket skiftande slag. Somliga är karakteristiska för yrket, andra inte; en del uppkommer genom långvarig men andra genom mera kortvarig påverkan av skadlig natur; och alla svårighetsgrader är representerade. Både socialvårdskommittén, socialförsäkringsutredningen och de remissorgan, som yttrat sig i ärendet, är ense om att det i princip är riktigt att försäkringen omfattar alla sjukdomar, som har sin grund i arbetet, men att det inte är praktiskt möjligt att genomföra denna princip i full utsträckning. För egen del har jag redan i ett tidigare sammanhang uttalat min anslutning till dessa båda utgångs-

punkter för bedömningen av hithörande frågor och därvid betonat vikten av att försäkringsskyddet inte inskränkes mer än som är oundgängligen nödvändigt.

Strängt taget kan nästan alla slag av sjukdomar ha sin yttersta rot i arbetet eller arbetsförhållandena. Så kan t. ex. en helt vanlig infektionssjukdom ha uppkommit genom att vederbörande smittats av en arbetskamrat, ett depressionstillstånd kan vara föranlett av kontroverser på arbetsplatsen, en magsjukdom kan ha sin grund i skiftarbete o. s. v. I enstaka undantagsfall kan måhända sjukdomar av denna karaktär med en stor grad av sannolikhet ledas tillbaka till arbetsförhållandena men i allmänhet är det inte möjligt att avgöra, om sjukdomen ådragits i arbetet eller på annat sätt. Det är därför nödvändigt att lämna dylika sjukdomar utanför försäkringen. Flera olika avgränsningsmetoder är härvid tänkbara. En metod är att liksom f. n. uppräknade de sjukdomar, som skall omfattas av försäkringen. En annan metod är att införa ett allmänt stadgande om rätt till ersättning vid sjukdomar, som orsakats av arbetet, men göra undantag för vissa uppräknade sjukdomar. Dessa båda metoder kan kombineras på olika sätt, varvid man för skilda grupper av sjukdomar kan uppställa mer eller mindre stränga krav på bevisningen om orsakssammanhanget med arbetet. Såväl socialvårdskommittén som socialförsäkringsutredningen har ansett, att den förstnämnda metoden bör komma till användning. Förslaget är så utformat, att sjukdomar, som orsakats av arbetet genom inverkan av ensidiga eller ovanligt ansträngande rörelser, fortgående eller upprepat tryck, vibrationer från arbetsredskap, buller eller smitta, skall räknas som yrkesskador i den mån sjukdomarna är upptagna i en på visst sätt fastställd förteckning. Även jag anser, att denna avgränsningsmetod är att föredraga, framför allt därför att den är bäst ägnad att skapa klarhet rörande försäkringens räckvidd. Jag kan alltså inte — såsom påyrkats i vissa yttranden — tillstyrka, att förteckningen endast ges karaktär av vägledning för tillämpningen eller att den kompletteras med en generalklausul avseende andra sjukdomar än sådana som angivits i förteckningen. Båda dessa modifikationer synes nämligen medföra behov av olika bevisregler för olika slag av sjukdomar, vilket enligt min mening såvitt möjligt bör undvikas.

Den nuvarande förteckningen är såsom förut nämnts intagen i själva lagen. Detta har medfört att lagen måst ändras varje gång förteckningen behövt kompletteras, vilket givetvis varit förenat med besvär och tidsutdräkt. I de allra flesta fallen har kompletteringen endast inneburit bekräftelse från de lagstiftande myndigheternas sida på att den yrkesmedicinska vetenskapen fortskridit så långt, att ytterligare en eller flera yrkesjukdomar kunnat särskiljas från andra hälsorubbingar och utan större svårigheter ledas tillbaka till vederbörandes arbete. Det sakliga innehållet i förteckningen har med andra ord hittills varit en fråga av huvudsak-

ligen medicinsk och teknisk natur, låt vara att den helt naturligt haft stor betydelse för den ekonomiska belastningen av försäkringen. Om man såsom jag föreslagit helt slopar förteckningssystemet beträffande ämnes- och strålningssjukdomar, och om man vidare beträffande övriga yrkessjukdomar utgår från principen att alla, av arbetet orsakade hälsorubbningar bör omfattas av försäkringen i den mån detta av praktiska skäl är möjligt, synes det knappast motiverat att längre ge förteckningen karaktär av lag. Jag föreslår därför, att bemyndigande utverkas för Kungl. Maj:t att inom lagens ram fastställa, vilka sjukdomar som bör upptagas i förteckningen, och att komplettera densamma efter hand som den medicinska vetenskapen gör det möjligt.

Förteckningen bör givetvis redan från början vara så fullständig som möjligt. I syfte att så skulle bli fallet uppdrog Kungl. Maj:t på mitt förslag den 17 april 1953 åt medicinalstyrelsen och institutet för folkhälsan att i samråd med riksförsäkringsanstalten och arbetarskyddsstyrelsen inkomma med förslag till förteckning. Ämbetsverken har numera inkommit med förslag i ärendet. Enligt detta förslag skall i förteckningen upptagas i första hand de nu i YL angivna yrkessjukdomar, som inte är ämnes- eller strålningssjukdomar. Som exempel kan jag nämna senknarr, skrivkramp, vibrationsskador av tryckluftdrivna verktyg, bullerdövhet och vissa smittsamma sjukdomar, varibland epidemiska sjukdomar hos sjukvårdspersonal. Den angivna gruppen yrkessjukdomar föreslås vidare kompletterad i olika hänseenden. Sålunda skulle medtagas exempelvis vissa slem-säcksutgjutningar, vibrationsskador av även vissa andra maskiner eller verktyg än tryckluftdrivna, den s. k. sliparsjukan samt epidemiska sjukdomar även hos personal, sysselsatt med den allmänna hygien i inom bl. a. sjukhus, nämligen baderskor, tvätterskor, diskerskor och städerskor. För vissa sjukdomar, såsom tuberkulos, tand- och käkbensskada av blåsinstrument hos musiker samt kronisk dykaresjuka, anser ämbetsverken ytterligare utredning erforderlig. Därest riksdagen giver Kungl. Maj:t det bemyndigande, varom jag nyss hemställt, är det min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att utfärda en förteckning, grundad på ämbetsverkens förslag med de kompletteringar eller ändringar i övrigt, som kan motiveras av vad som under remissbehandling av sistnämnda förslag eller eljest framkommer.

Jag övergår här efter till att behandla några spörsmål, som rör den försäkringsmedicinska bedömningen av tveksamma skadefall.

Socialvårdskommittén har i sitt förslag till yrkesskadeförsäkringslag upptagit en s. k. bevisregel, enligt vilken man vid bedömandet, huruvida en viss åkomma förorsakats av olycksfall, skall anse så vara förhållandet, såvida inte övervägande skäl måste anses tala däremot. Denna regel — som enligt förslaget skall tillämpas även beträffande andra yrkesskador

än sådana som uppkommit genom olycksfall, dock inte beträffande sådana hudsjukdomar som skulle ersättas enligt generalklausulen — har varit föremål för mycket delade meningar i remissyttrandena, och socialförsäkringsutredningen har sedermera föreslagit, att regeln slopas, vilket i sin tur givit upphov till nya meningsskiljaktigheter.

Då hithörande spörsmål diskuteras synes det vara av vikt att hålla i minnet, att det f. n. i princip åligger vederbörande försäkringsinrättning att införskaffa all den utredning, som erfordras för att en ersättningsfråga skall kunna avgöras på ett riktigt sätt. Inrättningen får alltså inte nöja sig med ofullständiga uppgifter från den skadades sida utan måste draga försorg om att det material, som skall läggas till grund för bedömningen, blir så fylligt och allsidigt som rimligen kan fordras. Även vid prövningsförfarandet i försäkringsrådet tillämpas denna s. k. undersökningsprincip. Den av socialvårdskommittén föreslagna bevisregeln är inte avsedd att på något sätt rubba denna princip, som även enligt min mening fortfarande bör gälla.

När det gäller de faktiska omständigheterna kring ett påstått skadefall godtages f. n. den skadades uppgifter, såvida det inte föreligger anledning att tvivla på dem. Så bör ske även i fortsättningen. Endast i den mån det finnes skäl att misstänka, att den skadades uppgifter är oriktiga eller vilseledande, bör således vederbörande försäkringsorgan låta utreda vad som verkligen passerat. Det ligger i sakens natur, att full bevisning härom inte alltid kan erhållas, och för ersättningsrätt synes ej heller böra krävas mera än att det efter utredningen inte längre finns anledning att tvivla på den skadades uppgifter. Av vad nu anförts följer, att man enligt min mening — såvitt avser de yttre omständigheterna kring ett skadefall — i fortsättningen bör följa samma bedömningsprinciper som hittills.

Principen att försäkringsorganen är skyldiga att sörja för fullständig utredning bör naturligen liksom f. n. gälla även beträffande medicinska frågor. För bedömningen av dylika frågor är till försäkringsorganen knutna experter inom olika grenar av läkarvetenskapen men även utomstående expertis anlitas i den mån det behövs. För att få en så klar bild av sjukdomen och dess orsaker som möjligt är det i många fall av vikt att upplysningar inhämtas även från andra personer och särskilt betydelsefullt är att hänsyn tas till de uppgifter, som lämnas av behandlingsläkaren samt den skadades arbetsledning och arbetskamrater.

Även om det är väl sörjt för att avgörandena grundas på ett så fylligt utredningsmaterial som möjligt, inträffar det likväl ibland, att full klarhet ej kan vinnas, huruvida medicinskt orsakssamband föreligger mellan å ena sidan en inträffad händelse, t. ex. ett olycksfall, en mekanisk påfrestning i arbetet eller kontakt med ett skadligt ämne, och å andra sidan ett föreliggande sjukdomstillstånd. Den nuvarande lagstiftningen innehåller inga bestämmelser om vilka krav som bör uppställas för att dylikt

samband skall anses föreligga, men enligt vad försäkringsrådet upplyst kräves i praxis inte mera än att samband är sannolikt. Det är också fullt naturligt, att man i frågor av denna natur inte rätt gärna kan fordra att bevisningen är fullt bindande. Även i fortsättningen synes bedömningen därför böra ske på grundval av vad som är sannolikt. Ersättning bör sålunda utgå, om sannolikheten talar för medicinskt samband mellan t. ex. en händelse i arbetet och ett sjukdomstillstånd men vägras om sannolikheten talar mot dylikt samband. Något utrymme för tillämpning av den av socialvårdskommittén föreslagna bevisregeln finnes inte i dessa fall och det torde inte heller ha varit kommitténs mening att de skulle bedömas på annat sätt än som nu sker. Bevisregeln synes i stället ta sikte på sådana situationer, där sannolikheten för och emot samband väger så jämnt, att det inte är möjligt att med utgångspunkt från vad som är mest troligt träffa ett avgörande i fallet. Genom att upptaga bevisregeln i lagförslaget har kommittén velat få fastslaget, att dylika fall bör avgöras till de försäkrades förmån, vilket enligt kommitténs mening skulle innebära en uppmjukning av de nuvarande bedömningsprinciperna. För egen del har jag svårt att inse, att en bevisregel av denna begränsade innebörd skulle vara ägnad att inge betänkligheter, och då dessutom sociala skäl talar för regeln anser jag, att kommitténs förslag bör genomföras. Det förtjänar påpekas, att bevisregeln till följd av samordningen med sjukförsäkringen får betydligt mindre praktisk betydelse än kommittén haft anledning att räkna med. Genom samordningen utmönstras nämligen från yrkesskadeförsäkringen en mängd smärre skador, som kan vara svåra att bedöma ur nu förevarande synpunkt, och kvar står endast de relativt sett fåtaliga fall, i vilka vederbörande inte är återställd vid samordningstidens utgång. Dessa fall torde i stor utsträckning vara av sådan karaktär, att de kan bedömas utan att bevisregeln behöver tillämpas.

Försäkringsorganen har inte sällan att taga ståndpunkt till ersättningsanspråk i anledning av s. k. ryggskott och andra ryggåkomror, som givit sig till känna i samband med att vederbörande varit utsatt för olycksfall eller annan påfrestning i arbetet. Eftersom dylika åkommor kan uppstå även utan någon påvisbar yttre anledning och den medicinska vetenskapen ännu ej klarlagt, vilken roll fysiska påfrestningar spelar som orsaksmoment, är sambandsbedömningen i dessa fall ofta mycket vanskelig. Det inträffar därför ej sällan, att resultatet ej motsvarar vad som för lekmannen framstår som mest naturligt. Sedan samordningen genomförts, kommer emellertid bedömningssvårigheterna att minska högst avsevärt. Orsaken till en ryggåkomma behöver nämligen då klarläggas endast i de fall, där ersättning från yrkesskadeförsäkringen kommer i fråga efter samordningstidens utgång. Dessa fall — där i allmänhet klarläggandet av uppkomstanledningen är även ur medicinsk synpunkt mera angeläget än vid de mera kortvariga skadefallen — bör bedömas efter samma regler

som föreslagits för skador av annat slag, d. v. s. i första hand med hänsyn till vad som är mest sannolikt och i andra hand med tillämpning av den föreslagna bevisregeln. Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att de organ, som har att tillämpa försäkringen, noga följer läkarvetenskapens utveckling på yrkesmedicinens område och vid sin bedömning tar hänsyn till de nya rön, som kan vinnas. Inte minst i fråga om ryggsjukdomarna pågår f. n. ett intensivt forskningsarbete, som måhända kan ge betydelsefulla resultat.

Vad jag nu anfört angående bedömningen av ryggåkommor äger motsvarande tillämpning beträffande vävnadsbristningar och de andra åkommor, som exemplifierats i försäkringsrådets yttrande över socialvårdskommitténs förslag.

Vad härefter beträffar frågan om ersättningsrätten vid samverkande orsaksmoment och vissa s. k. indirekta skador, är det klart, att frågan inte ligger till på samma sätt inom en obligatorisk yrkesskadeförsäkring som inom en privat olycksfallsförsäkring. Inom sistnämnda försäkring föreligger ju möjlighet att genom avtal begränsa ansvarigheten på ett eller annat sätt, när åkomsten står i orsakssammanhang med sjukdom, sjukdomsanlag eller annat kroppsfel. För den sociala olycksfallsförsäkringen har det däremot ansetts naturligt att ersättning skall utgå för hela påföljden av en i lagen avsedd skada, även om påföljden blivit särskilt svårartad till följd av att den skadade var behäftad med sjukdom eller sjukdomsanlag. Sistnämnda princip anser jag självfallet skola tillämpas även inom den nya yrkesskadeförsäkringen. Det synes mig emellertid inte låta sig göra att genom närmare lagbestämmelser lösa detta och övriga hithörande problem.

Den årliga arbetsförtjänstens beräkning.

Gällande bestämmelser.

Enligt gällande bestämmelser beräknas sjukpenning, invaliditets- och efterlevandelivräntor m. m. i förhållande till den skadades årliga arbetsförtjänst. Därmed förstås enligt huvudregeln i 9 § OL den avlöning som den skadade under ett år, räknat tillbaka från olycksfallet, åtnjutit av arbetsgivaren i den verksamhet, i vilken olycksfallet inträffat. Huvudregeln suppleras av föreskrifter om skälighetsprövning under vissa, ofta förekommande omständigheter. Enligt dessa föreskrifter gäller, att när den skadade under någon tid av året icke använts till arbete av arbetsgivaren, avlöning för den tiden skall beräknas till belopp, som provas skäligen med hänsyn till avlöningen i arbetsorten under motsvarande tid för en arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete som den skadades vid olycksfallet; om emellertid avlöningen för arbete inom den skadades yrke

under sådan tid måste antagas ha varit väsentligt högre, skall avlöning för tiden i fråga beräknas till det belopp som prövas skäligen med hänsyn därtill eller eljest med hänsyn till omständigheterna. Skälighetsprövning skall även tillämpas bl. a. i vissa fall när den skadades avlöning under någon tid av året varit väsentligt högre eller lägre än den vanliga samt när den skadade för yrkesutbildning eller endast tillfälligtvis använts till det arbete, i vilket olycksfallet inträffade. Om den skadade vid tiden för olycksfallet inte fyllt 21 år, får arbetsförtjänsten vid bestämmande av sjukpenning för tid efter nämnda ålder eller av livränta inte beräknas till lägre belopp än som motsvarar den arbetsförtjänst, som han med hänsyn till arten av sitt arbete vid tiden för olycksfallet skäligen kan antagas ha kommit att åtnjuta vid sagda ålder, om olycksfallet inte hade inträffat. Den årliga arbetsförtjänsten får ej i något fall fastställas till lägre belopp än 900 kr. och icke till högre belopp än 7 200 kr.

Socialvårdskommitténs förslag.

Kommittén framhåller, att de nuvarande bestämmelserna i vissa avseenden är oklara. Beträffande de praktiska resultaten av bestämmelserna anför kommittén följande.

Om en arbetare, som varit anställd hos arbetsgivaren under hela året närmast före olycksfallet, därunder fått ändrad avlöning på grund av att han bytt sysselsättning (t. ex. fått en plats med större eller mindre ansvar), lägges i regel avlöningen i den vid olycksfallet innehavda sysslan till grund för bestämmandet av den årliga arbetsförtjänsten. Beror förändringen däremot enbart på inträffad löneförhöjning eller lönesänkning (t. ex. på grund av nytt kollektivavtal), lägges den under året uppburna avlöningen, ej den vid olycksfallet gällande årslönen till grund för beräkningen.

Har den skadade icke varit anställd ett helt år hos arbetsgivaren men tillträtt fast anställning hos denne, blir i regel avlöningen hos arbetsgivaren normgivande, detta vare sig den sålunda beräknade arbetsförtjänsten blir högre eller lägre än den sammanlagda lönen hos olika arbetsgivare under året. För ersättningsunderlagets beräkning kan det sålunda vara av stor betydelse, om den skadade anses ha innehaft fast anställning eller icke. Vad som skall förstås med »fast anställning» är emellertid avsevärt oklart. Uttrycket användes i olika kollektivavtal med olika innebörd. I formulären till skadeanmälningar efterfrågas bl. a. om den skadade betraktas såsom fast anställd samt, i annat fall, huru länge anställningen skulle vara.

Om den skadade förutom fullt arbete i sin huvudsysselsättning innehar en bisyssla hos samme arbetsgivare, lägges i regel den sammanlagda avlöningen till grund för arbetsförtjänstens bestämmande. Har han däremot vid sidan av fullt arbete i den sysselsättning, vari olycksfallet inträffat, innehaft en bisyssla hos annan arbetsgivare, tages inkomsten av bisysslan icke i beräkning.

Har den skadade icke avlönat arbete året om, tages hänsyn även till arbete för egen räkning, bl. a. gift kvinnas arbete i det egna hushållet.

Vid bestämmandet av den årliga arbetsförtjänsten för lärlingar tages hänsyn till lärlingstidens längd, hur lång tid utbildningen pågått, lönevillkoren under olika delar av utbildningstiden, utlärd arbetares lön m. m. Om lärlingstidens slut icke är nära förestående, beräknas arbetsförtjänsten i regel till en efter omständigheterna större eller mindre del av utlärd arbetares avlöning, ej till hela beloppet av denna. Den sålunda beräknade arbetsförtjänsten lägges till grund för storleken av såväl sjukpenning som livränta. Härav följer att en relativt hög sjukpenning kan komma att utgå även till en lågt avlönad lärling.

Kommittén diskuterar härefter frågan, vilka principer som bör tillämpas för att få fram en så rättvis beräkning av ersättningsunderlaget som möjligt. I stället för att basera beräkningen på den skadades inkomstförhållanden vid tiden för skadans inträffande vore det enligt kommitténs mening teoretiskt riktigare att utmäta ersättningarna i förhållande till den inkomstförlust, som skadan faktiskt visar sig ha medfört under olika tider. Det torde emellertid kunna fastslås, att en sådan beräkningsmetod skulle vara alltför vansklig. Att erhålla tillförlitlig utredning om vilken arbetsinkomst den skadade hade kunnat påräkna under den närmaste tiden efter skadans inträffande skulle väl vara möjligt beträffande personer med fasta anställnings- och inkomstförhållanden men skulle ofta vara ogörligt beträffande personer med varierande sysselsättningar och inkomster. I mera långdragna fall skulle man ha att tid efter annan undersöka, vilken inkomst den skadade skulle ha kommit att åtnjuta, om skadan ej inträffat. Att med någon säkerhet bedöma detta måste i de flesta fallen vara omöjligt, i synnerhet när skadan medfört höggradig invaliditet eller lett till döden. I de lindrigare fallen och någon gång även i svårare fall skulle man väl kunna komma fram till en någorlunda rimlig uppskattning av den faktiska inkomstförlusten, men detta skulle kräva en vidlyftig utredningsapparat. En mycket viktig omständighet vore också, att den skadades intresse av att göra det bästa möjliga av sin situation skulle kunna minskas, om ersättningarnas storlek utmättes efter den faktiska inkomstminskningen. Man kunde tänka sig en anordning, som innebure, att ersättningsunderlaget skulle omprövas efter någon tids förlopp eller vid någon ny fas i skadans utveckling — t. ex. när jämkningssituation eller definitiv invaliditet inträdde — så att den försäkrades dåvarande årliga arbetsförtjänst bleve bestämmande för den fortsatta ersättningens storlek, försåvitt arbetsförtjänsten då vore större än den förut beräknade. Denna medelväg mellan de nuvarande ersättningsgrunderna och den nyss avvisade metoden med periodiska uppskattningar av den faktiska inkomstförlusten skulle icke motverka de skadades intresse av att göra det bästa av sin situation; tvärtom skulle ersättningen bli större om de hade förskaffat sig större arbetsförtjänst efter skadan. Men man skulle på detta sätt komma att tillgodose de lindrigt skadade bättre än de svårt skadade, vilket uppenbarligen icke vore motiverat. Ett tungt vägande skäl för att

de nuvarande huvudgrunderna för ersättningsunderlagets beräkning borde bibehållas vore också, att det vid försäkringsavgifternas bestämmande inte gärna vore möjligt att göra några kalkyler om löneutvecklingen i framtiden. På grund av det nu anförda hade kommittén vid utformandet av sitt förslag till bestämmelser på denna punkt utgått från att beräkningen fortfarande skall i princip grundas på den försäkrades inkomstförhållanden vid tiden för skadefallet.

Med denna utgångspunkt föreslår kommittén som huvudregel, att den försäkrades årliga arbetsförtjänst skall anses utgöra det belopp, vartill hans arbetsförtjänst vid skadans inträffande uppgår för år räknat. Enligt kommitténs mening lämnar denna huvudregel tillräcklig ledning i de fall av vanlig beskaffenhet, då den försäkrades inkomst härflyter från en stadigvarande arbetsanställning. Med avseende på de fall åter, då den försäkrade ej har stadigvarande anställning eller då han vid sidan av lön från sådan anställning tidvis har inkomst från bisysslor, föreslås en kompletterande föreskrift av det innehållet, att inkomst av arbete, som är tillfälligt eller bedrives endast under vissa tider av året, skall beräknas under hänsynstagande till hans sysselsättning och arbetsförtjänst under de sista tolv månaderna samt till lönenivån vid tiden för skadans inträffande.

Kommittén anför härom.

I sakligt avseende innebära de nämnda huvudreglerna bl. a. den förändringen, att hänsyn kommer att tagas till löneändringar som under senaste året inträffat till följd av ändringar i kollektivavtal m. m. Detta kommer att leda till någon ökning av förvaltningsbestyret, eftersom inträffade ändringar i lönenivån kunna nödvändiggöra omräkningar av den försäkrades i skadeanmälan angivna faktiska arbetsförtjänster under de tolv senaste månaderna. I fråga om sjukpenningberäkningen medför emellertid systemet med inkomstklasser, att den årliga arbetsförtjänsten i allmänhet icke behöver beräknas särdeles exakt. På grund härav torde några avgörande administrativa betänkligheter icke behöva hysas mot den ifrågavarande, i och för sig synnerligen välmotiverade ändringen av beräkningsgrunderna.

Vad angår frågan, i vilken utsträckning hänsyn bör tagas till i n k o m s t a v b i s y s s l o r, är enligt kommitténs mening de nuvarande reglerna härom irrationella. I princip vore det riktigare att generellt medräkna inkomster av stadigvarande bisysslor liksom man nu räknade med inkomst av återkommande övertidsarbete. Vid sammanräkning av inkomster från sysselsättningar av olika slag borde emellertid den sammanlagda inkomsten under varje månad icke upptagas till högre belopp än som motsvarade inkomsten av arbete under 230 timmar i den sysselsättning, från vilken den högsta inkomsten härflöte. Genom denna regel syntes arbete i bisysslor bli i skälig omfattning likställt med övertidsarbete i huvudsysslan. Enligt 7 § i allmänna arbetstidslagen finge arbetsgivare utom i vissa särskilda fall använda arbetare till övertidsarbete i högst 200 tim-

mar under loppet av ett kalenderår eller, om ytterligare eftergift på grund av trängande behov meddelades av arbetarskyddsstyrelsen, högst 350 timmar under kalenderåret. Övertidsarbete vore vanligen avsevärt bättre avlönat än annat arbete.

Enligt förslaget skall inkomst av förvärvsarbete för egen räkning ej få beräknas högre än som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning.

Kommittén finner det tveksamt, om hushållsarbete i hemmet bör likställas med förvärvsarbete och hur inkomsten i så fall bör beräknas. Omfattningen av hemsysslor kunde vara mycket varierande alltefter familjemedlemmarnas antal, deras medverkan i hushållsarbetet och andra omständigheter. Vidare vore att märka, att skadorna vanligen icke torde medföra lika stora ekonomiska konsekvenser i fråga om bisysslor som beträffande förvärvsarbete i allmänhet. Hemsysslor och annat arbete i hemmet kunde ofta fullgöras helt eller delvis, även när skadan hindrade annat arbete. Bestående invaliditet — denna vore i de flesta fallen låg — torde också ha mindre betydelse för bisysslor än för annat arbete. Enligt 10 § lagen om allmän sjukförsäkring räknades hushållsarbete, som make utförde i hemmet, icke såsom förvärvsarbete. Denna bestämmelse hade tillkommit på grund av att det mötte stora svårigheter att åstadkomma nöjaktig sjukkontroll för gifta kvinnor utan förvärvsarbete utom hemmet. Vid tillämpningen av OL däremot toges hänsyn till hushållsarbete vid beräkning av den årliga arbetsförtjänsten för gift kvinna, som icke hade avlönat arbete året om.

Kommitténs överväganden utmynnar i ett förslag, att hushållsarbete i hemmet skall likställas med förvärvsarbete för egen räkning, dock endast om hushållsarbetet utgör en väsentlig del av den försäkrades sysselsättning.

Enligt kommittén erfordras även i fortsättningen en regel om skälighetsprövning i speciella fall. Bestämmelsen har givits det innehållet, att om övergående sjukdom, tillfälligt övertidsarbete eller annat särskilt förhållande skulle inverka avsevärt vid arbetsförtjänstens beräkning enligt de övriga reglerna, arbetsförtjänsten i stället skall bestämmas till det belopp, som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Denna skälighetsberäkning — anför kommittén — kunde givetvis inte syfta till att arbetsförtjänsten skulle beräknas efter den reella, av framtida omständigheter beroende inkomstförlusten, utan finge endast det begränsade syftet att möjliggöra ett hänsynstagande till någon i det särskilda fallet föreliggande omständighet, som skäligen borde beaktas men inte tillhörde de i övriga regler angivna faktorerna.

För dem, som skadas vid yrkesutbildning, och över huvud taget för yngre personer behövs enligt kommitténs mening nya regler. För lärlingar och jämförliga kunde det vara rimligt,

att invaliditetsersättning beräknades efter utlärn arbetares lön, under det att sjukpenning beräknades efter den skadades faktiska inkomst vid tiden för skadans inträffande, dock med möjlighet till förhöjning vid långvarigt sjukdomstillstånd. En helt tillfredsställande regel av detta innehåll kunde dock knappast uppställas, eftersom yrkesutbildning, lärling och utlärn arbetare vore alltför obestämda begrepp. Kollektivavtalens indelning av arbetarna efter ålder, yrkesutbildning och arbetad tid vore mycket olika på olika områden. Ett allmänt hållet stadgande om skälighetsprövning vid fastställandet av den årliga arbetsförtjänsten för lärlingar och andra, som icke kommit upp i yrkesvan arbetares lön, torde icke vara lämpligt. Bäst torde vara att ersätta de nuvarande reglerna angående lärlingar och underåriga med en bestämmelse av det innehållet, att arbetsförtjänsten för unga skadade skulle på visst sätt uppräknas vid bestämmandet av framtida ersättningar. Kommittén föresloge därför, att ersättningar i åldrarna 18—20 år, 21—24 år och från fyllda 25 år skulle beräknas efter den arbetsinkomst, som den skadade med hänsyn till arten av sitt arbete vid tiden för olycksfallet kunnat påräkna vid respektive 18, 21 och 25 års ålder. Eftersom unga skadade hade särskilt stora möjligheter till anpassning och tillvänjning, funnes det goda skäl att icke låta uppräkningsreglerna gälla i full utsträckning vid de lägsta invaliditetsgraderna. På grund härav borde uppräknning av arbetsförtjänsten över 3 600 kronor ej ske, när arbetsförmågan vore nedsatt med mindre än en fjärdedel. Nämnda belopp motsvarade det i 1950 års militärsättningsförordning stadgade minimibeloppet för beräkning av värnpliktigs årliga arbetsförtjänst.

De nu angivna reglerna rörande unga skadade anses ej kunna tillämpas för tid när den skadade undergår långvarig yrkesutbildning utan lön eller med låg lön; den uppskattade arbetsinkomsten vid åldern i fråga kunde ju då bli minimibeloppet (900 kr.). För dessa fall föreslås den årliga arbetsförtjänsten under utbildningstiden skäligen böra beräknas efter den inkomst, som den skadade antagligen kunnat påräkna om han ägnade sig åt förvärvsarbete i stället för att fortsätta utbildningen. Någon bestämmelse på denna punkt återfinnes dock inte i kommitténs lagtextförslag.

Vid bestämmande av efterlevandelivränta efter någon, som vid skadans inträffande var under 25 år, skall den årliga arbetsförtjänsten enligt förslaget beräknas efter den arbetsinkomst, som den skadade kunnat påräkna vid nämnda ålder.

För att undvika stötande resultat för ett visst specialfall, nämligen efterlevandelivränta efter invalid, föreslår kommittén en särregel. Enligt denna skall vid bestämmande av sådan livränta såsom inkomst av förvärvsarbete anses även ersättning, som den avlidne i anledning av tidigare skada åtnjöt jämlikt yrkesskadeförsäkringslagen eller annan författning eller på grund av Konungens förordnande.

Beträffande sjukdomar, som ej förorsakas av olycksfall, bör enligt kommittén som allmän regel gälla, att skadan anses ha inträffat den dag då sjukdomen yppades. I en del fall, framför allt vid silikos och vissa andra yrkessjukdomar, förekommer det emellertid att lång tid förflyter mellan sjukdomens yppande och ersättningsrättens aktualisera- genom nedsättning av arbetsförmågan. Kommittén har beaktat detta och föreslagit en bestämmelse av innehåll, att när det farliga arbetet avbrytes först avsevärd tid efter sjukdomens yppande, den årliga arbetsförtjänsten vid bestämmande av ersättning för tid efter arbetsavbrottet inte får beräknas till lägre belopp än som skulle ha fastställts, om sjukdomen hade yppats vid tiden för arbetsavbrottet.

I kommitténs förslag har minimibeloppet för den årliga arbetsförtjänstens beräkning upptagits till oförändrat 900 kr., medan maximibeloppet föreslagits höjt från 7 200 kr. till 9 000 kr.

Slutligen förordar kommittén en automatisk reglering av maximibeloppet för den årliga arbetsförtjänsten för den händelse att en avsevärd ändring i levnadskostnaderna inträffade. Bestämmelsen föreslås utformad sålunda, att om de allmänna levnadskostnaderna ett visst år både under mars och juni utvisade ökning eller minskning med minst tio procent i förhållande till läget i juni året före yrkesskadeförsäkringslagens ikraftträdande, maximibeloppet för den årliga arbetsförtjänstens beräkning skulle från och med följande årsskifte ökas eller minskas med motsvarande hela tiotal procent. Däremot svarande ändringar skulle vidtagas i sjukpenningsskalan. Ändringarna skulle fastställas av Konungen.

Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag.

Beträffande frågan om de principer, som bör vara vägledande för att man skall ernå en så rättvis beräkning av ersättningsunderlaget som möjligt, har kommitténs uttalande i allmänhet lämnats utan erinran. Tre reservanter i försäkringsrådet framhåller emellertid, att det visserligen vore önskvärt, att den årliga arbetsförtjänsten kunde bestämmas efter lönenivån vid tiden för olycksfallet, men att det inte torde vara möjligt att vid varje tidpunkt med någon grad av sannolikhet fastställa, i vilken omfattning under ett år tillbaka ändringar i lönenivån inom olika verksamhetsgrenar inträtt. Det administrativa besväret torde bli så stort, att förslaget inte ginge att genomföra. Därför borde liksom hittills arbetsförtjänsten under olycksfallsåret läggas till grund utan hänsynstagande till förändringarna i lönenivån.

Borgarrådsberedningen i Stockholm anför, att om hänsyn skall kunna tagas till löneändringar under det senaste året genom kollektivavtal m. m., så måste en enkel generell korrigeringsmetod konstrueras. Om så ej kunde

ske, borde nuvarande system med årsinkomst baserad på den verkliga inkomsten under året bibehållas.

Enligt *försäkringsrådet* (majoriteten) är det i princip riktigt att ansluta beräkningen av den årliga arbetsförtjänsten till den skadades inkomststatus vid tidpunkten för olycksfallet. Tillämpningssvårigheterna måste dock i många fall bli avsevärda. Man borde tillämpa en mera schablonmässig beräkning än kommittén förordat. Ej heller *riksförsäkringsanstalten* säger sig ha några principiella erinringar mot de föreslagna huvudreglerna för arbetsförtjänstens beräkning. Anstalten ställer sig dock tveksam i fråga om möjligheten att åstadkomma en tillfredsställande praktisk tillämpning av bestämmelsen att vid tillfälligt arbete m. m. hänsyn skall tagas till lönenivån vid tiden för olycksfallet. Synnerligen stor vikt måste fästas vid de praktiska synpunkterna. Så hade enligt anstaltens mening ej skett i kommitténs förslag.

Kommitténs förslag i fråga om hänsynstagande till bisysslor har från några håll rönt kritik. *Svenska arbetsgivareföreningen* anser det visserligen vara en riktig princip, att hänsyn skall tagas till den försäkrades samtliga avlönade anställningar, men förordar dock liksom *Svenska lantarbetsgivareföreningen* att man vid sammanräkningen skall bortse från helt tillfälliga bisysslor, t. ex. några dagars extraarbete för att hjälpa en närstående.

Riksförsäkringsanstalten säger sig icke ha något att erinra mot att bisysslor i skäligen utsträckning likställas med övertidsarbete. Men anstalten avstyrker bestämt den föreslagna maximeringsregeln om 230 timmar i månaden och framhåller, att beräkningar av arbetsförtjänsten månad för månad skulle kräva ett utredningsarbete, som skulle på ett orimligt sätt tynga skaderegleringen. Begränsning av arbetsförtjänsten i sådana fall, som här avsåges, borde i stället ske efter vad med hänsyn till omständigheterna kunde anses skäligt.

Efter att starkt ha betonat de administrativa svårigheter, som de föreslagna reglerna skulle medföra, framhåller *försäkringsrådet*, att sjukpenning och livränta avser att med viss reduktion täcka det genom skadan uppkommande inkomstbortfallet. Enär några vägande skäl inte kunde anföras mot att den skadades hela arbetsförtjänst medtoges, borde enligt försäkringsrådets mening maximeringsregeln ej inflyta i den nya lagen. *Landsorganisationen* ger uttryck åt samma uppfattning.

Förslaget att med förvärvsarbete för egen räkning likställa h u s h å l l s a r b e t e i h e m m e t, om detta arbete utgör en väsentlig del av den försäkrades arbete, avstyrkes bestämt av *Svenska arbetsgivareföreningen*, som anser det vara med avgiftssystemet oförenligt att arbetsgivare, som sysselsätter kvinna i deltidsarbete, skall nödgas erlägga en premie, som avser ersättning även för beräknad utgift för hushållsarbetet i den försäkrades

hem. *Skånes handelskammare* ställer sig tveksam till förslaget i denna del och betonar risken för överförsäkring. *Handelskammaren i Gävle* befarar, att särskilt i fråga om hushållsarbete i hemmet stora svårigheter måste möta när det gäller att bestämma inkomst av bisyssla. Vissa normer för sådan värdering måste under alla förhållanden uppställas.

Inom *försäkringsrådet* har majoriteten lämnat förslaget på denna punkt utan erinran. Tre *reservanter* anser dock, att hushållsarbete i hemmet bör likställas med förvärvsarbete endast om vederbörandes familj är så stor, att detta medför väsentligt hinder för förvärvsarbete.

Reglerna om beräkandet av den årliga arbetsförtjänsten för dem, som skadas vid yrkesutbildning, och över huvud taget för yngre personer har närmare diskuterats i *riksförsäkringsanstaltens* remissyttrande. Införandet av de båda nya åldersgränserna (18 och 25 år) innebär enligt anstalten att skaderegleringen kompliceras. Beräkningarna måste inte sällan bli osäkra. Anstalten anser sig dock inte böra motsätta sig denna ändring, som kunde anses vara sakligt motiverad särskilt för invaliditetsfallen. De nuvarande reglerna medförde, att relativt höga sjukpenningar utginge till oavlönade eller lågt avlönade lärlingar och till elever vid anstalter för yrkesutbildning. Rektorer vid sådana anstalter hade vid flera tillfällen vänt sig mot att sjukpenning utgivits till elever. Flertalet skadefall vore så lindriga, att de i allmänhet inte torde medföra något egentligt avbräck i utbildningen. Att göra sjukpenningrätten och sjukpenningens storlek beroende av att skadan faktiskt medförde ett avsevärt avbräck i utbildningen vore av praktiska skäl inte möjligt. En godtagbar lösning syntes vara, att den årliga arbetsförtjänsten under utbildningstiden alltid beräknades under hänsynstagande till vilken inkomst den skadade vid resp. åldrar kunde påräkna av förvärvsarbete, om han inte ägnade sig åt utbildningen. Härvid krävdes emellertid en särskild anordning, förslagsvis 28 dagars karenstid, beträffande elever vid anstalter för yrkesutbildning. Den föreslagna bestämmelsen, att arbetsförtjänsten inte skulle få uppräknas över 3 600 kr. när arbetsförmågan vore nedsatt med mindre än $\frac{1}{4}$, avstyrktes. Mot detta förslag kunde invändas att mycket stora skillnader skulle kunna uppkomma mellan ersättningar vid t. ex. 20 och 25 % invaliditet; vilken invaliditetsgrad som vore den riktiga kunde emellanåt vara svårt att bedöma. Möjligheterna till anpassning och tillvänjning borde beaktas vid invaliditetsbedömningen men inte få inverka vid fastställandet av den årliga arbetsförtjänsten.

Försäkringsrådet uttalar, att de föreslagna lagbestämmelserna väl passade för de arbetstagare, som senast vid 25 års ålder uppnått full lön i sitt yrke. Däremot reglerade de inte förhållandet för dem som först efter nämnda ålder uppnådde slutlön eller som vid denna ålder på grund av långvarig utbildning ännu inte erhöle lön över huvud taget. Det vore ej

riktigt att för dem som underginge långvarig yrkesutbildning utan lön eller med låg lön den årliga arbetsförtjänsten under utbildningstiden skulle beräknas efter den inkomst, som den skadade antagligen hade kunnat påräkna om han ägnade sig åt förvärvsarbete i stället för att fortsätta utbildningen. Den skadade måste då bli överkompenserad. Då de av kommittén föreslagna övriga reglerna om den årliga arbetsförtjänsten inte vore tillämpliga, måste prövning ske enligt den föreslagna bestämmelsen om skälighetsprövning i speciella fall, ehuru kommittén inte tänkt sig detta. Regeln om skälighetsprövning borde då ändras så, att den årliga arbetsförtjänsten för samma skada kunde beräknas till olika belopp under olika perioder. Skulle denna bestämmelse inte tillämpas i hithörande fall, borde dessa regleras genom en särskild bestämmelse.

Jämväl *riksförsäkringsanstalten* drager i detta sammanhang fram den föreslagna regeln om skälighetsprövning och understryker, att vidsträckt utrymme måste finnas för en dylik prövning, så att rimlig hänsyn alltid kunde tagas till omständigheter av olika slag.

Den av kommittén föreslagna särbestämmelsen om att vid beräkning av efterlevandelivränta efter invalid ersättning på grund av tidigare kroppsskada i vissa fall skall likställas med arbetsinkomst avstyrkes av fyra *reservanter inom försäkringsrådet*, vilka framhåller bl. a. att invaliditetslivränta mången gång utgår med betydligt högre belopp än som motsvarar den förlorade arbetsförtjänsten samt att anledning saknas att ge ersättning av ifrågavarande slag en särställning framför andra inkomster utöver arbetsinkomst, t. ex. pension som änka förlorar genom makens död. Även *riksförsäkringsanstalten* avstyrker ifrågavarande bestämmelse. Enligt anstalten skulle i de flesta dödsfallsärenden, där den föreslagna regeln bleve tillämplig, någon inkomstminskning på grund av den tidigare skadan sannolikt inte kunna påvisas, varför uppräknings av den årliga arbetsförtjänsten i dessa fall vore oberättigad. Sådan uppräknings torde enligt anstaltens mening i själva verket vara befogad endast i ett ringa antal fall. I fall som här avsåges borde skälighetsprövning tillämpas.

Förslaget beträffande fastställandet av den årliga arbetsförtjänsten vid silikos och vissa andra yrkessjukdomar tillstyrkes av *riksförsäkringsanstalten* samt *Socialförsäkringsbolagens förening*. Föreningen påpekar dock, att bestämmelsen kan få till följd att ett intresse uppkommer för den sjuke att gå kvar i farligt arbete längre än vad som vore önskvärt med hänsyn till risken för förvärrande av sjukdomen. Även *försäkringsrådet* godtager förslaget men framhåller dels att en tredje tidpunkt, till vilken inkomstberäkningen kunde knytas, vore tänkbar, nämligen det tillfälle då den försäkrade avbryter ett icke farligt arbete till vilket han — kanske för flera år sedan — övergått från farligt arbete, och dels att

9 — *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 60.*

liknande situation som vid ifrågavarande sjukdomar kan föreligga även vid olycksfallsskador (t. ex. sideros) samt vid försämring av skador.

Landsorganisationen har tagit upp frågan om ytterligare ett undantag från regeln att inkomstförhållandena vid skadans inträffande skall vara avgörande. Organisationen föreslår nämligen, att en bestämmelse meddelas om att vid *recidiv* ersättningen skall beräknas efter förtjänstförhållandena vid tiden för recidivet, och inte såsom hittills efter inkomsten vid tiden för primärolycksfallet. Praxis hade på denna punkt ofta lett till mycket stötande resultat.

Socialförsäkringsutredningens förslag.

Utredningen har tagit ställning till hithörande frågor endast såvitt avser den årliga arbetsförtjänstens maximum och spørsmålet om indexreglering.

Utredningen förordar att *maximumbeloppet* höjes till 15 000 kr. Till motivering härför åberopas storleken av det lägsta belopp, vid vilket enligt utredningens förslag den högsta sjukpenningen utgår — 14 000 kr. — och bredden av det sista slutna sjukpenningintervallet (14 000 — 12 000 = 2 000 kr.).

En *automatisk reglering* av *maximum* avstyrkes av utredningen, som härom anför:

Utredningens förslag i fråga om botten i det högsta sjukpenningintervallet samt maximum för den årliga arbetsförtjänsten vid livränta innebär mer än en fördubbling av nu gällande belopp. Arbetsinkomsten hos det stora flertalet arbetstagare ligger betydligt under de föreslagna gränobeloppen. Med hänsyn härtill är en regel om automatisk anpassning av nämnda belopp väsentligt mycket mindre påkallad, än om gränsen sattes vid exempelvis 10 000 kr. Härtill kommer att frågan om en automatisk indexreglering av nämnda *maximumbelopp* inte synes böra ses isolerad utan böra bedömas i samband med frågan om *index*tillägg å fastställda ersättningar. I detta sammanhang må nämnas, att riksförsäkringsanstalten den 14 mars 1952 erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att pröva, huruvida ej olika kategorier, som uppbär ersättning i anledning av yrkesskada, i en eller annan form bör beredas kompensation för stegrade levnadskostnader. Utredningen förordar, att bestämmelser om automatisk ändring av ifrågavarande gränobelopp inte intages i yrkesskadeförsäkringslagen.

Yttrandena över socialförsäkringsutredningens förslag.

Förslaget att höja *maximumbeloppet* av den årliga arbetsförtjänsten till 15 000 kr. lämnas allmänt utan erinran. Beträffande frågan om en *automatisk reglering* i detta hänseende torde i flertalet yttranden ha ansetts att detta spørsmål, av skäl som utredningen anför, kommit i ett sådant förändrat läge, att särskilt yttrande över utredningens förslag i denna del ej synt påkallat.

Departementschefen.

Den nuvarande lagstiftningen på detta område bygger på inkomstbortfallsprincipen, i det att såväl sjukpenning som livränta fastställas i förhållande till den skadades arbetsförtjänst. Genom den beslutade omläggningen av den allmänna obligatoriska sjukförsäkringen har berörda princip accepterats även för denna försäkrings del. Då sjukförsäkringen skall övertaga regleringen även av alla de kortvarigare olycksfallen och vidare sjukförsäkringens sjukpenningsskala principiellt skall tillämpas även inom den nya yrkesskadeförsäkringen, kan man fråga sig om det är motiverat att ha särskilda regler om arbetsförtjänstens bestämmande inom yrkesskadeförsäkringen och om man inte kunde låta sjukförsäkringen besluta rörande inplacering i sjukpenningklass utan vidare bli avgörande även för ersättningsarna från yrkesskadeförsäkringen. Socialförsäkringsutredningen har inte närmare behandlat denna fråga, men av utredningens betänkande framgår, att utredningen räknat med att särskilda regler i detta hänseende, d. v. s. om arbetsförtjänstens beräkning, skall finnas inom yrkesskadeförsäkringen. Jag är av samma uppfattning. Inom sjukförsäkringen är det nämligen — om bortses från den lägsta sjukpenningklassen — endast årsinkomsten av tjänst som medräknas vid fastställandet av den sjukpenningklass medlemmen obligatoriskt skall tillhöra. Inkomsten av annat förvärvsarbete, t. ex. i eget jordbruk eller i egen verkstad, har inom sjukförsäkringen betydelse — förutom för själva tillhörigheten till sjukpenningförsäkringen — endast för frågan om vilken tilläggssjukpenning vederbörande högst får frivilligt tillförsäkra sig. Inom yrkesskadeförsäkringen däremot får den skadade sedan gammalt tillgodoräkna sig även inkomst av arbete i egen rörelse. Att slopa särbestämmelser inom yrkesskadeförsäkringen skulle alltså innebära en väsentlig försämring av denna försäkring för dem som har inkomst av såväl lönearbete som egen rörelse. Härtill kommer att det inom yrkesskadeförsäkringen inte sällan blir fråga om livsvariga ersättningar eller dödsfallsersättningar, varför för denna försäkrings del föreligger ett behov av specialbestämmelser för vissa grupper av befolkningen, bl. a. minderåriga och sådana som skadas under yrkesutbildning.

Inom den nuvarande olycksfallsförsäkringen fastställas den skadades årliga arbetsförtjänst i allmänhet med hänsyn till hans faktiska arbetsinkomstförhållanden under ett år, räknat tillbaka från olycksfallsdagen. Socialvårdskommittén har föreslagit, att den försäkrades årliga arbetsförtjänst i princip skall beräknas med utgångspunkt från hans inkomstförhållanden vid tiden för skadefallet. Enligt den av kommittén föreslagna huvudregeln skall arbetsförtjänsten anses utgöra det belopp, vartill vederbörandes arbetsförtjänst vid tiden för olycksfallet uppgår för år räknat. Enligt en kompletterande regel skall man vid beräkning av inkomst av arbete, som är tillfälligt eller bedrivs endast under vissa tider av året, taga hänsyn till den försäkrades sysselsättning och arbetsförtjänst under

ett år, räknat tillbaka från olycksfallet, och till lönenivån vid tiden för olycksfallet. I förhållande till vad nu gäller innebär förslaget framför allt den ändringen, att hänsyn skall tagas till löneändringar, som under det senaste året inträffat till följd av ändringar i kollektivavtal m. m.

Jag ansluter mig principiellt till kommitténs ståndpunkt i detta hänseende. Den tanke, som uppbär kommitténs förslag, synes mig emellertid bäst kunna komma till uttryck genom en huvudregel av innehåll, att såsom den försäkrades årliga arbetsförtjänst skall anses det belopp, vartill hans inkomst av förvärvsarbete, utan hänsyn till övergående sjukdom, tillfälligt övertidsarbete eller annan särskild omständighet, vid tiden för skadans inträffande kan antagas uppgå för år räknat.

Såvitt angår de stadigvarande anställda vållar en dylik regel om hänsynstagande till lönenivån vid olyckstillfället inga svårigheter. När det gäller att för en skadad, som haft en tillfällig anställning, uppskatta det belopp, vartill hans årsinkomst av förvärvsarbete kan antagas uppgå vid tiden för olycksfallet, bör man i första hand söka hämta ledning i vederbörandes sysselsättning och arbetsförtjänst under de sista tolv månaderna före olycksfallet. Har förhållandena under den tiden varit onormala, bör man ta hänsyn även till förhållandena under åren närmast förut. Även antaganden — grundade på omständigheterna vid tidpunkten för olycksfallet — rörande vad den skadade skulle ha sysslat med, om olycksfallet inte hade inträffat, kan vara av betydelse för avgörandet av hans inkomstsituation vid olyckstillfället. Därest under det sista året inom den verksamhet, där den skadade haft sin sysselsättning, lönenivån höjts, bör en uppräknig ske av det belopp vartill man eljest skulle ha kommit. Av praktiska hänsyn torde skälighetsbedömning i större eller mindre utsträckning inte kunna undgås; och de belopp, inför vilka man anser sig böra stanna, kan naturligen inte alltid göra anspråk på att uppfylla kravet om absolut riktighet.

Mot de nuvarande reglerna om den utsträckning, vari hänsyn skall tagas till inkomst av bisysslor, har rests en enligt min mening berättigad kritik. Om den skadade — förutom att han har fullt arbete i en huvudsysselsättning — innehar en bisyssla, medräknas inkomsten av denna i vissa fall men inte i andra. Sålunda medräknas den, om bisysslan är stadigvarande, t. ex. återkommande övertidsarbete, och sker för samme arbetsgivares räkning. Inkomsten medräknas däremot inte när bisysslan hänför sig till en annan arbetsgivare. Socialvårdskommittén har föreslagit att inkomst från bisyssla i princip skall medräknas. En viss begränsning anses dock böra ske, nämligen på det sättet att vid sammanräkning av inkomster från sysselsättningar av olika slag den sammanlagda inkomsten under varje månad ej skall upptas till högre belopp än som motsvarar inkomsten av arbete under 230 timmar i den sysselsättning, från vilken den högsta inkomsten härflyter. Under remissbehandlingen har förslaget

att inkomst från bisyssla i princip skall medräknas allmänt gillats, och jag ansluter mig till detsamma. Dock bör man — såsom framgår av den av mig förordade huvudregeln — bortse från inkomst av helt tillfällig bisyssla. I några remissyttranden har man vänt sig mot den av kommittén föreslagna begränsningen genom 230-timmarsregeln. Denna regel synes vara administrativt synnerligen besvärlig och jag anser den därför icke böra lagfästas.

Jag har intet att erinra mot att i lagen införes den från SFL (8 §) hämtade bestämmelsen att inkomst av förvärvsarbete för egen räkning ej får beräknas högre än som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning. Detsamma gäller bestämmelsen att inkomst av naturaförmaner skall uppskattas efter de regler, som tillämpas vid taxering till kommunal inkomstskatt.

Kommitténs förslag att likställa hushållsarbete i hemmet med förvärvsarbete för egen räkning, om hushållsarbetet utgör en väsentlig del av den försäkrades arbete, har i en del remissyttranden blivit föremål för invändningar av såväl principiell som praktisk natur. Skall man emellertid — och härom synes meningsskiljaktighet ej råda — medräkna förvärvsarbete för egen räkning, synes man böra taga hänsyn även till hushållsarbete. Meningen med yrkesskadeförsäkringen är ju att — bortsett från viss reduktion genom utformning av sjukpenningsskalan etc. — ersätta den förlust som uppkommer genom olycksfallet. Denna förlust representeras inte endast av utebliven löneinkomst utan även av hinder i utförandet av arbete för egen räkning såväl i en rörelse som i hushållet. För övrigt innebär kommitténs förslag huvudsakligen endast ett lagfästande av nu rådande praxis. Jag biträder därför förslaget att medräkna hushållsarbete för egen räkning vid fastställandet av den årliga arbetsförtjänsten. Av praktiska skäl synes man dock enligt min mening böra göra viss begränsning, ty eljest skulle det i varje skadefall bli nödvändigt med en utredning om i vad mån den skadade utförde hushållsarbete för egen och familjens räkning. En fullt rimlig avgränsning synes ske, om man efter vad som provas skäligt likställer hushållsarbete i hemmet med förvärvsarbete för egen räkning endast i den mån den försäkrade på grund av hushållsarbetet hindrats att utföra förvärvsarbete i full utsträckning. Härigenom uteslutes alltså från stadgandets tillämpning alla de som är heltidsanställda eller eljest är heltidssysselsatta utom hemmet.

Kommittén har föreslagit en särskild regel om skälighetsprövning i speciella fall av innehåll, att därest övergående sjukdom, tillfälligt övertidsarbete eller annat särskilt förhållande skulle inverka avsevärt vid arbetsförtjänstens beräkning enligt de övriga reglerna, arbetsförtjänsten i stället skall bestämmas till belopp, som med hänsyn till omständigheterna finnes skäligt. Det av kommittén härvid avsedda syftet har jag ansett böra tillgodoses genom den av mig förut förordade huvud-

regeln, enligt vilken vid uppskattningen av den skadades årsinkomst av förvärvsarbete hänsyn inte skall tagas till övergående sjukdom, tillfälligt övertidsarbete eller annan särskild omständighet.

Det kan enligt min mening inte anses tillfredsställande att fastställa en livsvarig ersättning eller en dödsfallsersättning efter inkomstförhållandena vid olyckstillfället, om den skadade då, på grund av *m i n d e r å r i g h e t* eller *i c k e a v s l u t a d y r k e s u t b i l d n i n g*, ej hade full lön i yrket eller kanske inte hade någon lön alls. I viss mån har man sökt råda bot härför genom de förut återgivna reglerna om skälighetsprövning i yrkesutbildningsfallen och om uppräknig av arbetsförtjänsten för skadade som ej fyllt 21 år. Socialvårdskommittén har föreslagit, att de nuvarande reglerna angående lärlingar och underåriga ersättes av en bestämmelse att ersättningarna i åldrarna 18—20 år, 21—24 år och från fyllda 25 år skall beräknas efter den arbetsinkomst, som den skadade skäligen kan antagas påräkna vid respektive 18, 21 och 25 års ålder. Efterlevandelivränta skall enligt förslaget utgå efter nämnda tjugufemårsinkomst. Den föreslagna uppräkningsmetoden har allmänt gillats under remissbehandlingen och jag godtager densamma. Kommitténs förslag att uppräknig inte skall ske utöver visst belopp — 3 600 kr. — när arbetsförmågan är nedsatt med mindre än $\frac{1}{4}$, kan jag emellertid inte ansluta mig till. De av riksförsäkringsanstalten framförda invändningarna mot förslaget på denna punkt synes mig väga alltför tungt.

Under remissbehandlingen har även framhållits, att de i detta hänseende föreslagna bestämmelserna ej reglerade förhållandet för dem som först efter 25 års ålder uppnådde slutlön eller som vid denna ålder på grund av exempelvis långvarig utbildning ännu inte erhöle lön över huvud taget. Socialvårdskommittén har tänkt sig, att den årliga arbetsförtjänsten under utbildningstiden skall beräknas med utgångspunkt från den inkomst, som den skadade antagligen kunnat påräkna, om han ägnat sig åt förvärvsarbete i stället för att fortsätta utbildningen. Häremot har vid remissbehandlingen invänts, att en sådan regel skulle leda till överkompensation, särskilt då det gällde korttidsskador. Emellertid är att märka att yrkesskadeförsäkringen är avsedd endast för de mera långvariga skadefallen och beträffande dessa synes invändningen ej böra tillmätas avgörande betydelse. Enligt min mening bör man lösa denna fråga genom en bestämmelse av innehåll att, om den skadade undergår yrkesutbildning, den årliga arbetsförtjänsten ej får bestämmas till lägre belopp än det, vartill hans inkomst av förvärvsarbete vid de tidpunkter, som enligt övriga regler skall vara avgörande, skäligen kan antagas ha uppgått, om han då ägnat sig åt förvärvsarbete i stället för åt utbildningen.

Därest en person, som på grund av tidigare yrkesskada uppbär livränta, omkommer genom ny yrkesskada, förlorar familjen såväl livräntan som den avlidnes arbetsförtjänst. För fall att livräntan var hög men arbetsför-

tjänsten låg, blir kompensationen för denna förlust ringa, om — såsom enligt nuvarande regler — efterlevandelivräntan efter invaliden bestämmes enbart efter arbetsförtjänsten. Socialvårdskommittén har föreslagit, att vid bestämmande av efterlevandeersättning skall såsom inkomst av förvärvsarbete anses även ersättning, som den avlidne i anledning av tidigare skada åtnjöt enligt yrkesskadeförsäkringslagen eller annan författning eller på grund av Konungens förordnande. Jag delar emellertid den i riksförsäkringsanstaltens remissyttrande framförda meningen, att en uppräknig i enlighet med förslaget endast i ett ringa antal fall kan anses befogad. För flertalet fall torde man ej kunna påvisa någon inkomstminskning på grund av den tidigare skadan. När det gäller stor inkomstminskning och hög livränta, synes det mig emellertid fullt rimligt att göra viss uppräknig av den faktiska arbetsinkomsten. Förslaget synes därför böra uppmjukas så att uppräknig skall ske, endast i den mån så finnes skäligt. Med invalidlivränta bör likställas pension eller annan ersättning i anledning av tidigare skada.

Regeln att för sjukdomar, som ej förorsakats av olycksfall, dagen för sjukdomens yppande jämställas med olycksfallsdagen kan vid tillämpning av huvudregeln angående den årliga arbetsförtjänstens beräkning någon gång leda till ett mindre tillfredsställande resultat. Framför allt vid silikos och en del andra yrkessjukdomar kan det förekomma, att lång tid förflyter mellan det att sjukdomen yppas och ersättningsrätten aktualiseras genom nedsättning av arbetsförmågan. Jag ansluter mig till kommitténs under remissbehandlingen praktiskt taget enhälligt godtagna förslag att om i hithörande fall det farliga arbetet avbrytes först avsevärd tid efter sjukdomens yppande, den årliga arbetsförtjänsten vid bestämmande av ersättning för tid efter arbetsavbrottet inte får beräknas till lägre belopp än som skulle ha fastställts om sjukdomen yppats vid tiden för arbetsavbrottet. Denna regel bör gälla i fråga om alla skador, som uppkommit genom långvarig skadlig inverkan.

Enligt nu gällande bestämmelser utgår sjukpenning och livränta för ett olycksfall i princip efter samma årliga arbetsförtjänst, oberoende av huruvida det är fråga om ersättning en kort tid efter olycksfallet eller om en livsvarig livränta eller om ett recidiv efter lång tid. Om exempelvis en person skadas i sin ungdom, då han ännu uppbär låg lön, och han sedan — efter flera års besvärsfritt intervall, då han har väsentligt högre lön — får ett recidiv, synes det ej tillfredsställande, att han vid recidivet får ersättning endast efter arbetsförtjänsten vid olyckstillfället. Under remissbehandlingen av kommitténs förslag har uttalats önskemål om en särskild bestämmelse att vid recidiv ersättningen skall beräknas efter förtjänstförhållandena vid tiden för recidivet. Detta önskemål torde emellertid till väsentlig del bli tillgodosett, därest det av mig här förut förordade förslaget

om uppräknig av ersättningarna vid 18, 21 och 25 års ålder genomföres. För ett speciellt fall blir frågan ytterligare reglerad genom den förutnämnda specialregeln vid silikos och vissa andra yrkessjukdomar. Jag vill vidare erinra om att jag i propositionen nr 178/1953 uttalat, att vid inplacering i sjukpenningklass inom yrkesskadeförsäkringen årsinkomsten borde bestämmas enligt reglerna för denna försäkring, i den mån vederbörande därigenom skulle placeras i en högre sjukpenningklass än den han tillhörde i sjukkassan. Detta mitt uttalande avsåg att förhindra att sjukpenningen genom övergången från sjukförsäkringen till yrkesskadeförsäkringen vid samordningstidens slut skulle utgå efter en lägre sjukpenningklass än förut. En bestämmelse härom kan lämpligen utformas så, att därav följer, att sjukpenningen från yrkesskadeförsäkringen aldrig får utgå efter lägre sjukpenningklass än den, i vilken den skadade för samma tid är placerad av den allmänna sjukkassan. Skulle trots vad nu anförts likväl visa sig att behov föreligger av ytterligare regler avseende recidiv, torde frågan få upptagas till förnyat övervägande.

Frågorna om *maximi- och minimibelopp* för den årliga arbetsförtjänstens beräkning kommer jag att närmare behandla i samband med frågan om regler för invaliditetsersättningarna. Jag vill emellertid redan här förutskicka att jag anser *maximibeloppet* böra fastställas till 15 000 kr. och *minimibeloppet* till 1 200 kr.

Vad slutligen beträffar socialvårdskommitténs förslag om *automatisk indexreglering* av *maximibeloppet* och av sjukpenningsskalan topp vill jag anföra följande. Genom beslut den 14 mars 1952 uppdrogs åt riksförsäkringsanstalten att utreda, huruvida icke kompensation för stegrade levnadskostnader i en eller annan form borde beredas olika kategorier, som uppbure ersättning i anledning av yrkesskada. På grundval av ett förslag från anstalten förelades genom proposition nr 25 riksdagen våren 1953 förslag till provisoriska förbättringar av de ersättningstillägg, som utgår av statsmedel enligt förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. Sedan propositionen antagits av riksdagen, har förordning i ämnet utfärdats den 22 maj 1953 (nr 251). Sistnämnda dag har riksförsäkringsanstalten anbefallts att fullfölja ifrågavarande utredningsarbete. Först då riksförsäkringsanstalten slutfört utredningsuppdraget är det möjligt att taga ståndpunkt till förslaget om automatisk indexreglering inom yrkesskadeförsäkringen. Därest *maximibeloppet* höjes till 15 000 kr. synes för övrigt i nuvarande läge något behov av en sådan reglering knappast föreligga.

Bedömningen av arbetsförmågans nedsättning.

Gällande bestämmelser.

Enligt 8 § OL skall vid bedömandet, i vad mån viss kroppsskada åstadkommit nedsättning av arbetsförmågan, hänsyn tagas ej blott till skadans

beskaffenhet och inverkan på den skadades förmåga att försörja sig genom arbete utan även till skadans inflytande på de särskilda färdigheter, som må vara erforderliga för drivande av den skadades yrke, samt till den skadades ålder och kön. Om den skadade vid olycksfallet var behäftad med kroppsskada eller lyte, skall hänsyn tagas även härtill.

Bestämmelsen avser såväl sjukpenning som livränta.

I tillämpningen har s. k. i n v a l i d i t e t s t a b e l l e r, upptagande de vanligen förekommande invaliditetsgraderna vid olika slags skador — framför allt amputationsskador och skador medförande stelhet i led — erhållit en mycket stor betydelse som rättesnöre för bedömningen. Tabellerna utgör en stomme, vars invaliditetsgrader är direkt tillämpliga i vissa typiska fall och i övrigt kan tjäna till ledning vid bedömningen. Ömhet, smärttillstånd o. d. kan ge anledning till att invaliditetsgraden höjes.

Vissa avvikelser från normalsatserna göres med hänsyn till den skadades yrke. En fotskada betyder i allmänhet mindre för arbetsförmågan hos en kontorist än hos en grovarbetare. Hänsyn till yrket tages särskilt beträffande ögonskador, som drabbat arbetstagare med sådan sysselsättning, i vilken synförmågan är av större betydelse än eljest, t. ex. chaufförer och vissa grupper av sjömän.

Avvikelser från tabellsatserna på grund av den skadades ålder torde ej förekomma. Den skadades kön torde inte inverka på invaliditetsbedömningen annat än som följer av att hänsyn skall tagas till yrket.

Varje skada regleras för sig, men förhandenvaron av tidigare skada eller lyte medför ej sällan, att invaliditetsgraden bestämmes högre än eljest. Om en person, som förut är blind på ena ögat — invaliditet i regel 20 % — genom det aktuella olycksfallet fått synförmågan på det friska ögat nedsatt till 0,4 — i vanliga fall ej 10 % invaliditet — utgör den sammanlagda invaliditeten 40 %, och brukar invaliditetsgraden på grund av olycksfallet beräknas till 25 %. Den skadade anses nämligen ha förlorat $(\frac{40-20}{100-20} =) \frac{20}{80}$ av den före olycksfallet kvarstående arbetsförmågan. Enligt denna s. k. l i n j e b e r ä k n i n g anses, om synförmågan på det friska ögat gått helt förlorad genom olycksfallet, detta ha medfört 100 % invaliditet.

Karakteristiskt för tillämpningen av 8 § OL är, att avseende främst fästes vid den fysiska invaliditeten och endast i tämligen ringa mån vid skadans faktiska betydelse i det särskilda fallet för den skadades förvärvsförmåga, den ekonomiska invaliditeten. Detta gäller dock inte generellt. Följdverkningarna av en del skador — t. ex. psykiska störningar efter huvudskador — är av sådan art att de inte låter inränga sig under tabellernas system av precisa procentsatser. I dessa fall måste invaliditetsbedömningen i högre grad än eljest göras beroende av den skadades individuella förhållanden. Enär invaliditetstillståndet ofta undergår betydande förändringar, är det vanligt, att invaliditetsgraden fastställs för begränsad tid och därefter omprövas en eller flera gånger.

En redogörelse för praxis och vissa uppkomna ändringsförslag m. m. lämnas å s. 257—264 i yrkesskadebetänkandet.

I detta sammanhang må nämnas, att 1950 års militärsättningsförordning — som äger tillämpning å skadefall under militärtjänstgöring i fredstid och som i fråga om invaliditetsbedömningen har samma huvudregler som OL — innehåller ett specialstadgande, som saknar motsvarighet i OL och som avser det fall, att den skadade undergår yrkesutbildning. Om denna utbildning är ägnad att och med hänsyn till skadans beskaffenhet, utbildningens omfattning och omständigheterna i övrigt huvudsakligen kan anses syfta till att väsentligt minska skadans inverkan på hans förmåga att framdeles bereda sig arbetsinkomst, skall vid bedömningen av arbetsförmågans nedsättning under utbildningstiden beaktas i vad mån utbildningen medför hinder för den skadade att utföra förvärvsarbete; och vid bedömningen av arbetsförmågans nedsättning efter utbildningens slut får, om utbildningen kan antagas ha varaktigt minskat skadans inverkan på arbetsförmågan, skälig hänsyn tagas därtill.

Här må även erinras om de särskilda ersättningar, som riksförsäkringsanstalten enligt av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter har att utge av statsmedel till arbetare, som på grund av silikos (stendammlunga) blivit oförmögna till arbete eller övergått till annan sysselsättning och därigenom lidit inkomstminskning. Dessa ersättningar utgår med högst 700 kr. om året. Dock gäller den maximeringsregeln, att ersättningen ej får utges med så högt belopp, att den sjukes totala inkomst (arbetsförtjänst + ev. livränta + silikosersättningen) kommer att överstiga maximibeloppet för livränta enligt OL, 6 600 kr. för år. Genom beslut år 1952 bestämde statsmakterna, att den sjukes arbetsförtjänst vid beräkningen av hans totala inkomst skulle reduceras med 25 %. Och i år har bestämts, att de silikoskadade, som uppbar tillfällig ersättning för första halvåret 1952, fortsättningsvis under en övergångstid får tillgodonjuta samma förmån.

Att anordningen med dessa särskilda tillägg infördes — såsom ett provisorium i avbidan på revisionen av OL — berodde främst därpå, att ersättningsberättigande invaliditet enligt praxis inte ansetts föreligga i fall, när begynnande silikosförändringar konstaterats men arbetaren varit fri från egentliga sjukdomssymtom.

Socialvårdskommitténs förslag.

Att invaliditetstabellerna fått så stor betydelse som rättensnöre för bedömningen är enligt kommittén inte att betrakta som en nödvändig följd av de nuvarande bestämmelserna i OL. Däri föreskrevs nämligen inte att större hänsyn skulle tagas till den fysiska än till den ekonomiska invaliditeten. Den främsta anledningen till att bedömningen faktiskt vore starkt beroende av invaliditetstabellerna vore i stället, att

påtagliga skiljaktigheter beträffande skadornas faktiska betydelse inte vore så vanliga som man ofta föreställde sig.

Enligt kommitténs mening borde i princip största möjliga rättvisa uppnås, om ersättningen i varje särskilt fall fastställdes periodvis på grundval av en undersökning i vad mån den skadades arbetsinkomst understeg vad han skulle ha förtjänat, om skadan inte hade inträffat. Sådana undersökningar skulle emellertid bli behäftade med mycket betydande osäkerhetsmoment. Från psykologiska synpunkter vore det vida lämpligare, att ersättningens storlek bleve definitivt bestämd, så snart invaliditetstillståndet kunde anses varaktigt. Det vore därför ofrånkomligt att invaliditetsersättningen baserades på en uppskattning av skadans framtida betydelse för den skadades förvärvsförmåga. Man bleve då — i synnerhet som flertalet invaliditetsfall vore av tämligen lindrig beskaffenhet och flertalet skadade vore kroppsarbetare — hänvisad till att vanligen röra sig med standardtal för invaliditetsgraderna. Tabeller i en eller annan form vore behövlige för att ge stadga åt praxis. Vad som kunde diskuteras vore dels om de nu använda normalsatserna vore rätt avvägda och dels om praxis blivit alltför bunden av tabellerna.

Kommittén finner det uppenbart, att tabellernas utformning liksom hittills bör vara en tillämpnings- och icke en lagstiftningsfråga. I fråga om standardsatsernas avvägning framhåller kommittén, att man på sak-kunnigt håll, i vart fall inom försäkringsinrättningarna, rätt allmänt torde anse, att småskadorna i stort sett överkompenserades, under det att svårare skador i åtskilliga fall underkompenserades, särskilt under den första tiden av invaliditetstillståndet. De nuvarande tabellerna hade sitt ursprung i den praxis, som tillämpats vid bestämmandet av ersättningar enligt 1901 års olycksfallsersättningslag. Väsentliga ändringar i tabellerna hade emellertid vid några tillfällen beslutats av försäkringsrådet på grundval av vunna erfarenheter om olika skadors faktiska betydelse, och en ny revision av tabellerna torde vara aktuell i anledning av vissa verkställda utredningar. Det förhållandet att åtskilliga standardsatser varit i bruk under lång tid borde enligt kommitténs mening inte utgöra hinder för de ändringar i praxis, som befunnes sakligt motiverade.

Kommittén anser det emellertid mycket angeläget, att möjligheterna till en mindre tabellbunden bedömning noga överväges i samband med en revision av tabellerna. Hur reglerna om avvikelser från normalsatserna borde utformas kunde inte bedömas utan att man undersökte hur reglerna skulle ha verkat i ett tämligen stort antal konkreta fall. Riktlinjer för avvikelserna borde i sinom tid uppställas av försäkringsrådet.

Invaliditetsbedömningen måste enligt kommitténs mening alltfört väsentligen regleras i rättspraxis. Kommittén anser det emellertid erforderligt att vissa ändringar göres i de nu gällande lagbestämmelserna.

Härom anföres.

Huvudregeln är nu att hänsyn skall tagas icke blott till skadans beskaffenhet och inverkan på den skadades förmåga i allmänhet att försörja sig genom arbete, utan också till skadans inflytande på de särskilda färdigheter, som för drivande av den skadades yrke må vara erforderliga. Det förstnämnda ledet innehåller visserligen en hänvisning till skadans beskaffenhet (den »fysiska» invaliditeten) men får, läst i sitt sammanhang, anses syfta på den allmänna »ekonomiska» invaliditeten (skadans antagna betydelse för den skadades förmåga i allmänhet att bereda sig arbetsinkomst). Kommittén föreslår att detta led ändras till skadans beskaffenhet och inverkan på den skadades förmåga i allmänhet att bereda sig inkomst av förvärvsarbete. Denna formulering ger uttryck för, att ersättningarna syfta till att kompensera även bortfall av inkomst utöver det för den skadades försörjning nödvändiga beloppet. Det andra ledet i bestämmelsen skall enligt kommitténs förslag omformuleras till att avse skadans inverkan på den skadades förmåga att bedriva sitt yrke. Speciell betydelse i detta hänseende bör tilläggas skadan icke blott då den i särskild grad inverkar på vissa färdigheter, utan även då den — såsom fallet kan vara beträffande silikos m. m. — visserligen icke inverkar på den skadades förmåga att fullgöra de i yrket förekommande arbetsuppgifterna men ändock giver anledning till att han — av profylaktiska skäl — får lämna sitt kvalificerade yrkesarbete.

Den skadades ålder och kön samt tidigare skada eller lyte torde icke böra uppräknas bland de faktorer, som skola inverka på bedömningen. De ha nämligen betydelse endast indirekt.

I enlighet med vad sålunda anförts har kommittén i sitt förslag upptagit en bestämmelse, enligt vilken man vid bedömandet i vad mån skada åstadkommit nedsättning av arbetsförmågan skall taga hänsyn till skadans beskaffenhet och inverkan ej blott på den skadades förmåga i allmänhet att bereda sig inkomst av arbete utan även på hans förmåga att bedriva sitt yrke.

Enligt kommitténs förslag skall även i fortsättningen de allmänna reglerna angående bedömningen av arbetsförmågens nedsättning tillämpas ej blott beträffande livränta utan även i fråga om sjukpenning. Kommittén uttalar emellertid, att man vid bestämmande av sjukpenningarna, som i regel utginge endast för en kort tid efter skadefallet, inte i samma grad som vid bestämmande av invaliditetsersättning kunde räkna med övergång till annan sysselsättning. Vid sjukpennings bestämmande finge man följaktligen i regel främst taga hänsyn till skadans inverkan på den skadades förmåga att fullgöra sitt tidigare arbete.

Att invalidernas tillvänjningssvårigheter hör till de omständigheter, som bör beaktas vid bedömningen, behöver enligt kommitténs mening inte angivas särskilt i lagtexten. Kommittén föreslår, att det skall få ankomma på rättspraxis att avgöra om och i vilken utsträckning en anordning med särskilda, schematiskt bestämda tillvänjningsersättningar bör träda i stället för den avvägning av livräntorna, som kan åstadkommas genom beräkning av olika invaliditetsgrader för tillvänjningstiden och

efterföljande tid. Då det emellertid kunde visa sig lämpligt att tillvänjningsersättning i vissa fall utbetalades i form av ett särskilt tillägg till livräntan, föreslår kommittén, att försäkringsrådet skall äga rätt att meddela föreskrifter beträffande utbetalningen av dylika ersättningar.

I fråga om hänsynstagande till yrkesutbildning föreslår kommittén bestämmelser av samma innehåll som i 1950 års militärsättningsförordning.

Kommittén finner det rimligt, att en arbetstagare, hos vilken silikos yppats och som inte kan placeras i en sysselsättning, som ger honom lika goda inkomstmöjligheter som förut, inom yrkesskadeförsäkringens ram erhåller vederlag för inkomstminskningen, om denna är någorlunda betydlig. Att ersättning utgaves för nedsatt arbetsförmåga, trots att skadan inte medförde några som helst manifesta sjukdomssymtom, vore inte något för olycksfallsförsäkringen främmande. Livränta hade sålunda ansetts kunna utgå t. ex. i det fall, att skadan orsakat en bestående eksem-disposition, som medförde att arbetstagaren borde avhålla sig från vissa sysselsättningar. Om en tidigt upptäckt silikos ansåges böra medföra övergång till annat arbete — vilket inte alltid vore fallet — borde denna begränsning av arbetarens sysselsättningsmöjligheter betraktas som en följd av det förhållandet, att fortsatt dammexposition innebure större risk för den som fått en sjukdomsprocess i gång än för helt friska arbetare. En nedsättning av vederbörandes arbetsförmåga borde då anses föreligga.

Enligt kommitténs mening är de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om invaliditetsbedömningen tillräckliga för att ersättning skall kunna i skäligen omfattning medges i de avsedda silikosfallen. De närmare reglerna för bedömningen finge bli en tillämpningsfråga. Skäligen hänsyn borde liksom i andra fall tagas till omständigheterna i det särskilda fallet. Enär anpassningsproblemet ofta trädde i förgrunden, torde en anordning med tillvänjningslivräntor kunna få speciell betydelse vid silikos. Att bestämma varaktiga ersättningar i direkt relation till den faktiska inkomstminskningen torde vara lika olämpligt i silikosfallen som i andra fall.

I den mån beträffande andra sjukdomar skulle föreligga likartade förhållanden som beträffande silikos bör enligt kommittén bedömningen ske på samma sätt som föreslagits för silikosfallen.

Kommittén behandlar vidare frågan om den inverkan, som en tidigare skada bör ha på invaliditetsbedömningen, samt anför härom.

Vid tillämpningen av OL och YL skall varje skada regleras för sig. Huruvida det sammanlagda livräntebeloppet till en person, som ådragit sig två livränteberättigande skador, blir av samma storlek som om de båda skadorna uppkommit på en gång, beror på huru arbetsförtjänsten förändrats efter den första skadan. Som villkor för livränterätt gäller beträffande varje särskild skada, att den medför minst 10 % invaliditet. Visserligen hör förhandenvaron av tidigare skada till de omständigheter,

som beaktas vid invaliditetsbedömningen, men det kan mycket väl inträffa, att någon ådrager sig flera skador utan att bli berättigad till livränta, ehuru den sammanlagda invaliditeten överstiger 10 %. Så kan exempelvis bli fallet när en för handskador utsatt arbetare får flera smärre amputationsskador på fingrarna eller när en för ögonskador utsatt arbetare får ett flertal skador, som var för sig medföra endast ringa synnedsättning men tillsammans en avsevärd invaliditet. Vid den år 1950 företagna omregleringen av vissa ersättningar enligt 1909 och 1927 års militärsättningsförordningar m. m. efter en enhetlig skala föreskrevs det, att om den skadade vore behäftad med två eller flera i författningen avsedda skador, vilka samtidigt medförde rätt till sjukpenning eller livränta, ersättning för skadorna skulle utgå gemensamt såsom för en skada (6 § SFS 1950: 262). Därav följer, att ersättningsbeloppet för flera var för sig ersättningsberättigande skador blir av samma storlek som om skadorna hade inträffat samtidigt, men en skada med lägre invaliditetsgrad än 10 % blir icke medräknad.

Kommittén framhåller, att hithörande frågor inom yrkesskadeförsäkringen kompliceras därav, att ersättningarna bestämmas i förhållande till den beräknade årliga arbetsförtjänsten. En tämligen tillfredsställande lösning erhöles, om en sammanräkning av skador finge ske på det sättet, att en skada med lägre invaliditetsgrad än 10 % medräknades därest fråga sedermera uppkomme om livränta på grund av en senare skada. Kommittén föreslår, att så skall ske och att dylik sammanräkning skall äga rum även när den tidigare skadan omfattas av annan författning på den sociala olycksfallsförsäkringens område eller av vissa likartade föreskrifter. Försäkringsinrättningarna föreslås skola äga träffa överenskommelse om viss fördelning av den merkostnad, som föranledes av sammanräkningen.

Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag.

Socialvårdskommitténs förslag till ändrade regler för invaliditetsbedömningen tillstyrkes eller lämnas i huvudsak utan erinran i det stora flertalet av yttrandena.

På skilda håll uttalas tillfredsställelse över att förslaget avser att åstadkomma en förskjutning av praxis i riktning mot en mindre tabellbunden bedömning och ett större hänsynstagande till den ekonomiska invaliditeten. Uttalanden av denna innebörd förekommer bl. a. i de yttranden, som avgivits av *riksförsäkringsanstalten*, *Landsorganisationen* och *Tjänstemännens centralorganisation*.

Landsorganisationen framhåller emellertid, att den föreslagna huvudregeln — d. v. s. att hänsyn skall tagas till skadans beskaffenhet och inverkan ej blott på den skadades förmåga att i allmänhet bereda sig inkomst av arbete utan även på hans förmåga att bedriva sitt yrke — inte tillräckligt tillgodoser syftet att vidga utrymmet för hänsynstagande till den faktiska invaliditeten. Det borde uttryckligen fastslås, att hänsyn också skulle tagas till den faktiska förtjänstminskning, som den skadade tillskyndats. Vidare

borde i lagtexten eller åtminstone i motiveringen komma till uttryck, att avseende skulle fästas vid behandlingsläkarens och arbetsledningens om-döme; att så skedde i större utsträckning än hittills vore en given konsekvens av den ökade betydelse för invaliditetsbedömningen, som avsåges skola tilläggas den faktiska invaliditeten.

Socialförsäkringsbolagens förening förklarar sig dela kommitténs uppfattning, att tabeller i en eller annan form är behöfliga även i fortsättningen för att ge stadga åt praxis. Föreningen framhåller, att praxis under senare år i ej ringa grad liberaliserats såtillvida, att hänsyn numera i mycket större utsträckning än tidigare tillmätes de subjektiva symptomen, vilka ofta intager en mera framträdande plats vid svårare skador. Man kunde konstatera, att medan vid svårare skador praxis numera i större utsträckning anslöte sig till den faktiska invaliditeten, beträffande småskador alltjämt stor oöverensstämmelse förelåge mellan tillämpade invaliditetssatser och faktisk invaliditet. Föreningen ville därför särskilt understryka vikten av kommitténs uttalande, att det förhållandet, att åtskilliga standardsatser varit i bruk under lång tid, inte borde utgöra hinder för de ändringar i praxis, som befundes vara sakligt motiverade.

Enligt *försäkringsrådets* mening skulle ett huvudsakligt hänsynstagande till yrket innebära en avvägning av sådana svårbestämbara och variabla faktorer som exempelvis fluktuationer på arbetsmarknaden, den skadades arbetsvilja, hans levnadsförhållanden och civilstånd, bundenhet till viss ort genom fastighetsinnehav samt tillgång inom bostadsorten till arbete inom yrket. På grund härav kunde yrket endast i mera pregnant fall vara av avgörande betydelse vid gradbestämningen, medan sådant hänsynstagande i flertalet fall allenast i relativt begränsad utsträckning kunde göras i höjande eller sänkande riktning. Försäkringsrådet påpekar vidare, att kommitténs förslag icke innehåller någon motsvarighet till det nuvarande stadgandet att hänsyn även skall tagas till kroppsskada eller lyte, varmed den skadade var behäftad vid olycksfallet. Då detta stadgande utgjorde stöd för den s. k. linjeberäkningen borde det inflyta i den nya lagen. Samma åsikt uttalas av *riksförsäkringsanstalten*.

Med anledning av kommitténs uttalande angående bedömningen vid sjukpenning har *arbetsmarknadsstyrelsen* i sitt yttrande tagit upp frågan om sambandet med arbetslöshetsförsäkringen. Styrelsen anför härom.

På grund av den praxis, som utbildats inom de erkända arbetslöshetskassorna, anses kassamedlem vara arbetsför i arbetslöshetsförsäkringsförordningens mening, när hans arbetsförmåga uppgår till minst 50 %. Skadade, som äro medlemmar av erkänd arbetslöshetskassa och som enligt läkarutlåtande äro i besittning av minst 50 % arbetsförmåga, kunna sålunda samtidigt uppbära såväl sjukpenning enligt olycksfallsförsäkringslagen som understöd från erkänd arbetslöshetskassa i de fall, där arbetsförmedlingen icke har möjlighet att anvisa dem arbete. Detta har medförf,

att arbetslöshetskassorna fått vidkännas kostnader, som rätteligen borde ha burits av olycksfallsförsäkringen, enär man vid fastställandet av arbetsförmåga utgått mer från medicinsk-teoretisk ståndpunkt än från en verklighetsbetonad praktisk sådan.

Om socialvårdskommitténs uttalande kommer att tillämpas i praktiken, har man anledning vänta, att belastningen på arbetslöshetskassorna blir mindre. Arbetsmarknadsstyrelsen vill emellertid betona betydelsen av att sådan lagtext och motivering härtill eftersträvas, att en rättvis avvägning kommer till stånd mellan yrkesskade- och arbetslöshetsförsäkringarna. Genomföres detta, bör det vara möjligt att ersätta de nuvarande teoretiska bedömningsgrunderna vid fastställandet av en skadads arbetsförmåga med ett betraktelsesätt, som även tager hänsyn till de faktiskt föreliggande möjligheterna att bereda anställning åt personer med temporärt nedsatt arbetsförmåga.

Rörande förslaget om särskilda, schematiskt bestämda tillvänjningsersättningar anför *medicinalstyrelsen*.

Styrelsen finner riktigt, att man genom kortare tids understöd i samband med yrkesbyte stimulerar till övergång i annan verksamhet, då den skadades nuvarande sysselsättning och hälsotillstånd medföra överhängande risk för återfall. Styrelsen vill i detta sammanhang understryka vikten av förebyggande åtgärder i form av undersökning eller vägledning, under medverkan av yrkesmedicinsk expertis, i syfte att personer med fysiska eller psykiska svagheter eller sjukdomsanlag tilldelas sådana arbetsuppgifter, som kunna väntas så litet som möjligt inverka ogynnsamt. Härvid, liksom vid all annan bedömning av hithörande frågor ur medicinsk synpunkt, är den kvalificerade yrkesmedicinska utredningen till ovärderlig hjälp. För att bereda de läkare, som skola verkställa utredningarna, tillgång till nya metoder och andra förbättrade hjälpmedel torde den yrkesmedicinska forskningen i vårt land behöva kraftigt främjas.

Enligt *riksförsäkringsanstalten* bör de av kommittén åsyftade tillvänjningsersättningarna utgå i form av engångsbelopp.

I fråga om de föreslagna specialbestämmelserna för dem, som undergår yrkesutbildning, framhåller *arbetsmarknadsstyrelsen* vikten av att det rapporteringsförfarande, som nu äger rum mellan riks-försäkringsanstalten och styrelsen i fråga om militärskadade under omskolning, även sker beträffande civilskadade, i den mån dessa på grund av arbetsvårdande åtgärder beröres av förslaget.

Den av kommittén föreslagna huvudbestämmelsen rörande invaliditetsbedömningen möjliggör enligt *riksförsäkringsanstalten*, att skälig hänsyn tages till de inkomstminskningar, som arbetare, vilka ådragit sig silikos, vanligen får vidkännas, när de på grund av sjukdomen övergår till annat arbete.

Svenska gjutareförbundet ifrågasätter emellertid, om inte de föreslagna reglerna för invaliditetsbedömningen kommer att leda till att silikosskadade blir sämre ställda än de f. n. är. De nuvarande ur profylaktiska synpunkter medgivna ersättningarna av statsmedel borde därför bibehållas

och fastställas till belopp, som innebure kompensation för penningvärdets försämring sedan 1948, då ersättningarna fastställdes, eller också borde de silikosskadades förmånsställning anges i lagen. Uttalanden i samma riktning förekommer i de yttranden, som avgivits av *Svenska metallindustriarbetareförbundet* och *Svenska gruvindustriarbetareförbundet*. *Landsorganisationen* instämmer i vad fackförbunden anfört i denna fråga och säger sig ej ha blivit övertygad om att de föreslagna reglerna för invaliditetsbedömningen säkerställer en inkomstkompensation motsvarande de hittillsvarande särskilda ersättningarna till silikosskadade.

Enligt vad *Socialförsäkringsbolagens förening* uttalar borde ifrågavarande ersättning till silikosbehäftade få karaktären av anpassningsersättning. Givetvis skulle dock, sedan tiden för en eventuell anpassningslivränta utlöp, livränta utgå, om yrkessjukdomen vid denna tidpunkt medförde verklig nedsättning av hans arbetsförmåga med minst 10 %.

Beträffande frågan om sammanräkning av olika skador anför *riksförsäkringsanstalten*.

Den av kommittén föreslagna regeln skulle kunna leda till att större ersättning komme att utgå, när den tidigare skadan icke medför 10 % invaliditet, än när den medför 10 % eller högre invaliditet. Detta belyses av följande exempel, i vilket antages, att två personer, A. och B., ådragit sig fingerskador. A. har tillerkänts livränta, motsvarande 10 % invaliditet, men B., vars skada var av något mindre omfattning, har befunnits ej vara berättigad till livränta, enär invaliditeten understeg 10 %. Den årliga arbetsförtjänsten antages i båda fallen utgöra 2 400 kr., vid vilket förhållande A:s livränta utgör 160 kr. för år. Efter ett antal år, då deras årliga arbetsförtjänster stigit till 7 200 kr., drabbas såväl A. som B. ånyo av fingerskada, vilken, om den träffat en förut oskadad hand, motsvarar en invaliditet av 15 %. Med hänsyn till att A:s arbetsförmåga förut var nedsatt med 10 %, kommer den nya skadan för hans del att enligt den förut nämnda linjeberäkningsmetoden i regel anses motsvara 16 % invaliditet, berättigande till en årlig livränta av 768 kr. För båda skadorna uppbär alltså A. sammanlagt 928 kr. i livränta. B. däremot, vars tidigare skada antages motsvara ej fullt 10 % invaliditet, torde med den föreslagna regeln i allmänhet böra tillerkännas livränta, motsvarande en invaliditet å 25 %, berättigande till en årlig livränta av 1 200 kr.

Vidare får beaktas, att mycket stora praktiska svårigheter kunna möta vid en tillämpning av regeln i fråga. I första hand må framhållas, att de tidigare skadorna även utgöra sådana, som icke anmälts till någon försäkringsinrättning, varför tillförlitliga uppgifter angående de omständigheter, som äro avgörande för ersättningsrätten, bli synnerligen svåra, ej sällan omöjliga, att erhålla. Detsamma gäller om skador, som visserligen på sin tid blivit anmälda, men beträffande vilka så lång tid förflutit efter deras reglering, att vederbörliga handlingar i ärendet enligt gällande utgallringsbestämmelser blivit makulerade. Enär fortlöpande handlingar angående den tidigare skadans utveckling säkerligen ofta skulle saknas, bleve det många gånger svårt eller omöjligt att avgöra, om densamma efterlämnat någon bestående invaliditet; åldersförändringar och andra ovidkommande omständigheter kunna spela in.

På grund av vad sålunda anförts och då sådana fall, som berörts av kommittén, enligt vad riksförsäkringsanstalten uttalar är mycket sällsynta, avstyrker anstalten bestämt den föreslagna regeln.

Samma ståndpunkt intager en *reservant i försäkringsrådet*, vilken anser, att regeln praktiskt sett är tämligen betydelselös och att den många gånger inte skulle medföra åsyftat resultat men däremot orsaka avsevärt administrativt besvär.

Departementschefen.

Avgörande för storleken av utgående sjukpenning och livränta är ej blott hur hög vederbörandes årliga arbetsförtjänst är utan även den grad, i vilken hans arbetsförmåga blivit nedsatt till följd av skadan. Vid bedömandet av nedsättningen av arbetsförmågan skall enligt den nuvarande huvudregeln hänsyn tagas såväl till skadans beskaffenhet och inverkan på den skadades förmåga i allmänhet att försörja sig genom arbete som till skadans inflytande på de särskilda färdigheter, som må vara erforderliga för att driva den skadades yrke. Skadans beskaffenhet bedömes i praxis i övervägande grad efter vad som därom utsågs i läkarintyg, utlåtanden över röntgenundersökningar m. m. Man söker härvid i första hand bilda sig en uppfattning om i vad mån olycksfallet påverkat den skadades förmåga i allmänhet att utföra arbete. Viss hänsyn tages emellertid även till bl. a. den skadades yrke, något som — i både höjande och sänkande riktning — kan medföra avvikelser från eljest tillämpade invaliditetsgrader. Vid tveksamhet om vilken invaliditetsgrad, som motsvarar den medicinskt fastställbara skadan, beaktas även vederbörandes faktiska arbetsprestation och arbetsinkomst. I vissa fall, t. ex. vid skallskador, kan följderna efter olycksfallet medicinskt sett vara av så obestämd art, att den faktiska arbetsprestationen och arbetsinkomsten måste tillmätas avsevärt större betydelse än eljest.

I tillämpningen har s. k. *invaliditetstabeller* upptagande de vanligen förekommande invaliditetsgraderna vid olika slags skador — framför allt amputationsskador och skador medförande stelhet i led — erhållit stor betydelse som rättesnöre för bedömningen. I och för sig vore det kanske riktigast, om ersättningen i varje särskilt fall fastställdes periodvis på grundval av en undersökning i vad mån den skadades arbetsförtjänst understeg vad han skulle ha förtjänat, om skadan inte hade inträffat. Jag delar emellertid socialvårdskommitténs uppfattning att en sådan metod för invaliditetsbedömningen av praktiska och psykologiska skäl inte kan komma i fråga. Det torde vara ofrånkomligt, att invaliditetsersättningen baseras på en uppskattning av skadans framtida betydelse för den skadades förvärvsförmåga. Man torde vara hänvisad till att röra sig med vissa standardtal för invaliditetsgraderna; och tabeller i en eller annan form synes vara behövliga för att ge stadga åt praxis. Uppenbart är att tabellernas ut-

formning liksom hittills måste vara en tillämpnings- och inte en lagstiftningsfråga.

Kommittén har framhållit det angelägna i att möjligheterna till en mindre tabellbunden bedömning noga överväges. Under remissbehandlingen har också från skilda håll framhållits, att en förskjutning av praxis i riktning mot en mindre tabellbunden bedömning vore önskvärd. För egen del anser jag det synnerligen viktigt, att invaliditetsbedömningen inte inskränkes till att väsentligen bli ett fastställande efter tabell av den procent-sats, under vilken skadan anatomiskt sett är att hänföra. Erforderlig hänsyn måste tagas till de övriga faktorer, som för den skadade är ägnade att öka eller minska skadans inverkan på hans möjligheter att förskaffa sig arbetsinkomst.

Det torde ligga i sakens natur, att lagbestämmelserna om bedömningen av arbetsförmågans nedsättning endast kan innehålla allmänna riktlinjer, vilkas närmare utformning får överlämnas åt rättstillämpningen. Kommittén har föreslagit vissa ändringar av den förut återgivna nu gällande huvudregeln. Hänvisningen till den fysiska eller medicinska faktorn — skadans beskaffenhet — anses böra bibehållas. Däremot föreslås att den allmänna ekonomiska faktorn ändras till att avse »skadans inverkan på den skadades förmåga i allmänhet att bereda sig inkomst av arbete»; detta för att ge uttryck åt att ersättningarna syftar till att kompensera bortfall av inkomst utöver det för den skadades försörjning nödvändiga beloppet. Yrkesfaktorn föreslås betecknad »skadans inverkan på den skadades förmåga att bedriva sitt yrke». Kommittén framhåller, att speciell betydelse i detta hänseende bör tilläggas skadan ej blott då den i särskild grad inverkar på vissa färdigheter utan även då den — såsom fallet kan vara beträffande t. ex. silikos — visserligen ej inverkar på den skadades förmåga att fullgöra de i yrket förekommande arbetsuppgifterna men ändå ger anledning till att han av profylaktiska skäl får lämna sitt yrke.

De sålunda föreslagna ändringarna har tillstyrkts vid remissbehandlingen, och jag anser mig kunna förorda desamma. Emellertid har det framkommit yrkande om att det borde uttryckligen fastslås, att hänsyn också skall tagas till den faktiska förtjänstminskning, som den skadade tillskyndats. För egen del kan jag inte biträda detta yrkande. Vid bedömningen av arbetsförmågans nedsättning skall hänsyn tagas till ett flertal icke närmare angivna omständigheter, bland dem inkomstminskning. Att särskilt omnämna hänsyn till minskning i arbetsinkomst kan befaras leda till att ifrågavarande faktor får en allt för dominerande betydelse, vilket skulle vara till fördel för den oföretagsamme men till nackdel för den strävsamme och ambitiöse, som måhända genom särskilt uppbåd av reservkraft lyckats motverka den funktionsnedsättning, vilken eljest varit att vänta vid de av skadan orsakade anatomiska förändringarna. Jag vill för övrigt erinra om att verkställda utredningar angående förhållandet mellan

den faktiska inkomstminskningen och den fastställda invaliditetsgraden visar, att den faktiska invaliditeten i genomsnitt ligger långt under den beräknade.

Givetvis bör avseende fästas vid behandlingsläkarens och arbetsledningens omdöme. Att så sker i större utsträckning än hittills uppgivits vara fallet, är en konsekvens av den ökade betydelse för invaliditetsbedömningen, som enligt min mening bör tilläggas den faktiska invaliditeten. En viss försiktighet bör iakttagas såvitt gäller yrkesfaktorn. Såsom försäkringsrådet påpekat innebär nämligen ett huvudsakligt hänsynstagande till denna faktor en avvägning av sådana svårbestämbara och variabla faktorer som t. ex. fluktuationer på arbetsmarknaden, den skadades arbetsvilja, hans levnadsförhållanden och civilstånd, bundenhet till viss ort genom fastighetsinnehav samt tillgång inom bostadsorten till arbete inom yrket.

Enligt den nuvarande bestämmelsen skall vid bedömningen av arbetsförmågans nedsättning hänsyn tagas även till den skadades ålder och kön. Kommittén har föreslagit att dessa faktorer inte längre skall särskilt angivas, emedan de är av endast indirekt betydelse. Jag har ingen erinran mot förslaget på denna punkt.

Innan jag övergår till vissa specialfrågor på hithörande område, vill jag framhålla, att de allmänna reglerna angående bedömningen av arbetsförmågans nedsättning även i fortsättningen skall tillämpas ej blott beträffande livränta utan även när fråga är om sjukpenning. Vid bestämmande av sjukpenning vid kort tids sjukskrivning kan man dock inte i samma grad som när det gäller livränta räkna med övergång till annan sysselsättning, varför man i dessa fall vid sjukpenningens bestämmande i regel främst får taga hänsyn till skadans inverkan på den skadades förmåga att fullgöra sitt tidigare arbete. Härigenom torde också arbetsmarknadsstyrelsens önskemål om en rättvis avvägning mellan yrkesskade- och arbetslöshetsförsäkringarna kunna bli i allt väsentligt tillgodosedda.

Ett särskilt problem är i vad mån och hur man vid invaliditetsbedömningen skall taga hänsyn till invalidernas tillväjnings svårigheter. Härvidlag har framförts tanken om en särskild ersättningsform eller ett efter vissa bestämda regler utmätt tillägg till livränta under en tillväjningsstid. Enligt socialvårdskommitténs mening torde det få ankomma på rättspraxis att avgöra om och i vilken utsträckning en anordning med särskilda, schematiskt bestämda tillväjningsersättningar bör träda i stället för en beräkning av olika invaliditetsgrader för tillväjningsstiden och därefter. I vissa fall kunde det vara lämpligt att tillväjningsersättning utbetalades i form av ett särskilt tillägg till livräntan. Försäkringsrådet borde få rätt att meddela föreskrifter beträffande utbetalning av dylika ersättningar.

Tillväjningsfrågan bör naturligen beaktas vid invaliditetsbedömningen. Något särskilt stadgande härom synes ej erfordert. Jag är emellertid

inte beredd att på grundval av tillgängligt utredningsmaterial förorda bestämmelser, enligt vilka man skall använda just metoden med särskilda, schematiskt bestämda tillvänjningsersättningar, utan får det ankomma på rättstillämpningen att välja den lämpligaste metoden. Hinder bör ej föreligga för tillvänjningsersättningar i form av engångsbelopp.

Enligt de hittillsvarande grunderna för invaliditetsbedömningen sänkes den beräknade invaliditetsgraden inte av den anledningen, att skadans faktiska betydelse i det särskilda fallet minskas till följd av nyförvärvad yrkesutbildning. De här förut förordade allmänna bedömningsreglerna innebär ingen ändring i denna princip. Då planmässig omskolning av invalider på senare tid börjat bedrivas i betydande omfattning, har emellertid en ändring av bedömningsprinciperna på denna punkt blivit aktuell; och på förslag av socialvårdskommittén har i 1950 års militärsättningsförordning införts en särskild bestämmelse i detta hänseende. Enligt denna skall, om en skadad undergår yrkesutbildning och denna är ägnad att och huvudsakligen syftar till att minska den av skadan föranledda invaliditeten, vid bedömningen av arbetsförmågans nedsättning under utbildningstiden beaktas i vad mån utbildningen medför hinder att utföra förvärvsarbete. Om utbildningen kan antagas ha varaktigt minskat invaliditeten, skall vid bedömningen efter utbildningens slut skälig hänsyn tagas därtill. Vad nu sagts innebär, att i dessa fall livräntan under utbildningstiden kan förhöjas upp till 100 % för att efter utbildningen bli föremål för viss sänkning. Det synes lämpligt att en motsvarande bestämmelse införes i yrkesskadeförsäkringslagen. Jag förutsätter att ett nära samarbete i hithörande fall kommer att äga rum mellan försäkringsinrättningarna och arbetsmarknadsstyrelsen.

Yrkessjukdomen *silikos* — stendammlunga — har vållat särskilda problem för invaliditetsbedömningen. Den omständigheten, att sådan sjukdom konstaterats röntgenologiskt hos en person, behöver inte betyda, att han är sjuk i vanlig mening. Då sjukdomen befinner sig i första eller andra stadiet, är nämligen lungfunktionen i regel normal. Något effektivt botemedel mot sjukdomen är inte känt. Men fortskridandet kan avsevärt fördröjas, om sjukdomen upptäcker på ett tidigt stadium och vederbörande övergår till ett ofarligt arbete. Därest en arbetare på grund av röntgenologiskt konstaterad *silikos* lämnar sitt i allmänhet välbetalda *silikos*farliga arbete och övergår till sämre betalt arbete men han inte har några egentliga sjukdomssymtom, har ersättningsberättigande invaliditet enligt praxis ej ansetts föreligga. Främst med tanke på dessa fall infördes år 1948 — såsom ett provisorium i avbidan på revisionen av yrkesskadeförsäkringen — särskilda ersättningar av statsmedel. Enligt de regler härom, för vilka jag tidigare redogjort, kan utgå en särskild ersättning av högst 700 kr. om året.

Enligt socialvårdskommitténs mening bör en arbetstagare, hos vilken silikos yppats och som på grund därav övergår till ett annat sämre betalt arbete, inom försäkringens ram få ersättning för inkomstminskningen, om denna är någorlunda betydlig. Kommittén anser de föreslagna ändrade allmänna bestämmelserna om invaliditetsbedömningen vara tillräckliga för att ersättning skall kunna i skälig utsträckning medges i de här avsedda fallen.

Om en upptäckt silikos anses böra medföra övergång till annat arbete, föreligger en av sjukdomen orsakad begränsning av arbetarens sysselsättningsmöjligheter. I likhet med kommittén anser jag, att silikosen medfört en nedsättning av vederbörandes arbetsförmåga i den mening yrkesskadeförsäkringslagen avser. Till belysning av storleken av nedsättningen torde i första hand tjäna den föreliggande inkomstminskningen. Det har ifrågasatts, om inte med kommitténs förslag de silikosskadade skulle få en försämrad ställning, varför man borde bibehålla och till följd av penningvårdesförsämringen även höja de särskilda ersättningarna av statsmedel. Emellertid torde med hänsyn till de inkomstlägen, vari nya silikosfall — och det är endast de nya fallen som omfattas av yrkesskadeförsäkringslagen — kan förväntas befinna sig, även med en så låg invaliditetsgrad som 10 % livräntan regelmässigt betydligt överstiga de belopp, som kan utgå enligt nuvarande bestämmelser. Jag kan därför ansluta mig till kommitténs förslag att nya silikosfall skall regleras enligt dessa ändrade grunder. För äldre silikosfall torde man emellertid få behålla en särskild anordning. Frågan härom torde få upptagas i annat sammanhang.

Det system för tillvänjningsersättningar, som kan komma att tillämpas för yrkesskador i allmänhet, bör givetvis kunna begagnas även vid här avsedda silikosfall. Beaktas bör emellertid att silikos i allmänhet uppträder endast hos personer, som varit sysselsatta med det farliga arbetet under många år. Med hänsyn härtill kommer de aktuella silikosskadade att genomsnittligt befinna sig i högre åldrar än övriga yrkesskadade. Anpassnings- eller tillvänjningssvårigheterna kan därför vara större i dessa än i övriga fall.

Slutligen må i detta sammanhang behandlas frågan om betydelsen av tidigare skada eller lyte. Vid tillämpning av den nuvarande lagstiftningen regleras varje skada för sig. Huruvida det sammanlagda livräntebeloppet till en person, som vid olika tillfällen ådragit sig livränteberättigande skador, blir av samma storlek som om skadorna uppkommit på en gång, beror bl. a. på hur arbetsförtjänsten förändrats efter den första skadan. Även en annan omständighet inverkar emellertid. Enligt lagen skall, om den skadade vid olycksfallet var behäftad med kroppsskada eller lyte, hänsyn tagas härtill vid bedömningen av arbetsförmågans nedsättning. En redan vid det aktuella olycksfallet föreliggande invaliditet,

t. ex. på grund av en tidigare yrkesskada, kan föranleda större eller mindre ökning av den invaliditetsgrad, som eljest vanligen anses följa av den genom olycksfallet förorsakade skadan. Härvid tillämpas s. k. linjeberäkning, enligt vilken den av det nya olycksfallet föranledda invaliditeten anses utgöra så stor del av den före olycksfallet kvarstående arbetsförmågan, som motsvarar skillnaden mellan den totala och den tidigare invaliditeten. I detta hänseende har ej ifrågasatts någon ändring i sak.

Trots att man sålunda beaktar förhandenvaron av en tidigare skada, kan det förekomma, att någon ådrager sig flera yrkesskador utan att han blir berättigad till livränta, även om den sammanlagda invaliditeten skulle överstiga 10 %, som utgör minimigränsen för rätt till livränta. Så kan t. ex. bli fallet, när en för handskador utsatt arbetare får flera smärre amputationsskador på fingrarna eller när en för ögonskador utsatt arbetare får ett flertal skador, som var för sig medför endast ringa synnedsättning men tillsammans en avsevärd invaliditet. Enligt socialvårdskommittén skulle man få en tämligen tillfredsställande lösning av denna fråga, om sammanräkning av skador finge ske på det sättet, att en skada med lägre invaliditetsgrad än 10 % medräknades när det sedermera blev fråga om livränta på grund av en ny skada.

Kommitténs förslag på denna punkt har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen, men riksförsäkringsanstalten har ställt sig avvisande till detsamma. Med anledning av vad riksförsäkringsanstalten anfört må framhållas, att det i och för sig måste anses fullt rimligt, att en arbetstagare som — kanske hos samme arbetsgivare — ådragit sig flera yrkesskador, som visserligen inte var för sig nedsatt hans arbetsförmåga med 10 % men som tillsammans medfört minst sådan invaliditet, blir ersättningsberättigad. Det är visserligen sant, att den av socialvårdskommittén föreslagna regeln kan leda till större ersättning för fall att den tidigare skadan medfört lägre invaliditetsgrad än 10 % än om den föranlett större invaliditet. Detta torde dock ej bli händelsen annat än i sällsynta undantagsfall, och resultatet i dessa kan knappast anses stötande, då härför torde fordras att vederbörandes arbetsinkomst stigit avsevärt efter den förra skadans inträffande, vilket ofta ej inträffar förrän efter ett flerårigt tidsintervall under vilket den skadade ej uppburit någon ersättning. De av riksförsäkringsanstalten yppade farhågorna för att utredningssvårigheterna skulle bli synnerligen stora bör ej heller överdrivas. Tidigare mindre skador, som ej anmälts till försäkringsinrättningarna, torde som regel ej ha medfört någon nämnvärd invaliditet; och rent obetydliga tidigare skador torde mången gång på grund av inträdd tillvänjning inte heller inverka på den totala invaliditeten efter det sista olycksfallet. Jag anser emellertid, att man av praktiska skäl ej bör låta sammanräkningsregeln tillämpas på skador som ligger alltför långt tillbaka i tiden. Härvidlag synes gränsen böra dragas så, att man bortser från skada,

som inträffat å sådan tid att rätten till ersättning för skadan är preskriberad vid den nya lagens ikraftträdande. Vidare torde anledning saknas att låta sammanräkningsregeln avse andra tidigare skador än sådana som omfattas av yrkesskadeförsäkringslagen eller de genom denna avlösta olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagarna.

Ersättning vid invaliditet.

Gällande bestämmelser.

Huvudbestämmelserna angående ersättning vid invaliditet till följd av olycksfall i arbete återfinnes i 6 § OL. Tidigare stadgades här i första stycket 2 a) att om olycksfallet, efter upphörande av därav förorsakad sjukdom, medfört under längre eller kortare tid bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan, l i v r ä n t a skulle utges under tiden å ett årligt belopp, motsvarande vid förlust av arbetsförmågan $\frac{2}{3}$ av den skadades enligt lagens regler beräknade årliga arbetsförtjänst och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarade mot nedsättningen. Livränta utgick dock inte, där ej arbetsförmågan nedsatts med minst $\frac{1}{10}$. Vid förlust av arbetsförmågan fick livräntan, när den skadades tillstånd krävde särskild vård, med hänsyn härtill bestämmas till högre belopp, likväl ej överstigande beloppet av den årliga arbetsförtjänsten (s. k. h j ä l p l ö s h e t s l i v r ä n t a).

Genom en år 1948 vidtagen lagändring vilken endast avser olycksfall som inträffar efter utgången av det året, ändrades regeln att livräntans storlek skulle stå i direkt proportion till invaliditetsgraden. Enligt den nya lydelsen av 6 § (3 mom. 1 och 2 st.) gäller visserligen den förutvarande $\frac{2}{3}$ -regeln, men den som helt förlorat arbetsförmågan eller fått den nedsatt med minst $\frac{3}{10}$ erhåller en s. k. f ö r h ö j d l i v r ä n t a fr. o. m. månaden näst efter den, varunder han fyllt 18 år, t. o. m. den månad, varunder han fyller 67 år. Den förhöjda livräntan utgår med ett årligt belopp, som vid förlust av arbetsförmågan motsvarar $\frac{11}{12}$ av den skadades beräknade årliga arbetsförtjänst och vid nedsättning av arbetsförmågan ett mot graden av nedsättningen svarande belopp av arbetsförtjänsten, minskat med $\frac{1}{12}$ av denna. Den tidigare bestämmelsen om förhöjning av livräntan till s. k. hjälplös invalid ersattes med ett stadgande, enligt vilket ett med hänsyn till vårdbehovets omfattning bestämt särskilt v å r d b i d r a g om högst 1 800 kr. för år kan utgå till sådan invalid (3 mom. 3 st.).

Enligt de nya reglerna utgör årlivräntan vid en årlig arbetsförtjänst av 7 200 kr. (till vilket belopp maximum samtidigt höjdes) och en invaliditetsgrad av 100 % ($\frac{2 \cdot 7\,200}{3} =$) 4 800 kr. utan livränteförhöjning och ($\frac{11 \cdot 7\,200}{12} =$) 6 600 kr. med en sådan förhöjning; vid 50 % invaliditet

utgör motsvarande livräntebelopp ($\frac{2 \cdot 7\,200 \cdot 50}{3 \cdot 100} =$) 2 400 kr. och ($\frac{50 \cdot 7\,200}{100} - \frac{7\,200}{12} =$) 3 000 kronor; vid 10 % invaliditet utgör livräntebeloppet ($\frac{2 \cdot 7\,200 \cdot 10}{3 \cdot 100} =$) 480 kr.

Invaliditetsersättningen utgår i princip i form av löpande livränta. Enligt 6 § 3 mom. 4 st. OL kan emellertid försäkringsrådet på ansökan av den skadade besluta, att i stället för livränta eller del därav skall till den skadade utges ett engångsbelopp motsvarande högst livräntans eller livräntedelens kapitalvärde. Förutsättning för bifall till ansökningen är att »skäl därtill prövas föreligga».

Socialvårdskommitténs förslag.

Kommittén har — utan något särskilt uttalande — i sitt förslag med viss redaktionell jämkning upptagit de nuvarande bestämmelserna om livränta och förhöjd livränta.

Den förut berörda $\frac{11}{12}$ -regeln medför bl. a., att sjukpenningen blir lägre än de förhöjda livräntebeloppen för dag vid de högsta invaliditetsgraderna. Sålunda utgör enligt OL vid en årlig arbetsförtjänst av 7 200 kr. sjukpenningen 14 kr. utan och 15:50 kr. med familjetillägg, medan $\frac{1}{365}$ av årslivräntan vid 100 % är 18:08 kr. och vid 90 % 16:11 kr. På grund härav har socialvårdskommittén i sitt förslag upptagit en bestämmelse av innehåll att, där livränta motsvarande förlust av arbetsförmågan utgått, hel sjukpenning för tid omedelbart därefter, med undantag för tid då den skadade i anledning av skadan är intagen på sjukvårdsanstalt, skall utgöra lägst $\frac{1}{400}$ av sådan livräntas årsbelopp, vårdbidrag i förekommande fall oräknat. Kommittén erinrar härvidlag om att sjukpenningen är skattefri, under det att livräntan allt efter ersättningstagarens ålder beskattas till större eller mindre del, från 80 % för den som fyllt högst 35 år till 10 % för den som fyllt 87 år.

I fråga om engångsbelopp i stället för livränta föreslår kommittén den ändringen, att utbyte skall kunna ske även utan ansökan av den skadade. Föreligger inte ansökan, skall dock utbyte få beviljas endast om så finnes vara till synnerligt gagn för den skadade. Avsikten med ifrågavarande ändring är — enligt vad kommittén framhåller — att ersättning i form av engångsbelopp skall kunna utgå om skadans verkningar kompliceras av en klar »ränteneuros», d. v. s. när den periodiska ersättningen fixerar ogrundade föreställningar om skadans betydelse för arbetsförmågan. Ersättning i form av engångsbelopp i dylika fall hade tillrättas av läkare, och anordningar av detta slag hade sedan länge praktiserats på vissa håll utomlands.

Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag.

Vad kommittén föreslagit rörande livränta och förhöjd livränta har i regel ej föranlett några uttalanden i remissyttrandena.

Svea hovrätt framhåller dock, att med hänsyn till storleken av den allmänna ålderspensionen med därå utgående tillägg annat numera knappast syntes rimligt än att folkpension i angiven form skulle avdragas från sjukpenning eller livränta enligt yrkesskadeförsäkringslagen.

Pensionsstyrelsen ifrågasätter, om den överkompensation, som enligt förslaget i viss utsträckning förekommer vid beräkandet av livränta för åldringar, är motiverad. De flesta kroppsarbetare och åtskilliga andra arbetstagare torde, då de måste lämna sitt förvärvsarbete, antingen inte få någon pension alls från sin arbetsgivare eller också en pension, som rymmes inom folkpensioneringens avdragsfria inkomst. Styrelsen fortsätter.

Råkar emellertid en anställd ut för olycksfall i arbete, erhåller han livränta, som efter 67 års ålder kan utgöra $\frac{2}{3}$ av arbetsförtjänsten. Därutöver har han sin allmänna ålderspension. I och för sig finnes naturligtvis intet att säga om att de som drabbas av svåra olycksfall eller sjukdomar få det fördelaktigt ordnat ur ekonomisk synpunkt. Men det torde kunna ifrågasättas om det är lämpligt att genom en tvingande lagstiftning för vissa fall föreskriva långt större förmåner än som skulle ha utgått om ett olycksfall i arbete eller en yrkessjukdom ej kommit emellan.

Enligt pensionsstyrelsens mening bör livräntorna efter 67 års ålder ansluta sig till vad som utgår i företag eller institutioner med välordnad ålderspensionering. Eftersom vid sådan pensionering hänsyn torde tagas till förefintligheten av folkpension, skulle vid en sådan anordning indirekt vinnas en samordning med folkpensioneringen. Även avvägningen mellan invalidpensionerna och sjukbidragen å ena sidan och livräntorna från yrkesskadeförsäkringen å andra sidan borde beaktas. Det kunde enligt styrelsens mening knappast vara rimligt att ge en livränta om $\frac{11}{12}$ av arbetsförtjänsten, om vederbörande samtidigt vore berättigad till en ganska betydande invalidpension. Även vårdbidragen borde beaktas i detta sammanhang.

Förslaget i fråga om sjukpenning vid övergång från invaliditetstillstånd till sjukdomstillstånd har allmänt lämnats utan erinran.

I fråga om utgivande av engångsbelopp i stället för livränta föreslår *försäkringsrådet*, att utbyte skall kunna beviljas ej blott av »livränta eller del därav» utan även av »livränta för viss tid». *Försäkringsrådet* ifrågasätter vidare vid fall av utbyte av medicinska skäl oavsett ansökan av ersättningstagaren, om inte livräntan i sådant fall bör få utbytas endast i sin helhet. *Riksförsäkringsanstalten* är av samma mening; anstalten framhåller vidare att bestämmelsen måste tillämpas under iakttagande av storvarsamhet.

Socialförsäkringsbolagens förening avstyrker kommitténs förslag i detta hänseende. Föreningen åberopar bl. a., att ett invalidiserande tillstånd myc-

ket ofta vore föranlett av flera samverkande faktorer, vilkas inbördes andel i invaliditetstillståndet inte i detalj kunde klarläggas. Termen »räteneuros» innebure en i praktiken oanvändbar distinktion. De kapitalbelopp det här vore fråga om vore ofta så höga att en kapitalisering av livräntan vore olämplig.

Ändringsförslaget avstyrkes även av *Landsorganisationen*, som anser skäl inte finnas att medge livräntas utbyte mot engångsbelopp i annat fall än då livräntetagaren själv gjort ansökan härom.

Socialförsäkringsutredningens förslag.

I fråga om invaliditetsersättningarna från yrkesskadeförsäkringen gör utredningen följande uttalande.

Sjukpenningen är och förutsättes tills vidare förbli skattefri, men livräntan är och förutsättes förbli delvis skattepliktig. Detta förhållande gör att man kan godtaga, att sjukpenningens belopp är något mindre än livräntans. Men den skillnad, som enligt OL föreligger mellan dessa belopp, är större enligt FYL och blir än större enligt den av utredningen föreslagna sjukpenningskalan. Vid en arbetsinkomst av 15 000 kr. blir enligt förslaget hel sjukpenning 20 kr. ökad med eventuella barntillägg, medan livräntebeloppet per dag motsvarar kr. 37:67 och en fyrahundradedel av årslivräntan kr. 34:38. Vid en arbetsinkomst av 9 600 kr. blir motsvarande belopp respektive kr. 14:—, 24:11 och 22:— och vid en inkomst av 4 000 kr. respektive kr. 7:—, 10:05 och 9:17.

Samordningen påkallar en ändring av reglerna om invaliditetsersättningarna. Utredningen gör emellertid endast detta påpekande och framlägger inte något förslag till ändring på denna punkt, eftersom man synes bära mera allmänt ompröva dessa regler. En sådan omprövning ingår inte i utredningens uppdrag. Utredningen vill här endast tillägga, att det synes bära övervägas dels om den endast för högre invaliditetsgrader genomförda tolftedelsregeln är tillräckligt motiverad vid ett godkännande av socialvårdskommitténs förslag till ändrade grunder för invaliditetsbedömningen, dels om inte en närmare samordning mellan invaliditetslivräntorna och folkpensionerna bör och kan åstadkommas.

Yttrandena över socialförsäkringsutredningens förslag.

Vad socialförsäkringsutredningen uttalat har under remissbehandlingen i regel inte föranlett något yttrande.

Försäkringsrådet har emellertid framhållit, att den allmänna omprövningen av reglerna om invaliditetsersättningarna borde ske, innan utredningens förslag gjordes till föremål för lagstiftning. Rådet ville betona vikten av att särskilt med hänsyn till den föreslagna samordningen livräntorna beskures. Livräntorna skulle eljest kunna uppgå till 13 000 å 14 000 kr. per år, vilket inte kunde anses lämpligt i en obligatorisk försäkring. Med hänsyn till vikten av att väg bereddes för fortsatt allmän samordning borde övervägas, att beträffande livräntorna bl. a. sänka kompensationsgraden och maximum för den årliga arbetsförtjänsten samt upp-

ställa högre minimivillkor för livränta med avseende på nedsättningen i arbetsförmågan.

Departementspromemoria i ärendet.

Med hänsyn till vad i ärendet förekommit har det syntts erforderligt att få hithörande spörsmål ytterligare belysta. För ändamålet har inom socialdepartementet upprättats en den 15 juni 1953 dagtecknad promemoria rörande invaliditetsersättning inom den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. Över denna promemoria har efter remiss yttranden avgivits av försäkringsrådet, riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, Socialförsäkringsbolagens förening, Folksam, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation.

I promemorian uttalas, att i rådande läge en närmare samordning med folkpensioneringen inte kan komma i fråga utan att det gäller att — med bibehållande av de nuvarande reglerna i stort — revidera livräntereglerne så, att den mera höggradiga disproportionen mellan sjukpenningbeloppet per dag och dagbeloppet vid 100 % livränta försvinner och vederbörlig hänsyn tages till folkpensioneringen.

I fråga om storleken av de maximioch minimibelopp för den årliga arbetsförtjänstens beräkning, som ligger till grund för bl. a. invaliditetsersättningarna, förordas höjning av nuvarande maximibelopp från 7 200 till 15 000 kr. och av nuvarande minimibelopp från 900 till 1 200 kr.

Som framgår av vad förut nämnts höjdes genom lagändring 1948 kompensationsgraden för livräntan till helinvaliditet i produktiva åldrar (18—67 år) från $\frac{2}{3}$ till $\frac{11}{12}$. Enligt vad som framhålles i promemorian synes det — då införande av familjetillägg till livräntan ej ifrågasättes — fullt motiverat att i princip bibehålla den nuvarande bruttokompensationsgraden. Detta gällde emellertid endast inkomster intill visst belopp. Vid högre inkomstlägen syntes nämligen en sjunkande kompensationsgrad vara motiverad. Skulle en kompensationsgrad av $\frac{11}{12}$ tillämpas vid en inkomst av 15 000 kr., bleve årslivräntan 13 750 kr., och en så hög livränta syntes knappast motiverad. Vidare skulle dagbeloppet av livräntan bli allt för stort i förhållande till sjukpenningen vid samma årliga arbetsförtjänst, och skillnaden skulle bli större än som kunde försvaras under hänvisning till bl. a., att förmånerna behandlades på olika sätt i skattehänseende, att barntillägg utginge endast å sjukpenningen och att livräntan i regel avsåge livsvarig eller i vart fall långvarig ersättning.

En praktisk metod att ernå en sjunkande kompensationsgrad vore enligt promemorian att låta årslivräntan utgöra $\frac{11}{12}$ av ett i förhållande till arbetsförtjänsten sjunkande ersättningsunderlag. Reduktionen föreslås ske genom en avtrappning på det sättet, att arbetsförtjänster upp till visst

belopp medräknades helt, arbetsförtjänster däröver och till viss gräns medräknades endast delvis och arbetsförtjänster över nämnda gräns ej alls medräknades. Enligt promemorian borde vid fastställande av ersättningsunderlaget belopp t. o. m. nuvarande maximum 7 200 kr. medräknas helt, den del av inkomsten som överstege 7 200 men ej 10 800 kr. medräknas till $\frac{3}{4}$, den del av inkomsten som överstege 10 800 men ej 15 000 kr. medräknas till $\frac{1}{2}$ och den del som överstege 15 000 kr. ej medräknas.

Ur en i promemorian intagen tabell må nämnas följande exempel på resultatet vid den föreslagna avtrappningsregeln.

Årlig arbetsförtjänst	Ersättningsunderlag	100 % livränta före 67 år	1/365 av beloppet i kol. 3	Sjukpenning (exkl. barn-tillägg)	Kol. 3 + invalidpension ¹
— 1 200	1 200	1 100	3: 01	3	2 817
2 400	2 400	2 200	6: 03	5	3 283
3 600	3 600	3 300	9: 04	7	3 650
4 800	4 800	4 400	12: 05	8	4 600
6 000	6 000	5 500	15: 07	10	5 700
7 200	7 200	6 600	18: 08	12	6 800
7 800	7 650	7 012: 50	19: 21	12	7 212: 50
8 400	8 100	7 425	20: 34	14	7 625
9 000	8 550	7 837: 50	21: 47	14	8 037: 50
9 600	9 000	8 250	22: 60	14	8 450
10 800	9 900	9 075	24: 86	16	9 275
12 000	10 500	9 625	26: 37	18	9 825
13 200	11 100	10 175	27: 88	18	10 375
15 000 —	12 000	11 000	30: 14	20	11 200

¹ Invalidpensionen har beräknats efter beloppet 1 750 kr., vilket utgör det nu utgående årsbeloppet till ensamstående utan bostadstillägg.

I promemorian behandlas även frågan om andra grunder för livräntans storlek i vissa åldrar. Som förut anförts tillämpas nu $\frac{11}{12}$ -regeln för ersättningen i vissa fall i åldrarna 18—67 år, medan $\frac{2}{3}$ kompensation tillämpas i övriga fall under nämnda åldersperiod samt alltid före och efter denna. Enligt promemorian borde 18-årsgränsen slopas, men man borde bibehålla ett system med lägre livränta för tid efter månads-skiftet efter det livräntetagaren fyllt 67 år. I sistnämnda ålder vore det normalt med sjunkande eller bortfallande arbetsinkomst, varjämte rätten till folkpensioneringens ålderspension inträdde. Efter diskussion av olika metoder för sänkningen vid 67-årsgränsen förordas i promemorian att livräntebeloppen efter nämnda åldersgräns generellt sänktes med visst bråktal t. ex. $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$. I promemorian har intagits en tabell, där reduktion med $\frac{1}{4}$ tillämpats. Ur denna tabell må återgivas följande.¹

Vad beträffar frågan om livränta vid mindre än 100 % invaliditet föreslås i promemorian, att den nuvarande undre gränsen för invaliditetsersättning — nedsättning av arbetsförmågan med minst $\frac{1}{10}$ — bibehålles oförändrad. Däremot anses böra övervägas, huruvida livräntan vid partiell invaliditet skulle vara proportionell mot den vid

¹ Se nästföljande sida.

Årlig arbetsförtjänst	100 % livränta före 67 år + invalidpension ¹	Ålderspension ¹ + 100 % livränta, räknat efter	
		nuvarande 2/3-regel	det i kol. 2 ingående beloppet minskat med 1/4
— 1 200	2 817	2 550	2 575
2 400	3 283	3 350	3 400
3 600	3 650	4 150	4 225
4 800	4 600	4 950	5 050
6 000	5 700	5 750	5 875
7 200	6 800	6 550	6 700
7 800	7 212: 50	(6 850)	7 009: 38
8 400	7 625	(7 150)	7 318: 75
9 000	8 037: 50	(7 450)	7 628: 13
9 600	8 450	(7 750)	7 937: 50
10 800	9 275	(8 350)	8 556: 25
12 000	9 825	(8 750)	8 968: 75
13 200	10 375	(9 150)	9 381: 25
15 000 —	11 200	(9 750)	10 000

¹ I båda fallen har räknats efter en åerspension av 1 750 kr. utan bostadstillägg.

helinvaliditet eller huruvida man borde ha ett system, som innebure att man genomgående icke ersatte viss del av den årliga arbetsförtjänsten eller med andra ord låte den skadade stå samma självrisk vid alla invaliditetsgrader. I fråga om de båda metoderna innehåller promemorian följande.

Den för skador före den 1 januari 1949 gällande $\frac{2}{3}$ -regeln innebär att livräntan vid partiell invaliditet är proportionell mot den vid helinvaliditet. Detta resulterar emellertid i att den icke kompenserade förlusten för helinvaliden utgör $\frac{1}{3}$ men för tioprocentinvaliden endast $\frac{1}{30}$ av hans årliga arbetsförtjänst. De för senare inträffande skador gällande reglerna är desamma, såvitt avser tid före 18- och efter 67-årsgränsen. Mellan dessa åldersgränser tillämpas självriskmetoden för invaliditetsgrader om minst 30 % men den proportionella metoden för lägre invaliditetsgrader, vilket innebär att den icke kompenserade förlusten för invalidgruppen 100—30 % utgör $\frac{1}{12}$ och för lägre invaliditetsgrader sjunker till $\frac{1}{30}$ av den årliga arbetsförtjänsten.

Enligt promemorian kan de gällande reglerna knappast anses fullt rationella. De för 1948 års lagändring åberopade motiven — den nyssnämnda skillnaden i fråga om den icke kompenserade förlusten samt det förhållandet att skadade med höggradig invaliditet ofta hade svårt att ekonomiskt utnyttja sin resterande arbetsförmåga, medan skadade med låg invaliditet ofta inte behövde vidkännas någon inkomstminskning — utgjorde enligt promemorian ett starkt stöd för att självriskmetoden tillämpades ej blott vid de högre invaliditetsgraderna utan genomgående. I promemorian anföres vidare.

Visserligen kan sägas att motivet att höggradigt invalida ofta har svårt att ekonomiskt utnyttja sin resterande arbetsförmåga under det att skadade med låg invaliditet ofta inte behöver vidkännas någon bestående inkomstminskning, skulle falla bort, om ändrade grunder för invaliditetsbedöm-

ningen infördes. I detta sammanhang må erinras om att verkställda utredningar angående förhållandet mellan den ekonomiska invaliditeten och den fastställda invaliditetsgraden visar att den ekonomiska invaliditeten i genomsnitt ligger långt under den beräknade. Följande siffror ur en i yrkesskadebetänkandet s. 261 redovisad utredning må nämnas. Ingen som helst ekonomisk invaliditet framkom för $\frac{3}{4}$ av fallen med 10—14 % beräknad invaliditet, nära $\frac{2}{3}$ av fallen med 15—18 % invaliditet, nära $\frac{1}{10}$ av fallen med 20—25 % invaliditet och åtskilliga fall med högre beräknad invaliditet. Men en så radikal sänkning av de tillämpade tabellsatserna, att ingen invaliditetsersättning skulle utgå i ifrågavarande fall utan ekonomisk invaliditet, torde av olika skäl inte kunna komma i fråga i nuvarande läge. Tillämpas emellertid vid alla invaliditetsgrader metoden med självrisk med t. ex. $\frac{1}{12}$ av ersättningsunderlaget, sänkes årsbeloppet framförallt vid 10 % invaliditet i en utsträckning, som förefaller vara motiverad med hänsyn till resultatet av verkställda utredningar angående den ekonomiska invaliditeten och som gör det möjligt att — såsom närmare utvecklas i ett följande avsnitt — vid låga invaliditetsgrader regelmässigt ge den skadade ett ordentligt engångsbelopp i stället för ett litet belopp per år för hela livet.

Som exempel på resultatet vid tillämpning av nuvarande regler resp. de förordade har i promemorian intagits följande tabell.

Ersättningsunderlag	10 % livr.		12 % livr.		15 % livr.		20 % livr.		25 % livr.	
	nuv.	förslaget	nuv.	förslaget	nuv.	förslaget	nuv.	förslaget	nuv.	förslaget
1 200	80	20	96	44	120	80	160	140	200	200
3 600	240	60	288	132	360	240	480	420	600	600
6 000	400	100	480	220	600	400	800	700	1 000	1 000
7 200	480	120	576	264	720	480	960	840	1 200	1 200
9 000	(600)	150	(720)	330	(900)	600	(1 200)	1 050	(1 500)	1 500
10 200	(680)	170	(816)	374	(1 020)	680	(1 360)	1 190	(1 700)	1 700
12 000	(800)	200	(960)	440	(1 200)	800	(1 600)	1 400	(2 000)	2 000

I promemorian ifrågasättes övergång till ett system med i det närmaste automatiskt utgivande av engångsbelopp i stället för livränta vid lägre invaliditetsgrader.

Härom anföres i huvudsak följande.

Enligt motsvarande danska, finska och norska lagar utges vid de lägre invaliditetsgraderna — i Danmark under 50, i Finland under 30 och i Norge under 20 (25 enligt en i vår framlagd proposition) % — automatiskt engångsbelopp, som i allmänhet är vida lägre än kapitalvärdet av motsvarande livsvariga livränta. I Norge utges i regel ett belopp motsvarande 3 års livränta vid samtliga de aktuella invaliditetsgraderna. I Danmark och Finland däremot är multiplikatorn vid högre invaliditetsgrader större än vid lägre invaliditetsgrader. Som exempel kan nämnas att i Danmark utgör engångsbeloppet vid högst 15 % invaliditet $7\frac{1}{2}$, vid 18 % $8\frac{1}{4}$ och vid 20 % $8\frac{1}{2}$ gånger årlivräntan; vid högre invaliditetsgrader stiger multiplikatorn efter delvis andra grunder. Och i Finland utgör beloppet vid 10—14 % invaliditet 30 % och vid 25—29 % invaliditet 150 % av livräntan vid 100 % invaliditet, allt för det fall att den skadade icke har anhöriga.

Enligt den officiella svenska statistiken över olycksfall i arbete utgör grovt räknat fallen med under 20 % invaliditet 55 % och fallen med under 30 % invaliditet 80 % av samtliga invaliditetsfall. Eftersom alltså de allra flesta livräntorna motsvarar låga invaliditetsgrader, torde en allmän kapitalisering efter enkla regler av livräntorna vid de låga invaliditetsgraderna innebära en betydande administrativ fördel både för försäkringsinrättning och ersättningstagare. En sådan kapitalisering innebär en fördel även i det hänseendet, att man vid en lagstiftning om indexreglering av livräntor enligt yrkesskadeförsäkringslagen behöver tänka endast på det begränsade antal livräntor, som alltjämt kommer att utgå.

Vid utgivande av invaliditetsersättningar enligt skadeståndsrättens regler torde vid låga invaliditetsgrader engångsbelopp vara det vanliga. Enahanda torde förhållandet vara, när det gäller den privata olycksfallsförsäkringen.

Även hänsyn till den ersättningsberättigade torde tala för en kapitalisering av smålivräntorna. Det torde av psykologiska skäl i regel vara bättre för den skadade att utfå även ett reducerat kapitalbelopp än att genom livränteutbetalningar och ibland anskaffande av nya invaliditetsintyg, få en ständig påminnelse om skadan.

De risker, som kan vara förenade med automatisk utbetalning av stora kapital, kan motivera en viss reduktion av engångsbeloppen. Även ett reducerat kapitalbelopp kan vara av väsentligt värde för den skadade t. ex. för användning till utbildning, till egnahemsbyggande, till en rörelse e. d. Med hänsyn till de inkomstgränser, som gäller för åtskilliga sociala förmåner, kan det vara förmånligare för den skadade att ha fått ut ett kapitalbelopp än att uppbära en årlig livränta.

Vid en automatisk kapitalisering av livräntorna vid de lägre invaliditetsgraderna enligt grannländernas system för reduktionen uppkommer behov av mer eller mindre invecklade regler med hänsyn till eventuella förbättringar eller försämringar i tillståndet.

Tillämpas ett system med engångsbelopp, som mer eller mindre kraftigt understiger kapitalvärdet av gällande livränta, kan man svårigen medge undantag från en regel om automatiskt kapitalbelopp. Undantag skulle dock kunna motiveras med att ersättningstagaren skulle föredraga en årligen utgående livränta. Vidare skulle kunna tänkas fall där det med hänsyn exempelvis till vederbörandes levnadssätt vore olämpligt att utge ett större kapital på en gång.

Om för livräntorna godkännes den i promemorian förordade tillämpningen av självriskmetoden även vid de lägsta invaliditetsgraderna, kan emellertid ifrågakomma ett annat kapitaliseringssystem, nämligen att utge *fulla* kapitalvärdet. Detta system torde vara enklare administrativt och lagtekniskt sett samt psykologiskt lämpligare. Vid en tillämpning av $\frac{11}{12}$ -regeln även för invaliditeter under 30 %, blir livräntorna progressiva vid stigande invaliditet, allt ifrån den lägsta invaliditetsgraden. Särskilda regler som i Danmark och Finland behöves därför inte för att få progressiva kapitalbelopp. Årsbeloppen av livränta vid de lägsta invaliditetsgraderna blir inte så höga, att kapitalisering utan reduktion skulle innebära avskräckande höga belopp. Vid det nu förordade systemet kan tillämpas samma beräkningsgrunder såväl för den automatiska kapitaliseringen vid låga invaliditetsgrader som för den efter närmare prövning beviljade kapitaliseringen vid högre invaliditetsgrader. Samma regler vid försämring av det av skadan föranledda tillståndet kan även gälla. Önskvärda undantag från den automatiska kapitaliseringen kan utan större komplikationer medges.

Av en i promemorian intagen tabell avseende beloppen vid några ersättningsunderlag och några invaliditetsgrader av årslivräntan (före 67 år) samt av det ungefärliga kapitalvärdet enligt nu gällande beräkningsgrunder för en 25-årig resp. en 40-årig man må här återges följande.

Ersättningsunderlag	Årslivränta	Kapitalbelopp för	
		25-åring	40-åring
10 %			
1 200	20	480	400
3 600	60	1 430	1 190
6 000	100	2 390	1 980
7 200	120	2 870	2 370
9 000	150	3 590	2 970
10 200	170	4 060	3 360
12 000	200	4 780	3 960
12 %			
1 200	44	1 050	870
3 600	132	3 160	2 610
6 000	220	5 260	4 350
7 200	264	6 310	5 220
9 000	330	7 890	6 530
10 200	374	8 940	7 400
12 000	440	10 520	8 700
15 %			
1 200	80	1 910	1 580
3 600	240	5 740	4 750
6 000	400	9 560	7 910
7 200	480	11 480	9 500
9 000	600	14 350	11 870
10 200	680	16 260	13 450
12 000	800	19 130	15 830
18 %			
1 200	116	2 770	2 300
3 600	348	8 320	6 890
6 000	580	13 870	11 480
7 200	696	16 640	13 780
9 000	870	20 800	17 220
10 200	986	23 580	19 510
12 000	1 160	27 740	22 960

Vid genomförande av en reform av detta slag bör enligt promemorian viss försiktighet iakttagas. Med hänsyn härtill anses den automatiska kapitaliseringen till en början böra begränsas till invaliditetsgrader förslagsvis understigande 20 %.

Automatisk kapitalisering borde enligt promemorian inte ske, om skäl föreläge däremot. Så borde anses vara fallet, om den skadade inte önskade kapitalisering. Ett annat fall vore att den skadade finge anses ur stånd att omhänderha pengarna, exempelvis på grund av alkoholism. Vidare att skadan sannolikt skulle försämrats så, att invaliditetsgraden komme att överstiga den för den automatiska kapitaliseringen gällande gränsen.

Man kan enligt promemorian tänka sig att låta den automatiska kapitaliseringen avse endast livränta, som kunde antagas bli livsvarig. Skäl anses emellertid föreligga att kapitalisera livränta efter låga invaliditetsgrader även då invaliditeten helt eller delvis vore övergående. Men försäkringsinrättningen borde då ha starka stöd för sitt antagande i fråga om det kommande förloppet. Så länge prognosen vore tveksam, torde kapitalisering inte böra ske.

Frågan om vem som skulle ha beslutanderätten i dessa ärenden anses i promemorian få anstå i avbidan på pågående utredning om yrkesskadeförsäkringens organisation.

Promemorian behandlar även frågan om storleken av sjukpenningen, då invaliditetstillstånd övergår i sjukdomstillstånd. Vid helinvaliditet och de högsta graderna av partiell invaliditet komme — vid bifall till de förutnämnda promemorieförslagen — livräntebeloppet per dag att i allmänhet överstiga sjukpenningens dagbelopp. I promemorian föreslås ett stadgande av innehåll att för tid, då livränta tillerkänts, sjukpenning (jänte i förekommande fall barntillägg och vårdbidrag) icke må utgå med lägre belopp än som per dag räknat motsvarar den tillerkända livräntan (vårdbidrag i förekommande fall inräknat). Om sjukpenning utginge i enlighet härmed och ersättningstagaren i anledning av skadan vore intagen på sjukhus, borde enligt promemorian sjukpenningen minskas på samma sätt som den vanliga sjukpenningen minskades till hempenning.

Yttrandena över departementspromemorian.

Promemorians utgångspunkt i fråga om samordning med folkpensioneringen har föranlett *pensionsstyrelsen* att uttala, att det inte bör ifrågakomma att i detta sammanhang ompröva folkpensioneringens regler. *Folksam* å sin sida beklagar, att det inte redan i nuvarande läge synes vara möjligt att utreda en närmare samordning mellan yrkesskadelivräntorna och folkpensioneringen.

Riksförsäkringsanstalten framhåller, att samordningsfrågan kan komma att aktualiseras vid genomförande av en sådan allmän pensionsförsäkring, varom utredning för närvarande påginge. Enligt anstaltens mening borde reformer inom yrkesskadeförsäkringen så långt lämpligen kunde ske inriktas på en kommande samordning med den allmänna invaliditetspensioneringen. Detta och vissa andra synpunkter talade för att återhållsamhet borde iakttagas vid avvägningen av yrkesskadeförsäkringens invaliditetsersättningar.

Enligt *försäkringsrådet* (majoriteten)¹ har i promemorian inte tillräckligt beaktats möjligheten av en fortsatt allmän samordning. *Svenska arbets-*

¹ Av rådets 12 ledamöter har 9 avgivit särskilda yttranden. Beträffande praktiskt taget alla de aktuella frågorna föreligger olika meningar.

givareföreningen, som också anser att erforderlig hänsyn inte tagits till samordningssträvandena, hemställer att problemkomplexet göres till föremål för förnyat övervägande.

Förslaget om höjning av maximi- och minimibeloppen i fråga om den årliga arbetsförtjänsten har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av en *minoritet inom försäkringsrådet* samt av *riksförsäkringsanstalten*, *Socialförsäkringsbolagens förening*, *Folksam*, *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Landsorganisationen* och *Tjänstemännens centralorganisation*.

I fråga om storleken av livräntan till helinvalider i produktiva åldrar har framkommit olika uppfattningar. Promemorieförslagets princip om en bruttokompensationsgrad om $\frac{11}{12}$ av ett genom avtrappning av den årliga arbetsförtjänsten framräknat ersättningsunderlag, varigenom bl. a. skulle erhållas en sjunkande kompensationsgrad vid stigande inkomstlägen, har godtagits av en *minoritet inom försäkringsrådet* samt av *riksförsäkringsanstalten*, *Socialförsäkringsbolagens förening*, *Folksam*, *Landsorganisationen* och *Tjänstemännens centralorganisation*. De särskilda avtrappningsreglerna har tillstyrkts av en *minoritet inom försäkringsrådet* samt av *Landsorganisationen*.

Enligt vad *Socialförsäkringsbolagens förening* anför bör med hänsyn till sjukpenningnivån avtrappningen göras betydligt kraftigare än den i promemorian föreslagna. *Riksförsäkringsanstaltens* ståndpunkt kan sammanfattas sålunda.

Enligt förslaget skulle skillnaderna mellan sjukpenning och livränta i mycket stor utsträckning bli större än som syntes skäligt med hänsyn till olikheterna i beskattningsavseende m. m. Detta jämte samordningssynpunkterna talade för att avtrappningsregeln ändrades så, att livräntorna vid högre arbetsförtjänster inte bleve så förmånliga som enligt förslaget. Maximibeloppet av livränta vid 100 % invaliditet borde inte bestämmas högre än till omkring 9 000 kr. Om man ville förhindra starkt framträdande skillnader mellan 100 % livränta och hel sjukpenning, måste avtrappningen sättas in vid en lägre inkomstgräns än 7 200 kr. Man kunde låta belopp mellan 4 200 och 5 400 kr. medräknas till $\frac{3}{4}$ och belopp mellan 5 400 och 15 000 kr. medräknas till $\frac{1}{2}$, varvid högsta ersättningsunderlaget bleve 9 900 kr. och maximilivräntan 9 075 kr. Anstalten ville emellertid inte bestämt påfordra att i förevarande sammanhang avtrappningen skulle sätta in vid lägre gräns än 7 200 kr. Vid en framtida samordning med en allmän pensionsförsäkring torde spørsmålet få upptagas till nytt bedömande. Nyssnämnda maximital belopp 9 900 och 9 075 kr. kunde man ernå genom att belopp mellan 7 200 och 10 200 kr. medräknades till $\frac{1}{2}$ och belopp mellan 10 200 och 15 000 kr. medräknades till $\frac{1}{4}$. I inkomstlägena mellan 7 200 och 15 000 kr. komme då maximilivräntan att variera från ca 91 till ca 60 % av arbetsförtjänsten mot från ca 91 till ca 73 % enligt promemorieförslaget.

Folksam förordar en avtrappning från sådan lägre inkomstgräns och med sådana reduktionstal, att livräntan principiellt inte kommer att överstiga sjukpenningen.

Svenska arbetsgivareföreningen avstyrker förslaget på denna punkt med i huvudsak följande motivering.

De skäl för högre livränta än sjukpenning, som framförts i promemorian, vore inte tillräckligt bärkraftiga. Svårigheterna med en lägre inkomstnivå vore lättare att bära, sedan en anpassning skett. Även om samordningen egentligen krävde, att årslivräntan borde utgöra 365 gånger sjukpenningen, önskade föreningen med hänsyn till den avsevärda försämring av livräntans belopp detta skulle medföra i jämförelse med vad som nu utginge inte påyrka ett så radikalt genomförande av samordningen. Så stora livräntebelopp som de i promemorian förordade skulle direkt omöjliggöra en fortsatt samordning. Det skulle vara synnerligen olämpligt att genom en obligatorisk, av arbetsgivarna helt bekostad socialförsäkring tillförsäkra invalider möjlighet till högre årsinkomst än som kan förvärfvas av många, som är produktivt verksamma. En avsevärd sänkning av de föreslagna livräntebeloppen vore nödvändig. Livräntebelopp överstigande 9 000 kr. för år borde i varje fall inte förekomma.

Försäkringsrådet (majoriteten) anser invaliditetsersättningar av den storlek, som föreslagits i promemorian, inte vara möjliga för ett fullföljande etappvis av samordningen mellan socialförsäkringsgrenarna. Man kunde enligt försäkringsrådet även ifrågasätta, om en obligatorisk försäkring borde ha invaliditetsersättningar av den föreslagna storleksordningen. Det syntes naturligt, att sjukpenningen (även frånsatt barntillägg) vore större än motsvarande livränta för dag räknat. Svårigheterna för den skadade vore nämligen som regel störst under den första tiden efter skadan. Den beskattningsrättsliga förmånsställning, som av särskilda skäl gällde för sjukpenning, syntes näppeligen kunna motivera förhöjning av livräntans dagbelopp i förhållande till sjukpenningen. Vid avvägande av livräntebeloppen genom jämförelse med sjukpenningen borde man bortse från barntilläggen. Enligt försäkringsrådets mening borde den antagna sjukpenningstabellen läggas till grund för bestämmande av livräntans storlek på sådant sätt, att livränta vid förlust av arbetsförmågan utgjorde 350 gånger beloppet av hel sjukpenning vid den intervall, inom vilken den skadades arbetsförtjänst fölle, och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarade mot nedsättningen. Olägenheten med att vid denna metod intervallsystem infördes även för livräntorna borde inte vara avgörande skäl mot den metoden. Ett bifall till försäkringsrådets förslag skulle medföra en i många fall väsentlig nedskärning av livräntornas storlek i förhållande till vad nu gällde. Exempelvis skulle sålunda i nya fall helinvaliden vid en arbetsförtjänst av 2 100 kr. erhålla 1 400 kr. mot nu 1 925 kr., vid en arbetsförtjänst av 4 600 kr. 2 800 kr. mot nu 4 217 kr. och vid en arbetsförtjänst av 7 200 kr. 4 200 kr. mot nu 6 600 kr.

Beträffande frågan om andra grunder för livräntans storlek i vissa åldrar har förslaget att slopa nuvarande bestämmelse om lägre livränta i vissa fall före 18 år genomgående tillstyrkts. Tanken att vid 67-årsgränsen minska livräntan med viss bråkdel därav har också vunnit allmän anslutning, men olika meningar har framförts om storleken av denna bråkdel. Sålunda tillstyrker *Landsorganisationen* som skälig en reduktion med $\frac{1}{4}$. Andra förordar en kraftigare reducering. *Försäkringsrådet* (majoriteten) och *riksförsäkringsanstalten* förordar reduktion med $\frac{1}{3}$. Enligt *Socialförsäkringsbolagens förening* bör livräntan reduceras med minst $\frac{1}{3}$. *Pensionsstyrelsen* anser en sänkning med mindre än $\frac{1}{3}$ inte böra ifrågakomma men ifrågasätter om inte sänkningen borde bestämmas till $\frac{1}{2}$. Enligt *Svenska arbetsgivareföreningen* borde i princip livränta inte utgå efter 67 år; i vart fall borde ske en nedsättning med minst $\frac{1}{2}$. Som motiv för en större reduktion än med $\frac{1}{4}$ åberopas i vissa yttranden bl. a., att den verkliga minskningen av arbetsinkomsten efter 67 år för icke-invaliden vore avsevärt större, att summan av ålderspension och livränta efter 67 år eljest i många fall skulle komma att överstiga summan av invalidpension och livränta före nämnda ålder, att inom skadeståndsrätten vanligen skedde en minskning till $\frac{1}{2}$ och att stor försiktighet borde iakttagas med hänsyn till en kommande samordning med folkpensioneringen.

Folksam framför som ett alternativ att reducera livräntorna med $\frac{1}{4}$ för 67—70-åringar, med $\frac{2}{4}$ för 70—73-åringar och med $\frac{3}{4}$ för 73—76-åringar samt att låta livräntan bortfalla efter uppnådda 76 år.

Tjänstemännens centralorganisation anser det — med hänsyn till att livräntan borde ge viss kompensation även för den tjänstepension, som vederbörande kunde ha kommit i åtnjutande av om han ej drabbats av invaliditet — rimligt, att det bråktal, varmed livräntan föresloges reducerad, sänktes något.

I fråga om livränta vid mindre än 100 % invaliditet har förslaget att bibehålla den nedre gränsen vid 10 % lämnats utan erinran utom av en *minoritet inom försäkringsrådet*, som anser att livränta bör utgå först vid 25 % invaliditet.

Däremot har framförts delade meningar huruvida livräntan vid lägre invaliditet än 100 % borde vara proportionell mot den vid helinvaliditet eller om den i promemorian förordade metoden med en genomgående självrisk motsvarande $\frac{1}{12}$ av ersättningsunderlaget borde tillämpas. *En reservant i försäkringsrådet* samt *riksförsäkringsanstalten*, *Folksam* och *Tjänstemännens centralorganisation* har tillstyrkt självriskmetoden.

Försäkringsrådet (majoriteten) åberopar sin förut refererade metod för beräkning av livränta vid 100 % invaliditet och föreslår, att livräntorna i samtliga invaliditetsgrader under 100 % ställdes i direkt mot graden svarande proportion till 100 % livräntan vid samma årliga arbets-

förtjänst. Den ringa faktiska invaliditeten vid fall med lägre invaliditetsgrader borde inte tagas till intäkt för en sänkning av ersättningen vid de lägre invaliditetsgraderna. Om för höga tabellvärden åsatts vissa skador, borde en revidering av dessa värden övervägas.

Sistnämnda synpunkter anlägges även av *Socialförsäkringsbolagens förening*, som anför i huvudsak följande.

Det synes olämpligt att medvetet acceptera en oriktig invaliditetsbedömning men sedan korrigera verkningarna härav genom en kraftig nedsänkning av ersättningarna. Denna drabbar ju inte endast fallen med ingen eller ringa ekonomisk invaliditet utan även de övriga. Om man finner, att den övervägande delen av de mindre invaliditeterna är överkompenserade vid livräntebestämningen, bör detta närmast medföra, att man reviderar invaliditetsgradsättningen. En av försäkringsrådet tillsatt kommitté med uppgift att verkställa översyn av vissa procentsatser inom invaliditetsbedömningen har i februari 1953 redovisat resultatet av sitt arbete. Detta bör beaktas i detta sammanhang. — Enligt promemorieförslaget blir livräntan vid t. ex. 12 % avsevärt mycket större än den vid 10 %, ehuru skillnaden i invaliditet är hårfin.

Även *Svenska arbetsgivareföreningen* anser, att korrigerings inte bör ske genom införande av självrisksystemet över hela linjen utan genom ändring av grunderna för invaliditetsbedömningen. Enär livränta inte utginge för invaliditet under 10 %, borde dock en viss procentuell nedsättning ske av livräntor vid lägre invaliditet.

Självriskmetoden avstyrkes även av *Landsorganisationen*, som anför.

I princip bör $\frac{2}{3}$ -regeln bibehållas och 1948 års förbättring av livräntorna i svårare fall behålla sin karaktär av en av fallens svårighetsgrad betingad förhöjning. Departementsförslaget skulle betyda en avsevärd försämring av livräntorna vid 20 % och därunder. LO är inte övertygad om representativiteten av de utredningar som i promemorian åberopas rörande den ekonomiska invaliditetens förhållande till den s. k. medicinska. I vart fall utgör dessa inte skäl för en *generell* reduktion. Att såsom motiv för självriskmetoden åberopa hänsyn till vissa risker vid livräntas utbytande mot engångsbelopp är ännu mindre hållbart.

Förslaget att vid invaliditetsgrader under 20 % *automatiskt utgiva engångsbelopp* i stället för livränta, om skäl däremot ej föreligger, tillstyrkes i princip av en *minoritet inom försäkringsrådet* samt av *riksförsäkringsanstalten*, *Folksam* och *Svenska arbetsgivareföreningen*.

Riksförsäkringsanstalten framhåller, att enligt ett uttalande av riksskattenämnden i februari 1953 såsom anvisning till ledning för taxeringsmyndigheterna ett sådant kapitalbelopp inte till någon del vore att räkna som skattepliktig inkomst. Reglerna för livräntas beskattning skulle kunna motivera en viss reduktion av livräntornas fulla kapitalvärde, av administrativa skäl genomgående med samma procenttal, förslagsvis 15.

Folksam, som förklarar sig med stor tillfredsställelse hälsa förslaget om obligatorisk kapitalisering av vissa livräntor, framhåller, att man inte bör

underskatta de risker, som kunde vara förenade med en kapitalersättning vid ur ekonomisk synpunkt ofta tämligen obetydliga invaliditeter. En maxigräns borde ur risksynpunkt lämpligen dragas. Kapitalersättningen kunde utgöra $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ av det »normala» kapitalvärdet. En annan möjlighet vore att fastställa, att ersättningen skulle utgå i form av livränta, om denna utgjorde exempelvis minst 720 kr. om året.

Svenska arbetsgivareföreningen säger sig vara i princip positiv till förslaget. Det syntes emellertid uteslutet att utan särskild prövning utbetala så stora engångsbelopp som förordats i promemorian. Det kunde med skäl befaras, att beloppen i en mängd fall inte komme att nyttjas på önskvärt sätt. Föreningen avrådde därför från obligatoriskt utbyte av livräntor, vars kapitalbelopp överstege 10 000 kr.

Enligt *pensionsstyrelsen* bör automatisk kapitalisering inte ske, om skäl däremot föreläge. Varje utbetalning borde, särskilt då det gällde större belopp, föregås av noggrann prövning. Vidare borde reduktion av utbetalningsbeloppet kunna ske i fall där det automatiskt kapitaliserade beloppet måste anses för stort.

Tjänstemännens centralorganisation anser mycket tala för den föreslagna automatiska kapitaliseringen.

Förslaget om automatisk kapitalisering avstyrkes av *försäkringsrådet* (majoriteten) och *Landsorganisationen*.

Försäkringsrådet ifrågasätter, huruvida några avsevärda vinster i administrativt hänseende skulle bli följderna av ett system som det föreslagna, och tillägger.

Frekvensen av ansökningar till rådet enligt 6 § sista stycket OL lämnade knappast stöd för en uppfattning, att det bland livräntetagarna skulle råda någon mera utbredd önskan om engångskapital i stället för periodisk ersättning. Även med de starka reduceringar av livräntebeloppen vid de lägsta invaliditetsgraderna, som promemorieförslaget medförde, skulle det ofta bli fråga om betydande kapitalbelopp. Enligt rådets uppfattning borde så betydande belopp inte utges under sådana förutsättningar, som föreslås i promemorian. Rådet erinrade om vissa uttalanden av besparingsberedningens delegation för femte huvudtiteln i PM den 8 juli 1942, vilka utmynnade i att kapitaliseringen borde begränsas till sådana fall, där — enligt vad närmare undersökning visade — kapitaliseringen tjänade ett påvisbart socialt intresse. Rådet ifrågasatte vidare om promemorieförslaget stode i överensstämmelse med 5 § i den av Sverige ratificerade 1925 års internationella konvention rörande ersättning för olycksfall i arbete.

Även *Landsorganisationen* ifrågasätter, om det uppstår administrativa vinster, och åberopar likaledes den nuvarande relativt obetydliga frekvensen av utbytesansökningar. Enligt organisationen skulle det innebära en diskriminering av den skadade, därest han — på grund av personlig olämplighet att handha pengarna — undantoges från automatiskt utbyte. Under alla förhållanden kunde organisationen inte tillstyrka en automatisk kapi-

talisering, om förutsättning härför vore en väsentlig reduktion av nu tillämpade kapitalbelopp, åvägabragt genom nedskärning av själva livräntebeloppen.

Frågan om kapitalisering ej blott av definitivt fastställda livräntor utan även av tillfälliga livräntor beröres i en del yttranden. Enligt *riksförsäkringsanstalten* och *Socialförsäkringsbolagens förening* syntes kapitalisering böra ske endast av livränta eller livräntedel, som kunde antagas bli livsvarig. Anstalten framhåller att vid övergående invaliditet låte det sig i regel inte göra att med sådan säkerhet bedöma det fortsatta förloppet, att ett kapitalvärde kunde beräknas.

Vidare må nämnas att en *minoritet inom försäkringsrådet* föreslår, att den nuvarande utbytesbestämmelsen ändras på det sättet, att för utbyte av livräntor om 20 % eller däröver återinföres kravet på »synnerliga skäl».

Vad slutligen beträffar förslaget om storleken av sjukpenningen, då invaliditetstillstånd övergår i sjukdomstillstånd, så har detta av dem som yttrat sig härom tillstyrkts utom av *riksförsäkringsanstalten*, som anser tillräckliga skäl knappast föreligga för att sjukpenningen i de här avsedda fallen skulle bestämmas till $\frac{1}{365}$ och ej till $\frac{1}{400}$ av livräntans årsbelopp.

Departementschefen.

Den nuvarande olycksfallsförsäkringen lämnar ersättning för förlorad arbetsförtjänst i form av dels sjukpenning och dels livränta. Före den 1 januari 1949 var kompensationsgraden ungefär densamma, vare sig ersättningen bestod av sjukpenning eller av livränta. Den som skadats så svårt att han blivit helinvald fick nämligen livränta motsvarande $\frac{2}{3}$ av hans årliga arbetsförtjänst; och sjukpenningbeloppet motsvarade ungefär samma bråkdel av mittinkomsten i sjukpenningklassen. I de lägsta klasserna var kompensationsgraden dock något högre. Från och med den 1 januari 1949 höjdes kompensationsgraden så, att den i mitten av sjukpenningklasserna i allmänhet uppgick till drygt 70 % för ensamstående, varjämte för försörjare infördes ett familjetillägg om 1:50 kr. i samtliga sjukpenningklasser. Samtidigt höjdes kompensationsgraden för helinvaliden till i regel $\frac{11}{12}$ av hans årliga arbetsförtjänst. Härigenom blev vid de högsta invaliditeterna livräntebeloppet för dag i allmänhet högre än sjukpenningen vid samma arbetsförtjänst.

Genom beslut vid årets vårriksdag har fastställts en sjukpenningsskala för sjukförsäkringen, som i princip — jag återkommer härtill i specialmotiveringen — skall gälla även för yrkesskadeförsäkringen. Denna skala omfattar avsevärt högre årliga arbetsförtjänster än olycksfallsförsäkringens nuvarande skala och ger högre maximal sjukpenning än denna. Kompensationsgraden i de inkomstlägen, som omfattas av olycksfallsförsäkringens nuvarande skala, är dock i allmänhet något lägre.

Vid fastställandet av grunderna för invaliditetsersättningarna måste den nya sjukpenningsskalan uppenbarligen beaktas. Härjämte möter frågan i vilken utsträckning hänsyn bör tagas till den allmänna folkpensioneringen. I sistnämnda hänseende är att märka att de nuvarande olycksfallslivräntorna, å ena, samt folkpensioneringens invalidpensioner och sjukbidrag, å andra sidan, utgår efter helt olika grunder. De sistnämnda båda förmånerna är avhängiga av vederbörandes civilstånd och i förekommande fall av andra makens förhållanden. Pensionsbeloppen över 200 kr. är inkomstprövade. Detsamma gäller det kommunala bostadstillägget, vars införande och maximibelopp är varje kommuns ensak. Livräntorna är inte inkomstprövade och är beroende av civilstånd och bostadsort. En samordning mellan livräntorna och de nämnda pensionsförmånerna skulle således kräva en radikal omgestaltning av reglerna på detta område. Att i detta sammanhang ompröva folkpensioneringens regler torde emellertid ej kunna komma i fråga, varför det ej heller finnes anledning att med hänsyn till folkpensioneringen i grunden omskapa livräntebestämmelserna. Hela denna samordningsfråga torde få övervägas närmare, sedan frågan om en allmän pensionsförsäkring bragts närmare sin lösning. Till dess torde det även få anstå med en prövning av försäkringsrådets förslag att för livräntorna införa ett intervallsystem, byggt på sjukpenningsskalan. Med hänsyn till det anförda anser jag problemet nu böra begränsas så, att man bibehåller de nuvarande livräntereglerna i stort och endast tillser, att någon mera höggradig disproportion mellan sjukpenning och dagbeloppet av 100 % livränta inte uppkommer och att tillbörlig hänsyn tages till folkpensioneringen.

Livräntans storlek bestämmes nu inom ramen för fastställda *m a x i m i* och *m i n i m i* belopp för den årliga arbetsförtjänstens *b e r ä k n i n g*. Enligt gällande regler skall den årliga arbetsförtjänsten, om den understiger 900 kr., beräknas till detta belopp. Med hänsyn till den penningvärdesförändring, som ägt rum sedan detta belopp fastställdes år 1948, synes en höjning av beloppet till föreslagna 1 200 kr. vara motiverad. Som en konsekvens av statsmakternas beslut i fråga om sjukpenningsskalan samt om beräkandet av arbetsgivarbidraget till sjukförsäkringen bör *m a x i m i* beloppet fastställas till 15 000 kr.

Vad angår *k o m p e n s a t i o n s g r a d e n* för livräntan till *h e l i n v a l i d e r* i produktiva åldrar synes anledning ej föreligga att i lägre inkomstklasser frångå nuvarande kompensation om $\frac{11}{12}$ av vederbörandes årliga arbetsförtjänst. I högre inkomstlagen medför dock en sådan kompensationsgrad högre livräntor än som kan anses motiverat i en försäkring av detta slag. Som exempel må nämnas att årslivräntan vid en årlig arbetsförtjänst av 15 000 kr. eller däröver skulle bli 13 750 kr. Vidare skulle dagbeloppet av livräntan bli allt för stort i förhållande till sjukpenningen vid samma arbetsförtjänst. Sålunda skulle livräntebeloppet för dag vid nyssnämnda arbetsförtjänst bli 37:67 kr., medan sjukpen-

ningen — bortsett från barntillägg om högst 3 kr. vid fem eller flera barn — utgör 20 kr. Vid en arbetsförtjänst av 9 600 kr. skulle motsvarande belopp bli 24: 11 kr. och 14 kr. Principen om en med högre inkomst sjunkande kompensationsgrad har av statsmakterna godkänts i och med antagandet av den nya sjukpenningsskalan. Vidare bör märkas att det förhållandet, att årliga arbetsförtjänster över 7 200 kr. nu inte medräknas inom olycksfallsförsäkringen, innebär en sjunkande kompensationsgrad för inkomster över detta belopp. Det må också erinras om att ju förmånligare man gör livräntorna och ju högre den högsta livräntan blir, desto svårare blir det att på ett senare stadium genomföra en mera fullständig samordning mellan yrkesskadeförsäkringen och folkpensioneringen.

En med stigande inkomst sjunkande kompensationsgrad ernås enligt den i ärendet upprättade departementspromemorian genom att man låter årlivräntan utgöra $\frac{11}{12}$ av ett i förhållande till arbetsförtjänsten sjunkande ersättningsunderlag. Reduktionen skall enligt förslaget ske genom en avtrappning på det sättet, att vid fastställandet av ersättningsunderlaget medräknas belopp t. o. m. nuvarande maximum 7 200 kr. helt, den del av inkomsten som överstiger 7 200 men ej 10 800 kr. medräknas till $\frac{3}{4}$, den del av inkomsten som överstiger 10 800 men ej 15 000 kr medräknas till $\frac{1}{2}$ och den del som överstiger 15 000 kr. ej alls medräknas. Såsom framgår av en i promemorian intagen tabell uppgår vid en årlig arbetsförtjänst om högst 7 200 kr. 100 % livränta exakt till samma belopp som enligt nu gällande regler. Vid en årlig arbetsförtjänst av 7 200 kr. blir ersättningsunderlaget 7 200 kr., 100 % livränta 6 600 kr. per år eller 18: 08 kr. per dag och sjukpenningen — exklusive barntillägg — 12 kr. Vid en arbetsförtjänst av 9 600 kr. blir motsvarande belopp 9 000, 8 250, 22: 60 och 14 kr. Maximibeloppen vid en arbetsförtjänst av minst 15 000 kr. blir 12 000, 11 000, 30: 14 och 20 kr.

I flertalet av de remissyttranden, som avgivits över departementspromemorian, har förslaget om en vid stigande inkomstlägen från $\frac{11}{12}$ sjunkande kompensationsgrad, ernådd genom att de elva tolfte delarna räknas på ett genom avtrappning av den årliga arbetsförtjänsten framkommet ersättningsunderlag, godtagits i princip. Däremot har från flera håll yrkats kraftigare avtrappning, lägre gräns än 7 200 kr. för avtrappningens insättande samt högre reduktionstal. Med anledning härav vill jag framhålla, att man kan försvara en ganska stor skillnad mellan sjukpenning och dagbeloppet av livränta vid samma årliga arbetsförtjänst bl. a. med hänsyn till att sjukpenningen är helt skattefri medan livräntan i princip är skattepliktig och att barntillägg utgår å sjukpenningen. Och det förhåller sig ej så, att den skatterättsliga skillnaden tages som motiv för att höja livräntans dagbelopp i förhållande till sjukpenningen. Det är i stället så, att skattefriheten för sjukpenningen medfört att denna kunnat fastställas till lägre belopp än

eljest skulle ha varit fallet. Det är givet, att man kan diskutera olika gränser för avtrappningens insättande och dess storleksgrad. Vad som framkommit under remissbehandlingen ger mig emellertid inte anledning att frångå den uppfattningen, att avtrappningsreglerna enligt promemorian i nuvarande läge innebär en fullt acceptabel lösning.

Jag övergår härefter till frågan om andra grunder för livräntans storlek i vissa åldrar. Enligt nuvarande regler utgår livränta i vissa fall med lägre belopp före 18 år än i åldrarna 18—67 år. Genom den förutnämnda lagändringen år 1948 är reglerna utformade så, att den tidigare regeln om $\frac{2}{3}$ kompensation visserligen bibehållits men att en skadad, som helt förlorat arbetsförmågan eller fått den nedsatt med minst $\frac{3}{10}$, erhåller en förhöjd livränta — enligt den s. k. $\frac{11}{12}$ -regeln — fr. o. m. månaden näst efter den varunder han fyllt 18 år t. o. m. den månad varunder han fyller 67 år. Den förhöjda livräntan utgår med ett årligt belopp, som vid förlust av arbetsförmågan motsvarar $\frac{11}{12}$ av den skadades årliga arbetsförtjänst och vid nedsättning av arbetsförmågan ett mot graden av nedsättningen svarande belopp av arbetsförtjänsten, minskat med $\frac{1}{12}$ av denna. I promemorian har nu föreslagits att bestämmelsen om lägre livränta före 18 år skall slopas. För egen del biträder jag detta förslag, som lämnats utan erinran under remissbehandlingen.

Livräntan utgör, som förut nämnts, ersättning för förlorad arbetsinkomst. När en person uppnår högre ålder, är det normalt att hans arbetsinkomst sjunker eller också helt bortfaller. Det är då naturligt att livräntan minskas. Som framgår av de nyssnämnda $\frac{2}{3}$ - och $\frac{11}{12}$ -reglerna sker nu en sänkning av livräntan vid 67 års ålder. Denna sänkning är emellertid störst för helinvaliden och minskas sedan kraftigt, så att vid invaliditetsgrader under 30 % ingen reduktion sker. I promemorian föreslås, att man inför den nya metoden att vid 67-årsgränsen livräntorna generellt minskas med viss bråkdel. Jag ansluter mig till detta förslag. Frågan om storleken av nämnda bråkdel är emellertid mera tveksam. I den i promemorian intagna tabellen avseende helinvalider har reduktion skett med $\frac{1}{4}$. Enligt tabellen blir livräntan i de hittills aktuella inkomstlägena — upp till 7 200 kr. — något förmånligare än enligt nuvarande regler. Vid högre inkomstlägen stiger livräntan så, att vid en årsinkomst av 15 000 kr. eller däröver summan av livräntan och ålderspensionen, beräknad till 1 750 kr., utgör 10 000 kr. I flera remissyttranden har förordats en kraftigare reduktion. Därvid har åberopats bl. a., att summan av ålderspension och livränta efter 67 år eljest i många fall skulle komma att överstiga summan av invalidpension och livränta före 67 år. Det är tydligt att resultatet blir det angivna men endast i de relativt låga inkomstlägena mellan ca 2 100 kr. och ca 6 800 kr. Och dessutom kommer skillnaderna att utjämnas genom de kommunala bo-

stadstilläggen, till vilka hänsyn ej tagits i tabellen. Vidare är att märka att tabellen avser endast de hundraprocentigt invalida, vilkas antal är mycket begränsat. Dessutom må framhållas att, med den nya rationellare metoden för sänkning av livräntorna vid 67-årsgränsen, sänkningen — i motsats till nu — kommer att omfatta även det relativt mycket större antalet fall med ringa invaliditet, varför viss varsamhet torde vara motiverad. Att — såsom föreslagits i ett remissyttrande — sänka med stigande bråktal vid 67, 70, 73 och 76 år synes mig vara en icke påkallad komplikation av reglerna. Jag ansluter mig därför till den ståndpunkten att alla nya livräntor sänkes med $\frac{1}{3}$ vid 67-årsgränsen.

I fråga om livränta vid mindre än 100 % invaliditet gäller nu bl. a., att livränta ej utgår, om nedsättningen av arbetsförmågan understiger 10 %. Anledning saknas att i detta sammanhang överväga höjning eller sänkning av denna gräns.

Enligt den förutnämnda $\frac{2}{3}$ -regeln utgör livräntan vid förlust av arbetsförmågan $\frac{2}{3}$ av den skadades årliga arbetsförtjänst och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen. Detta innebär ett proportionellt system. Av den år 1948 införda $\frac{11}{12}$ -regeln följer, att man genomgående icke ersätter viss del av den årliga arbetsförtjänsten eller med andra ord låter den skadade stå samma självrisk vid alla berörda invaliditetsgrader. De nuvarande reglerna innebär alltså en kombination av ett proportionellt system och en självriskmetod. I departementspromemorian förordas, att självriskmetoden tillämpas genomgående. Som stöd här för anföres att enligt nuvarande regler den icke kompenserade förlusten vid invaliditetsgrader över 30 % utgör $\frac{1}{12}$ av den årliga arbetsförtjänsten, medan den för lägre invaliditetsgrader sjunker till $\frac{1}{30}$ av arbetsförtjänsten. De för 1948 års lagändring åberopade motiven — skillnaden i fråga om icke kompenserad förlust samt det förhållandet att skadade med höggradig invaliditet ofta har svårt att ekonomiskt utnyttja sin resterande arbetsförmåga, medan skadade med låg invaliditetsgrad ofta inte behöver vidkännas någon inkomstminskning — anses utgöra ett starkt stöd för att självriskmetoden tillämpas även för de lägre invaliditetsgraderna. Enligt en i promemorian redovisad utredning skulle vid de flesta fall av livränta vid lägre invaliditetsgrader inte föreligga någon faktisk minskning av arbetsförtjänsten. Vidare skulle vid en genomgående tillämpning av $\frac{11}{12}$ -regeln livräntorna vid de lägsta invaliditetsgraderna fastställas så, att man kunde tänka sig att regelmässigt utbyta årslivräntorna i dessa fall mot engångsbelopp motsvarande fulla kapitalvärdet.

Bland dem, som yttrat sig över departementspromemorian, finnes förespråkare såväl för den proportionella metoden som för självriskmetoden samt för en kombination av båda. Det förhåller sig väl också så, att ingendera metoden kan anses ur principiell synpunkt äga företräde. Det låter sig

försvaras, om man förfäktar den ståndpunkten att en självrisk motsvarande $\frac{1}{12}$ av ersättningsunderlaget vid alla invaliditetsgrader ger en lämplig reduktion av ersättningen från högre till lägre invaliditetsgrader eller innebär en av sociala skäl betingad lämplig ökning av den proportionella ersättningen vid stigande invaliditetsgrader. Vidare blir steget mellan 10 %-fallen och fallen omedelbart därunder, där ingen livränta utgår, mindre. Och man behöver ingalunda anse, att självriskmetoden är till just för att korrigera verkningarna av en medvetet accepterad oriktig invaliditetsbedömning. Skulle erfarenheten visa, att vissa skador värderats för högt eller för lågt, bör givetvis korrigerings ske av invaliditetsbedömningen. Därvid bör observeras att den ringa faktiska invaliditeten i de lägre invaliditetsgraderna ofta kan antagas bero på att den skadade genom särskilt uppbåd av reservkraft lyckats motverka den funktionsnedsättning, som vid de av skadan orsakade anatomiska förändringarna eljest varit att vänta.

Ett mycket starkt och enligt min mening avgörande skäl mot förslaget i promemorian utgör emellertid det förhållandet, att i alla nya fall, där invaliditeten understiger 25 %, livräntorna skulle reduceras. Denna reduktion skulle för 10 %-fallen bli så mycket som $\frac{3}{4}$ jämfört med nuvarande regler. Man kan visserligen tänka sig att införa självrisk med t. ex. $\frac{1}{15}$ i stället för $\frac{1}{12}$. Därigenom skulle man något bättre än nu tillgodose fallen med invaliditet överstigande 20 % och något minska såväl den grupp, som finge reducerad livränta som graden av reduktion. Men man torde böra vara mycket försiktig, när det gäller att införa nya bråktal.

Efter övervägande av denna fråga har jag stannat för att den nya lagens regler bör bygga på den proportionella regeln om $\frac{2}{3}$ kompensation. Liksom för närvarande bör dock förhöjd livränta med tillämpning av $\frac{11}{12}$ -regeln tillämpas. Den förhöjning, som sker vid invaliditetsgrader om minst 30 %, bör då anses utgöra en med hänsyn till skadornas svårighetsgrad och av sociala skäl betingad rimlig extrakompensation. Genom att 18-årsgränsen slopas och reglerna för sänkning av livräntan vid 67-årsgränsen ändras, kommer kombinationen av $\frac{2}{3}$ - och $\frac{11}{12}$ -reglerna i fortsättningen inte att leda till sådana mindre tillfredsställande konsekvenser som nu.

Enligt gällande regler utgår invaliditetsersättningen i princip i form av livränta. Försäkringsrådet äger emellertid, när skäl finnes därtill, på ansökan av den skadade besluta att i stället för livränta eller del därav skall utgivas ett engångsbelopp motsvarande högst livräntans eller livräntedelens kapitalvärde. Socialvårdskommittén har föreslagit, att kapitalisering skall kunna ske även utan ansökan av den skadade, om kapitaliseringen av medicinska skäl finnes vara av synnerligt gagn för honom. I departementspromemorian har ifrågasatts en övergång till ett system med i det närmaste automatiskt utgivande av engångsbelopp i stället för livränta vid invaliditetsgrader understigande 20 %. Ett belopp motsvarande

livräntans fulla kapitalvärde skulle utgå, om skäl ej förelåg däremot, t. ex. den skadade föredrog en årlig livränta eller han av någon anledning var olämplig att omhänderha pengarna. I promemorian hänvisas till att i de övriga nordiska länderna vid lägre invaliditetsgrader automatiskt utgives engångsbelopp, som dock i allmänhet är vida lägre än kapitalvärdet av motsvarande livsvariga livränta. Vidare åberopas som stöd för förslaget framför allt administrativa skäl av olika art men även psykologiska och praktiska hänsyn till de ersättningsberättigade.

I flera remissyttranden ansluter man sig till promemorieförslaget att automatiskt kapitalisera livräntorna vid låga invaliditetsgrader. Viss betänksamhet framföres dock i fråga om större belopp. Den nuvarande ringa frekvensen av antalet utbytesansökningar hos försäkringsrådet anses utvisa, att intresset hos livräntetagarna för kapitalisering är ringa. Vidare framhålles att kapitaliseringen knappast kommer att innebära någon administrativ vinst.

Den nyssnämnda ansökningsfrekvensen torde långt ifrån kunna anses som mätare för intresset hos livräntetagarna för automatiskt utbyte av livräntan vid lägre invaliditetsgrader. Den torde till stor del kunna förklaras av okunnighet om möjligheten till kapitalisering. Och vidare avser ju denna möjlighet endast utbyte efter närmare prövning. Det synes mig emellertid uppenbart, att någon större administrativ fördel för försäkringsorganen vinnes endast om kapitaliseringen i regel kan ske utan mera ingående prövning. Vid utbetalning av större kapitalbelopp synes dock viss försiktighet, d. v. s. närmare prövning, erforderlig. Att såsom i grannländerna mer eller mindre kraftigt reducera beloppen i jämförelse med kapitalvärdena anser jag mig icke kunna tillstyrka. Bl. a. kräver en sådan metod mer eller mindre invecklade kompletterande regler med hänsyn till eventuella ändringar i det av yrkesskadan orsakade tillståndet. Vidare uppkommer komplikationer, om den skadade föredrager löpande livränta eller han är olämplig att handha kapitalbeloppet. Såsom närmare framgår av promemorian skulle det vid ett bifall till promemorieförslaget kunna bli fråga om så stora belopp som 25 000—30 000 kr. Om man skulle besluta sig för en i det närmaste automatisk kapitalisering av livräntorna, måste man nog tänka sig att kombinera invaliditetsgradsgränsen med en beloppsgräns i fråga om årlivränta. Sattes sistnämnda gräns till exempelvis 600 kr., betydde det dock så stora kapitalbelopp som nära 15 000 kr. för en 25-åring och nära 12 000 kr. för en 40-åring. Promemorieförslaget bygger emellertid på att $\frac{11}{12}$ -regeln tillämpas även vid de lägsta invaliditetsgraderna, varigenom årsbeloppen och därmed kapitalbeloppen sänkes. Om man, såsom jag nyss förordat, bibehåller $\frac{2}{3}$ -regeln för de lägre invaliditetsgraderna, blir emellertid beloppen så stora, att vid tillämpning av den nyssnämnda 600-kronorsgränsen det automatiska utbytet skulle avse endast ett begränsat antal fall av mer än 10 % invaliditet och inte ens alla vid 10 %. Den administrativa

vinsten bleve därvid förhållandevis ringa. Jag finner mig därför inte kunna förorda förslaget om automatisk kapitalisering.

Under remissbehandlingen av promemorieförslaget har i några fall yrkats, att man vid högre invaliditetsgrader skulle fordra »synnerliga skäl» för kapitalisering. Jag anser en sådan ändring av de nuvarande reglerna ej påkallad. Det torde dock ligga i sakens natur att den prövande myndigheten även med nuvarande regler iakttager större försiktighet, när det gäller höga invaliditetsgrader och mycket stora kapitalbelopp, än eljest. Då det är fråga om små livräntor kan man däremot vara ganska liberal.

Jag har inte blivit övertygad om att den av socialvårdskommittén föreslagna kapitaliseringen av livränta av medicinska skäl är så starkt motive-rad, att en kapitalisering även mot den skadades önskan bör få ske. Jag kan därför inte förorda kommitténs förslag på denna punkt.

Inte så sällan göres hos försäkringsrådet ansökan om att på en gång utfå livräntan för några år framåt, varefter den tidigare livräntan åter skulle utgå. En sådan ansökan har ej ansetts kunna bifallas med nuvarande lydelse av bestämmelsen. Försäkringsrådet har förklarat sig anse, att ett dylikt förfarande bör medges, och föreslagit, att utbytesbestämmelsen skall avse inte endast »livränta eller del därav» utan även »livränta för viss tid». Jag kan biträda det förslaget, trots att det innebär även den ändringen, att kapitalisering skall kunna ske också då invaliditeten är övergående. Osäkerhet angående prognosen torde dock ofta omöjliggöra ett fastställande av kapitalvärdet och därmed hindra utbyte.

Slutligen skall här upptagas en i promemorian behandlad fråga, som egentligen inte gäller livränta utan sjukpenning, då invaliditetstillstånd övergår i sjukdomstillstånd. Det händer då och då att ett av en yrkesskada föranlett invaliditetstillstånd återgår till sjukdomstillstånd och berättigar till sjukpenning. I de allra flesta fall kommer då högre ersättning för dag att utgå. Men som framgår av vad förut anförts kommer vid de högsta graderna av invaliditet livräntebeloppet per dag att i allmänhet överstiga sjukpenningens dagbelopp. Enligt promemorian bör den nämnda ändringen i tillståndet, som väl i allmänhet innebär en försämring, inte medföra att lägre ersättning utgår. Under remissbehandlingen har denna ståndpunkt rönt gensaga endast av riksförsäkringsanstalten, som anser tillräckliga skäl knappast föreligga för att sjukpenningen skulle bestämmas till $\frac{1}{365}$ och ej till $\frac{1}{100}$ av livräntans årsbelopp. Då det emellertid gäller ett ytterligt litet antal svåra skadefall, ansluter jag mig emellertid till det generösare förslaget i promemorian, enligt vilket för tid, då livränta tillerkänts, sjukpenning — jämte i förekommande fall barntilllägg och vårdbidrag — inte får utgå med lägre belopp än som motsvarar den tillerkända livräntan per dag räknad. Om ersättningstagaren i anledning av skadan är intagen på sjukhus, bör sjukpenningen minskas på samma sätt som den vanliga sjukpenningen minskas till hempenning.

Efterlevandelivräntor.

Gällande bestämmelser.

Då ett olycksfall i arbetet eller en yrkessjukdom medför att vederbörande dör, skall under vissa förutsättningar livräntor utgå till den avlidnes änka eller änklings barn och adoptivbarn under 16 år samt föräldrar och adoptivföräldrar. Bestämmelser härom återfinnes i 7 § OL.

För att ä n k a skall erhålla livränta kräves, att äktenskapet slutits före olycksfallet eller, då det gäller yrkessjukdom, före sjukdomens yppande. I övrigt är hennes rätt ovillkorlig. Änkelivräntan utgör $\frac{1}{3}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst och utgår så länge änkan lever ogift. Om hon ingår nytt äktenskap före 60 års ålder, erhåller hon emellertid ett engångsbelopp motsvarande den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

Även för ä n k l i n g s rätt till livränta förutsättes, att äktenskapet slutits före olycksfallet resp. sjukdomens yppande, men därjämte kräves, dels att änklings varit för sitt uppehälle beroende av hustruns arbete och dels att han inte väsentligen åsidosatt sin försörjningsplikt mot henne och ej heller väsentligen åsidosätter sin försörjningsplikt mot makarnas barn eller adoptivbarn. I övrigt gäller samma regler som för änka. Livräntan utgör sålunda $\frac{1}{3}$ av den avlidnas årliga arbetsförtjänst och utgår så länge änklings är ogift. Gifter han om sig före 60 års ålder erhåller han ett engångsbelopp, motsvarande arbetsförtjänsten.

Den rätt till livränta, som tillkommer den avlidnes b a r n under 16 år, är helt och hållet förutsättningslös. Detta gäller oavsett om barnet är fött i eller utom äktenskap. Med egna barn likställes a d o p t i v b a r n under förutsättning att adoptionen skett före olycksfallet resp. sjukdomens yppande. Livräntan utgör för varje barn $\frac{1}{6}$ av den årliga arbetsförtjänsten. Sedan barnet uppnått 16 års ålder, kan livränta inte längre ifrågakomma.

För att f ö r ä l d r a r och a d o p t i v f ö r ä l d r a r skall erhålla livränta kräves, att de för sitt uppehälle varit väsentligen beroende av den avlidnes arbete. Livräntan utgår med det belopp, som motsvarar värdet av vad de åtnjutit i underhåll av den avlidne, dock högst med $\frac{1}{4}$ av hans årliga arbetsförtjänst. Om båda föräldrarna eller adoptivföräldrarna lever och varit väsentligen beroende av den avlidnes arbete, tillerkännes livräntan dem gemensamt, även om de inte har någon faktisk gemenskap. Sedan den ene dött, utgår livräntan med oförändrat belopp till den kvarlevande under hans eller hennes livstid.

Om livräntor till flera efterlevande enligt nu angivna grunder skulle överstiga $\frac{5}{6}$ av arbetsförtjänsten, nedsattes de till detta belopp. Härvid utgår livränta till make, barn och adoptivbarn före livränta till föräldrar och adoptivföräldrar. I övrigt sker nedsättningen proportionellt. I den mån anledningen till reduceringen faller bort genom att någon av livräntorna upphör att utgå, höjes övriga livräntor.

I detta sammanhang kan det vara av intresse att något beröra de regler, som gäller i fråga om efterlevandes rätt till skadestånd. Bestämmelser härom finnes upptagna i 6 kap. 4 § strafflagen, som närmast tar sikte på det fall att någon blivit bragt om livet genom brottslig gärning men anses äga giltighet även eljest, då skadestånd kan utgå på grund av att någon dödats. Enligt sagda lagrum skall skadestånd tilläggas envar, som jämlikt stadgande i lag ägde rätt till underhåll av den dödade och som genom hans fränfalle saknar erforderligt underhåll. Skadeståndets storlek bestämmes efter vad som prövas skäligt med avseende å såväl den brottsliges tillgångar som andra omständigheter, och kan allt efter omständigheterna sättas att utgå på en gång eller å särskilda tider.

De skadeståndsberättigades krets bestämmes alltså av de familjerättsliga reglerna om underhållsskyldighet. Rörande det materiella innehållet i dessa regler må nämnas följande.

Enligt giftermålsbalken är makar pliktiga att, var efter sin förmåga, genom tillskott av penningar, verksamhet i hemmet eller annorledes bidra till att bereda familjen det underhåll, som med avseende å makarnas villkor kan anses tillbörligt. Till familjens underhåll räknas vad som erfordras för den gemensamma hushållningen och barnens uppfostran samt för tillgodo-seende av vardera makens särskilda behov (5: 2). Har det dömts till hemskillnad, är den ena maken skyldig att bidra till den andres tillbörliga underhåll enligt samma grunder som före hemskillnaden. Härvid gäller dock den modifikation, att om ena maken huvudsakligen bär skulden till hemskillnaden den andre inte är skyldig att utgiva underhållsbidrag med mindre synnerliga skäl äro därtill (11:25). För att rätt till underhållsbidrag skall föreligga efter det att ett äktenskap upplösts genom äktenskapsskillnad kräves, att den ena av makarna efter skillnaden blir i behov av sådant bidrag. Dess storlek bestämmes i varje särskilt fall efter skälighetsprövning, varvid hänsyn tages till såväl den andres förmåga som övriga omständigheter. Den som huvudsakligen bär skulden till skillnaden har dock inte någon rätt till bidrag. Bidraget kan bestämmas att utgå antingen en gång för alla eller periodvis. I sistnämnda fall upphör bidragsskyldigheten, om den berättigade giften om sig (11: 26).

Enligt föräldrabalken är föräldrar skyldiga att vidkännas kostnaderna för sina barns uppehälle och utbildning, om barnen ej har egna tillgångar. Denna underhållsskyldighet upphör inte förrän barnet erhållit den utbildning som med hänsyn till föräldrarnas villkor och barnets anlag är tillbörlig och ej i något fall förrän barnet fyllt 16 år (7: 1). Om barnet, sedan dess rätt till underhåll enligt nu angivna regler upphört, till följd av sjukdom eller annan dylik orsak är ur stånd att själv försörja sig, är föräldrarna i mån av förmåga skyldiga att giva barnet skäligt underhåll. På motsvarande sätt är barn underhållsskyldigt mot fader eller moder, som av sjukdom eller annan dylik orsak är ur stånd att själv försörja sig (7: 3). Under vissa

12 — *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 60.*

förutsättningar föreligger underhållsskyldighet även mot styvbarn. Om ena maken under sin vårdnad har barn i tidigare gifte eller utom äktenskap, är nämligen andra maken jämte honom skyldig att efter sin förmåga bidra till barnets underhåll, så länge äktenskapet består. Detta medför dock ej ändring i den underhållsskyldighet, som kan åligga den andre av barnets föräldrar (7: 4). Adoptant och adoptivbarn har samma skyldighet att underhålla varandra som föräldrar och barn. Är adoptanten gift, har hans make samma underhållsskyldighet mot adoptivbarnet som mot den andre makens egna barn. Adoptivbarnets naturliga föräldrar är ej skyldiga att bidra till barnets underhåll, såvida inte adoptanten samt, om han är gift, hans make blir ur stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet (7: 5).

Slutligen må nämnas, att föräldrabalken föreskriver skyldighet för fader till barn utom äktenskap att bidra till moderns underhåll under sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Om havandeskapet eller amning eller annan vård om barnet medför avsevärt hinder i moderns förvärvsverksamhet eller modern ådrager sig sjukdom genom havandeskapet eller nedkomsten, kan denna underhållsskyldighet utsträckas, dock högst under fyra månader före och nio månader efter nedkomsten (7: 10).

Socialvårdskommitténs förslag.

Socialvårdskommitténs förslag i fråga om ersättning åt efterlevande bygger i allt väsentligt på samma principer som ligger till grund för OL. Såsom kommer att utvecklas i det följande föreslår kommittén emellertid vissa ändringar i förhållande till vad som nu gäller, och en del av dessa ändringar har sådan innebörd, att villkoren för rätt till efterlevandelivränta bringas i närmare överensstämmelse med de allmänna skadestandsreglerna. Någon fullständig kongruens mellan yrkesskadestiftningen och skadestandsrätten på hithörande område har kommittén dock inte sökt åstadkomma.

Enligt kommitténs förslag skall ä n k a i regel ha en ovillkorlig rätt till livränta. Kommittén föreslår emellertid undantagsbestämmelser i två fall, där änkas rätt till livränta enligt kommitténs mening bör vara beroende av vissa villkor.

Den ena undantagsbestämmelsen är avsedd att ersätta den nuvarande regeln, att livränta inte utgår om äktenskapet slutits efter skadetillfället.

Härom anföres.

Att efterlevande make är ovillkorligt utesluten från livränterätt när äktenskapet ingåtts efter olycksfallet kan leda till obilliga resultat när skadan vid tiden för äktenskapets ingående icke syntes vara av betydelse för den skadades livslängd men sedermera undergått en oförutsedd försämring, som lett till döden. Dylika fall förekomma ytterst sällan vid tillämpningen av OL men något oftare då fråga är om ersättning enligt YL eller enligt militärerättningsförordningarnas bestämmelser angående sjukdomar.

Av praktiska skäl synes det icke gärna kunna ifrågakomma att makens rätt i här avsedda fall skulle göras beroende av om skadan vid tiden för

giftermålet syntes vara av betydelse för den skadades livslängd eller ej. Om några framträdande sjukdomssymptom icke förefunnos vid tiden för giftermålet, kan det vara omöjligt att sedermera, kanske åtskilliga år efteråt, rättvist bedöma om kontrahenterna eller någon av dem hade anledning räkna med att skadan kunde bli av betydelse för livslängden. Man kan även tänka sig det fallet, att den avlidne visserligen icke hade god hälsa vid giftermålet men snart nog syntes ha övervunnit sjukdomen och därefter under åtskilliga år var fullt arbetsför och fri från sjukdomssymptom, tills ett oförmodat recidiv inträffade och ledde till döden.

Man behöver knappast befara att ett slopande av den ifrågavarande begränsningen skulle få några betänkliga konsekvenser. I de statliga familjepensionsreglementena har en motsvarande bestämmelse icke ansetts behövlig. Förbehåll har där icke gjorts ens för det fall, att den avlidne vid tiden för giftermålet var förtidspensionerad på grund av den skada eller sjukdom, som sedermera ledde till döden. Risken av att begränsningens slopande skulle leda till att äktenskap arrangerades enbart för att grunda rätt till livränta torde vara synnerligen ringa.

Även om man sålunda enligt kommitténs mening knappast behöver hysa några betänkligheter mot att låta bestämmelsen helt utgå, anser kommittén det dock lämpligt, att förbehåll får gälla för vissa fall. Kommittén föreslår därför, att om äktenskapet ingåtts mindre än tre månader före dödsdagen och å tid, då den skadades arbetsförmåga till följd av olycksfallet var ned-satt med mer än hälften, livränta till änka skall utgå endast om hon har barn med den avlidne eller vid dödsfallet var havande med barn till honom.

Den andra undantagsbestämmelsen avser det fall, att äktenskapet visserligen inte var formellt upplöst vid tiden för mannens fränfalle men makarna levde åtskilda på grund av söndring utan att mannen bidrog till hustruns underhåll. I dylikt fall skall enligt förslaget livränta utgå till änkan endast om det finnes anledning att antaga, att sammanlevnaden skulle ha blivit återupptagen eller att den avlidne skulle ha kommit att bidra till hustruns underhåll, därest skadan ej inträffat.

I fråga om änkelivräntans storlek överensstämmer förslaget helt med gällande bestämmelser. Livräntan skall sålunda enligt förslaget alltid utgöra $\frac{1}{3}$ av mannens årliga arbetsförtjänst och utgå så länge änkan lever ogift. Om hon ingår nytt äktenskap innan hon fyllt 60 år, skall hon liksom nu äga utfå ett engångsbelopp, motsvarande tre årsbelopp av livräntan.

Kommitténs förslag i fråga om änkelivränta är inte enhälligt. En reservant, hr Hedenström, har nämligen på skäl, som redovisas å s. 421—422 i betänkandet, ansett att änkas rätt till livränta bör vara beroende av behovsprövning.

Vad angår frågan om livränta till änkl i n g framhåller kommittén, att det knappast överensstämmer med modern uppfattning om makars inbördes status att änka skall ha en i stort sett förbehållslös rätt till livränta, medan änkl i n g skall vara livränteberättigad endast om han varit beroende av hustruns arbete. Kommittén erinrar vidare om att änkl i n g en-

ligt OL:s ursprungliga lydelse i detta hänseende var likställd med änka men att änklings rätt till livränta genom en lagändring år 1926 gjordes avhängig av att han varit för sitt uppehälle beroende av hustruns arbete. Fortfarande vore efterlevande till kvinnlig arbetstagare bättre ställda enligt OL än enligt skadestandsreglerna, såtillvida som livränta till barn utginge utan behovsprövning. Att beträffande änkring återgå till OL:s äldre ståndpunkt eller på annat sätt tillförsäkra honom rätt till livränta utan behovsprövning syntes knappast böra ifrågakomma.

På grund av det anförda föreslår kommittén, att såsom villkor för änklings rätt till livränta skall gälla, att han för sitt underhåll varit beroende av den avlidnes arbete. Förslaget överensstämmer med den nu gällande lagstiftningen utom såtillvida, att ordet »uppehälle» utbyts mot ordet »underhåll». Denna omredigering är föranledd därav, att de nuvarande ordalagen enligt kommitténs mening vid en strikt tolkning synes medgiva livränta endast i den mån bidraget från den förolyckade varit erforderligt för en knapp försörjning.

Kommittén föreslår vidare, att den nu gällande undantagsbestämmelsen för änkring, som försummat sin försörjningsplikt mot hustrun eller makarnas barn, slopas. Som skäl härför åberopas bl. a., att man knappast behöver räkna med att en änkring, som varit för sitt eget underhåll beroende av hustruns arbete, ådagalagt sådan försumlighet som försörjare, att undantagsbestämmelsen kunde få någon egentlig betydelse. Om en livränteberättigad änkring försummade sin försörjningsskyldighet mot makarnas barn, borde införsel tillgripas. De nu föreskrivna befogenheterna för försäkringsinrättningarna och försäkringsrådet att ingripa i dylika fall vore ingen lämplig form av repressalier. Räckvidden av dessa befogenheter syntes f. ö. oklar, och bestämmelserna torde ha varit praktiskt betydelselösa.

I de fall, där enligt kommitténs förslag livränta skall utgå till änkring, skall livräntans storlek beräknas efter samma grunder som föreslagits för änkelivränta och således utgöra $\frac{1}{3}$ av den avlidnas arbetsförtjänst. Liksom änkelivräntan föreslås änklingslivräntan skola utgå så länge vederbörande lever ogift. Även den för änka föreslagna regeln om kapitalbelopp vid omgifte före 60 års ålder föreslås skola tillämpas för änkring.

Som en nyhet föreslår kommittén att frånskild make under vissa förutsättningar hänföres till de livränteberättigades krets.

Kommittén anför härom.

Enligt de statliga familjepensionsreglementena kan i dom om äktenskapsskillnad förordnas om familjepensionsrätt åt underhållsberättigad frånskild make (enligt arbetarpensionsreglementet åt hustru). Härför förutsättes att makarna levt tillsammans under minst fem år, att den underhållsberättigade fyllt 30 år vid sammanlevnadens hävande samt att omständigheterna i övrigt göra pensionsrätt skäligen. Om frånskild make med pensionsrätt finnes, kan förordnande av detta slag icke meddelas i nytt

skillnadsmål. Pension till frånskild make uppgår, när annan pensionsberättigad efterlevande icke finnes, till samma belopp som skulle ha tillkommit äkta make. Finnes även sådan make, tager vardera tills vidare hälften. Föreligger pensionsrätt för både frånskild och äkta make samt jämväl för barn, erhåller vardera maken tills vidare hälften av den i detta fall utgående makepensionen (vardera erhåller $\frac{4}{10}$ av oreducerad makepension). Pensionernas storlek omregleras, när antalet pensionsberättigade minskas. Riksdagen har år 1944 anhållit om utredning angående ändring av de hithörande bestämmelserna; närmast skulle fråga vara om att låta pensionens fördelning mellan frånskild och efterlevande make avpassas med hänsyn till äktenskapets längd. Pensionsreglementenas allmänna bestämmelser äro f. n. föremål för översyn.

I anslutning till vad sålunda anförts föreslår kommittén, att frånskild make skall erhålla livränta under förutsättning, att den avlidne enligt dom eller avtal, som förelegat i skillnadsmålet, var skyldig att utgiva underhållsbidrag. Från denna regel föreslås emellertid undantag för det fall, att den efterlevande faktiskt inte åtnjöt något bidrag från den avlidne. I dylikt fall skall enligt förslaget livränta icke utgå med mindre omständigheterna voro sådana, att det skäligen kan antagas, att bidrag skulle ha kommit att utgå, om skadan ej inträffat.

Livräntan till frånskild make föreslås skola motsvara det belopp som den avlidne enligt domen eller avtalet skolat betala i underhållsbidrag, dock högst $\frac{1}{3}$ av hans årliga arbetsförtjänst. I övrigt föreslås för frånskild make samma regler som föreslagits för änka.

Kommittén har vidare tagit upp frågan, huruvida livränta bör utgå till kvinna som sammanlevde med den avlidne utan att vara gift med honom. Kommittén erinrar om, att dylik kvinna inte f. n. tillhör de skadeståndsberättigades krets men att riksdagen år 1946 hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning angående revision av bestämmelserna i 6 kap. 4 § strafflagen. I sitt utlåtande (nr 33) hade första lagutskottet uttalat, att möjligheterna att utbekomma skadestånd enligt lagrummet syntes vara i olika hänseenden alltför begränsade. Enligt utskottets mening borde i första hand någon vidgning av de skadeståndsberättigades krets övervägas; det syntes böra utredas om och i vilken utsträckning skadeståndsrätt över huvud taget borde tillerkännas personer, vilka varit beroende av den dödade för sin försörjning, oavsett om underhållet varit grundat i lagstadgande, avtal eller frivilligt åtagande. Den av riksdagen begärda utredningen torde, fortsätter kommittén, komma att företagas i samband med en allmän översyn av skadeståndsrätten, ingående i det nordiska lagstiftningsarbetet. Från principiell synpunkt kunde det sägas, att yrkeskadeförsäkringen — som representerade arbetsgivarnas förpliktelser vid olycksfall utan vållande från deras sida — inte borde svara för ersättningar till personer, som vore ovillkorligen utslutna från rätt till skadestånd, när vållande föreläge. Helt avgörande borde denna synpunkt dock inte vara,

enär det kunde förutsättas, att en utvidgning av de skadeståndsberättigades krets komme att ske. Men det borde tillses, att revisionen av skadeståndsreglerna inte föregreps genom sådana utvidgningar av livräntetagarkretsen, som skulle vara av stor räckvidd eller vore diskutabla ur andra synpunkter.

Kommittén framhåller vidare, att folkpensioneringslagens bestämmelser om änkepension samt bestämmelserna om bidrag till änkor och änklingar med barn i praxis gjorts tillämpliga i vissa fall, då man och kvinna sammanlevat utan att förbindelsen legaliserats. Detta torde dock närmast tala mot att rätt till livränta infördes för kvinnan, innan översynen av skadeståndsreglerna vore klar; nämnda praxis medgäve ju att understöd i form av änkepension eller änkebidrag kunde utgå i de mest behjärtansvärda fallen.

På grund av vad sålunda anförts har kommittén inte ansett sig böra förorda en generell livränterätt för kvinna, som sammanlevde med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden. Däremot har kommittén föreslagit, att livränta skall utgå under förutsättning att barn finnes i förbindelsen eller kvinnan vid dödsfallet var havande med barn till den avlidne. Är dessa villkor uppfyllda, skall kvinnan enligt förslaget vara likställd med änka.

Emellertid föreslås en inskränkning för det fall, att kvinnan åtnjuter livränta efter annan man. Anledningen till att äktenskap med den senast avlidne ej kommit till stånd kunde nämligen ha varit, att kvinnan inte velat förlora livräntan efter den först avlidne. I vart fall minskade denna livränta sannolikheten för att kvinnan varit väsentligen beroende av den senast avlidne. Från denna synpunkt framstode det som mest motiverat, att kvinnan inte skulle äga rätt till livränta efter den senast avlidne men väl få behålla livräntan efter den först avlidne. En inskränkning borde emellertid göras även för det fall, att det första dödsfallet renderat kvinnan familjepension. Kommittén föreslår därför, att livränta efter den senast avlidne skall utgå om och i den mån den överstiger livränta resp. pension efter den först avlidne; livräntan efter den senast avlidne skall alltså enligt förslaget minskas med beloppet av den innehavda livräntan eller pensionen.

Kommitténs förslag är i nu berörda del inte enhälligt. Tre av dess ledamöter — hrr Höjer, Persson och Pettersson — har nämligen ansett, att livränta till kvinna, som under äktenskapsliknande förhållanden sammanlevde med den avlidne, bör utgå inte bara om hon har barn med den avlidne eller vid dödsfallet var havande med barn till honom utan även om hon haft barn med honom. Den omständigheten att barnet avlidit före mannen bör alltså enligt reservanternas mening inte avskära kvinnan från den livränterätt som hon eljest skulle ha haft.

Kommittén har övervägt att föreslå livränterätt för *trolöva* under

enahanda förutsättningar som föreslagits beträffande kvinna, som utan vigsel sammanlevde med den avlidne. Enligt kommitténs mening skulle emellertid en sådan utvidgning föra alltför långt. Förslaget är inte heller i detta avseende enhälligt. De nyssnämnda tre ledamöterna har nämligen ansett det skäligt, att trolovad likställes med änka under förutsättning att trolovningen bestod vid dödsfallet och villkoret om barn är uppfyllt.

Vad härefter angår frågan om livränta till barn har kommittén diskuterat, huruvida den åldersgräns, 16 år, vid vilken rätten till livränta enligt nu gällande bestämmelser upphör, borde höjas. Försörjningsplikten mot barn upphörde tidigast, då det uppnått 16 års ålder. Eftersom denna gräns endast utgjorde en minimigräns för försörjningsplikten, vore det inte nödvändigt att ha samma gräns i fråga om barns rätt till livränta från yrkesskadeförsäkringen. För en förlängning av livräntetiden talade särskilt det förhållandet, att det nu mer än förr förekomme, att skolgång och andra studier utsträcktes över 16-årsåldern. Å andra sidan hade 16-åringar numera avsevärt bättre inkomstmöjligheter än tidigare. Med hänsyn härtill och till 16-årsålderns betydelse inom barnbidragslagstiftningen m. m. ansågo kommittén, att någon förlängning av livräntetiden för barn i varje fall inte borde ske för närvarande.

Beträffande den avlidnes egna barn föreslår kommittén ej heller i övrigt några mera betydelsefulla ändringar i vad som nu gäller. Livräntan till varje barn skall sålunda enligt förslaget utgöra $\frac{1}{6}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst och utgå utan några villkor. Två grupper av barn föreslås dock skola undantagas från rätten att erhålla livränta. Den ena gruppen omfattar barn, som adopterats av annan än den avlidnes make och som inte åtnjöt underhållsbidrag av den avlidne. Den andra gruppen avser barn, mot vilka den avlidne fullgjort sin underhållsskyldighet genom att utge ett engångsbelopp. Kommitténs motivering till sistnämnda undantag tyder på, att kommittén endast åsyftat utomäktenskapliga barn, men den föreslagna lagtexten är så generell utformad, att den kan avse även barn inom äktenskap.

Den avlidnes adoptivbarn skall enligt förslaget ha samma ovillkorliga rätt till livränta som hans egna barn. Det nu gällande villkoret, att adoptionen skall ha skett före skadetillfället, föreslår kommittén alltså skola slopas. Som skäl härför åberopas, dels att villkoret kan leda till obilliga resultat i sådana fall, när adoptionen visserligen skett efter skadetillfället men under tid, då skadan ej syntes vara av någon betydelse för arbetsförmågan eller livslängden, och dels att adoption förutsätter domstols prövning.

Till kretsen av livränteberättigade har kommittén hänfört vissa styvbarn, vilket innebär en nyhet i förhållande till vad som nu gäller. I sin motivering härtill framhåller kommittén, att dylika barn vore skadestånds-

berättigade, såvida den avlidne varit underhållsskyldig mot dem. Från principiell synpunkt torde intet vara att erinra mot att styvbarn, som varit beroende av den avlidne, erhöle rätt till livränta. En behovsprövning i det enskilda fallet — med hänsynstagande till den efterlevande makens ekonomi, eventuellt underhållsbidrag från den andre av föräldrarna, bidragsförskott o. s. v. — torde bli alltför komplicerad. Kommittén föreslår därför, att livränta skall utan inskränkning medgivas barn till den avlidnes hustru, när barnet hade sitt hem hos den försäkrade. Livräntan skall enligt förslaget utgå efter samma grunder som livränta till eget barn, d. v. s. med $\frac{1}{6}$ av den årliga arbetsförtjänsten, tills barnet fyllt 16 år.

Enligt vad kommittén upplyser har önskemål om utvidgning av föräldrars rätt till livränta framkommit i olika sammanhang. I allmänhet vore det, uttalar kommittén, synnerligen vanskligt att bedöma, om föräldrar, som inte åtnjutit något bidrag av den förolyckade, framdeles skulle ha blivit i behov av och kunnat påräkna bidrag. Lika osäkert måste det i regel vara, om föräldrar, som åtnjutit bidrag, skulle behövt och erhållit förhöjt bidrag framdeles. Fall kunde emellertid förekomma, där utsikten till framtida bidrag eller förhöjda bidrag syntes ha varit så säker, att hänsyn därtill skäligen borde tagas. Särskilt behjärtansvärda torde de fall kunna vara, då föräldrarna bekostat dyrbar yrkesutbildning åt den förolyckade och därför stode utan besparingar för ålderdomen. Om föräldrarnas möjligheter till ersättning enligt OL ansåges böra utvidgas, borde man stanna vid att tillförsäkra dem en bättre ställning i sådana fall, där det på grund av föreliggande särskilda omständigheter måste antagas att de, om dödsfallet inte mellankommit, skulle ha inom en förhållandevis nära framtid, högst ett eller annat år, erhållit ett väsentligt bidrag eller en väsentlig bidragshöjning. Mot en sådan utvidgning kunde invändningar göras från administrativ synpunkt, men dessa betänkligheter syntes inte böra vara avgörande i fall av nyssnämnda särskilda beskaffenhet.

På grund av vad sålunda anförts föreslår kommittén, att föräldrar skall äga rätt till livränta, om de varit för sitt underhåll beroende av den avlidnes arbete eller med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter måste antagas ha kommit att inom en nära framtid bliva på sådant sätt beroende av honom, om skadan ej inträffat. Livräntan skall enligt förslaget för envar av föräldrarna eller, då fråga är om makar som sammanlever, för dem tillsammans utgöra 300 kr., om den avlidnes årliga arbetsförtjänst ej översteg 1 200 kr., samt i annat fall lägst 300 kr. och högst $\frac{1}{4}$ av arbetsförtjänsten. Minimibeloppet skall dock få överskridas endast i den mån värdet av det åtnjutna underhållet föranleder därtill eller eljest synnerliga skäl är för handen. Livräntan föreslås skola utgå så länge den berättigade lever eller, om livräntan tillagts makar gemensamt, så länge någon av dem lever.

I fråga om livränta till adoptivföräldrar föreslår kommittén samma regler som för föräldrar.

Vad slutligen angår frågan om det sammanlagda maximibeloppet för flera livräntor och om dettas fördelning mellan de efterlevande anser kommittén, att den nuvarande maximigränsen — $\frac{5}{6}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst — bör bibehållas samt att föräldrar och adoptivföräldrar även i fortsättningen vid konkurrens bör stå efter övriga efterlevande.

Kommittén anför vidare.

Enligt kommitténs förslag skall livränta i vissa fall kunna utgå till frånskild make och till kvinna, som utan att vigsel skett sammanlevde med den avlidne. Om dessa utvidgningar beslutas, kan konkurrens uppkomma mellan två sådana efterlevande inbördes och mellan sådan(a) efterlevande och änka. I de statliga pensionsreglementena ha, såsom förut nämnts, motsvarande fall av konkurrens mellan make och frånskild make hittills reglerats så, att de båda efterlevande få dela det pensionsbelopp, som i andra fall tillkommer make. Hel familjepension till änka är av ungefär samma storlek som livränta enligt OL; sålunda motsvarar t. ex. hel änkepension efter en stationskarl eller brevbärare (lönegrad Ca 9) ungefär 30 procent av slutlönen i mellersta ortsgruppen.

I anslutning till vad sålunda anförts föreslår kommittén, att det sammanlagda beloppet av livräntor till ifrågavarande efterlevande maximeras till vad som svarar mot normallivränta för änka, d. v. s. $\frac{1}{3}$ av arbetsförtjänsten, och att erforderlig nedsättning göres så, att proportionen blir densamma som mellan de oreducerade beloppen.

Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag.

I ett par av de yttranden, som avgivits över socialvårdskommitténs förslag, beröres från allmänna utgångspunkter den principiella frågan om förhållandet mellan yrkesskadeförsäkringens regler om efterlevandelivräntor och motsvarande regler inom den allmänna skadeståndsrätten.

Änkepensioneringskommittén framhåller, att vissa uttalanden av socialvårdskommittén syntes tyda på att enligt kommitténs mening kretsen av skadeståndsberättigade och av livränteberättigade enligt yrkesskadeförsäkringslagen i princip borde sammanfalla. Rätten till livränta hade emellertid enligt förslaget i vissa fall utsträckts till att avse personer, som enligt gällande bestämmelser ovillkorligen vore uteslutna från rätt till skadestånd. Därvid hade kommittén förutsatt att en utvidgning av de skadeståndsberättigades krets komme att ske. I vissa andra fall, t. ex. när det gällde änka som sammanlevde med mannen vid dödsfallet, hade kommittén tydligt trots antydningar i motsatt riktning, övergivit tanken på kongruens mellan skadeståndsrätten och livränterätten. Det måste nämligen även med en reviderad skadeståndslagsliftning uppkomma ej så få fall, i

vilka man knappast kunde tänka sig rätt till skadestånd för änka efter den som blivit dödad genom annans vållande, exempelvis barnlös änka med goda egna inkomster. Icke förty skulle rätten till livränta för änka, som sammanbodde med mannen vid dödsfallet enligt förslaget vara ovillkorlig. Då man inte visste vilket innehåll skadeståndsreglerna komme att få i framtiden och då det inte torde stöta på något principiellt hinder att bestämma kretsen av livränteberättigade efterlevande enligt yrkesskadeförsäkringslagen vidare än skadeståndsrätten skulle medgiva, hade änkepensioneringskommittén för sin del ansett sig ej kunna vid granskningen av socialvårdskommitténs förslag fästa avgörande vikt vid kongruenssynpunkter.

Svea hovrätt framhåller, att den uppmjukning av villkoren för änklings, föräldrars och adoptivföräldrars rätt till livränta, som föreslagits av kommittén, skulle bringa yrkesskadeförsäkringens beroendevillkor i närmare överensstämmelse med motsvarande stadgande i 6 kap. 4 § strafflagen. På denna punkt syntes emellertid fullständig kongruens vara önskvärd. Detta skulle förenkla bedömningen av bl. a. ett flertal regressfrågor. Sakligt sett finge väl också skadeståndsrättens hänsynstagande till de efterlevandes behov *efter* dödsfallet anses mera befogat än yrkesskadeförsäkringens beaktande huvudsakligen av förhållandena *före* dödsfallet. Denna skillnad saknade väl i flertalet fall praktisk betydelse, men ett överförande till yrkesskadeförsäkringslagen av ifrågavarande bestämmelse i strafflagen skulle medföra den rimliga förändringen att livränta framdeles ej skulle kunna utgå till efterlevande, som i arv eller enligt testamente efter den döde erhöle en avsevärd förmögenhet eller innehade en större livförsäkring.

I detta sammanhang må nämnas, att fem *reservanter inom försäkringsrådet* anser, att såsom gemensamt villkor för samtliga ersättningsberättigade borde uppställas kravet, att vederbörande varit beroende av den avlidnes arbete och genom hans frånfälle kommit att sakna erforderligt underhåll.

Socialvårdskommitténs förslag att änka även i fortsättningen skall ha en i stort sett ovillkorlig rätt till livränta har uttryckligen tillstyrkts av *änkepensioneringskommittén* och lämnats utan erinran i flertalet övriga yttranden.

Från en del håll har emellertid kritik riktats mot förslaget i denna del. *Svea hovrätt* uttalar sålunda, att en ovillkorlig rätt för änka till livränta måhända var motiverad från administrativa synpunkter så länge en överväldigande majoritet av kvinnorna var för sin försörjning beroende av mannens arbete. I detta avseende hade emellertid väsentligt ändrade förhållanden inträtt. Giftna kvinnor vore i stor omfattning sysselsatta i förvärsarbete. Den sociala olycksfallsförsäkringen hade genom successiva

ändringar också kommit att omfatta personer i sådan ställning att man hade att räkna med ett icke alldeles betydelselöst antal kvinnor med egna kapitaltillgångar. Det läte sig under dessa omständigheter knappast längre försvara att tillerkänna alla änkor en i princip livsvarig livränta. Om behovsprövning infördes, vore det likväl skäligt, att envar änka därförutan skulle äga rätt till korttidshjälp i form av ett engångsbidrag, förslagsvis motsvarande tre års livränta.

Göta hovrätt framhåller, att den skillnad i fråga om änkas och änklings rätt till livränta, som föreslagits av kommittén, icke överensstämmer med rådande uppfattning om makars rättsförhållanden. För rätt till skadestånd enligt 6 kap. 4 § strafflagen uppställdes samma krav för änka som för änkring. Också bestämmelserna om underhållsskyldighet i 5 kap. 2 § giftermålsbalken och om pensionsrätt enligt allmänna familjepensionsreglementet hade givits sådan utformning, att makar blivit likställda. Att tillförsäkra änkring oinskränkt rätt till livränta syntes emellertid inte böra ifrågakomma. I stället ville hovrätten ifrågasätta, att behovsprövning infördes också beträffande änkas rätt till livränta.

På i huvudsak samma skäl, som anförts av hovrätterna, påyrkas behovsprövning för rätt till änkelivränta även av *länsstyrelsen i Södermanlands län*, *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Socialförsäkringsbolagens förening*. Sistnämnda förening åberopar till stöd för sin mening härutinnan särskilt den bristande överensstämmelse som råder mellan gällande lagstiftning och förslaget, å ena, samt skadeståndsrättens principer å andra sidan; det vore inte rimligt, att den, som vållat annans död, endast under vissa förutsättningar kunde förpliktas att utgiva skadestånd medan den, vars ersättningsskyldighet i princip grundade sig på ett fingerat vållande, skulle förpliktas utgiva livränta oberoende av om behov föreläge eller inte.

Den av kommittén föreslagna uppmjukningen av det nuvarande villkoret, att äktenskapet skall ha ingåtts före skadetillfället för att änka skall kunna tillerkännas livränta, anses av *borgarrådsberedningen* samt *tjänste- och avtalsnämnderna i Stockholm* välmotiverad. Även *försäkringsrådet* biträder förslaget i denna del, dock med vissa modifikationer. Enligt rådets mening borde nämligen bestämmelsen om uppskattning av den avlidnes arbetsförmåga vid tidpunkten för giftermålet utgå, när den kunde medföra administrativa och processuella olägenheter. Vidare borde även änka som *haft* barn med den avlidne komma i fråga.

Socialförsäkringsbolagens förening och *handelskammaren i Gävle* anser däremot, att änka inte under några omständigheter bör ha rätt till livränta om äktenskapet ingåtts efter skadetillfället, och motsätter sig därför den föreslagna uppmjukningen, som enligt deras mening skulle uppmuntra till äktenskap endast i syfte att tillförsäkra den efterlevande rätt till livränta.

Vad angår kommitténs förslag att endast under vissa förutsättningar

tillerkänna änka livränterätt i fall där makarna vid mannens fränfälle levde åtskilda på grund av söndring utan att mannen bidrog till hustruns underhåll, uttalar *riksförsäkringsanstalten*, att bestämmelserna härom komme att nödvändiggöra speciella utredningar, vilka i regel måste bli av ingående och ömtålig natur. Den skälighetsbedömning som avsåges syntes vidare ge utrymme åt en ojämnhet i tillämpningen, som måste anses mindre tilltalande. I anledning härav föreslår anstalten en skärpning av bestämmelserna så att änka undantages från rätt till livränta, om makarna på grund av söndring levde åtskilda utan att mannen bidrog till hustruns underhåll och det inte med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter måste antagas att sammanlevnaden inom en nära framtid skulle ha blivit upptagen eller att den avlidne inom sådan tid skulle ha kommit att bidraga till hustruns underhåll, därest skadan ej inträffat.

Änkepensioneringskommittén anför.

Om makar levat åtskilda utan att söndring konstaterats av domstol enligt 5:7 giftermålsbalken eller 6:7 föräldrabalken, lär det ej sällan bli svårt att i ett försäkringsärende fastställa huruvida söndring förelegat och, om hustrun omhänderhar barn, huruvida belopp som mannen utgivit till hustrun under särlevnadstiden kan anses innefatta underhållsbidrag även för hennes egen räkning. Det måste ju ligga i hustruns intresse att vid mannens död framställa förhållandena så att någon söndring ej förelegat eller att hon i varje fall uppburit underhållsbidrag för egen del. Om hustru som har barn erhållit underhållsbidrag från mannen, kan detta ha varit avsett endast för barnens räkning. Det bör framhållas, att domstolarna i mål om underhållsbidrag åt hustru och barn ofta måste, även i fall där hustrun är i uppenbart behov av bidrag för egen del, avslå hennes begäran därom, emedan mannen ej har ekonomisk förmåga att betala både till hustrun och barnen. Ej sällan lär det kunna inträffa att hustru i fall då makarna faktiskt leva åtskilda på grund av söndring, oaktat hon är i behov av underhållsbidrag och kunde ha blivit tillerkänt sådant, ej kommer sig för att bringa saken till sin spets. Med hänsyn till nu nämnda omständigheter synes begränsningen av änkas rätt till livränta vid särlevnadsfall knappast böra göras så sträng som socialvårdskommittén föreslagit.

Vad beträffar fall där makarna varit hemskilda eller söndring eljest konstaterats av domstol torde livränta till änka böra utgå, om underhållsbidrag utdömts eller avtalats och oberoende av om mannen faktiskt fullgjort sin underhållsskyldighet. Livräntans belopp bör emellertid icke överstiga det sålunda fastställda underhållsbidraget. Att, såsom socialvårdskommittén föreslagit, då mannen ej fullgjort sin underhållsskyldighet grunda avgörande om rätt till livränta på antagande om återupptagen samlevnad eller framtida betalning av underhållsbidrag synes knappast lämpligt. Dels skulle en sådan regel säkerligen vålla stora svårigheter i praktiken och dels skulle den vara ägnad att medföra obilliga resultat. Antag t. ex. att tre hustrur vid hemskillnad tillerkänts underhållsbidrag med vardera 100 kronor i månaden och att männen ha lika stora eller lika små möjligheter att betala. Antag vidare, att den ena hustrun ej lyckats få ut någon

del av sitt underhållsbidrag emedan mannen tredskats och hans inkomster icke äro av sådan art att införsel kunnat meddelas, att den andra faktiskt erhållit 25 kronor och den tredje 100 kronor i månaden. Enligt socialvårds-kommitténs förslag skulle livränta regelmässigt ej alls utgå i det första fallet men med fullt belopp, utan hänsyn till vare sig det utdömda eller det faktiskt betalda beloppet, i de två andra fallen. Att beträffande det första fallet låta rätten till livränta vara beroende av antagande om mannens framtida betalningsvilja, därest han icke avlidit, förefaller knappast rimligt. Då livränta till änka enligt socialvårds-kommitténs mening i princip skall utgå utan prövning av ankans behov därav för sitt uppehälle, synas de tre fallen skäligen böra behandlas lika.

I vad avser storleken av änkelivräntan ansluter sig *riksförsäkringsanstalten* till socialvårds-kommitténs förslag beträffande sådana fall, där makarna vid dödsfallet sammanlevde eller det med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter måste antagas, att sammanlevnaden inom en nära framtid skulle ha blivit upptagen. I övriga, sannolikt jämförelsevis sällsynta fall, syntes livräntan böra fastställas efter skälighetsprövning med hänsyn till värdet av det underhåll, som den avlidne måste antagas framdeles ha kommit att lämna, därest skadan ej inträffat, dock högst till det belopp, som motsvarade $\frac{1}{3}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

Kommitténs förslag att livränta till änkl i n g skall utgå endast om han varit för sitt underhåll beroende av den avlidnes arbete har i de flesta yttrandena tillstyrkts eller lämnats utan erinran. En från majoriteten avvikande mening uttalas emellertid av *borgarrådsberedningen i Stockholm* och *Yrkeskvinnors samarbetsförbund*, vilka båda anser, att likställighet mellan änka och änkl i n g borde skapas genom att beroendevillkoret för änkl i n g slopades.

Försäkringsrådet påpekar i sitt yttrande, att vissa uttalanden av kommittén möjligen kunde tolkas så, att det för änkl i n g föreslagna beroendevillkoret skulle anknytas endast till tidpunkten för dödsfallet. Huruvida tiden för olycksfallet eller dödsfallet skulle tjäna som utgångspunkt för bedömningen kunde emellertid inte utläsas av OL och hade ej heller avgjorts i praxis. Skäl kunde åberopas för såväl den ena som den andra utgångspunkten men fastslående av att endast endera skulle gälla torde inte vara lämpligt med hänsyn till de mångskiftande förhållanden som förekomme. Avgörandet borde alltså enligt försäkringsrådets mening ske i varje särskilt fall.

Riksförsäkringsanstalten framhåller, att värdet av det underhåll, varav en änkl i n g varit beroende, icke alltid kan förutsättas ha uppgått till belopp, motsvarande $\frac{1}{3}$ av hustruns årliga arbetsförtjänst. Änklingslivräntan borde därför bestämmas med hänsyn till värdet av det underhåll, varav han varit beroende, dock högst till $\frac{1}{3}$ av arbetsförtjänsten. Vid denna prövning borde hänsyn tagas till värdet av hustruns arbete i hemmet.

Den av socialvårdskommittén föreslagna utvidgningen av de livränteberättigades krets till att omfatta underhållsberättigad frånskild make avstyrkes helt av *handelskammaren i Gävle*, som anser, att möjligheter härigenom skulle öppnas för ifrågavarande personer att tillvinna sig försäkringsersättning från mer än ett håll. I övrigt har förslaget i denna del under remissbehandlingen endast föranlett en del detaljerinringar. *Svea hovrätt* ifrågasätter sålunda, om livränta till frånskild make bör utgå i annat fall än då underhållsbidraget enligt dom eller avtal bestämts att utgå på särskilda tider. Enligt hovrättens mening borde vidare livränta inte utgå för längre tid än som föreskrivits i domen eller avtalet. För en tidsbegränsning av detta slag uttalar sig även *änkepensioneringskommittén*, som dessutom anmärker, att frånskild man enligt förslaget likställts med frånskild kvinna. Frånskild man borde i stället likställas med änkling med den skillnaden, att den förres rätt till livränta borde vara begränsad till det utdömda eller avtalade underhållsbidraget.

Vad angår den undantagsbestämmelse, som socialvårdskommittén föreslagit för det fall att den efterlevande av två frånskilda makar faktiskt inte åtnjöt något underhållsbidrag av den avlidne, åberopar *riksförsäkringsanstalten* och *änkepensioneringskommittén* i huvudsak samma synpunkter, som de anfört beträffande hemskillnads- och söndringsfallen. Riksförsäkringsanstalten anmärker därjämte, att fall stundom torde förekomma, då den frånskilde under längre tid faktiskt inte åtnjutit hela det i samband med äktenskapsskillnaden bestämda underhållsbidraget. Med anledning härav borde det föreslagna stadgandet om livräntans storlek kompletteras med en föreskrift av innehåll, att där underhållsbidrag endast delvis åtnjutits eller inte åtnjutits, livräntan skulle fastställas efter skälighetsprövning. Denna skälighetsprövning borde även avse frågan, vid vilken tidpunkt höjning av livräntebeloppet i förekommande fall skulle ske.

Socialvårdskommitténs förslag om livränterätt för kvinna, som sammanlevde med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden, har lämnats utan erinran i de flesta yttrandena. *Riksförsäkringsanstalten* (majoriteten) uttalar vissa betänkligheter mot förslaget i denna del men vill av sociala skäl inte motsätta sig det samma.

Helt avvisande till tanken att tillerkänna ifrågavarande kategori livränterätt ställer sig emellertid — förutom *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Jernkontoret*, vilka avstyrker alla utvidgningar på förevarande område — *statskontoret*, *handelskammaren i Gävle*, *tre reservanter i försäkringsrådet*, *tre reservanter i riksförsäkringsanstalten*, *Socialförsäkringsbolagens förening* och *Svenska lantarbetsgivareföreningen*. Som skäl härför anföres i flera av dessa yttranden, att ifrågavarande kvinnor inte är berättigade till underhåll enligt civilrättsliga regler och inte heller tillhör de skade-

ståndsberättigades krets samt att den föreslagna utvidgningen skulle föregripa en revision av skadeståndsrätten. *Reservanterna i riksförsäkringsanstalten* framhåller dessutom, att utvidgningen skulle medföra avsevärda praktiska svårigheter. Därest i vissa, med all sannolikhet sällsynta fall, särskilda skäl föreläge för ersättning, borde livränta enligt reservanternas mening kunna beredas i extraordinär ordning.

Även *Tjänste- och löneavtalsnämnderna i Stockholm* uttrycker betänkligheter mot förslaget med hänsyn till de svårigheter, som kunde väntas uppstå vid tillämpningen. Om utvidgningen genomfördes, borde föreskrivas, att kontrahenterna skulle ha sammanbott sedan avsevärd tid.

Vad angår frågan, under vilka förutsättningar livränta bör utgå till ifrågavarande grupp av kvinnor, har i en del remissyttranden yrkanden framställts om ändringar i socialvårdskommitténs förslag. *Svea hovrätt* och *Göta hovrätt* förordar sålunda, att behovsprövning införes. Sistnämnda hovrätt ävensom *försäkringsrådet* och *riksförsäkringsanstalten* anser i likhet med vissa reservanter inom socialvårdskommittén, att livränterätt bör föreligga för kvinnan inte blott om hon har barn med den avlidne eller vid dödsfallet var havande med barn till honom utan även om parterna haft barn med varandra men barnen eller barnet avlidit före mannen. Denna mening delas även av *borgarrådsberedningen i Stockholm* och *änke-pensioneringskommittén*, vilka emellertid liksom *Landsorganisationen* och *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* ifrågasätter, om inte barnvillkoret helt kunde slopas och livränterätten således utsträckas till att avse alla fall av sammanlevnad under äktenskapsliknande förhållanden.

I enlighet med sin ståndpunkt att änka och änkling bör likställas förordar *Göta hovrätt*, att även man, som sammanlevat med avlidne kvinna under äktenskapsliknande förhållanden, tillerkännes rätt till livränta efter kvinnan.

Enligt *Landsorganisationen* bör trolövad i livräntehänseende jämnställas med kvinna, som sammanlever med man under äktenskapsliknande förhållanden.

Beträffande livräntor till egna barn, adoptivbarn och styvbarn har endast en del detaljerinringar framställts mot socialvårdskommitténs förslag.

Fyra reservanter i försäkringsrådet samt *Landsorganisationen* förmenar, att livränta bör utgå även till barn som fyllt 16 år, såvida barnet på grund av varaktig sjukdom eller invaliditet är oförmöget att försörja sig.

Enligt *Svea hovrätt* föreligger knappast skäl att tillerkänna barn, om vilket den avlidne inte haft vårdnaden, livränta med högre belopp än som svarar mot den avlidnes underhållsbidrag. Detta gällde barn såväl i som utom äktenskap. Om underhållsfrågan vid dödsfallet ännu inte slutligt avgjorts, borde, liksom i fråga om livränta till fränskild make, högsta

beloppet utgå. — Vad socialvårdskommittén föreslagit i fråga om livränta till barn för den händelse den avlidne fullgjort sin underhållsskyldighet medelst engångsbelopp borde — oaktat vad som sades i kommitténs motivering — äga tillämpning ej endast å barn utom äktenskap utan överhuvud å barn, om vilka vårdnaden tillagts annan än den avlidne. — Enligt 7 kap. 4 och 5 §§ föräldrabalken föreläge underhållsskyldighet mot makes barn eller adoptivbarn allenast så länge äktenskapet bestode. I överensstämmelse härmed syntes livränta till sådant barn böra upphöra att utgå, därest den efterlevande maken inginge nytt äktenskap. — Lagtexten saknade all upplysning om hur faderskap utom äktenskap skulle vara fastställt för att möjliggöra utbetalning av livränta till kvinna, som sammanlevat med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden, till barnet självt efter dess fader eller till fadern efter barnet.

Hovrätten föreslår vidare, att mannens barn i tidigare gifte eller utom äktenskap tillerkännes samma rätt till livränta som föreslagits beträffande hustruns barn. Denna mening uttalas även av *försäkringsrådet* (majoriteten) och *Landsorganisationen*.

Socialförsäkringsbolagens förening anser rätt till livränta för adoptivbarn inte böra föreligga med mindre adoptionen skett före olycksfallet.

Riksförsäkringsanstalten påpekar, att socialvårdskommitténs förslag i fråga om livränta till styvbarn i motsats till 7 kap. 4 § föräldrabalken inte omfattar fall, där barnet ej har sitt hemvist hos styvfadern men denne i vederbörlig ordning fullgör sin underhållsskyldighet.

Anstalten fortsätter.

En dylik situation torde kunna föreligga exempelvis då makarna på grund av sina anställningsförhållanden under längre eller kortare tid vistas å skilda orter eller då de av utrymmesskäl ha skilda bostäder. Då det väsentliga motivet till att styvbarn medgives rätt till livränta synes vara, att barnet genom den försäkrades död förlorat det underhåll, denne lämnat, vill anstalten ifrågasätta, huruvida icke livränta bör medgivas styvbarn, även om barnet icke hade sitt hem hos den försäkrade, då denne jämlikt sin skyldighet därtill bidrog till barnets underhåll. Likaledes synes enligt anstaltens mening kunna starkt ifrågasättas, huruvida icke rätt till livränta efter hustru bör tillkomma mannens barn i tidigare gifte eller utom äktenskap i sådant fall, där mannen själv äger rätt till livränta vid hustruns död och barnet hade sitt hem hos henne eller hon fullgjorde underhållsskyldighet mot detsamma.

En *reservant inom riksförsäkringsanstalten* uttalar, att en utvidgning av styvbarns rätt till livränta på sätt anstalten föreslagit visserligen i princip vore riktig, men att en dylik utvidgning av livränteprovningen skulle bli alltför komplicerad och åtminstone i vissa fall grundad på mycket osäkra utredningar. Styvbarns rätt till livränta borde därför begränsas till att omfatta livränteberättigad makes barn under sexton år i tidigare gifte eller

utom äktenskap, under förutsättning att barnet hade sitt hem hos den försäkrade.

Vad angår frågan om livräntor till föräldrar och adoptivföräldrar finner *riksförsäkringsanstalten* i likhet med socialvårdskommittén befogat, att möjlighet gives att taga hänsyn till påräknat framtida bidrag eller påräknad bidragsökning. Anstalten understryker emellertid, att den föreslagna bestämmelsen härom kommer att föranleda ingående utredningar och att det i allmänhet torde vara synnerligen vanskligt att bedöma, om föräldrar framdeles skulle blivit i behov av och även kunnat erhålla bidrag resp. förhöjt bidrag från den avlidne till sitt underhåll. Tillämpningen av stadgandet måste därför bliva restriktiv. *Tre reservanter inom försäkringsrådet* anser, att förhållandena vid dödsfallet och därförut bör vara avgörande för om livränta skall utgå. Det låge nämligen i sakens natur, att det alltid måste vara synnerligen svårt att med någon större grad av säkerhet bedöma framtida förhållanden. Särskilda svårigheter komme att uppstå för försäkringsinrättningarna och försäkringsrådet med hänsyn till det processuella förfarandet. *Svea hovrätt* — vilken såsom förut nämnts anser det önskvärt att erhålla fullständig kongruens mellan yrkeskadeförsäkringens beroendevillkor och motsvarande regler inom skadeståndsrätten — framhåller, att om rätten till livränta i förekommande fall gjordes beroende av att den efterlevande genom den försäkrades frånfälle komme att »sakna erforderligt underhåll», bestämmelse ej torde erfordras därom, att livränta till föräldrar skulle utgå också när underhållsfrågan ej varit alldeles aktuell redan vid dödsfallet.

Beträffande beloppet av föräldralivränta anför *riksförsäkringsanstalten*.

Årsbeloppet av livränta till föräldrar skall enligt förslaget utgöra trehundra kronor, därest den försäkrades årliga arbetsförtjänst icke översteg ettusentvåhundra kronor, och i annat fall lägst trehundra kronor och högst det belopp, som motsvarar en fjärdedel av den försäkrades årliga arbetsförtjänst. För bestämmande av livränta i sistnämnda fall givas i lagtexten närmare direktiv. Då som allmänt villkor för föräldrars rätt till livränta uppställts deras »beroende» av den försäkrades arbete, synes kommittén vid utformningen av regeln om minimibelopp av livränta till sådana efterlevande ha ansett, att »beroende» kan föreligga först där underhållet kan värderas till trehundra kronor för år. Detta synes emellertid med hänsyn till de mångskiftande levnadsvillkor, som förefinnas för ifrågavarande efterlevande, ej kunna anses äga generell giltighet. Sålunda torde det ej vara uteslutet, att det även vid ett årligt bidrag understigande trehundra kronor skulle kunna förekomma sådan beroendeställning, som skulle berättiga föräldrar till livränta. Vidare synes det icke sannolikt, att värdet av det bidrag, som den försäkrade vid en årlig arbetsförtjänst å ettusentvåhundra kronor kunnat lämna till föräldrarnas underhåll, uppgått till trehundra kronor för år. Den av kommittén föreslagna bestämmelsen torde sålunda kunna medföra, att livränta till föräldrar utginge med belopp, överstigande vad de för sitt underhåll erhållit av den avlidne, vilket synes oegentligt.

På grund av vad sålunda anförts föreslår riksförsäkringsanstalten, att livränta till föräldrar skall motsvara, där beroendevillkoret förelåg vid tiden för dödsfallet, värdet av det underhåll de åtnjutit och varav de varit beroende, och eljest värdet av det underhåll, de med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter måste antagas ha kommit att åtnjuta inom en nära framtid, därest skadan inte inträffat. Maximibeloppet borde utgöra $\frac{1}{4}$ av den försäkrades årliga arbetsförtjänst.

En reservant inom försäkringsrådet anser, att livränta till föräldrar eller till envar av dem borde utgå med minimibelopp endast under förutsättning att underhållet faktiskt uppgått till detta belopp. För den händelse underhållet icke uppgått till nämnda belopp, borde någon livränta inte utgå. I det fall att underhållet överstigit minimum, borde livränta icke utgå med högre belopp än som motsvarade underhållet. Minimum borde sättas till 200 kr. *Tre andra reservanter inom försäkringsrådet* förmenar, att livränta icke borde utgå, om värdet av det utgivna eller för framtiden beräknade underhållet icke utgjorde 300 kr. per år för ensamstående fader eller moder och 400 kr. per år för sammanboende föräldrar. Minimibeloppet av livränta borde då utgöra 300 kr. till ensamstående fader och moder och 400 kr. till sammanboende föräldrar.

Vad slutligen angår frågan om det sammanlagda beloppet av flera livräntor och om dettas fördelning anför *änkepensioneringskommittén*.

Då mannen bildat ny familj och underhållsbidrag faktiskt icke på länge erlagts till den tidigare hustrun skulle det vara stötande att låta denna konkurrera med änkan om rätt till livränta. Det måste emellertid i så fall anses föga mindre stötande om den tidigare hustrun, ehuru hon erhållit blott en bråkdel av det utdömda underhållsbidraget, ändå skulle få taga del i livränta efter mannen i förhållande till hela detta. Dylika synpunkter kunna dock icke tillerkännas generellt berättigande. I praxis torde fränskild hustru i allmänhet tillerkännas underhållsbidrag endast om äktenskapet varit långvarigt och hon på grund därav är handicapad i sin förvärvsverksamhet eller om hustrun är sjuklig eller klen och därför ej kan på förvärvsarbete tjäna tillräckligt för ett tillbörligt uppehälle. Med hänsyn härtill kan det visst icke alltid anses befogat att, ens om den tidigare hustrun ej utfått underhållsbidrag, låta den nya hustrun slippa konkurrens om livränta efter mannen. Enligt de regler socialvårdskommittén föreslagit skulle fränskild hustru, som varit berättigad till och jämväl erhållit underhållsbidrag, och änka tillhoppa i livräntor erhålla ett belopp motsvarande en tredjedel av den försäkrades arbetsförtjänst. Delningen skulle ske så att proportionen mellan livräntorna till var och en skulle bli densamma som mellan de belopp som skulle ha utgått om någon konkurrens ej funnits. Om fränskild hustru, som varit berättigad till men icke åtnjutit underhållsbidrag, skall vara berättigad till livränta, synes böra ytterligare övervägas, huruvida den av socialvårdskommittén föreslagna delningsgrunden bör tillämpas eller ersättas med någon annan.

Departementschefen.

Den nuvarande olycksfallsförsäkringens regler om livräntor till efterlevande skiljer sig i flera avseenden från motsvarande regler inom den allmänna skadeståndsrätten. En olikhet ligger däri, att kretsen av de personer, som äger erhålla livränta från försäkringen, är mera begränsad än den personkrets, som kan komma i fråga när det gäller skadestånd. Livränta kan nämligen endast tillerkännas den avlidnes änka eller änking, barn och adoptivbarn samt föräldrar och adoptivföräldrar, medan skadestånd kan utgå till var och en, som enligt lag ägt rätt till underhåll av den avlidne; och lagstadgad rätt till underhåll föreligger ej blott för de nyss angivna grupperna av anhöriga utan även under vissa förutsättningar för fränskild make, styvbarn och moder till den avlidnes barn utom äktenskap. Å andra sidan kräves alltid för rätt till skadestånd, att den underhållsberättigade till följd av dödsfallet kommer att sakna erforderligt underhåll. Om dödsfallet icke har någon inverkan i detta hänseende — t. ex. därför att den avlidne efterlämnar en större förmögenhet eller är livförsäkrad till ett mera avsevärt belopp eller den efterlevande har en för sin försörjning tillräckligt stor arbetsinkomst — föreligger alltså ej rätt till skadestånd. Motsvarande behovsprövning förekommer inom försäkringen endast för änking, föräldrar och adoptivföräldrar. Till änka, barn och adoptivbarn utgår livränta helt oberoende av behovet i det enskilda fallet. Det är vidare att märka, att skadeståndets belopp städse utmätas med hänsyn till vad som anses skäligt, medan yrkesskadelagstiftningen innehåller detaljerade bestämmelser om hur livräntan skall beräknas för olika kategorier av efterlevande.

Den skillnad, som sålunda råder i detta hänseende, sammanhänger därmed att, när det gäller skadeståndsanspråk, parterna själva äger avgöra, huruvida och med vilket belopp skadestånd skall utgå, och att, om saken kommer under domstols prövning, domstolen ej får gå utöver den ram, som parterna uppdragit genom sina yrkanden resp. medgivanden i målet, och ej heller grunda sitt avgörande på annat material än det som åberopats i processen. Inom försäkringen åter tillerkännes avtal mellan den ersättningsberättigade och försäkringsinrättningen inte bindande verkan; försäkringsinrättningarna har i stället ålagts att i varje särskilt ärende på eget initiativ verkställa en såvitt möjligt fullständig utredning av frågan, huruvida och med vilket belopp ersättning bör utgå samt att meddela beslut i enlighet därmed. Med hänsyn till försäkringens sociala karaktär och försäkringsinrättningarnas dubbla egenskap av part och beslutande organ bör dessa principer inte frångås. Det är därför önskvärt, att inom försäkringen rätten till ersättning så långt det är möjligt anknytes till rent faktiska förhållanden, som kan klarläggas utan större svårigheter, och inte göres beroende av en så pass svårbedömbär faktor som vederbörandes behov. Härför talar även den omständigheten att livräntorna har karaktär av försäkrings-

prestationer. Emellertid kan det inte vara rimligt att helt bortse från behovs- och skälighetssynpunkter i det enskilda fallet. Det skulle nämligen betyda att sådana personer, vilkas försörjning endast i undantagsfall beröres av att en anhörig dör, finge antingen tillerkännas en villkorlös rätt till livränta efter denne eller också helt undantagas från livränterätten. Den ledande principen synes därför böra vara att sådana personer, som enligt vad erfarenheten visar mera regelmässigt är för sin försörjning beroende av en viss anhörig, tillerkännes livräntor efter honom utan prövning av behovet i det enskilda fallet. För dessa grupper bör lagstiftningen innehålla detaljerade regler rörande livränteberäkningen, avpassade med tanke på normalfallen och utformade på sådant sätt, att utrymme inte finnes för skälighetsavgöranden. Dessutom bör emellertid liksom f. n. möjligheter finnas att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall utge livränta även till vissa andra grupper av anhöriga än de nyss nämnda.

Vad först beträffar *änka* innebär socialvårdskommitténs förslag — bortsett från vissa detaljer till vilka jag strax återkommer — inte någon ändring i förhållande till vad som nu gäller. Varje änka skall sålunda enligt förslaget ha en ovillkorlig rätt att, så länge hon lever ogift, uppbära livränta med ett årligt belopp, som motsvarar $\frac{1}{3}$ av mannens årliga arbetsförtjänst. Häremot har i några remissyttranden invänts, att de gifta kvinnorna numera har en helt annan ställning än vid tillkomsten av OL och att det därför inte längre bör komma i fråga att tillerkänna alla änkor en i princip livsvarig livränta. Emellertid torde det alltjämt förhålla sig så att den överväldigande majoriteten av gifta kvinnor är beroende av mannens arbetsinkomst och således har behov av understöd om denna inkomst faller bort genom mannens död. På grund härav och med hänsyn till vad jag tidigare anfört om önskvärdheten av att behovsprövning i största möjliga utsträckning undvikas i de enskilda ärendena, anser jag att kommitténs förslag bör godtagas. I överensstämmelse med vad jag förordat beträffande invalidlivräntan bör änkelivräntan dock minskas med $\frac{1}{4}$ fr. o. m. månadsskiftet efter den dag änkan fyller 67 år.

Från regeln om änkas ovillkorliga rätt till livränta göres i den nuvarande lagstiftningen ett undantag; livränta utgår inte, om äktenskapet slutits efter olycksfallet eller, då det är fråga om en yrkessjukdom, efter det denna yppats. Genom att uppställa denna förutsättning har man velat förhindra, att äktenskap arrangeras i syfte att tillförsäkra hustrun livränta. Emellertid kan undantagsbestämmelsen i vissa fall leda till uppenbart obilliga resultat. Som exempel härpå må nämnas, att livränta inte kan tillerkännas en änka, då hennes man efter ett mångårigt äktenskap avlider i en yrkessjukdom, som yppats före giftermålet men som då ansågs sakna all betydelse för hans livslängd. För att undgå dylika konsekvenser har social-

vårdskommittén föreslagit, att undantagsbestämmelsen inskränkes till att avse sådana fall, där äktenskapet slutits mindre än tre månader före dödsdagen samt skadan vid tiden för giftermålet medförde mer än 50 % nedsättning av arbetsförmågan. Även i dessa fall skall emellertid enligt förslaget livränta utgå till änkan, därest hon hade barn med den avlidne eller vid tiden för dödsfallet var havande med barn till honom. För egen del anser jag, att riskerna för att äktenskap arrangeras enbart i syfte att grunda rätt till livränta är så ringa, att man kan bortse därifrån. Jag föreslår därför, att den nuvarande undantagsregeln helt slopas.

Socialvårdskommittén har emellertid också föreslagit en undantagsbestämmelse, som saknar motsvarighet i den nuvarande lagstiftningen och som avser det fall att makarna vid tiden för mannens frånfälle levde åtskilda på grund av söndring. Om i dylikt fall mannen inte bidrog till hustruns underhåll, skall enligt förslaget livränta ej utgå till änkan med mindre det finnes anledning att antaga, att sammanlevnaden skulle ha blivit återupptagen eller att mannen skulle ha bidragit till hustruns underhåll, om skadan ej inträffat. Kommittén torde ha ansett det föga tilltalande att tillerkänna en änka livränta, om kontakten mellan makarna varit helt avbruten vid mannens död. Mot denna uppfattning har några principiella invändningar inte framkommit under remissbehandlingen. Däremot har, särskilt från änkepengsberedningens sida, framförts en del kritiska synpunkter mot förslaget utformning, och själv har jag kommit till den uppfattningen, att kritiken i allt väsentligt har fog för sig. Sålunda måste det enligt min mening i många fall stöta på stora svårigheter att efter mannens död i ett försäkringsärende utreda, om söndring förelegat mellan två makar, som levat åtskilda utan att ha vunnit hemskillnad. Ännu vanligare måste det vara att göra några antaganden om vad som i framtiden skulle ha inträffat, om mannen inte avlidit. Det synes ej heller riktigt, att låta änkans livränterätt vara beroende av huruvida hon faktiskt uppburit underhållsbidrag från mannen. Följden härav skulle nämligen bli, att de hustrur, som på grund av oföretagsamhet eller av annan anledning inte utkrävt bidrag av sina män eller som inte lyckats utfå något bidrag t. ex. därför att männen ej haft införselbara inkomster, genomgående skulle sättas i sämre ställning än sådana hustrur, som erhållit bidrag från sina män. Jag kan därför inte tillstyrka att förslaget lagfästes i oförändrat skick. Emellertid anser jag, att förslaget bygger på en i och för sig riktig tanke, som bör realiseras i den mån det kan ske utan att utredningar av ömtålig natur behöver verkställas i försäkringsärendena och utan att risker uppstår för stötande resultat. Dessa båda förutsättningar synes kunna uppfyllas, om undantaget begränsas till att avse sådana fall, där makarna efter vunen hemskillnad lever åtskilda och mannen varken förpliktats eller åtagit sig att bidra till hustruns underhåll.

För att livränta skall kunna tillerkännas änklings kräves enligt nu gällande lagstiftning, att änklungen varit för sitt uppehälle beroende av hustruns arbete. Änkingslivräntan är alltså i motsats till änkelivräntan behovsprövad. Såsom framhållits av socialvårdskommittén och i några remissyttranden kan den skillnad, som sålunda göres mellan änka och änklings, knappast anses stå i överensstämmelse med modern uppfattning om makars inbördes rättsförhållanden. Det oaktat har kommittén ansett, att skillnaden bör upprätthållas även i fortsättningen. Jag delar denna uppfattning. Enbart den omständigheten att äkta makar är fullt jämställda i civilrättsligt hänseende, behöver nämligen enligt min mening inte medföra, att de likställes även i fråga om rätten till sociala förmåner; och det skulle knappast stå i god överensstämmelse med de principer, som eljest ligger till grund för den sociala yrkesskadestiftningen, att tillförsäkra alla änklings en ovillkorlig rätt till livränta. Änkingslivränta bör därför liksom nu utgå endast efter en prövning av behovet i varje särskilt fall. Till frågan, efter vilka regler behovsprövningen bör ske, återkommer jag senare i samband med behandlingen av föräldralivräntorna. Här vill jag endast anmärka, att det givetvis inte bör komma i fråga att utge livränta till änklings med större andel av den avlidnas årliga arbetsförtjänst eller för längre tid än som föreslagits för änka.

För att livränta skall utgå till änklings kräves emellertid f. n. icke blott att han varit för sitt uppehälle beroende av hustruns arbete; även två speciella förutsättningar måste vara uppfyllda. Dels måste äktenskapet ha slutits före olycksfallet resp. yrkessjukdomens yppande och dels får änklings inte ha väsentligen åsidosatt sin försörjningsplikt mot hustrun eller väsentligen åsidosätta sin försörjningsplikt mot makarnas barn. I överensstämmelse med vad som föreslagits beträffande änkelivränta bör tidpunkten för äktenskapets ingående inte längre tillmätas någon betydelse för rätten till änklingslivränta. Även den begränsning, som följer av stadgandet att änklings icke får ha försummat sin försörjningsplikt, synes utan olägenhet kunna slopas. Såsom kommittén funnit saknar nämligen denna begränsning praktisk betydelse.

Enligt kommitténs förslag skall — i motsats till vad som nu gäller — livränta kunna utgå även till frånskild make. Som villkor härför har kommittén föreslagit, att vederbörande enligt dom eller enligt avtal, som förelegat i skillnadsålet, var berättigad till underhåll av den avlidne. Undantag har dock gjorts för det fall, att den efterlevande faktiskt inte åtnjöt något bidrag från den avlidne. I dylikt fall skall nämligen enligt förslaget livränta ej utgå med mindre det kan antagas, att bidrag skulle ha utgått om skadan ej inträffat. Livräntan föreslås skola motsvara det belopp, som den avlidne skolat betala i underhållsbidrag, dock högst $\frac{1}{3}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, och utgå så länge den efterlevande är ogift.

I remissyttrandena har några principiella invändningar inte gjorts mot att underhållsberättigad frånskild make tillerkännes rätt till livränta. Själv finner jag förslaget härom väl motiverat, och jag tillstyrker därför att det genomföres. Såsom påpekats av Svea hovrätt bör emellertid rätt till livränta föreligga endast då underhållsbidraget bestämts skola utgå å särskilda tider. Av skäl som närmare utvecklats vid behandlingen av frågan om livränta till änka, som på grund av söndring levat åtskild från sin man, bör vidare den omständigheten, att en underhållsberättigad frånskild make faktiskt inte kommit i åtnjutande av något bidrag från den avlidne, ej tillmätas någon betydelse för livränterätten. Var den avlidne enligt dom eller avtal skyldig att utgiva periodiskt underhållsbidrag, bör den underhållsberättigade således ha rätt till livränta oavsett om underhållsskyldigheten fullgjorts eller ej.

Givetvis bör livränta till frånskild ej i något fall beräknas efter förmånligare grunder än livränta till änka. Inom denna ram bör livräntan till frånskild utgå med det belopp, som vederbörande ägt utbekomma i bidrag från den avlidne. Hänsyn bör tagas ej blott till storleken av det bidrag, som utdömts eller avtalats, utan även till sådan förhöjning av bidraget, som kan ha bestämts genom lagstiftning. Jag tänker härvid närmast på lagen den 6 juni 1952 om höjning av vissa underhållsbidrag, vilken är avsedd att bereda vissa underhållsberättigade compensation för penningvärdets fall. Att, såsom kommittén föreslagit, alltid låta livräntan utgå så länge den underhållsberättigade är ogift, synes inte motiverat. Har genom domen eller avtalet bestämts, att underhållsbidraget skall utgå endast för begränsad tid, bör denna tidsbegränsning gälla även beträffande livräntan.

Som en nyhet har socialvårdskommittén vidare föreslagit, att k v i n n a, som varaktigt sammanlever med en man under äktenskapsliknande förhållanden, skall ha rätt till livränta efter honom, därest hon vid tiden för hans död har eller är havande med barn till honom. Livräntan skall enligt förslaget utgå efter samma grunder som förordats för änka, d. v. s. med $\frac{1}{3}$ av mannens årliga arbetsförtjänst så länge kvinnan är ogift.

Mot detta förslag har i en del remissyttranden invänts, att en kvinna, som sammanlever med en man utan att vara gift med honom, inte har någon lagstadgad rätt till underhåll av honom och följaktligen inte heller någon rätt att utfå skadestånd av den, som kan ha vållat mannens död. Det borde därför, menar man, inte komma i fråga att tillerkänna henne livränta från försäkringen för den händelse mannen skulle avlida till följd av yrkesskada. För egen del kan jag inte tillmäta dessa invändningar avgörande betydelse. Vid utformningen av yrkesskadeförsäkringens regler om efterlevandelivräntor måste sociala synpunkter få göra sig starkt gällande, och ur dylika synpunkter är det tämligen likgiltigt om den försörj-

ning, som kvinnan gått miste om genom mannens död, var grundad på en legal underhållsplikt eller på frivilligt åtagande från mannens sida. Principen att med äkta makar likställa man och kvinna, som sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden, är f. ö. inte ny inom svensk sociallagstiftning. Den har nämligen kommit till uttryck i folkpensioneringslagen, som i 13 § innehåller ett stadgande enligt vilket ogift pensionstagare, som sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, vid lagens tillämpning må anses som gift med denne. Enligt min mening bör ifrågavarande princip införlivas även med yrkesskadestiftningen.

Jag tillstyrker alltså, att en kvinna, som sammanlever med en man under äktenskapsliknande förhållanden, tillerkännes rätt till livränta efter honom för den händelse han skulle avlida till följd av yrkesskada. I motsats till kommittén anser jag, att livränterätten inte bör förknippas med något barnvillkor. Däremot bör i analogi med vad som gäller inom folkpensioneringen såsom villkor uppställas att kvinnan ej är gift med annan och att hon sammanlevat med den avlidne under avsevärd tid. Att i lagtexten närmare angiva vad som bör förstås med »äktenskapsliknande förhållanden» och »avsevärd tid» synes inte möjligt. Till ledning för tillämpningen vill jag dock som min mening uttala, att livränterätt bör föreligga endast i sådana fall, där förbindelsen inte skiljer sig från ett äktenskap på annat sätt än att den ej legaliserats genom vigsel.

Någon anledning att i normala fall beräkna livräntan för ifrågavarande grupp av kvinnor efter andra regler än för änkor synes inte föreligga. Däremot torde det vara nödvändigt att införa särbestämmelser för att hindra dubbel kompensation i vissa specialfall. Såsom kommittén framhållit, kan det inträffa att en kvinna, som kommer i fråga till livränta efter en man med vilken hon sammanbott, äger uppbära livränta eller pension efter en man, med vilken hon tidigare varit gift eller sammanlevat. Anledningen till att kvinnan inte gift sig med den senast avlidne kan i dylikt fall ha varit, att hon inte velat förlora livräntan eller pensionen efter den först avlidne. Med tanke härpå har kommittén föreslagit, att livräntan efter den senast avlidne skall utgå endast i den mån den överstiger livräntan eller pensionen efter den först avlidne. I den av kommittén utarbetade lagtexten är denna regel utformad så, att — om kvinnan i egenskap av efterlevande till någon tidigare avliden person är berättigad till livränta enligt yrkesskadeförsäkringslagen eller annan författning eller enligt Konungens förordnande eller till pension på grund av den avlidnes anställning och denna förmån skall utgå allenast så länge kvinnan lever ogift — livräntan efter den, med vilken hon sammanbott under äktenskapsliknande förhållanden, skall utgå endast i den mån dess belopp överstiger nyssnämnda förmåns belopp för samma tid. För egen del kan jag ansluta mig till den tankegång som ligger bakom förslaget, men jag anser, att avräkningsskyldigheten bör

utsträckas längre än kommittén synes ha tänkt sig. Om kvinnan är frånskild och har rätt till underhållsbidrag av sin förutvarande man, kan det inte vara rimligt att hon dessutom får uppbära oavkortad livränta efter den man, med vilken hon sammanlevat. Livräntan bör därför i detta fall minskas med vad som svarar mot underhållet. Vidare synes avdrag böra ske ej blott för sådan pension eller livränta, som omnämnts i kommitténs förslag till lagtext, utan för all ersättning — skadestånd däri inbegripet — som helt eller delvis har karaktär av understöd åt kvinnan i anledning av den först avlidne mannens död och som skulle ha fallit bort, om hon gift sig med den sist avlidne.

Om en man och en kvinna är trolovade och trolovningen upplöses genom att mannen avlider i yrkesskada, kommer enligt vad jag föreslagit i det föregående livränta att utgå till kvinnan under förutsättning att sammanlevnadsvillkoret är uppfyllt. I likhet med tre av socialvårdskommitténs ledamöter finner jag det skäligt, att livränta tillerkännes trolovad kvinna även under vissa andra förutsättningar, nämligen om hon har eller har haft barn med mannen eller är havande med barn till honom. Livräntan synes i dessa fall böra utgå enligt samma regler som i sammanlevnadsfallen. Jag föreslår alltså, att bestämmelser av nu angiven innebörd intages i lagen. Jag förutsätter härvid, att bestämmelserna tillämpas restriktivt och att livränta inte medges med mindre utredningen otvetydigt ger vid handen, såväl att kvinnan vid tiden för dödsfallet var trolovad med den avlidne som att barnvillkoret är uppfyllt.

I likhet med kommittén anser jag, att det sammanlagda beloppet av livräntor till efterlevande make, frånskild make, samboende kvinna och trolovad kvinna inte bör få överstiga $\frac{1}{3}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst och att den nedsättning, som kan erfordras till följd av denna maximeringsregel bör ske proportionellt i förhållande till livräntornas belopp.

Enligt gällande bestämmelser har den avlidnes egna barn under 16 år en ovillkorlig rätt till livränta, som för varje barn utgör $\frac{1}{6}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Socialvårdskommittén har övervägt, huruvida 16-årsgränsen borde höjas, men funnit, att en höjning i varje fall inte borde ske för närvarande. Jag är ense med kommittén såtillvida, att den ovillkorliga rätten till livränta bör upphöra, då barnet fyller 16 år. Där- emot anser jag, att livränta i undantagsfall bör utgivas även efter det barnet uppnått denna ålder, nämligen om barnet till följd av sjukdom eller annan dylik orsak är ur stånd att försörja sig själv. En regel av detta innehåll står i god överensstämmelse med föräldrabalkens stadganden om föräldrars underhållsskyldighet och bör därför ej inge några betänkligheter. Emellertid kan det knappast vara rimligt, att ett barn, som lider av en obotlig sjukdom, på försäkringens bekostnad erhåller en livsvarig livränta. En

begränsning bör därför genomföras. Rent teoretiskt borde gränsen dragas så, att livräntan utginge så länge barnet skulle ha kunnat erhålla underhåll av den avlidne, om denne inte drabbats av yrkesskadan. Det kan därför ifrågasättas om inte rätten till livränta borde upphöra senast då den avlidne skulle ha uppnått viss ålder, t. ex. 67 år. En sådan gränsdragning skulle emellertid medföra, att maximitiden för livräntan bleve längre ju yngre den avlidne varit vid barnets födelse; om den avlidne fyllt 51 år vid barnets födelse skulle livränta över huvud inte kunna utgå efter det barnet uppnått 16 års ålder. Det synes därför lämpligast att livränterätten i samtliga fall anknytes till barnets ålder. Jag föreslår, att den upphör senast den dag barnet fyller 21 år.

Liksom nu bör livränta till barn under 16 år utgå med ett belopp, som motsvarar $\frac{1}{6}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Detsamma bör gälla, om livränta kommer i fråga efter det barnet uppnått 16 års ålder. Tillräckliga skäl synes inte föreligga att, såsom Svea hovrätt ifrågasatt, införa särbestämmelser för barn, som ej stått under den avlidnes vårdnad.

Enligt föräldrabalken har de naturliga föräldrarna till ett adopterat barn inte någon primär underhållsskyldighet mot detta. Deras underhållsskyldighet inträder nämligen endast under förutsättning, att adoptanten samt, om han är gift, hans make blir ur stånd att underhålla barnet. Med beaktande härav har kommittén föreslagit, att livränta inte skall utgå till sådant barn till den avlidne som adopterats av annan än dennes make och som ej åtnjöt underhållsbidrag av den avlidne. Jag tillstyrker detta förslag men anser att det bör modifieras så, att barnets rätt till livränta inte blir beroende av huruvida den avlidne faktiskt bidrog till barnets underhåll. För att livränta skall utgå bör i stället krävas, att barnet vid tiden för dödsfallet enligt föräldrabalken var berättigat till underhåll av den avlidne.

Kommittén har föreslagit ännu ett undantag från regeln om barns ovillkorliga rätt till livränta. Undantaget avser det fall, att den avlidne fullgjort sin underhållsskyldighet mot barnet genom att utge ett engångsbelopp; om så skett skall enligt förslaget livränta ej utgå. Med anledning härav vill jag erinra om att avtal, varigenom fader eller moder åtagit sig att till barns underhåll utgiva ett visst belopp en gång för alla, i regel inte är bindande för barnet. Endast om avtalet gäller underhåll till barn utom äktenskap och avtalet godkänts av vederbörande barnavårdsnämnd, kan den underhållsskyldige med bindande verkan för barnet avlösa sina framtida förpliktelser mot detta genom att utgiva ett engångsbelopp. Härvid är dock att märka, att ett sådant avtal inte befriar fadern eller modern från den villkorliga försörjningsplikt, som är föreskriven för det fall att barnet på grund av sjukdom eller dylikt blir ur stånd att försörja sig sedan dess utbildning är avslutad. Enligt min mening bör ett avtal om fullgörande av framtida underhåll genom ett engångsbelopp inte utgöra hinder för barnet att erhålla livränta, såvida ej avtalet är bindande för barnet. Härvid bör

man dock kunna bortse från den villkorliga underhållsskyldighet, som inte kan avlösas på dylikt sätt. Jag föreslår därför att undantaget begränsas så, att livränta ej skall utgå till barn utom äktenskap, därest den avlidne genom avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva ett visst belopp en gång för alla.

För att livränta skall utgå till *adoptivbarn* kräves nu, att adoptionen ägt rum före olycksfallet resp. yrkessjukdomens yppande. Detta villkor bör, såsom kommittén föreslagit, slopas och adoptivbarn helt likställas med eget barn.

Jag övergår nu till att behandla frågan om livränta till *makes barn i tidigare gifte och utom äktenskap*.

Om en man gifter sig med en kvinna, som har barn med annan, ådrar han sig enligt föräldrabalken skyldighet att efter förmåga bidra till barnets underhåll, så länge äktenskapet består. En förutsättning härför är dock, att kvinnan har den rättsliga vårdnaden om barnet. Däremot saknar det betydelse om barnet vistas i makarnas hem eller annorstädes. Att styvfadern på detta sätt blir underhållsskyldig mot barnet medför inte någon ändring i den underhållsskyldighet, som åvilar barnets naturlige fader. Moderns giftermål medför alltså inte någon lindring i hans underhållsbörda.

Motsvarande regler gäller för det fall att en kvinna gifter sig med en man, som förut har barn.

Styvbarn har f. n. inte någon rätt till livränta efter sin styvfader eller styvmoder.

Socialvårdskommittén har nu föreslagit, att en *hustrus barn* i tidigare gifte eller utom äktenskap skall äga uppbära livränta efter sin styvfader under förutsättning att barnet hade sitt hem hos honom. Eftersom en behovsprövning — med hänsynstagande till ankans ekonomiska ställning, underhållsbidrag från barnets naturlige fader, bidragsförskott o. s. v. — enligt kommitténs mening skulle bli alltför komplicerad, har kommittén ansett, att livräntan bör utgå utan inskränkning efter samma regler som livränta till eget barn. Mot förslaget kan invändas, att det inte finnes anledning att ge barnet livränta, om dess försörjning är tryggad genom bidrag från dess naturlige fader. Det kan också invändas, att förslaget i undantagsfall kan leda till att barnet får livränta från försäkringen efter såväl sin fader som sin styvfader. Då det emellertid är önskvärt att erhålla enkla och schematiska regler, som är avpassade med tanke på normalfallen, anser jag i likhet med kommittén, att någon behovsprövning inte bör förekomma. Inte heller finner jag det lämpligt att komplicera lagstiftningen med särbestämmelser för de, med all säkerhet mycket sällsynta fall, i vilka mer än en livränta kan komma i fråga. Med hänsyn härtill och då kommitténs förslag så gott som genomgående godtagits under remiss-

behandlingen, tillstyrker jag att det genomföres. I ett avseende synes förslaget dock böra modifieras. Några bärande skäl till att utge livränta endast till sådant styvbarn, som hade sitt hem hos den avlidne synes nämligen inte föreligga. Livränta bör utgå till varje styvbarn, mot vilket den avlidne enligt föräldrabalken var underhållsskyldig, oavsett var barnet bodde vid tiden för dödsfallet.

Enligt kommitténs förslag skall en *mans barn* i tidigare gifte eller utom äktenskap inte ha rätt till livränta efter sin styvmoder. Kommittén torde ha ansett, att ett dylikt barn i vanliga fall kan få full försörjning av sin fader och att det därför inte skulle vara rimligt att ge barnet en ovillkorlig rätt till livränta efter styvmodern. Jag finner denna synpunkt riktig. Liksom det inte bör komma i fråga att ge alla änklingar en ovillkorlig rätt till livränta efter sina hustrur, bör ej heller änklings barn utom äktenskap eller i tidigare gifte ha en generell livränterätt efter sina styvmödrar. Om ett dylikt barn enligt familjerättsliga regler ägde rätt till underhåll av sin styvmoder och till följd av hennes bortgång kommer att sakna erforderligt underhåll, är det dock skäligt, att barnet kommer i åtnjutande av livränta efter henne. Jag föreslår därför att en bestämmelse av denna innebörd intages i lagen. Följden härav blir visserligen, att en behovsprövning måste verkställas innan livränta utges efter styvmoder, men jag anser denna lösning vara att föredraga framför de två alternativ som eljest står till buds, nämligen antingen helt utesluta ifrågavarande barn från rätten till livränta eller också att tillerkänna dem en ovillkorlig livränterätt. Någon skälighetsprövning av livräntans belopp bör inte komma i fråga. Föreligger förutsättningarna för att livränta över huvud taget skall utgå, bör livräntan alltså beräknas enligt samma regler som livränta till eget barn.

Vad jag föreslagit om makes barn i tidigare gifte eller utom äktenskap bör gälla även beträffande *m a k e s a d o p t i v b a r n*.

För att livränta skall utgå till *f ö r ä l d r a r* kräves enligt gällande lagstiftning, att de varit för sitt uppehälle väsentligen beroende av den avlidnes arbete. I konsekvens härmed föreskrives, att livräntans belopp skall motsvara värdet av det underhåll de åtnjutit av honom, dock högst $\frac{1}{3}$ av hans årliga arbetsförtjänst. Prövningen, huruvida och med vilket belopp livränta skall utgå, hänför sig alltså helt till de faktiska förhållandena före dödsfallet och hänsyn tages inte till sådana omständigheter, som gör det mer eller mindre sannolikt att den avlidne i en framtid skulle ha lämnat föräldrarna underhåll eller förhöjt underhåll. Såsom kommittén framhållit, kan det emellertid inträffa fall, där föräldrarnas utsikter till framtida bidrag eller bidragsförhöjning varit så säkra, att hänsyn skäligen bör tagas därtill. Med tanke härpå har kommittén föreslagit, att livränta skall utgå till föräldrar inte blott om de varit beroende av den avlidne för sin försörjning utan också om de med hänsyn till föreliggande särskilda om-

ständigheter måste antagas ha kommit att inom en nära framtid bli beroende av honom, därest skadan ej inträffat. Enligt förslaget skall livräntan för envar av föräldrarna eller, om de är gifta och sammanlever, för dem tillsammans utgöra 300 kr., därest den avlidnes årliga arbetsförtjänst ej översteg 1 200 kr., och eljest lägst 300 kr. och högst $\frac{1}{4}$ av den årliga arbetsförtjänsten. Minimibeloppet skall dock få överskridas endast i den mån värdet av det åtnjutna underhållet föranleder därtill eller synnerliga skäl eljest är för handen. Livräntan föreslås skola utgå så länge den berättigade lever eller, om livräntan tillagts makar gemensamt, så länge någon av dem lever.

Även enligt min mening bör de nuvarande bestämmelserna om livränta till föräldrar uppmjukas. I likhet med Svea hovrätt anser jag, att detta bör ske genom att villkoren för rätt till livränta bringas i överensstämmelse med de i 6 kap. 4 § strafflagen angivna förutsättningarna för rätt till skadestånd, d. v. s. att livränta bör utgå, därest föräldrarna till följd av dödsfallet »kommer att sakna erforderligt underhåll». Sistnämnda uttryck har i praxis tolkats på ett sätt, som ganska väl överensstämmer med vad kommittén torde ha avsett med sin formulering av beroendevillkoren; skadestånd har nämligen i undantagsfall ansetts kunna utdömas även om underhållsfrågan inte var alldeles aktuell före dödsfallet.¹ I praktiken torde därför resultatet bli detsamma, oavsett vilken formulering som användes. Med strafflagens uttryckssätt kan dock livränta i ett och annat fall komma att vägras föräldrar, som varit beroende av den avlidne men som — t. ex. genom arv efter honom — fått sin ekonomiska ställning så förbättrad, att de inte kan sägas sakna erforderligt underhåll efter dödsfallet. En dylik inskränkning i förhållande till vad kommittén föreslagit är emellertid rimlig. Livräntans belopp bör — liksom skadeståndets — utmätas efter vad som är skäligt. Det ligger i sakens natur, att man härvid främst bör beakta värdet av det underhåll föräldrarna åtnjutit men hänsyn bör, såsom framgår av det nyss anförda, även tagas till andra omständigheter, såsom deras utsikter till framtida bidrag av den avlidne, arv o. s. v. Eftersom den årliga arbetsförtjänsten enligt vad jag föreslagit i det föregående, alltid skall beräknas till minst 1 200 kr., saknas numera anledning att införa någon särregel för det fall att arbetsförtjänsten faktiskt var lägre. Att såsom kommittén föreslagit tillerkänna föräldrar, som är gifta och sammanlever, en gemensam livränta synes kunna leda till komplikationer i fall, där föräldrarna senare flyttar i sär. Livränta bör därför alltid tilläggas fader och moder var för sig. Den bör alltid utgå så länge den berättigade lever och motsvara högst $\frac{1}{6}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Härigenom kommer maximigränsen för den avlidnes båda föräldrar att sammanfalla med maximigränsen för änklings, d. v. s. utgöra $\frac{1}{3}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

¹ Se Nytt Juridiskt Arkiv, avd. I, årg. 1945 s. 357.

Livränta till adoptivföräldrar bör givetvis liksom nu utgå efter samma regler som livränta till föräldrar.

I det föregående har jag föreslagit, att livränta till änkring skall utgå endast efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall. Jag återkommer nu till frågan efter vilka regler denna prövning bör ske. Socialvårdskommittén har föreslagit, att änkring skall ha rätt till livränta under förutsättning att han för sitt underhåll varit beroende av hustruns arbete samt att livräntan, om denna förutsättning är uppfylld, alltid skall motsvara $\frac{1}{3}$ av hennes årliga arbetsförtjänst och utgå så länge han är ogift. Förslaget överensstämmer i stort sett med vad som nu gäller. Kommittén har alltså inte ansett sig böra förorda, att bestämmelserna om livränta till änkring uppmjukas på sätt som föreslagits beträffande livränta till föräldrar. För egen del finner jag emellertid det rikligast, att samma regler får gälla för dessa båda kategorier. Jag föreslår därför, att livränta skall utgivas till änkring, såvida han genom hustruns död kommer att sakna erforderligt underhåll, samt att livräntans belopp skall inom ramen för förut nämnt maximum bestämmas med hänsyn till vad som är skäligt. Tillräckliga skäl föreligger enligt min mening inte att alltid utge livränta till änkring, så länge han lever ogift. Hinder bör därför inte möta att tillerkänna änkring livränta för viss tid.

Beloppet av samtliga efterlevandelivräntor får enligt nu gällande bestämmelser inte överstiga $\frac{5}{6}$ av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Om denna maximeringsregel bibehölles oförändrad, skulle följden bli, att efterlevande kunde få uppbära mera i livräntor än som skulle ha utgått i invalidlivränta till den skadade, därest han ådragit sig fullständig invaliditet. Såsom jag föreslagit i det föregående skall nämligen vid beräkning av invalidlivränta en reducering ske av den årliga arbetsförtjänsten i den mån den överstiger 7 200 kr. Maximibeloppet av flera efterlevandelivräntor bör därför sättas i relation till det ersättningsunderlag, som skall ligga till grund för beräkning av invalidlivräntan, och utgöra $\frac{5}{6}$ av detta. I likhet med kommittén anser jag, att erforderlig nedsättning bör ske efter samma principer som nu, d. v. s. i första hand drabba föräldrar och adoptivföräldrar samt i övrigt ske proportionellt i förhållande till de olika livräntornas belopp.

Enligt gällande bestämmelser utgives ett engångsbelopp till livränteberättigad änka eller änkring, som gifter om sig före 60 års ålder. Kommittén har föreslagit, att denna regel bibehålles och utsträcker till att avse jämväl frånskild make och sådan ogift kvinna, som enligt förslaget skall likställas med änka. Härvid har kommittén utgått ifrån, att livränta till samtliga dessa kategorier alltid skulle utgå så länge den berättigade levde ogift. Enligt de regler, som jag förordat, kan det

emellertid inträffa, att livränta till frånskild eller änkring utgives för viss tid. Tillräckliga skäl synes inte föreligga att i dylika fall utge engångsbelopp, därest den berättigade skulle ingå äktenskap före den fastställda tidens utgång. Rätt att utfå engångsbelopp bör därför föreligga, endast om livräntan tillagts vederbörande utan annan tidsbegränsning än att den skall upphöra vid giftermål. Engångsbeloppet bör, såsom kommittén föreslagit, motsvara tre årsbelopp av livräntan. I överensstämmelse med den princip som nu gäller bör vid beräkningen av engångsbeloppets storlek hänsyn inte tagas till sådan reducering av livräntan, som kan ha skett med tillämpning av reglerna rörande konkurrens mellan flera livräntor.

Frivillig försäkring.

Gällande bestämmelser.

Enligt 35 § OL har arbetsgivare rätt att i riksförsäkringsanstalten försäkra andra arbetare än dem som avses i lagen — t. ex. hemarbetare och familjemedlemmar till arbetsgivaren — för olycksfall i arbete. Arbetsgivaren kan vidare försäkra en i anstalten obligatoriskt eller frivilligt försäkrad arbetare för olycksfall *utom* arbete. De ömsesidiga socialförsäkringsbolagen äger också meddela försäkring av ifrågavarande slag.

En arbetsgivare får inte teckna frivillig försäkring enligt OL för egen del. Inte heller får arbetarna själva teckna försäkring enligt lagen; för deras försäkring måste arbetsgivaren stå som försäkringstagare.

För den frivilliga försäkringen gäller i tillämpliga delar bestämmelserna rörande den obligatoriska försäkringen. Avtal får sålunda inte träffas om försäkring till högre eller lägre ersättningsbelopp än som gäller enligt den obligatoriska försäkringen. Den frivilliga försäkringen för olycksfall i arbete gäller även för yrkessjukdomar.

Frivillig utomarbetsförsäkring behöver inte omfatta arbetsgivarens hela personal. Den kan tecknas för en eller flera grupper av personalen eller enbart för vissa namngivna personer.

Det har överlämnats åt rättsställämningen att bestämma innebörden av begreppet olycksfall utom arbete. I praxis har man visat allt större benägenhet att låta försäkringen omfatta olycksfall ej blott utanför verkligt arbete utan även under arbete för egen räkning. Det må nämnas att försäkringsinrättningarna ej genom förbehåll i försäkringsavtalet äger undantaga vissa slag av olycksfall från försäkringen eller på annat sätt med bindande verkan precisera begreppet olycksfall utom arbete.

Annan försäkring än enligt OL (och YL) får meddelas av riksförsäkringsanstalten eller de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen endast då så är uttryckligen medgivet. Härvid är att märka den av riksförsäkringsanstalten bedrivna olycksfallsförsäkringen för *fiskare* enligt en förordning den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd för-

säkring mot skada till följd av olycksfall. Enligt denna förordning äger varje svensk undersåte, som har sitt hemvist i Sverige och idkar fiske såsom yrke eller eljest för sin utkomst, att genom försäkring i riksförsäkringsanstalten bereda sig ersättning i huvudsak enligt de grunder, som stadgas i 6 och 7 §§ OL. Ersättningens storlek bestämmes med utgångspunkt från en årlig arbetsförtjänst av lägst 600 och högst 2 400 kr. Hel sjukpenning utgår i den lägsta försäkringsklassen med 1:10 kr. och i den högsta — den sjunde — med 4:40 kr. I den mån de i förordningen fastställda försäkringsavgifterna — 6 kr. om året i den lägsta och 22 kr. i den högsta klassen — är otillräckliga för bestridande av försäkringskostnaderna, fyller bristen av statsmedel. Försäkringen gäller skada genom olycksfall, som härflyter från utövningen av fiskeyrket eller som uppstår vid försök att rädda människoliv ur sjönöd eller vid användning av fiskebåt, utan att fiske därvid bedrives. Tilläggsförsäkring — utan statsbidrag — enligt samma grunder för olycksfall utom arbetet kan tecknas i riksförsäkringsanstalten. Härvid äger anstalten inskränka försäkringen till att avse vissa olycksfall eller eljest föreskriva särskilda villkor.

Ersättning på grund av fiskarförsäkringen utgår inte i den mån motsvarande ersättning i anledning av olycksfallet utges enligt OL eller militärsättningsförordningen. Däremot kan ersättning utgå jämsides med oavkortad sjukpenning från erkänd sjukkasse.

Förvaltningskostnaderna för fiskarförsäkringen bestrides helt av statsmedel.

Socialvårdskommitténs förslag.

I fråga om frivillig inomarbetsförsäkring av arbetstagare föreslår kommittén bibehållen rätt för arbetsgivare att i riksförsäkringsanstalten teckna frivillig försäkring för sådana arbetstagare, som i sin egenskap av familjemedlemmar till arbetsgivaren undantagits från den obligatoriska försäkringen. Detsamma föreslås beträffande den, som inte omfattas av den obligatoriska försäkringen på grund av att han utför arbetet åt främmande makts härvarande beskickning eller andra, som här åtnjuter immunitet. De ömsesidiga socialförsäkringsbolagen föreslås skola få meddela frivillig yrkesskadeförsäkring för arbetsgivarens familjemedlemmar. Bestämmelserna om obligatorisk försäkring föreslås skola i tillämpliga delar gälla för nu nämnda försäkringar.

För utomarbetsförsäkring av arbetstagare föreslår kommittén — i syfte att ge denna försäkring ökad anslutning — bestämmelser som i väsentliga delar skiljer sig från vad nu gäller. Kommitténs förslag kan sammanfattas på följande sätt. Försäkringsinrättningarna skall kunna meddela en arbetstagarorganisation sådan försäkring för medlemmar i organisationen. Möjligheten till försäkring genom arbetsgivaren bibehålles för dem som inte omfattas av försäkring genom arbetstagarorganisation.

Försäkring av detta slag skall med de undantag Kungl. Maj:t medger omfatta alla olycksfall, som inte omfattas av obligatorisk försäkring eller är ersättningsberättigande enligt militärsättningsförordningen eller annan författning om ersättning av statsmedel. Beträffande en statsunderstödd sjukkassas rätt att utge sjukhjälp vid sjukdomsfall, som medför rätt till ersättning på grund av utomarbetsförsäkring, skall gälla samma inskränkning som i fråga om olycksfall i arbete. Statsbidrag till försäkringen skall utgå. I den mån Kungl. Maj:t så medger får särskilda regler tillämpas beträffande ersättningarnas beräkning. Utomarbetsförsäkringen skall, liksom nu, omfatta också vissa skador, som inte är olycksfallsskador i egentlig mening. Kommittén anser det varken nödvändigt eller lämpligt, att arbetstagarorganisationernas utomarbetsförsäkringar skall uppdelas på de olika inrättningar, där medlemmarna är försäkrade för olycksfall i arbete. Organisationerna föreslås därför skola få frihet i fråga om valet av försäkringsinrättning. I detta hänseende är förslaget icke enhälligt i det en minoritet (hrr Birke, Hagård, Hedenström, Pettersson och Östrand) anser, att den frivilliga utomarbetsförsäkringen bör vara bunden till samma försäkringsinrättning, där vederbörande obligatoriska försäkring gäller.

I fråga om utomarbetsförsäkringen hänvisas i övrigt till kommitténs betänkande s. 166—179 samt 413, 418—420 och 436.

Kommittén har även, på sätt framgår av s. 324—362, 410, 415, 418—419 och 434 i betänkandet, diskuterat frågan om en allmän olycksfallsförsäkring. Enligt kommitténs mening bör denna fråga lösas så, att det såsom ett komplement till den allmänna sjukförsäkringen anordnas en statsunderstödd invaliditets- och dödsfallsförsäkring. Kommittén har emellertid inte utarbetat något förslag i detta hänseende utan endast skisserat hur en sådan försäkringsform enligt kommitténs mening bör vara konstruerad.

Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag.

Beträffande frågan om frivillig inomarbetsförsäkring tillstyrker *försäkringsrådet* rätt för den som är anställd hos utländsk härvarande beskickning att själv teckna sådan försäkring. *Riksförsäkringsanstalten* anser det böra stadgas rätt för anstalten att bevilja men däremot inte rätt för den som åtnjuter immunitet att erhålla försäkring för den anställde.

Försäkringsrådet föreslår vidare, att frivillig försäkring skall kunna tecknas även för arbetstagare i verksamhet, som i Sverige befintligt företag bedriver i utlandet, därest dessa arbetstagare inte omfattas av den svenska obligatoriska olycksfallsförsäkringen.

I remissyttrandena har framförts mycket skiftande meningar i fråga om utomarbetsförsäkringen. *Pensionsstyrelsen*, *försäkringsinspektörerna* 14 — *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 60.*

tionen och Svenska försäkringsbolags riksförbund uttalar sig mot en utvidgning av ifrågavarande försäkringsform. Enligt den mening, som uttalas av *Folksam* och *Kooperativa förbundet*, borde förslaget om utomarbetsförsäkring för arbetstagarorganisationer överarbetas och lösgöras från yrkesskadeförsäkringslagen.

Riksförsäkringsanstalten anser det inte lämpligt, att arbetstagarorganisation får teckna utomarbetsförsäkring. Kommitténs förslag innebure, framhåller anstalten, att utomarbetsförsäkringen i realiteten komme att stå öppen även för en del personer, som inte omfattades av inomarbetsförsäkringen enligt yrkesskadeförsäkringslagen.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Svenska lantarbetsgivareföreningen* delar, liksom flertalet av dem som yttrat sig i ärendet, kommitténs uppfattning att åtgärder bör vidtagas för att öka anslutningen till utomarbetsförsäkringen.

I fråga om den organisatoriska uppläggnings av sådan utomarbetsförsäkring, som tages genom arbetstagarorganisationens försorg, är meningarna delade. Kommittémajoritetens linje — enligt vilken vederbörande organisation skall ha frihet vid valet av försäkringsinrättning — tillstyrkes av bl. a. *medicinalstyrelsen*, *handelskammaren i Gävle* och *en del fackförbund*. Enligt vad *Tjänstemännens centralorganisation* uttalar, är det ett absolut villkor för tjänstemannaorganisationernas medverkan att de skall stå obundna av arbetsgivarnas val av försäkringsgivare för inomarbetsförsäkringen. *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* framhåller, att om arbetstagarorganisationerna skall tänkas bli intresserade, de bör ha full frihet att förhandla både om var försäkringen skall tecknas och om försäkringens innehåll. *Socialförsäkringsbolagens förening* anser förslaget vara förenat med betydande administrativa olägenheter men vill dock inte motsätta sig dess genomförande.

Kommittéminoritetens uppfattning att inom- och utomarbetsförsäkringarna alltid bör gälla i samma försäkringsinrättning delas av bl. a. *länsstyrelserna i Kronobergs* och *Malmöhus län*, *kammarkontoret i Stockholm* samt *Svenska sjukasséförbundet*.

Beträffande utomarbetsförsäkringens innehåll framhåller *försäkringsrådet*, att denna försäkring bör omfatta även andra yrkesskador än olycksfallsskador. Försäkringen borde emellertid inte gälla i eget förvärvsarbete. Från den obligatoriska försäkringen avvikande regler om ersättningsförmånerna avstyrkes av rådet samt av *riksförsäkringsanstalten*. Enligt anstaltens mening bör försäkringsrådet få rätt att utfärda direktiv om utomarbetsförsäkringens räckvidd beträffande arbete för egen räkning. *Socialförsäkringsbolagens förening* anser det väl kunna övervägas, om inte arbetstagarna själva borde få sina önskemål angående försäkringsnivån uppfyllda. I konsekvens härmed borde enligt föreningens mening måhända

utomarbetsförsäkringen helt utgå ur lagen. Möjligheten att få sådan försäkring utanför den sociala försäkringen vore väl tillgodosedd.

Det föreslagna statsbidraget till utomarbetsförsäkringen avstyrkes av *statskontoret*, *riksförsäkringsanstalten*, *Socialförsäkringsbolagens förening* och *Svenska försäkringsbolags riksförbund*. Däremot förordar *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Svenska lantarbetsgivareföreningen* att statsbidrag utgår i begränsad omfattning.

Den av kommittén skisserade invaliditets- och dödsfallsförsäkringen har i allmänhet inte berörts i remissyttrandena. För en dylik försäkring i form av ett komplement till den allmänna sjukförsäkringen uttalar sig emellertid bland andra *riksförsäkringsanstalten*, *länsstyrelsen i Kronobergs län* och *Landsorganisationen*.

Borgarrådsberedningen i Stockholm, *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* och *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* anser att ifrågavarande försäkring bör genomföras snarast. *Försäkringsrådet* föreslår, att genom en bestämmelse i yrkesskadeförsäkringslagen möjlighet beredes till en frivillig försäkring av allmän omfattning. Försäkringen borde utgöra en fullt fristående försäkring eller en komplementförsäkring till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen eller till denna jämte frivillig utomarbetsförsäkring genom arbetsgivare. Den borde — i de fall den inte utgjorde komplementförsäkring — endast få tecknas att samtidigt omfatta skada såväl i som utom arbete och borde avse alla yrkesskador. Försäkringsförmånerna skulle utgå antingen enligt den obligatoriska försäkringens ersättningsgrunder eller efter fritt val mellan ett antal fastställda försäkringsklasser. Man borde dock inte få tillförsäkra sig bättre förmåner än dem man skulle ha erhållit genom den obligatoriska försäkringen.

Enligt vad *Socialförsäkringsbolagens förening* uttalar komme ifrågavarande försäkring inte att få den omfattning, som förmodades, när den inte gäve dagsersättning utan endast invaliditets- och dödsfallsersättning. Tillräckliga skäl för statsbidrag föreläge inte.

Folksam och *Kooperativa förbundet* uttalar, att enligt erfarenhet den individuella försäkringsformen kunde vinna nämnvärd omfattning endast genom ett betydande ackvisionsarbete samt att även en välorganiserad ackvition mötte stora svårigheter, om försäkringen inte omfattade sjukpenning. Förslaget om statsbidrag till försäkringen vore ej tillfredsställande motiverat.

Även *försäkringsinspektionen* anser att statsbidragsfrågan bör omprövas.

Socialförsäkringsutredningens förslag.

Utredningen förordar — på sätt framgår av s. 286 ff i betänkandet — en av riks-försäkringsanstalten och socialförsäkringsbolagen meddelad frivillig försäkring som ett komplement till den allmänna

sjukförsäkringen. Enligt utredningens förslag skall ifrågavarande frivilliga försäkring vara av två olika typer. Den ena typen motsvarar den nuvarande utomarbetsförsäkringen. Den andra avses vara en allmän försäkring och i huvudsak täcka samma område som den av socialvårds-kommittén skisserade invaliditets- och dödsfallsförsäkringen.

Vad först beträffar frågan om utomarbetsförsäkringen föreslår utredningen, att man bibehåller rätten för en arbetsgivare att i riksförsäkringsanstalten försäkra där försäkrad arbetare för olycksfall utom arbete samt för socialförsäkringsbolag att meddela sådan försäkring för delägares arbetstagare. Med olycksfallsskada likställes annan sjukdom, som omfattas av den obligatoriska försäkringen. Vad som gäller om den obligatoriska försäkringen skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Dock föreslås samordningen med sjukförsäkringen något annorlunda ordnad. Vid skada som omfattas av utomarbetsförsäkringen bör ersättning utgå från sjukförsäkringen som vid sjukdom i allmänhet. Från utomarbetsförsäkringen bör utges endast sådan ersättning, som inte utgår enligt sjukförsäkringslagen, och i övrigt tillägg till sjukförsäkringens ersättningar, så att ersättningen totalt blir densamma som vid obligatorisk yrkesskadeförsäkring.

Enligt utredningens mening bör utomarbetsförsäkringen liksom f. n. vara väsentligen en ren fritidsförsäkring; den bör alltså ej gälla i egen yrkesmässig rörelse. Någon klar gräns rörande det arbete för egen räkning, som försäkringen bör omfatta, anser utredningen ej kunna dragas upp i lagtexten. Frågan härom anses böra överlämnas åt rättstillämpningen.

Statsbidrag anses ej böra lämnas till denna frivilliga försäkring.

Det andra slaget av frivillig försäkring, den allmänna försäkringen, skall enligt förslaget få meddelas för egen del åt varje här bosatt svensk medborgare samt åt utlänning som är bosatt och mantals-skriven i riket. Vidare föreslås försäkringen få meddelas åt arbetsgivare för sådana hans anställda, som inte omfattas av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, t. ex. arbetsgivarens barn under 16 år. En annan grupp av hithörande arbetstagare är de som i utlandet utför arbete åt ett företag i Sverige under sådana förhållanden, att den obligatoriska försäkringen inte gäller. Sådana yrkesutbildningsanstalter och andra skolor, vilkas elever inte omfattas av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, föreslås skola få teckna ifrågavarande slag av försäkring för sina elever. Riksförsäkringsanstalten skall enligt förslaget vara skyldig meddela försäkring som nu nämnts.

Förslaget innebär ytterligare, att riksförsäkringsanstalten och de ömse-sidiga socialförsäkringsbolagen skall äga rätt meddela frivillig försäkring av detta slag dels åt organisation av självständiga yrkesutövare eller åt arbetstagarorganisation för resp. organisations medlemmar dels ock åt

arbetsgivaren när fråga är om anställda hos främmande makts härvarande beskickning eller annan, immunitet åtnjutande representation eller hos här i landet verksamt internationellt organ med immunitet.

Utredningen avser, att denna allmänna försäkring i princip skall ge skydd vid alla olycksfallsskador och med dem i den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen jämställda sjukdomar. Försäkringen kan utgöra en komplementförsäkring till sjukförsäkringen eller till denna och den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen eller till båda dessa och den frivilliga utomarbetaförsäkringen. Skada, på vilken militärsättningsförordningen eller motsvarande förordning beträffande civilt försvaret äger tillämpning, föreslås dock skola ersättas enligt dessa förordningar.

Av praktiska skäl föreslås viss avtalsfrihet rörande omfattningen av den frivilliga försäkringen. Möjlighet skall således finnas t. ex. för arbetsgivare att begränsa försäkringen till att avse skador, som hans anställda åsamkar sig i arbetet. Vidare borde från försäkringsskyddet kunna undantagas exceptionella risker, t. ex. vissa tävlingar.

Den obligatoriska försäkringens ersättningsförmåner representerar enligt förslaget en yttre ram för den frivilliga försäkringen. Inom denna ram föreslås avtalsfrihet. Huvudregeln anses dock böra vara den, att den obligatoriska försäkringens regler i tillämpliga delar skall gälla. Framför allt beträffande självständiga yrkesutövare och studerande anses det erforderligt att i försäkringsavtalet fastställas det belopp, som skall anses som den försäkrades årliga arbetsförtjänst. Även i övrigt anses viss avtalsfrihet i fråga om ersättningarnas storlek motiverad.

Förhållandet mellan sjukförsäkringen och denna frivilliga försäkring föreslås reglerat på samma sätt som vid utomarbetaförsäkringen. Även efter samordningstidens slut skall alltså sjukförsäkringen vara det primära.

Den nuvarande särskilda fiskarförsäkringen anser utredningen böra avlösas av den ifrågasvarande allmänna frivilliga försäkringen.

Enligt utredningens mening bör statsbidrag ej heller utgå till den allmänna frivilliga försäkringen utom såtillvida att bidrag av statsmedel till administrationskostnaderna föreslås skola utgå efter samma grunder som gäller för den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. Vidare föreslås att staten skall ställa ett anslag till förfogande för upplysning om och propaganda för den nya försäkringen samt att från detta anslag skall — för att uppmuntra sjukvårderna till ackvisitionsarbete — till sådan kassa utgå ett belopp om förslagsvis 2 kr. för varje nyanskaffad frivillig försäkring.

Yttrandena över socialförsäkringsutredningens förslag.

Utredningens förslag om frivillig försäkring enligt yrkesskadeförsäkringslagen som komplement till försäkringen enligt sjukförsäkringslagen har godtagits i det stora flertalet av yttrandena.

Riksförsäkringsanstalten anför.

Utredningens förslag om en allmän frivillig försäkring, som skulle stå öppen för praktiskt taget alla i riket bosatta personer, innebär en nyhet inom yrkesskadeförsäkringen. Denna har hittills väsentligen fungerat såsom en kollektivförsäkring. Huvudsakligen endast i fråga om frivillig försäkring för vissa hemmavarande närskylda samt sådan utomarbetsförsäkring, vars giltighet enligt avtal med arbetsgivaren begränsats till namngivna personer, kan individuell försäkring för närvarande sägas förekomma. Utredningens förslag däremot öppnar möjlighet till och åsyftar individuella försäkringar i stor omfattning med mycket varierande, genom särskilda avtal bestämda försäkringsvillkor, bl. a. för enskilda företagare. På grund härav och därmed sammanhängande förhållanden måste förslaget genomförande giva upphov till organisatoriska spörsmål av betydande räckvidd och av annan karaktär än de, som nu förefinnas inom yrkesskadeförsäkringen. Riksförsäkringsanstalten anser emellertid, att en allmän frivillig försäkring av här avsett slag kommer att utgöra ett naturligt och synnerligen önskvärt komplement till den allmänna sjukförsäkringen, och tillstyrker i princip förslaget. För de organisatoriska problemens lösning kräves en ingående undersökning, innan förslaget kan sättas i kraft.

Thulebolagen anser det vara riktigt, att riksförsäkringsanstalten och socialförsäkringsbolagen får meddela frivillig försäkring av föreslagen art. Emellertid krävde frivillig försäkring för sin utbredning en effektiv försäljning. För närvarande fyllde sjukkassorna — i motsats till privata försäkringsbolag — på intet sätt de krav man måste ställa på en effektiv försäljningsorganisation. Det klientel, som avsåges med de frivilliga försäkringarna enligt sjukförsäkringslagen och yrkesskadeförsäkringslagen, vore i stort behov av utbyggnader, utöver vad sjukkassorna och socialförsäkringsinrättningarna skulle kunna erbjuda.

Thulebolagen fortsätter.

Dessa utbyggnader måste göras genom försäkring i de privata bolagen. Om även den del som skulle kunna täckas av sjukkassorna och riksförsäkringsanstalten (socialförsäkringsbolagen) försäkras hos de privata bolagen, kan åtminstone beträffande tilläggsförsäkring och påbyggnadsförsäkringar vinnas fullständig samordning. Utredningen framhåller själv betydelsen av de administrativa förenklingar, som kunna vinnas genom att den besvärliga gränsdragningen mellan yrkesskada, olycksfall utom arbete och annan sjukdom än yrkessjukdom bortfaller.

I den frivilliga tilläggsförsäkring, som egna företagare föreslås skola kunna teckna, kan ingå även försäkring för dödsfall på grund av olycksfall i arbete eller olycksfall över huvud taget. Försäkring för dödsfall på grund av olycksfall kan meddelas även av de privata bolagen. Det är att märka, att de flesta personer det här gäller äro mera betjänta av en försäkring som vid dödsfall, oberoende av dödsorsaken, ger de efterlevande kapital eller livränta. Även i detta avseende kunna endast de privata bolagen, i detta fall livbolagen, ge det erforderliga fullständiga skyddet.

Folksam framhåller.

Folksam har helt naturligt ingen erinran mot en konkurrens om de frivilliga försäkringarna på lika villkor mellan statliga, kooperativa och

privata försäkringsanstalter. Erfarenheten har visat, att inga betydande olägenheter uppkommit genom att exempelvis yrkesskadeförsäkringen och utomarbetsförsäkringen tillhandahållits av olika försäkringsanstalter. Där- emot torde erfarenheten från och utvecklingen av Folksams verksamhet med kollektiva försäkringar ha visat fördelarna med att sådana försäkringar, som helt bekostas av de försäkrade själva, skötes av en försäkringsanstalt, där de försäkrade har ett direkt och dominerande inflytande. En konkurrens på lika villkor måste förutsätta att de frivilliga försäkringarna bär sina egna kostnader utan statsunderstöd.

I några av remissyttrandena ställer man sig negativ mot utredningens förslag i denna del. Sålunda anser *pensionsstyrelsen* att den föreslagna effektiviseringen av sjukförsäkringen gjorde behovet av frivillig yrkesskadeförsäkring ringa. Även *Svenska sjukkasseförbundet* anlägger denna synpunkt och uttalar vidare:

Utomarbetsförsäkringens uppgifter skulle i huvudsak bli begränsade till att möjliggöra en komplettering av sjukförsäkringens efter nittionde sjukhjälpdagen reducerade sjukpenning på sådant sätt att den sammanlagda ersättningen från sjukförsäkringen och utomarbetsförsäkringen efter nämnda sjukhjälpdag uppginge till belopp, som skulle ha utgivits vid olycksfall i arbete, samt att bereda invaliditetsersättning och ersättning vid dödsfall. Enligt förbundets uppfattning kan det ifrågasättas om tillräckliga skäl finns för ett mera fullgott socialt försäkringsskydd vid sjukdomar, föranledda av olycksfall utom arbete, än fallet är vid sjukdomar, som har andra orsaker. Den omständigheten att den frivilliga utomarbetsförsäkring, som beredes enligt olycksfallsförsäkringslagen, för närvarande omfattar föga mer än 150 000 årsarbetare ger en antydning om att försäkringen icke omfattats med någon större entusiasm. Genomföres utredningens förslag till effektivisering av sjukförsäkringen synes få befaras, att ett ytterligare minskat intresse för en frivillig utomarbetsförsäkring kommer till synes. Måste man av olika skäl nu avstå ifrån att bereda en allmän möjlighet för de av den obligatoriska sjukförsäkringen omfattade att genom frivillig försäkring tillförsäkra sig ett sjukförsäkringens kompletterande skydd vid långvariga sjukdomar samt ersättning vid invaliditet och dödsfall, bör sålunda sättas ifråga huruvida anledning föreligger att göra undantag för sjukdomar, som föranledas av olycksfall utom arbete. För sin del är förbundet icke övertygat om att någon sådan anledning finns. Beträffande den ytterligare typ av icke obligatorisk yrkesskadeförsäkring, som under benämning den allmänna försäkringen föreslås av utredningen, må med all rätt kunna göras gällande att — såvitt angår olycksfall i arbete — försäkringen är motiverad för de grupper av arbetstagare, som enligt yrkesskadeförsäkringslagen är undantagna från obligatoriskt försäkringsskydd för dylika olycksfall. Förbundet vill icke bestrida att det kan vara ett önskemål att utvidga tillhörigheten till försäkringen till att kunna avse jämväl övriga i utredningens förslag åsyftade medborgarkategorier. En sådan i avseende på försäkringstillhörigheten mera omfattande frivillig yrkesskadeförsäkring skulle, föreställer sig förbundet, inte med nödvändighet behöva föreligga redan från den tidpunkt, från och med vilken utredningens övriga förslag kan förverkligas. Det omfattande organisatoriska och administrativa arbete, som måste förutsättas bli en följd av ett genomförande av utredningens olika förslag till en allmän utbyggnad och effek-

tivisering av sjukförsäkringen och försäkringens samordning med den obligatoriska yrkesskadeförsäkringens synes icke från början böra tyngas genom tillkomsten av ytterligare arbetsuppgifter, föranledda av en utbyggnad av yrkesskadeförsäkringens frivilliga försäkringsprestationer. Även om en dylik utbyggnad ur försäkringssynpunkt framstår såsom önskvärd synes alltså förbundet att med utbyggnaden borde kunna anstå under någon tid efter genomförandet i övrigt av de av utredningen föreslagna reformerna.

Beträffande frågan om statsbidrag uttalar *Folksam*, att det syntes kunna betecknas som en ovanligt improduktiv användning av skattemedel att subventionera en överflyttning av frivilliga försäkringar från exempelvis *Folksam* till socialförsäkringsinrättningarna.

Å andra sidan anser *försäkringsrådet* rättvisesynpunkter gentemot dem, som är hänvisade att för sitt skydd vid olycksfallsskador anlita den föreslagna allmänna frivilliga försäkringen, tala för att statsbidrag till försäkringen borde lämnas i större utsträckning än utredningen föreslagit. Kostnaden härför borde inte kunna vara av avskräckande storleksordning. *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* anser det innebära en beklaglig orättvisa, om denna försäkringsform ställdes utan statsbidrag, inte minst mot husmödrarna, vilkas riskfyllda arbete gjorde dem i stort behov av ett fullgott försäkringsskydd vid olycksfall och yrkesskador.

I fråga om den närmare utformningen av utomarbeförsäkringen framhåller *försäkringsrådet*, att tillämpningen av nuvarande bestämmelser visat angelägenheten av klara gränser beträffande vilken sysselsättning, som försäkringen skulle omfatta, och i fråga om försäkringens giltighet i övrigt med avseende å tid och rum. Rådet anser att Kungl. Maj:t bör äga meddela dylika direktiv. Rörande den allmänna frivilliga försäkringen uttalar *försäkringsrådet*, att av försiktighetsskäl och praktiska orsaker den föreslagna avtalsfriheten beträffande försäkringens innehåll borde hänföra sig endast till val mellan ett antal av Kungl. Maj:t fastställda försäkringsklasser.

Departementschefen.

Enligt den nuvarande lagstiftningen har en arbetsgivare rätt att i riks-försäkringsanstalten för olycksfall i arbete försäkra sådana arbetare, som ej omfattas av den obligatoriska försäkringen, d. v. s. framför allt vissa hos honom anställda familjemedlemmar samt s. k. hemarbetare. Arbetsgivaren kan också försäkra en i anstalten obligatoriskt eller frivilligt försäkrad arbetare för olycksfall *utom* arbete. Även de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen får meddela detta slag av försäkring. För den frivilliga försäkringen gäller i tillämpliga delar bestämmelserna om den obligatoriska försäkringen, bl. a. reglerna om ersättningsförmånernas storlek.

Annan försäkring än enligt OL (och YL) får meddelas av riks-försäk-

ringsanstalten och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen, endast då så är särskilt medgivet. Här är framför allt att märka den av riksförsäkringsanstalten enligt 1918 års förordning bedrivna statsunderstödda olycksfallsförsäkringen för fiskare. Denna kategori är den enda grupp av självständiga yrkesutövare, för vilken finnes en av statsmakterna anordnad särskild olycksfallsförsäkring.

Beträffande frågan huruvida socialförsäkringsinrättningarna även i fortsättningen skall meddela frivillig försäkring synes tvekan knappast böra råda om att dessa inrättningar bör meddela frivillig inom arbetsförsäkring enligt yrkesskadeförsäkringslagen för sådana kategorier anställda, som inte omfattas av den obligatoriska försäkringen, såsom familjemedlemmar, vilka inte är sjukpenningförsäkrade enligt sjukförsäkringslagen, arbetstagare, vilka i utlandet utför arbete åt ett företag i Sverige under sådana förhållanden, att den svenska obligatoriska försäkringen enligt internationellt tillämpade principer inte gäller, samt arbetstagare, som är anställda hos främmande makts härvarande beskickning eller annan, som här åtnjuter immunitet. Däremot kan man fråga sig, huruvida det finnes anledning att ålägga eller berättiga riksförsäkringsanstalten och socialförsäkringsbolagen att meddela annan frivillig försäkring. Den nya allmänna sjukförsäkringen ger ju ett tillfredsställande försäkringsskydd även vid flertalet olycksfallsskador. Vidare finnes privata försäkringsbolag, som meddelar olycksfallsförsäkring såväl individuellt som kollektivt i betydande omfattning. Och dessutom kan det göras gällande, att staten saknar anledning att ordna ett mera omfattande försäkringsskydd vid olycksfallsskador än då arbetsförmågan av andra orsaker blivit nedsatt eller gått helt förlorad.

Härvid vill jag till en början erinra om att socialförsäkringsinrättningarna sedan lång tid tillbaka meddelar frivillig utomarbetaförsäkring, som omfattar över 150 000 arbetstagare, och att riksförsäkringsanstalten dessutom meddelar frivillig olycksfallsförsäkring för fiskare. Vidare har vid upprepade tillfällen framkommit önskemål om en utvidgning av olycksfallsförsäkringen till att avse även andra än arbetstagare. Dessa önskemål får visserligen anses delvis tillgodosedda genom den allmänna sjukförsäkringen. Denna avser emellertid inte dödsfallsersättning och endast i ringa mån ersättning vid invaliditet. Vidare är att märka att enligt sjukförsäkringslagen möjlighet finnes till frivillig sjukpenningförsäkring för företagare, hemmafruar och studerande. Det förefaller då helt naturligt att just dessa grupper, som inte omfattas av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, även får möjlighet till frivillig försäkring enligt yrkesskadeförsäkringslagen. Vidare torde det vara opraktiskt, att en arbetsgivare ej skulle kunna försäkra sig själv i den försäkringsinrättning, där han har sina anställda obligatoriskt försäkrade. Men det synes knappast kunna anföras några bärande skäl varför en sådan möjlighet att försäkra sig skall

vara beroende av att vederbörande hela tiden har en obligatoriskt försäkrad arbetstagare anställd; det synes rimligt att en frivillig försäkring öppnas för anslutning av envar.

Jag biträder därför förslaget om inrättande av en av socialförsäkringsinrättningarna bedriven frivillig försäkring som ett komplement till den allmänna sjukförsäkringen. Det är visserligen sant, att en sådan försäkring kommer att ställa försäkringsinrättningarna inför en rad organisatoriska spörsmål. Jag saknar emellertid anledning antaga, att härmed sammanhängande svårigheter ej skall kunna bemästras.

Det ändamål, som den ifrågavarande frivilliga försäkringen skall tillgodose, kräver inte samma frihet beträffande ersättningsbeloppens storlek som den av de privata försäkringsbolagen meddelade försäkringen. Den frivilliga sjukpenningförsäkringen enligt sjukförsäkringslagen får ju inte ge de försäkrade som är självständiga företagare större sjukpenning än som skulle ha utgått, om deras inkomst av förvärsarbete varit inkomst av anställning. I analogi härmed bör — såsom socialförsäkringsutredningen också föreslagit — den frivilliga försäkringen enligt yrkesskadeförsäkringslagen begränsas till de ersättningsbelopp som skulle gällt, om skadan omfattats av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen.

Vad härefter angår konstruktionen i övrigt av den frivilliga försäkringen enligt den nya lagen synes det ur olika synpunkter lämpligast — jag återkommer härtill i fortsättningen — att medge avtalsfrihet beträffande försäkringens räckvidd i fråga om olika skadetillfällen. Överenskommelse bör alltså kunna få träffas om att försäkringen skall gälla såsom ren fritidsförsäkring eller också såsom en på annat sätt begränsad utomarbetsförsäkring. Av praktiska skäl synes försäkringens räckvidd i förevarande hänseende böra bestämmas i försäkringsavtalet och alltså ej i själva lagen eller av Kungl. Maj:t i administrativ ordning.

Någon anledning att för vissa fall i lagen inskriva skyldighet för riks-försäkringsanstalten att meddela frivillig försäkring torde icke föreligga.

I anslutning till vad sålunda anförts och till vad socialförsäkringsutredningen föreslagit synes den frivilliga försäkringen böra närmare utformas så, att den skall kunna meddelas *dels* åt arbetsgivare för arbetstagare som är anställda hos honom — härmed avses ej blott inomarbetsförsäkring av arbetstagare, som undantagits från den obligatoriska försäkringen, utan även försäkring t. ex. för olycksfall utom arbete — *dels* åt utbildningsanstalt här i riket för elever vid anstalten, *dels* åt svensk yrkes- eller fackorganisation för medlemmar i organisationen *och dels* åt varje här bosatt svensk medborgare samt här bosatt och mantalsskriven utlänning för egen del. Jag vill framhålla att möjligheten för yrkes- eller fackorganisation att försäkra sina medlemmar blir av betydelse ej blott för fackförening, som för sina medlemmar vill ordna försäkringskydd mot skador utom arbetet,

utan även för organisation, som består av självständiga företagare, såsom fiskare, jordbrukare etc. För de yrkesgrupper, som så önskar, kan härvid genom kollektiv anslutning av organisationens medlemmar på ett praktiskt sätt nå samma effekt som genom en obligatorisk försäkring, varom önskemål framställts. Övervägande skäl synes tala för att en arbetstagarorganisation bör ha frihet vid valet av försäkringsinrättning och att organisationens utomarbetsförsäkring således inte skall behöva uppdelas på de olika försäkringsinrättningar, där medlemmarna är obligatoriskt försäkrade för skador i arbetet.

Jag godtager vad socialförsäkringsutredningen föreslagit i fråga om försäkringsskyddets omfattning. Den frivilliga försäkringen skall således avse olycksfallsskador och därmed i den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen jämställda sjukdomar. Som huvudregel skall försäkringen tillsammans med den obligatoriska sjukförsäkringen och eventuell frivillig sjukpenningförsäkring enligt sjukförsäkringslagen samt i förekommande fall obligatorisk yrkesskadeförsäkring dygnet runt och året om ge vederbörande ett skydd vid ifrågavarande skador. Undantag bör dock göras för skada, på vilken militärsättningsförrordningen eller motsvarande förrordning beträffande civilförsvaret äger tillämpning. Sådan skada bör ersättas enligt dessa förrordningar. Parterna bör emellertid ha möjlighet att i försäkringsavtalet begränsa det fullständiga skydd, som i och för sig är önskvärt. En arbetsgivare bör således kunna teckna frivillig försäkring, avseende sådana arbetstagare som undantagits från den obligatoriska försäkringen, endast för skador i arbetet; försäkringsinrättningen bör ha möjlighet att undantaga exceptionella risker etc.

Vad angår förmånerna från den frivilliga försäkringen bör under den vanliga samordningstiden ersättning från den frivilliga försäkringen utgå endast i samma omfattning som vid skada, omfattad av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. Efter utgången av samordningstiden bör, intill dess rätt till livränta enligt yrkesskadeförsäkringens regler föreligger, ersättning utgå från sjukförsäkringen som vid vanlig sjukdom och från yrkesskadeförsäkringen i form av vissa tillägg. Dessa tillägg avser utfyllnad i fråga om sjukvårdsersättning och sjukpenning, så att för ifrågavarande tid totalt utgår samma ersättning som om skadan omfattats av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. I övrigt bör utgå livräntor, begravningshjälp, proteser o. d. som vid yrkesskada.

Viss avtalsfrihet i fråga om ersättningarnas storlek inom den förut angivna ramen synes dock — såsom socialförsäkringsutredningen förordat — vara motiverad. Försäkringssökanden bör kunna få ersättningsunderlaget bestämt till lägre belopp, än som skall tillämpas vid en av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen omfattad skada. Det kan även hända att han inte vill betala premie för den kostnad, som belöper på livränta vid de lägsta invaliditetsgraderna. Framför allt beträffande självständiga yrkesutövare

och studerande torde det ofta vara mest praktiskt att i försäkringsavtalet fastställes det belopp, som skall anses som den försäkrades årliga arbetsförtjänst. I praktiken torde man därvid komma att använda ett mindre antal avrundade belopp, även utan att dessa — såsom försäkringsrådet föreslagit — är fastställda av Kungl. Maj:t.

Något statsbidrag till bekostande av försäkringsförmånerna från den frivilliga försäkringen bör enligt min mening ej utgå. I detta hänseende intager jag således samma ståndpunkt som socialförsäkringsutredningen och det överväldigande flertalet av dem som yttrat sig i ärendet. Socialförsäkringsutredningen har emellertid förordat vissa statsbidrag till försäkringens förvaltningskostnader. Sålunda har utredningen föreslagit, att den regel om bidrag av statsmedel till försäkringens administrationskostnader, som gäller för den obligatoriska försäkringen, skall göras tillämplig även på den frivilliga försäkringen. Vidare har utredningen föreslagit, att ett statsanslag ställes till förfogande för upplysning om och propaganda för den nya försäkringen samt att till sjukkassorna skall utgå ett ackvisitionsbidrag om förslagsvis 2 kr. för varje nyanskaffad frivillig försäkring.

Emellertid synes det mig knappast finnas någon anledning att ställa särskilda medel till förfogande för upplysning och propaganda. Vad angår ackvisitionsbidraget, så är detta visserligen ingen nyhet. Sådant utgår nämligen nu till riksförsäkringsanstaltens ortsombud resp. särskilda fiskarförsäkringsombud. Bidraget synes dock böra slopas i fortsättningen. Anstaltens ombudsorganisation synes nämligen i allt väsentligt bli överflödig. Sedan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna samordnats, bör nämligen de allmänna sjukkassorna fungera som lokala organ även för yrkesskadeförsäkringen. Betydelsefullt i detta sammanhang är att det till stor del är samma klientel som bör vara intresserat av att teckna frivillig tilläggsjukpenningförsäkring enligt sjukförsäkringslagen och att taga frivillig försäkring enligt yrkesskadeförsäkringslagen. Anskaffningsarbetet bör därför skötas av kassorna gemensamt för de båda försäkringarna. I fråga om sjukkassornas förvaltningskostnader vill jag erinra om att dessa till allra största delen kommer att bestridas av statsbidrag.

Däremot anser jag mig böra biträda utredningens förslag att vad som beträffande den obligatoriska försäkringen gäller om bidrag av statsmedel till administrationskostnaderna skall avse frivilliga försäkringar. Det må framhållas, att ifrågavarande bidrag endast avser att finansiera riksförsäkringsanstaltens och försäkringsrådets förvaltningskostnader, i den mån dessa ej täckes av den tilläggsavgift, som för varje försäkring i anstalten skall erläggas till statsverket, samt de omkostnadsbidrag, som delägarna i socialförsäkringsbolagen har att betala.

Vad slutligen beträffar den särskilda fiskarförsäkringen, så har såväl socialvårdskommittén som socialförsäkringsutredningen föresla-

git, att denna försäkringsform ej skall bestå i fortsättningen. Uppenbart är, att fiskarförsäkringen inte kan bibehållas oförändrad efter det sjukförsäkringsreformen genomförts. Det skulle nämligen innebära bl. a., att en fiskare vid sjukskrivning på grund av olycksfallsskada samtidigt finge uppbära ersättning från såväl sjukförsäkringen som fiskarförsäkringen. I fråga om sjukpenningen skulle ofta inträda överkompensation, i all synnerhet om vederbörande tecknat frivillig tilläggssjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa. Beträffande invaliditets- och dödsfallsersättningen skulle fiskarförsäkringen ge ett vid nuvarande penningvärde allt för litet skydd. Att märka är i detta sammanhang att den särskilda fiskarförsäkringen ursprungligen infördes just med tanke på de allra svåraste olycksfallen. Fiskarförsäkringen skulle alltså, såvitt angår försäkringsförmånerna, behöva anpassas till förmånerna enligt den frivilliga försäkringen jämlikt yrkesskadeförsäkringslagen. Av naturliga skäl är det emellertid opraktiskt att ha en särskild författning om fiskarförsäkring. Om fiskarena hänvisas till att i fortsättningen anlita den försäkring, som står öppen för övriga företagare, innebär detta inte, att staten i minskad utsträckning bidrager till fiskarens försäkring. Redan det statsbidrag de erhåller till den obligatoriska sjukförsäkringen blir nämligen i regel större än det statsbidrag en fiskare för närvarande kan få till frivillig sjukförsäkring och fiskarförsäkring. Härtill kommer statsbidraget till den frivilliga tilläggssjukpenningförsäkringen.

Jag biträder sålunda förslaget om att slopa den särskilda fiskarförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1955.

Specialmotivering.

I enlighet med de riktlinjer, som angivits i det föregående, har inom socialdepartementet upprättats förslag till lag om yrkesskadeförsäkring.

När statsmakterna i våras fattade beslut om att vidtaga vissa ändringar i 1947 års lag om allmän sjukförsäkring, vilket beslut resulterade i den lag angående ändring i sjukförsäkringslagen, som utfärdades den 19 juni 1953 (nr 569), stod det klart, att sjukförsäkringslagen inte kunde träda i tillämpning i det skick den då erhöll. Eftersom vid den tiden ännu ej förelåg något i lagtext utarbetat förslag till lag om yrkesskadeförsäkring, var det nämligen nödvändigt att låta anstå med vidtagandet av vissa av samordningen mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen betingade ändringar i sjukförsäkringslagen. Sedan lagförslag rörande yrkesskadeförsäkringen numera föreligger, har upprättats ett förslag till lag angående därav föranledda jämkningar i lagen om allmän sjukförsäkring.

Vidare har i detta sammanhang också utarbetats ett förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal.

Jag övergår nu till behandling i detalj av de olika lagförslagen.

Förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring.

1 och 2 §§.

Dessa paragrafer innehåller — förutom en i 1 § 1 st. intagen upplysning om att försäkringen är dels obligatorisk och dels frivillig — huvudsakligen bestämmelser om försäkringens organisation.

Departementschefen.

Av skäl som utvecklats i den allmänna motiveringen måste frågan om yrkesskadeförsäkringens administration lösas provisoriskt för en övergångstid. Jag har tidigare uttalat som min mening, att man härvid bör undvika sådana organisatoriska förändringar, som kan föregripa resultatet av den utredning som igångsatts för att pröva hithörande spörsmål, och att det från denna utgångspunkt är mest rationellt att ej vidtaga några jämkningar i de bestämmelser, som nu gäller angående försäkringens handhavande. Med anledning härav har i förevarande paragrafer upptagits regler, som i allt väsentligt överensstämmer med vad som nu gäller.

Enligt 1 § 2 st. första punkten, som motsvarar 4 § OL, skall den obligatoriska försäkringen äga rum i riksförsäkringsanstalten men på vissa villkor i stället kunna ske i ömsesidigt försäkringsbolag, som bildats för ändamålet och för vars förbindelser delägarna svarar med obegränsad personlig ansvarighet. Förslaget avviker i sak från 4 § OL blott såtillvida, att det nuvarande kravet, att endast arbetsgivare får vara delägare i sådant bolag, slopats. Denna förändring har vidtagits för att öppna möjlighet för andra än arbetsgivare att teckna frivillig försäkring i bolagen. Rörande skälen härför hänvisas till vad som anförts i avsnittet om frivillig försäkring.

I 1 § 2 st. andra punkten, som närmast motsvarar 35 § 1 st. OL, har intagits en bestämmelse om att frivillig försäkring tecknas i riksförsäkringsanstalten eller i bolag som nyss nämnts.

1 § 3 st. innehåller en upplysning om att uttrycket »försäkringsinrättning» i lagtexten användes som en gemensam benämning på riksförsäkringsanstalten och ömsesidigt bolag, som meddelar yrkesskadeförsäkring.

2 § innehåller vissa grundläggande bestämmelser om försäkringsrådet. Paragrafen överensstämmer i sak helt med 5 § OL.

3 §.

Denna paragraf innehåller bl. a. huvudreglerna rörande tillhörigheten till den obligatoriska försäkringen.

Departementschefen.

Såsom framhållits i den allmänna motiveringen har statsmakterna i samband med beslutet om den allmänna sjukförsäkringens genomförande

som huvudregel fastställt, att den nya obligatoriska yrkesskadeförsäkringen skall omfatta arbetstagarna och att de regler, som gäller inom den allmänna civilrätten och som utbildat sig vid tillämpningen av semesterlagen, skall vara avgörande vid bestämmande av arbetstagarbegreppets innebörd. Med anledning härav har i första stycket av förevarande paragraf intagits en bestämmelse, enligt vilken varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst är försäkrad för yrkesskada. De valda ordalagen ansluter nära till den formulering som användes i 1 § semesterlagen. Det har inte ansetts erforderligt att i lagtexten särskilt angiva, att lärlingar och praktikanter, som för vinnande av yrkesutbildning arbetar utan avlöning, omfattas av försäkringen. Dessa kategorier torde nämligen, såsom framhållits i den allmänna motiveringen, vara att anse som anställda i arbetsgivarens tjänst och alltså redan enligt den föreslagna huvudregeln bli försäkrade.

Andra stycket innehåller den av mig tidigare föreslagna fullmakten för Kungl. Maj:t att utsträcka den obligatoriska försäkringen till att omfatta yrkesutbildningselever m. fl. Härom hänvisas till den allmänna motiveringen.

Tredje stycket första punkten är likalydande med 1 § 5 st. OL. Stadgan- det i andra punkten korresponderar mot bestämmelsen i andra stycket.

4 och 5 §§.

I dessa paragrafer, som har sin motsvarighet i 2 § 2 st. och 3 § OL resp. 2 § i kommitténs och utredningens förslag, anges bl. a. u n d a n t a g e n f r å n h u v u d r e g l e r n a f ö r f ö r s ä k r i n g s t i l l h ö r i g h e t e n . Innehållet i paragraferna har behandlats i den allmänna motiveringen.

6 §.

I denna paragraf — som motsvarar 3 § i kommitténs och utredningens förslag — definieras b e g r e p p e t y r k e s s k a d a . I nuvarande lagstiftning återfinnes hithörande regler i 1 § 1—4 st. OL och 1 § YL.

Socialvårdskommitténs förslag.

Socialvårdskommittén har ansett det erforderligt att en föreskrift om ersättning för s k a d a å p r o t e s intages i lagen samt anför härom.

Skador på kläder och andra tillhörigheter medföra icke ersättningsrätt enligt OL. Tills på sistone ansågs icke heller skada på konstgjord lem eller annan protes vara ersättningsberättigande skada. Ersättning för skadad tandprotes utgavs dock i tämligen stor utsträckning när även naturlig tand eller del därav — t. ex. stötdand till guldbrygga eller roten till stifttand — skadats vid olyckstillfället; dylika ersättningsfrågor voro ofta svårbedömliga. I januari 1950 skedde en praxisändring i fråga om fasta tandproteser; med hänsyn till det stadigvarande sätt, på vilket dessa anordningar äro förenade med kroppen, ansågs skada å dylik anordning kunna betraktas som i 1 § OL avsedd skada, även när samtidig skada å naturlig del av tand icke förelåge.

Socialvårdskommittén förordar en ytterligare utvidgning av ersättningsrätten och föreslår i detta syfte en bestämmelse, att skada å konstgjord lem eller därmed jämförlig anordning skall likställas med kroppsskada, när omständigheterna talar därför. I anslutning härtill uttalar kommittén, att ersättning för skada å löstagbar protes i regel bör utgå, när skadan inträffar under sådana omständigheter att, om den naturliga lemmen varit i behåll, skada kunde i stället ha uppkommit på denna. Ersättningsrätten borde icke omfatta skador, som kunde tillskrivas dålig hållfasthet till följd av förslitning eller som eljest berodde på brister hos protesen; i enlighet därmed borde ersättning såsom för skada till följd av olycksfall i arbete icke utgå exempelvis om en lös tandprotes lossnade och därigenom komme till skada. Med konstgjorda lemmar borde ortopediska stöbandage m. m. kunna jämsställas.

Yttrandena över kommitténs förslag.

Riksförsäkringsanstalten anser, att en bestämmelse om ersättningsrätt för protesskada bör inflyta i lagen redan av den anledningen, att skada å fast tandprotes i praxis likställts med skada å naturliga tänder. Det förekomme ej sällan, att framställning gjordes om ersättning för skada å lös tandprotes. Att avgöra om dylik skada inträffat under sådana omständigheter, att den borde likställas med skada å naturliga tänder, kunde i vissa fall vara vanskligt. Ersättning borde i regel icke utgå annat än då protesen träffats av direkt våld, som kunnat medföra skada å naturlig tand.

Mot den utformning av ifrågavarande bestämmelse, som föreslagits av socialvårdskommittén, framställer riksförsäkringsanstalten ej någon erinran.

Däremot uttalar *försäkringsrådet* som sin åsikt, att lagtexten — med hänsyn till de vanskligheter som måste följa av att protesskada i större utsträckning införes i lagen — bör innehålla en exaktare bestämning än »när omständigheterna tala härför». Rådet framhåller, att svårigheter många gånger torde uppkomma i sådana fall, då protes förloras utan att skada skett å densamma. Tre *reservanter* inom rådet finner det överhuvudtaget tveksamt, om skada å löstagbar protes bör ersättas; i varje fall syntes så böra ske endast om vederbörande drabbats av direkt slag mot munnen.

Departementschefen.

Innehållet i denna paragraf torde i allt väsentligt ha blivit belyst genom vad som anförts i den allmänna motiveringen. Beträffande sådan inverkan, som avses i första stycket under c) har — i syfte att vinna närmare anknytning till bestämmingarna i 1 § 2 st. YL — viss redaktionell avvikelse skett från vad kommittén och utredningen föreslagit.

Med anledning av vad vid remissbehandlingen förekommit må erinras om att den nuvarande lagstiftningen inte innehåller någon definition av

begreppet skada. Av reglerna om försäkringsförmånerna framgår emellertid, att ersättning från försäkringen endast utgår vid kroppsskada. Med dylik skada har enligt praxis i viss utsträckning likställts skada å proteser. I likhet med kommittén anser jag, att en utvidgning av rätten till ersättning för protesskador bör komma till stånd och att bestämmelser härom bör inflyta i lagen. Om så sker, synes det lämpligt att i lagtexten definiera begreppet skada. Med anledning härav har i tredje stycket av förevarande paragraf intagits en bestämmelse, enligt vilken med skada skall avses kroppsskada ävensom skada å konstgjord lem eller därmed jämförlig anordning, som är i bruk för sitt ändamål. Bestämmelsen torde i huvudsak täcka vad kommittén avsett med sitt förslag. Frågan huruvida dålig hållfasthet hos proteser o. dyl. bör leda till minskning av den ersättningsrätt som eljest skulle ha förelegat, torde få bedömas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall.

7 §.

I denna paragraf, som motsvarar 18 § 2 mom. FYL, har intagits den *b e v i s r e g e l*, som enligt vad jag föreslagit i det föregående skall användas vid bedömande av medicinskt tveksamma skadefall.

8 §.

Enligt denna paragraf skall yrkesskada som avses i 6 § 1 st. b) eller c) eller 3 st. — d. v. s. yrkesskada som orsakats annorledes än genom olycksfall i egentlig bemärkelse — anses ha inträffat den dag skadan yppades. Paragrafen har en viss motsvarighet i 1 § 2 st. sista ledet OL, 2 § YL samt 3 § 3 mom. 3 st. FYL.

Departementschefen.

Av vad som anförts i den allmänna motiveringen framgår, att dagen för ett olycksfall blir av betydelse i skilda hänseenden vid lagens tillämpning. Som exempel härpå kan nämnas, att samordningstiden kommer att löpa från olycksfallsdagen och att enligt huvudregeln beräkningen av den årliga arbetsförtjänsten skall hänföra sig till förhållandena nämnda dag. När det gäller skador, som uppkommit på annat sätt än genom olycksfall i egentlig bemärkelse, skall i stället dagen för skadans yppande vara avgörande. Detta överensstämmer helt med de principer, som nu gäller. I syfte att undvika omskrivningar på ett flertal ställen i lagtexten, har i förevarande paragraf intagits en bestämmelse av innebörd, att andra skador än egentliga olycksfallsskador skall anses ha inträffat på yppandedagen. Det har ansetts överflödigt att angiva, att olycksfallsskador skall anses ha inträffat dagen för olycksfallet; detta torde nämligen följa av vanligt språkbruk. När det i lagtexten talas om dagen för skadans inträffande avses därmed alltså den dag olycksfallet ägde rum eller, då skadan uppkommit annorledes än genom olycksfall i egentlig bemärkelse, den dag skadan yppades.

9 §.

I denna paragraf regleras frågan, hur den årliga arbetsförtjänsten skall beräknas.

Paragrafen motsvarar 9 § OL samt 12 och 26 §§ FYL.

Beträffande paragrafens närmare innehåll hänvisas till den allmänna motiveringen.

10 §.

Denna paragraf, som motsvarar 8 § OL samt 13 § och 10 § 3 mom. FYL, innehåller de regler om bedömningen av arbetsförmågans nedsättning, för vilka jag redogjort i den allmänna motiveringen.

11 §.

Denna paragraf, som saknar motsvarighet i OL och FYL men motsvaras av 7 § i utredningens förslag, innehåller huvudbestämmelserna om samordningen. I fråga om innehållet i dessa regler hänvisas till den redogörelse jag tidigare lämnat härför.

12 §.

Denna paragraf, som motsvarar 6 § 1 mom. 1 och 3 st. OL samt 8 § 1 mom. 1 och 3 st. i kommitténs och 8 § i utredningens förslag, innehåller bestämmelser om läkarvårdsersättning m. m.

Departementschefen.

Enligt OL och FYL skall försäkringsinrättningen tillhandahålla den skadade erforderlig läkarvård m. m. Till formen är det här frågan om rätt till en naturaprestation, men i allmänhet går det i praktiken till så, att den skadade själv väljer läkare, vilken ordinerar den vård, som han anser erforderlig, varefter försäkringsinrättningen bestrider kostnaderna för vården. Enligt SFL är det ordnat så, att lagen ger den försäkrade rätt till ersättning för utgifter för läkarvård m. m. Vid samordning mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna anser socialförsäkringsutredningen samma regler i detta hänseende böra gälla såväl under samordningstiden som därefter. Utredningen har därför föreslagit, att rätten till sjukvård även inom sistnämnda försäkring bör utformas som en rätt till ersättning för utgifter. Den anförda synpunkten anser jag böra beaktas endast på så sätt, att OL:s stadgande utbytes mot ett åläggande för försäkringsinrättningen att ersätta erforderliga kostnader för läkarvården. Någon skyldighet för den skadade att förskjuta kostnaderna anser jag alltså ej böra föreskrivas.

OL:s uttryck »läkarvård» har i praxis tolkats så vidsträckt, att man låtit det omfatta inte endast läkarvård i inskränkt bemärkelse utan även tandläkarvård, sjukhusvård samt sjukgymnastik, behandling med bad, massage, elektricitet eller hetluft eller annan därmed jämförlig behandling, som med-

delas efter föreskrift av läkare, ävensom resor för erhållande av vården. I syfte att vinna ökad överensstämmelse med terminologien i SFL bör enligt min mening ifrågavarande olika vårdformer uppräknas i lagtexten för yrkesskadeförsäkringen. Det synes dock inte motiverat att här, såsom i SFL, intaga detaljerade bestämmelser om resekostnadsersättning. Inom yrkesskadeförsäkringen skall nämligen, liksom hittills, ersättas hela den erforderliga kostnaden, medan inom sjukförsäkringen utgår endast partiell ersättning. Resekostnadsersättning bör kunna inrymma även traktamentsersättning. Vad särskilt angår frågan om traktamentsersättning, vill jag framhålla, att man — enligt vad jag inhämtat — i praxis tillerkänt skälig ersättning utöver sjukpenningen för ökade utgifter för kost för sådan tid, under vilken den skadade för erforderlig läkarvård eller läkarundersökning varit nödsakad att vistas utom hemorten. Denna fråga torde även i fortsättningen lämpligen böra överlämnas åt rättstillämpningen att reglera.

I detta sammanhang må nämnas, att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i sitt remissyttrande över FYL hemställt om en sådan komplettering av bestämmelserna om läkarvårdsersättning att de skadade blir tillförsäkrade en effektiv arbetsterapi och omskolning. Med anledning härav vill jag erinra om förekomsten av den invaliditetsförebyggande verksamhet, som nu bedrivs av pensionsstyrelsen och, i fråga om yrkesutbildning, av arbetsmarknadsstyrelsen. Vidare vill jag framhålla, att i 11 § upptagits att försäkringsinrättningen även under samordningstiden skall ersätta kostnader för särskild vård, som på inrättningens begäran lämnas den skadade. Med »särskild vård» avses framför allt invaliditetssänkande behandling, t. ex. vissa operativa ingrepp. Att ålägga försäkringsinrättning att ta initiativet till sådan vård torde ej erfordras, när inrättningen och den skadade har ett gemensamt intresse av att vården meddelas. Vidare vill jag erinra om den i den allmänna motiveringen närmare behandlade bestämmelsen i 10 §, enligt vilken den som undergår yrkesutbildning för att minska invaliditeten efter en yrkesskada kan få livräntan under utbildningstiden förhöjd upp till 100 %. Som framgår av det anförda torde länsstyrelsens önskemål i väsentlig omfattning redan vara eller genom den nu ifrågavarande lagstiftningen bli tillgodosedda. Jag är för närvarande inte beredd att för yrkesskadeförsäkringens del föreslå ytterligare åtgärder i det av länsstyrelsen åsyftade hänseendet.

De ändringar, som i övrigt föreslagits i fråga om 12 §, är väsentligen av redaktionell natur och torde ej tarva närmare kommentar.

13 §.

I denna paragraf har intagits reglerna om sjukpenningens storlek i olika fall. Motsvarande bestämmelser återfinnes i 6 § 2 mom. OL samt i 9 § 1 mom. och 2 mom. 3 st. av kommitténs och i 9 § 1 mom. 1 st. och 2 mom. 3 st. av utredningens förslag.

Departementschefen.

Genom statsmakternas beslut i fråga om samordningens utformning har fastslagits, att i den nya yrkesskadeförsäkringen endast hel och halv sjukpenning skall förekomma. Vidare har avvisats den under remissbehandlingen av socialförsäkringsutredningens förslag framförda tanken att inom yrkesskadeförsäkringen tillämpa en efter andra grunder än inom sjukförsäkringen uppbyggd sjukpenningsskala. Sjukförsäkringens skala har förutsetts skola i princip tillämpas, men vid inplacering i sjukpenningklass för ersättning efter utgången av samordningstiden skall årsinkomsten bestämmas enligt yrkesskadeförsäkringens regler, i den mån den skadade därigenom tillföres högre sjukpenningklass än den han tillhör i sjukkassan. I fråga om bestämmelsen härom i 13 § 5 st. hänvisas till vad jag i den allmänna motiveringen anfört om den årliga arbetsförtjänstens beräkning.

Socialförsäkringsutredningen har — under hänvisning till att enligt OL och FYL i vissa fall sjukpenning och livränta skall utgå med lägre belopp fr. o. m. utgången av den månad, under vilken den skadade fyllt 67 år — föreslagit, att fr. o. m. nämnda månadsskifte sjukpenningen från yrkesskadeförsäkringen skall utgå efter den mindre förmånliga kolumnen i sjukförsäkringens sjukpenningsskala. Jag har förut förordat, att livräntorna utgår med lägre belopp efter ifrågavarande månadsskifte, då rätt till folkpensioneringens ålderspension inträder. En viss reduktion även av sjukpenningen från yrkesskadeförsäkringen till skadade över 67 år synes mig — i enlighet med vad utredningen föreslagit — böra analogivis ske. För att den skadade inte skall förlora rätten att vid yrkesskada liksom vid annan sjukdom uppbära sjukpenning i 90 dagar efter den förmånligare kolumnen i sjukpenningsskalan har — på grund av omläggningen av samordningstiden till en sträcktid i stället för den av utredningen förordade sammanläggningstiden — utredningens förslag ansetts böra kompletteras genom den i femte stycket intagna bestämmelsen, enligt vilken sjukpenning från yrkesskadeförsäkringen ej får utgå med lägre belopp än som skolat utgivas från allmän sjukkassa, om skadan ej varit yrkesskada.

I fråga om den i femte stycket andra punkten intagna bestämmelsen angående sjukpenning efter det att livränta tillerkänts skadad hänvisas till avsnittet om ersättning vid invaliditet i den allmänna motiveringen.

14 och 15 §§.

Vid behandlingen av propositionen nr 178 har fastställts, att sjukförsäkringens bestämmelser om h e m p e n n i n g och om b a r n t i l l ä g g skall gälla även inom yrkesskadeförsäkringen. Innehållet i dessa paragrafer har därför hämtats direkt från 24 och 25 §§ SFL. En komplettering har gjorts i båda paragraferna för att med sjukförsäkrad jämställa den som inte omfattas av SFL.

16 §.

I fråga om denna paragraf, som innehåller bestämmelserna om livränta till skadad, hänvisas till den allmänna motiveringen samt 10 § 1 och 4 mom. FYL.

17 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om förhöjning av sjukpenning och livränta med vårdbidrag.

Enligt 6 § 3 mom. 3 st. OL kan invaliditetslivränta men ej sjukpenning förhöjas med ett s. k. vårdbidrag, om olycksfallet medför förlust av arbetsförmågan och behov av särskild vård som ej avses i 1 mom., d. v. s. annan vård än läkarvård i denna terms nyssnämnda vidsträckta bemärkelse. Beloppet av bidraget bestämmes med hänsyn till vårdbehovets omfattning, varmed avses graden av hjälplöshet.

Socialvårdskommitténs förslag.

Kommittén har i 10 § 2 mom. FYL upptagit nuvarande bestämmelse om vårdbidrag. Enligt förslaget skall dock, när invaliden är intagen å vårdhem eller liknande anstalt, graderingen av bidragets storlek ske efter vårdkostnaden.

Är den skadade så illa ställd, att vårdbidrag å livränta kommer att utgå, bör enligt kommittén även sjukpenningen kunna förhöjas med sådant bidrag. Vårdbidrag å sjukpenning borde också kunna utgå, när skadan i andra fall nödvändiggjorde varaktigt sängläge och undantagsvis även eljest vid påtagligt behov av hjälp eller biträde av annan person. Kommittén har därför i 9 § 2 mom. 2 st. FYL intagit en bestämmelse, enligt vilken vårdbidrag utges vid sjukdomstillstånd, när detta föranleder varaktigt sängläge, utan att den skadade är intagen å sjukvårdsanstalt, eller i jämförlig mån medför behov av tillsyn och vård — annan än sådan som ersättes som sjukvård. Beloppets storlek skall enligt förslaget bestämmas med hänsyn till vårdbehovets omfattning och har maximerats till 5 kr. om dagen (= 1/360 av maximibeloppet vid livränta).

Yttrandena över kommitténs förslag.

Förslaget att genom vårdbidrag förhöja inte endast livränta utan även sjukpenning har mött opposition endast i ett fall, nämligen av *Svenska arbetsgivareföreningen*. Bestämmelsen härom torde enligt föreningen kunna föranleda den skadade att även i relativt lindriga fall intaga sängläge.

I några fall har framförts olika meningar beträffande förutsättningarna för att vårdbidrag å sjukpenning skall kunna utges. *Folksam* anser, att bestämmelsen bör utformas så, att därav framgår, att vårdbidrag å sjukpenning skall utges, när man bestämt kan räkna med att vårdbidrag å livränta kommer att utgå. Enligt *försäkringsrådet* bör rekvisitet »föranleder var-

aktigt sängläge» utbytas mot »under längre tid föranleder ständigt sängläge» och vårdbidraget börja utgå först efter 30 dagar efter det att det särskilda vårdbehovet inträtt. Liknande uppfattning torde ligga bakom ett förslag från *Socialförsäkringsbolagens förening*, att vårdbidrag å sjukpenning skall utgå allenast för tid utöver tre månader efter olycksfallsdagen.

Riksförsäkringsanstalten framhåller vanskligheterna i fråga om bedömningen men anser sig dock kunna godtaga förslaget att utge vårdbidrag å sjukpenning, om det uppställda kravet på varaktigt sängläge får anses innebära, att skadan nödvändiggör kontinuerligt sängläge under en avsevärd tidsperiod. Vid fastställande av bidragets storlek för de fall, då den skadade är intagen å vårdhem eller annan dylik inrättning, bör — anser anstalten — hänsyn tagas till vårdavgiftens storlek, vare sig fråga är om sjukpenning eller livränta. Anstalten erinrar om att, när den skadade intagits å sjukhus, försäkringsinrättningen äger göra visst avdrag å sjukpenningen för vårdtiden. Vid bestämmande av vårdbidrag under hänsynstagande till vårdavgifts storlek borde analogivis gälla, att bidraget skulle som regel utgå högst med belopp, som motsvarade vårdavgiften minskad med nyssnämnda avdrag.

Departementschefen.

Enligt gällande bestämmelser kan vårdbidrag utgå till invalid vid hjälplöshetstillstånd efter yrkesskada. Sådant bidrag utges t. ex. vid förlamningstillstånd efter ryggmärgsskada, vid förlust av båda händerna samt — i regel för en till tre år begränsad tid — vid blindhet. Jag delar kommitténs uppfattning att ifrågavarande bidrag bör kunna utgå även under sjukdomstid till yrkesskadad, som — utan att i anledning av skadan vara intagen å sjukhus — befinner sig i motsvarande hjälplöshetstillstånd. Såsom betonats i vissa remissyttranden bör dock vårdbidrag utgå endast vid mera långvarigt vårdbehov. Anledning synes mig emellertid saknas att utforma förutsättningarna för vårdbidrag på olika sätt vid sjukpenning och vid livränta. Såsom gemensamma förutsättningar har i departementsförslaget upptagits att den skadade på grund av yrkesskadan under längre tid är ur stånd att reda sig själv. Genom att bestämmelsen blir tillämplig först efter utgången av samordningstiden beaktas vad försäkringsrådet och Socialförsäkringsbolagens förening anfört. Jag har ingenting att erinra mot de föreslagna maximibeloppen om resp. 5 kr. för dag och 1 800 kr. för år. Under tid för intagning å vårdhem eller liknande anstalt bör bidragets storlek bestämmas med hänsyn till vårdavgiftens storlek, även då fråga är om sjukpenning.

Då skadad är intagen å sjukhus, utbytes sjukpenningen mot den i regel lägre ersättningen hempenning. Vid bestämmande av vårdbidrag under hänsynstagande till vårdavgifts storlek bör — utan att särskilt stadgande erfordras — analogivis gälla, att vårdbidraget som regel skall högst utgå

med ett belopp, som motsvarar vårdavgiften minskad med skillnaden mellan sjukpenningen och hempningen för den skadade.

Enligt lagen om folkpensionering utgår f. n. ett blindtillägg om 700 kr., vilket tillägg räknas såsom inkomst vid fastställande av folkpensionens belopp. Pensionsstyrelsen har i framställning till Kungl. Maj:t den 28 oktober 1953 föreslagit, att blindtillägget skall höjas till 1 000 kr. och i fortsättningen inte räknas såsom inkomst vid fastställande av folkpensionens storlek. Vidare har pensionsstyrelsen för andra hjälplöshetsfall föreslagit införande av två nya hjälpformer inom folkpensioneringen, nämligen hjälptillägg om 1 000 kr. och ett vårdtillägg om 1 500 kr. om året. I undantagsfall skall de nya tilläggen kunna utgå med lägre belopp. Tilläggen skall inte anses såsom inkomst vid fastställandet av storleken av folkpensionsförmån.

Pensionsstyrelsens förslag är f. n. föremål för remissbehandling, varför slutlig ståndpunkt till detsamma ännu inte kunnat tagas. I den mån enligt folkpensioneringslagen utgår pensionsförmån, som avser att täcka samma hjälpbehov som vårdbidraget inom yrkesskadeförsäkringen, bör emellertid enligt min mening — för undvikande av dubbelkompensation — vid bestämmandet av vårdbidragets storlek i det enskilda fallet hänsyn tagas även till ifrågavarande folkpensionsförmån.

18 §.

Denna paragraf, som motsvarar 4 § YL och 25 § FYL, innehåller bestämmelser om ersättning i vissa fall till arbetstagare, som under någon tid avhåller sig från arbetet i syfte att förebygga att yrkesskada uppstår, återuppstår eller förvärras. Bestämmelsen i YL resp. FYL gäller enbart yrkessjukdomar. Det synes emellertid lämpligt att låta den nya bestämmelsen avse yrkesskada överhuvudtaget. Någon risk för obehörigt utnyttjande av bestämmelsen torde inte föreligga, enär för dess tillämpning kräves att försäkringsinrättningen anmodat arbetstagaren att avhålla sig från arbete eller samtyckt därtill.

På förekommen anledning vill jag framhålla, att ersättning enligt denna paragraf bör kunna utgå, även om frånvaron från arbetet ej medför en minskning i arbetsförtjänsten med minst hälften.

19—23 §§.

Dessa paragrafer, som motsvarar 7 § OL och 11 § FYL, innehåller bestämmelser om begravningshjälp och om efterlevandelivräntor.

Beloppet av begravningshjälpen har med hänsyn till det förändrade penningvärdet höjts från 500 till 600 kr.

I fråga om efterlevandelivräntorna hänvisas till den allmänna motiveringen.

24 §.

I denna paragraf har intagits vissa specialbestämmelser om efterlevandelivränta efter arbetstagare som försvunnit. Paragrafen överensstämmer i sak med 26 § OL och 16 § FYL.

25 §.

Denna paragraf, som motsvarar 11 § 1 mom. OL och 17 § 1 mom. FYL, innehåller bestämmelser om avdrag från ersättning då den ersättningsberättigade genom avlönings- eller pensionsbestämmelser e. d. är tillförsäkrad annat understöd av motsvarande slag. Socialvårdskommitténs förslag innehåller i sak endast den ändringen i förhållande till vad nu gäller att — närmast med tanke på att 30 § sjömanslagen stadgar skyldighet för redare att i vissa fall bekosta sjömans begravning — för arbetsgivare, som utan att stå självrisk bekostat begravning av den skadade, införts rätt att utfå högst 300 kr. av begravningshjälpen.

Departementschefen.

Jag biträder vad kommittén föreslagit i fråga om begravningshjälpen.

Riksförsäkringsanstalten har i avgivet remissyttrande hemställt om komplettering av bestämmelserna i denna paragraf i två hänseenden. Dels borde bestämmelserna i andra stycket om sammanträffande av pension och livränta göras tillämpliga även på sjukpenning med tanke på fall, när inträffad försämring föranleder till att fastställd livränta utbytes mot sjukpenning. Dels borde bestämmelserna i det föreslagna femte stycket — motsvarande nuvarande fjärde stycket — ändras till att avse även det fall, att den skadade efter olycksfallet erhållit pensionsberättigande anställning hos arbetsgivaren, och pension på grund av skadan därefter jämte livränta utgår till den skadade eller hans efterlevande.

De delvis synnerligen svårtillämpbara reglerna i denna paragraf kan, såvitt angår statens arbetstagare, knappast anses tillfredsställande reglera sammanträffandet mellan å ena sidan ersättningarna enligt lagen och å andra sidan gällande avlönings- och pensionsförmåner. Bestämmelserna har ändrats upprepade gånger, men efter varje ändring har man så småningom upptäckt nya luckor i dem. Det synes svårt att överblicka huruvida ens efter en komplettering av lagtexten i överensstämmelse med vad riksförsäkringsanstalten uttalat ifrågavarande bestämmelser skulle bli uttömmande.

Såsom anförts i propositionen nr 235/1948 med förslag till ändring i OL, vann socialvårdskommitténs i då aktuellt förslag framförda uppfattning, att en reglering av ifrågavarande spørsmål i pensionsbestämmelserna borde övervägas för de statsanställda, starkt stöd i remissyttrandena. Även enligt min uppfattning talar skäl för att ersättningarna enligt yrkesskadeförsäkringslagen skall vara det primära, och att i stället erforderliga jämk-

ningar bör ske i fråga om pensionsförmånerna. Motsvarande synes böra gälla beträffande avlöningsförmånerna. Innan slutlig ståndpunkt tages till detta samordningsproblem, bör enligt min mening OL:s bestämmelser kunna bibehållas i sak utan annan ändring än som föreslagits beträffande begravningshjälpen. Någon större olägenhet torde detta icke behöva medföra bl. a. med hänsyn till den subsidiära bestämmelsen i sista stycket av paragrafen om skälighetsbedömning i de fall, som inte direkt regleras av de tidigare bestämmelserna i paragrafen.

Bestämmelsen i näst sista stycket om uppskattning av värdet av naturaförmåner har omformulerats i anslutning till motsvarande stadgande i 9 § 2 st.

26 §.

Första stycket i denna paragraf, vilket motsvarar 11 § 2 mom. OL samt 17 § 2 mom. 1 st. i kommitténs och utredningens förslag, innehåller regler om avdrag i vissa fall å yrkesskadeersättningen och översändande till allmän sjukkasse av det avdragna beloppet. I departementsförslaget har stadgandet gjorts tillämpligt inte endast när sjukkasse framställt en formlig begäran om avdrag utan även då försäkringsinrättningen eljest fått kännedom om det i stadgandet angivna förhållandet.

I andra stycket har i enlighet med kommitténs förslag (17 § 2 mom. 2 st. FYL) intagits en bestämmelse om avdrag från ersättningen i vissa fall för inkomstprövad folkpension m. m.

27 §.

Enligt denna paragraf skall ersättning ej utgå vid vissa fall av uppsåtliga orsakade skador. Motsvarande bestämmelser återfinnes i 24 § OL resp. 14 § FYL.

Kommitténs förslag, att förlust av livränterätt ej längre skall inträda för efterlevande, som genom grovt vållande orsakat det olycksfall som lett till döden, har ansetts böra godtagas. Bestämmelserna i andra stycket har utformats i anslutning till motsvarande regler inom familjerätten.

28 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om nedsättning i vissa fall av ersättningen till skadad (1 och 2 st.) och till efterlevande (3 st.).

Departementschefen.

I fråga om nedsättning av ersättningen till skadad finnes nu bestämmelser i 25 § OL, av vilka de i paragrafens första stycke avser förfarande som orsakat skadefallets inträffande och de i andra stycket avser åtgöranden efteråt. Enligt 27 § SFL äger sjukkasse att i vissa fall nedsätta eller indraga sjukpenning jämte barntillägg. I propositionen nr 178 diskuterades

— härom hänvisas till s. 180, 182—183 och 185 — frågan om ändring av sjukförsäkringens regler i detta avseende på grund av att sjukförsäkringen i fortsättningen skulle i vidsträckt omfattning överta regleringen av yrkesskadefallen. Riksdagen godkände Kungl. Maj:ts ståndpunkt, att samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna inte borde medföra en skärpning av sjukförsäkringens regler i detta hänseende. De i 25 § 1 st. OL resp. 15 § 1 mom. FYL intagna nedsättningsgrunderna ansågs sålunda inte böra göras tillämpliga inom sjukförsäkringen.

Ur arbetarskyddssynpunkt är det uppenbarligen meningslöst med strängare nedsättningsgrunder för de yrkesskadefall, som sträcker sig utöver samordningstiden, än för övriga. Och även ur andra synpunkter framstår ett sådant system som mindre lämpligt. Påföljdsbestämmelserna i yrkesskadeförsäkringslagen bör alltså inte vara strängare än i SFL. Vissa av nedsättnings- eller indragningsgrunderna i 27 § 1 st. SFL torde sakna aktualitet inom yrkesskadeförsäkringen. De övriga har överförts till första stycket i förevarande paragraf. Det allmänna önskemålet om överensstämmelse mellan sjukförsäkringens och yrkesskadeförsäkringens motsvarande regler torde emellertid inte behöva medföra, att den senare försäkringens påföljdsbestämmelser skärpes från att, såsom nu, avse enbart nedsättning till att avse även hel indragning av ersättningen. Med hänsyn till den väsentliga begränsningen av nedsättningsgrunderna torde anledning saknas — här liksom inom sjukförsäkringen — att i lagtexten tidsbegränsa påföljden.

I andra stycket har intagits en bestämmelse om nedsättning i vissa fall av ersättningen till skadad som utan giltig anledning underlåter att underkasta sig invaliditetsminskande åtgärder m. m. Bestämmelsen överensstämmer i sak med kommitténs förslag i 15 § 3 mom. FYL; härom hänvisas till yrkesskadebetänkandet s. 303—304. Med hänsyn till den betydelse invaliditetsersättningarna kommer att få inom den nya yrkesskadeförsäkringen har jag ansett, att förevarande bestämmelse bör ha en större räckvidd än motsvarande bestämmelse i 27 § 2 st. SFL. Kommitténs förslag, att nedsättning i nu aktuella fall skulle kunna ske även genom att man i stället för sjukpenning utgäve en lägre livränta, anser jag emellertid inte böra genomföras.

I kommittéförslaget har både i 1 mom. och i 3 mom. från nedsättning uttryckligen undantagits vårdbidraget. Att särskilja vårdbidraget från sjukpenningen eller livräntan — vårdbidraget är konstruerat såsom en förhöjning av sjukpenningen eller livräntan — är emellertid enligt min mening inte påkallat vid den skälighetsprövning varom här är fråga.

Tredje stycket innehåller bestämmelser om nedsättning i vissa fall av efterlevandelivränta. Kommittén har en bestämmelse härom i 15 § 2 mom. FYL, varom hänvisas till s. 293—294 och 302—303 i kommitténs betänkande. Närmare kommentar torde vara överflödig.

29 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om *preskription*.

Gällande bestämmelser.

Enligt 14 § 2 st. OL gäller, att om ersättningstagaren ej före utgången av året näst efter det, under vilket ersättningsbelopp skolat utbetalas, vare sig uppburit beloppet eller hos inrättningen påfordrat utbetalning av det samma, rätten att utfå beloppet är förverkad.

Utöver denna föreskrift, som har avseende endast å fastställda ersättningar, innehåller OL icke några preskriptionsbestämmelser. Ersättningsanspråk enligt OL anses emellertid underkastade bestämmelserna om tioårspreskription i 1862 års preskriptionsförordning. Inkommer underrättelse om olycksfallet först efter mer än tio år efter olycksfallsdagen, anses ersättningsanspråket i sin helhet preskriberat, således även med avseende å framtida ersättningar. Har ersättning utgått för viss tid men förflyter därefter mer än tio år utan att ersättningsrätten bevakas, anses rätten till ytterligare ersättning förfallen.

För de yrkessjukdomar, som omfattas av den nuvarande försäkringen, finnes en särskild preskriptionsbestämmelse i 7 § YL. Enligt detta lagrum är ersättningsrätten förfallen, såvida den icke bevakas inom två år från den dag sjukdomen yppades eller från den senare tidpunkt, då arbetaren erhöll vetskap om sjukdomens art, eller, om sjukdomen inom tid som nu sagts föranlett arbetarens död, inom två år från dödsdagen. Preskriptionen avbrytes genom att underrättelse om sjukdomen lämnas arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren eller framställning om ersättning göres hos vederbörande försäkringsorgan. Har ersättningsrätten blivit bevakad på detta sätt, anses tioårspreskription enligt 1862 års förordning sedermera kunna inträda.

Emellertid har ersättning av statsmedel medgivits i åtskilliga fall, där den lagenliga ersättningsrätten gått förlorad genom preskription. År 1949 förelade Kungl. Maj:t riksdagen förslag, att Kungl. Maj:t skulle, i avbidan på att frågan om ändrade preskriptionsregler löstes, äga att i fall, då ersättningsanspråk enligt OL eller YL gått förlorat till följd av tioårig preskription, bevilja ersättning av statsmedel med belopp, som skulle ha utgått, därest ersättningsanspråket icke varit preskriberat (prop. 1949: 40). Riksdagen lämnade det begärda bemyndigandet, dock med begränsning till sådana fall, där endera riksförsäkringsanstalten eller försäkringsrådet tillstyrkt ersättning av statsmedel (skr. nr 86).

I detta sammanhang må nämnas, att YL i 3 § innehåller ett stadgande, enligt vilket ersättning i anledning av yrkessjukdom ej utgår med mindre arbetaren inom ett år eller, då fråga är om vissa i lagrummet uppräknade yrkessjukdomar, inom tio år före dagen för sjukdomens yppande varit sysselsatt med arbete, där fara föreligger för sjukdomen.

Slutligen må nämnas, att enligt 26 § 1 st. SFL sjukpenning i regel ej utgives för tid innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts hos sjukkassan. I 30 § SFL stadgas att framställning om sjukhjälp skall göras, beträffande sjukpenning inom sex månader från den dag sjukpenningen avser och i fråga om annan sjukhjälp inom samma tid från det den försäkrade guldit det belopp, varför ersättning begäres, allt vid äventyr att rätten förloras. Underlåter någon att uppbära sjukhjälp inom sex månader efter det sjukkassan meddelat honom att så kunnat ske, kan utbetalning av sjukhjälp vägras.

Socialvårdskommitténs förslag.

Socialvårdskommittén finner det obilligt, att fordringsanspråk inom den sociala olycksfallsförsäkringen är underkastade den allmänna tioårspreskriptionen, särskilt i sådana fall då en ersättningsberättigande påföljd yppas först sedan tioårstiden är tilländalupen. Men preskriptionen kunde leda till obilliga resultat även i andra fall. Det syntes icke vara förenligt med försäkringens sociala syfte, att underlåtenhet att inom viss tid göra ersättningen gällande kunde leda till förlust av ersättningen icke blott för den gångna utan även för den kommande tiden. Sådan underlåtenhet torde i allmänhet bero på bristande kunnighet eller företagsamhet eller på andra förklarliga omständigheter, som icke skäligen borde medföra total rättsförlust, om möjlighet för en prövning ur sakliga synpunkter vore för handen. Ett slopande av tioårspreskriptionen på detta område torde icke komma att medföra någon mera avsevärd belastning av försäkringen. Större avseende borde fästas vid utredningssvårigheterna, som otvivelaktigt kunde bli betydande. Om det emellertid förebringades sådan utredning, att en i yrkesskadeförsäkringslagen avsedd skada måste antagas föreligga, borde enligt kommitténs mening tioårspreskription icke få tillämpas.

På grund av vad sålunda anförts har kommittén i förslagets 20 § 3 st. upptagit en bestämmelse, enligt vilken — där i FYL avsedd skada måste anses föreligga — ersättning på grund av försäkringen skall utgå ändå att fordringen icke blivit så bevakad som sägs i 1862 års preskriptionsförordning. Bestämmelsen är avsedd att gälla vid alla yrkesskador.

Kommittén finner det emellertid rimligt, att rätten till retroaktiv ersättning begränsas till att avse en tid av två år, räknat tillbaka från den dag då försäkringsinrättningen erhöll kännedom om skadan samt att en preskriptionstid om två år bör tillämpas även i fråga om fastställd men ej lyftad ersättning. Bestämmelser i nu angivna hänseenden är intagna i förslagets 20 § 1 och 2 st., som även de är avsedda att gälla för alla yrkesskador.

I överensstämmelse med vad sålunda föreslagits beträffande begränsning av rätten till retroaktiv ersättning, har kommittén i förslagets 18 § 4 mom. upptagit en regel, enligt vilken redan fastställd ersättning ej får

på grund av ändrade förhållanden jämkas uppåt för tid, som ligger mer än två år före den dag, framställning om jämkning inkom, eller, där sådan framställning ej inkommit, från dagen för jämkningsbeslutet.

Den i 7 § YL upptagna särskilda preskriptionsbestämmelsen — enligt vilken rätten till ersättning är förfallen om den ej bevakats inom två år från det sjukdomen yppades eller i vissa fall från en senare tidpunkt — anses av kommittén böra bibehållas, såvitt angår de egentliga yrkessjukdomarna. Ifrågavarande bestämmelser har därför överförts till förslaget och upptagits i dess 24 § 2 mom. Enligt kommitténs mening bör undantag från bestämmelsen dock kunna göras i den mån erfarenheterna visar, att så kan ske utan att alltför stora svårigheter behöver uppkomma med avseende på bedömningen av orsakssammanhanget med arbetet, och kommittén föreslår därför att Konungen skall äga att meddela föreskrifter om utsträckning av tvåårstiden.

Enligt kommitténs mening bör den begränsning av ersättningsrätten, som följer av 3 § YL, upprätthållas endast så långt det är nödvändigt för att svårigheterna att bedöma orsakssammanhanget med arbetet ej skall bli för stora. Kommitténs förslag i detta avseende (24 § 1 mom.) är utformat så, att ersättning för yrkessjukdom inte skall utgå med mindre den försäkrade varit sysselsatt med farligt arbete inom ett år före sjukdomens yppande. En reservation göres dock såtillvida, att Konungen föreslås få rätt att i fråga om vissa sjukdomar förordna, att i stället för ettårstiden skall tillämpas viss längre tid. I anslutning härtill uttalar kommittén en förväntan, att erfarenheterna så småningom skall göra det möjligt att göra flera undantag från ettårstiden än de nu gällande.

De av kommittén föreslagna bestämmelserna är avsedda att tillämpas endast i fråga om ersättningsanspråk, som skall bedömas enligt den nya lagstiftningen. I ett avseende göres dock avsteg från denna princip. Som ett undantag föreslås nämligen, att även ersättningsanspråk enligt äldre lag skall undantagas från tioårspreskription, om inte anspråket preskriberats före den nya lagens ikraftträdande. En bestämmelse härom har intagits i övergångsbestämmelserna till FYL.

Yttrandena över kommitténs förslag.

Svea hovrätt erinrar om att den allmänna preskriptionslagstiftningen tillhör de ämnen, som efter en upprättad plan skall göras till föremål för gemensam nordisk lagstiftning. Det kunde förmodas att detta lagstiftningsarbete komme att leda till en skärpning av gällande preskriptionsbestämmelser. Redan nu stadgades i flera av de särskilda lagar, som innehöller bestämmelser om skadestånd, att talan om skadestånd enligt lagen skulle vid talans förlust anhängiggöras inom två år från den dag skadan timade. Så vore fallet i 1886 års järnvägsskadela, 1902 års lag om elektriska anläggningar, 1916 års bilskadela och 1922 års lag om skada av luftfart.

Enligt lagen om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda vore preskriptionstiden ännu kortare. Jämväl kommitténs förslag till yrkesskadeförsäkringslag innehöle i 24 § 2 mom. en särskild preskriptionsbestämmelse, enligt vilken rätten till ersättning för skada, som icke förorsakats av olycksfall, vore förfallen, därest den icke bevakats inom en tid av två år, räknat från yppandedagen eller i vissa fall en senare tidpunkt. Övervägande skäl talade för att en därmed jämförlig preskriptionsbestämmelse infördes också för rätten till ersättning för skada till följd av olycksfall. Därmed syntes ock den föreslagna regeln i 20 § 1 st. bli överflödig. I övrigt torde den tioåriga preskriptionen tills vidare böra i princip bibehållas. Allenast när skadan yppats först tio år efter olycksfallet eller en väsentlig försämring eller dödsfall inträffade tio år efter det att sjukpenning eller livränta upphört att utgå, skulle tioårspreskriptionen, tillämpad efter mycket stränga principer, kunna leda till obilliga resultat. Hovrätten föresloge därför att Kungl. Maj:t för fall av nu angiven beskaffenhet bemyndigades att efter försäkringsrådets hörande bevilja ersättning av statsmedel med belopp som skulle ha utgått, därest ersättningsanspråket icke varit preskriberat. Någon anledning att för dessa situationer, på sätt kommittén föreslagit i 20 § 3 st., uppställa strängare bevisregler än eljest i fråga om skadans uppkomst och de medicinska orsakssambanden torde icke föreligga, i all synnerhet icke för sådana fall då skadan redan tidigare måste ha godtagits såsom ersättningsgill.

Med anledning av förslaget att bestämmelserna om tioårig preskription icke skall gälla för ersättningsanspråk enligt yrkesskadeförsäkringslagen framhåller *Göta hovrätt*, att en tillämpning av dessa bestämmelser kunde framstå som obillig också i fall, som avsåge anspråk av annan art. Med anledning härav ifrågasätter hovrätten lämpligheten av det föreslagna undantaget från reglerna om tioårig preskription. *Svenska arbetsgivareföreningen* finner undantaget synnerligen olämpligt. Praktiska skäl, framför allt utredningssvårigheter, talade för en relativt kort preskriptionstid. I varje fall borde den inte utsträckas utöver sedvanliga 10 år. Även *Svenska lantarbetsgivareföreningen* och fyra *reservanter i försäkringsrådet* avstyrker förslaget i förevarande del.

Enligt *riksförsäkringsanstalten* syntes det egentliga syftet med det föreslagna undantaget från preskriptionsförordningen vara, att man i de fall, där rätten till ersättning skulle vara förlorad om preskriptionsbestämmelserna vore gällande, skulle ställa strängare krav på bevisningen än eljest. I lagtexten borde angivas, att preskriptionsförordningen ej skulle gälla beträffande rätten till ersättning enligt yrkesskadeförsäkringslagen men att i de fall, där preskription eljest skulle kunna åberopas, ersättning skulle utgå endast om det vore klart ådagalagt, att i yrkesskadeförsäkringslagen avsedd skada förelåge.

Försäkringsrådet framhåller, att ersättningsökande ofta med förbigående av försäkringsinrättningen vände sig direkt till försäkringsrådet med sina krav på ersättning. Det hände även, att sökanden vände sig till annan försäkringsinrättning än den som hade att reglera skadan. Härigenom fördröjdes, att rätt försäkringsinrättning erhöle kännedom om fallet, vilket kunde medföra rättsförlust. Enligt 7 § YL, vilken upptagits i 24 § 2 mom. yrkesskadelagen, vore framställning preskriptionsavbrytande vare sig den **inkommit** till försäkringsrådet eller försäkringsinrättning. Motsvarande borde gälla det förhållande, som 20 § 1 st. avsåge att reglera.

Riksförsäkringsanstalten uttalar, att enligt dess erfarenhet skäl ej yppats till undantag från den i 7 § YL upptagna regeln om tvåårspreskription i fråga om egentliga yrkessjukdomar. Ett eventuellt undantag framdeles borde i vart fall ej ske på administrativ väg. Bestämmelsen härom i 24 § 2 mom. FYL borde därför utgå.

Landsorganisationen finner det ej vara förenligt med organisationens principiella uppfattning om försäkringsskyddets omfattning att uppställa villkor om den försäkrades sysselsättning i s. k. farligt arbete inom viss angiven tid före sjukdomens yppande. Bestämmelserna härom hade på sin tid tillkommit för att underlätta sambandsbedömningen. De kunde emellertid leda till — och hade ej sällan lett till — att den sjuke berövades försäkringsskydd även om orsakssammanhanget medicinskt vore uppenbart.

Socialförsäkringsutredningens förslag.

Som en konsekvens av utredningens förslag att alla s. k. ämnessjukdomar skall omfattas av försäkringen har utredningen föreslagit vissa ändringar i 24 § FYL. Ändringarna, som endast avser det av kommittén föreslagna bemyndigandet för Kungl. Maj:t att förlänga vissa tidsfrister, motiveras å s. 319 (23 §) i utredningens betänkande, till vilket jag hänvisar.

Departementschefen.

Enligt 1862 års preskriptionsförordning, som i princip är tillämplig på alla slag av fordringsrättigheter, preskriberas en fordran, om den inte bevakas inom tio år från den dag fordringen tillkom. Bevakningen kan ske genom att gäldenären kräves eller eljest erinras om fordringens existens. Har gäldenären genom avbetalning eller på annat sätt erkänt fordringens tillvaro, har detta samma rättsverkan som en bevakning från borgenärens sida. Sedan fordringen blivit bevakad inom tio år från tillkomstdagen, skall den för att preskription ej skall inträda på nytt bevakas inom vart tionde år från sista bevakningen.

I preskriptionsförordningen förutsättes, att specialregler om preskription kan gälla i fråga om vissa slag av fordringar. Dylika specialregler finnes upptagna i ett stort antal lagar och författningar på skilda områden av rättslivet. Härvid är preskriptionstiden i allmänhet kortare än tio år och i vissa

fall räknas preskriptionstiden från en annan dag än den då fordringen tillkom.

Om man bortser från ett stadgande, som avser fastställd men ej lyftad ersättning, finnes i OL inte några specialregler om preskription. Fordringsrättigheter enligt OL är till följd härav underkastade de allmänna preskriptionsbestämmelserna i 1862 års förordning. Härvid räknas preskriptionstiden från den dag olycksfallet inträffade. Om fordringen inte bevakas inom tio år efter nämnda dag, går alltså all rätt till ersättning förlorad. Och om ersättning utgått för viss tid, förloras all rätt till ytterligare ersättning, såvida inte fordringen bevakas inom tio år från den sista utbetalningen.

I YL finnes en särskild preskriptionsregel, enligt vilken fordran på grund av yrkessjukdom skall bevakas inom två år från sjukdomens yppande eller från den senare tidpunkt, då arbetaren fick vetskap om sjukdomens art, eller, om sjukdomen inom tid som nu sagts lett till döden, från dödsdagen. Bevakas inte fordringen före tvåårstidens utgång, går ersättningsrätten helt förlorad; bevakas fordringen börjar preskriptionstid att löpa enligt 1862 års förordning.

Erfarenheten visar, att rätten till ersättning enligt OL och YL ibland går förlorad till följd av preskription. Somliga olycksfallsskador är av sådan natur, att de inte gör sig subjektivt märkbara eller ens objektivt påvisbara förrän så lång tid efter olycksfallet, att ersättningsrätten preskriberats. I dylika fall, där den skadade inte haft någon som helst anledning att bevaka sin rätt, framstår resultatet av de nuvarande preskriptionsreglerna som särskilt stötande. Men även i andra fall kan resultatet bli mindre tillfredsställande. Som exempel må nämnas, att det kan inträffa att den skadade först mer än två år efter det att en yrkessjukdom yppats behöver söka läkarvård eller sjukskrivas. Han har då visserligen haft vetskap om sjukdomen och således kunnat bevaka den rätt till ersättning, som sjukdomen en gång i framtiden möjligen kunde komma att medföra, men han har före preskriptionstidens utgång inte ägt åtnjuta några försäkringsförmåner och kanske på goda grunder inte heller räknat med att försäkringen skulle behöva anlitas. Att bevakning under sådana omständigheter ibland underlåtes, är lätt förståeligt. Vad nu sagts gäller även sådana fall, där en skada, efter att ha medfört t. ex. någon tids sjukskrivning, därefter först efter mer än tio år föranleder några besvär eller kostnader. Dylika fall är inte så sällsynta.

De nuvarande preskriptionsreglerna har lett till att riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att lämna ersättning av statsmedel i vissa fall, där ersättningsrätten enligt OL eller YL gått förlorad till följd av preskription. Härvid har riksdagen förutsatt, att preskriptionsbestämmelserna i sinom tid skulle uppmjukas. I likhet med socialvårdskommittén anser jag, att detta bör ske genom att särskilda regler om preskription intages i den nya yrkes-

skadeförsäkringslagen. Om så sker torde därav följa, att 1862 års preskriptionsförordning icke blir tillämplig å fordringar, som grunda sig på yrkeskadeförsäkringslagen; en uttrycklig bestämmelse härom synes därför inte erforderlig.

Enligt SFL skall framställning om sjukhjälp göras, beträffande sjukpenning inom sex månader från den dag sjukpenningen avser samt i fråga om annan sjukhjälp inom samma tid från det den försäkrade guldit det belopp, varför ersättning begäres, allt vid äventyr att rätten förloras. Preskriptionstiden räknas alltså enligt SFL från förfallodagen. Samma princip bör enligt min mening gälla enligt den nya yrkesskadeförsäkringslagen. Då samordningen inte gör det nödvändigt, att lika lång preskriptionstid tillämpas inom båda försäkringarna och socialvårdskommitténs förslag om tvåårig preskription inom yrkesskadeförsäkringen synes väl avvägt, kan jag i detta avseende ansluta mig till vad kommittén föreslagit.

I enlighet med det anförda har i 29 § 1 st. departementsförslaget upptagits ett stadgande, enligt vilket framställning om ersättning skall göras inom två år, beträffande sjukpenning och livränta från den dag ersättningen avser, i fråga om begravningshjälp från dagen för dödsfallet och såvitt angår annan ersättning från den dag då den försäkrade guldit det belopp, för vilket ersättning begäres, allt vid äventyr att rätten förloras. En så utformad regel synes kunna tillämpas även i de jämkningsfall, som kommittén avsett att reglera genom den förut berörda bestämmelsen i 18 § 4 mom. FYL, varför ett särskilt stadgande härom torde kunna avvaras.

Vad som upptagits i 29 § 2 st. av departementsförslaget överensstämmer helt med stadgandet i 30 § 2 st. SFL, vilket synes lämpligt även för yrkeskadeförsäkringens vidkommande.

I överensstämmelse med de principer, som hittills tillämpats då OL eller YL ändrats, kommer jag att i det följande föreslå, att skador, som inträffat innan den nya lagen trätt i kraft, skall regleras enligt äldre lag. Man måste till följd härav räkna med att ersättningsanspråk enligt OL och YL kommer att bli aktuella under en lång tid framåt. I den mån rätten till ersättning i dylika fall är preskriberad redan vid den nya lagens ikraftträdande, bör ersättningsrätten givetvis inte återupplivas. Skulle emellertid till följd av de äldre bestämmelserna preskription inträda efter den nya lagens ikraftträdande, synes det rimligt, att vederbörande ersättningsstagare får åtnjuta fördelen att få sitt ersättningsanspråk bedömt enligt preskriptionsreglerna i den nya lagen. Ett stadgande av denna innebörd har därför intagits i övergångsbestämmelserna.

Härefter återstår i detta sammanhang endast att taga ståndpunkt till frågan, huruvida den nya lagen bör innehålla någon motsvarighet till det i 3 § YL upptagna stadgandet, att ersättning inte skall utgå i anledning av yrkessjukdom, som yppats mer än ett — i vissa fall mer än tio — år efter det vederbörande varit sysselsatt med farligt arbete. Grunden till 16 — *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 60.*

detta stadgande torde vara att söka i farhågor för att sambandsbedömningen skulle bli alltför vanskelig när en längre tid förflutit från det en arbetstagare upphört att arbeta i farligt arbete och till dess en yrkessjukdom yppats hos honom. Stadgandet leder emellertid till att ersättning måste vägras även i sådana fall, där några bedömningssvårigheter inte föreligger utan sjukdomen står i klart orsakssamband med arbetet. Denna konsekvens är inte tilltalande. Drabbas en arbetstagare av en sjukdom, som av lagstiftningen godkännes som yrkessjukdom och kan sjukdomen enligt eljest tillämpade bedömningsprinciper ledas tillbaka till arbetet, bör ersättning inte vägras av den anledningen att sjukdomen givit sig till känna först sedan en viss tidrymd förflutit från det den sjuke slutade arbetet. Jag anser därför, att stadgandet i 3 § YL inte bör överföras till den nya lagen.

30 §.

Denna paragraf, som i sak överensstämmer med 27 § OL och 21 § FYL, innehåller speciella regler om ersättning framför allt till utlänningar, som ej är bosatta här i landet.

31 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om skyldighet att underrätta arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren om inträffad yrkesskada. Den motsvarar i sak 33 § FYL, i vilken paragraf sammanförts bestämmelserna i 20 § 1 och 2 p. OL samt 6 § 1 st. 1 och 2 p. YL.

32 §.

Denna paragraf reglerar anmälningsförfarandet vid yrkesskada. Bestämmelser härom finnes nu i 21 § OL; lagens regler kompletteras genom en särskild kungörelse av år 1928 med bestämmelser om anmälan för den centrala olycksfallsstatistikens behov och om anmälan till arbetarskyddsorganen. Mot OL:s regler svarande bestämmelser återfinnes i 34 § FYL. Om läkarintyg stadgas i 6 § 1 mom. 2 st. OL resp. 8 § 1 mom. 2 st. FYL. I socialförsäkringsutredningens förslag behandlas dessa frågor i 33 och 36 §§.

Frågan om anmälningsförfarandet vid yrkesskada har behandlats i propositionen nr 178 s. 80—81, 125—126 och 153—154.

Departementschefen.

Detaljreglerna i fråga om anmälan av yrkesskada torde inte vara av den natur, att de behöver intagas i lagen. I denna bör endast fastslås arbetsgivarnas principiella skyldighet att avgiva anmälan till allmän sjukkassa eller i vissa fall till försäkringsinrättningen samt sjukkassans skyldighet att komplettera anmälan och vidareända denna till försäkringsinrättningen.

De närmare reglerna härutinnan torde få utfärdas i administrativ väg under beaktande av å ena sidan, att anmälningsskyldigheten får den omfattning som erfordras med hänsyn till skadereglering, arbetarskydd och statistik, och å andra sidan, att den inte göres mer betungande för arbetsgivarna och sjukförsäkringskassorna än som oundgängligen kräves för nämnda ändamål. Klart torde vara, att man kan göra arbetsgivarnas anmälningsskyldighet mindre omfattande än för närvarande.

Reglerna i denna paragraf har utformats i enlighet med den uppfattning, åt vilken jag nu givit uttryck. Det må tilläggas, att genom vad i paragrafen stadgas i fråga om läkarintyg de i propositionen nr 178 redovisade, under remissbehandlingen av utredningens förslag framställda yrkandena på denna punkt torde ha blivit tillgodosedda.

33—37 §§.

Bestämmelserna i dessa paragrafer om utbetalning av ersättningar m. m. motsvaras av 10 § 3 st., 13 § 1 st., 2 st., 3 st. 1 p. och 4—6 st. samt 14 § 1 och 3 st. OL, 5 § 1 st. YL och 18 § 1 mom., 3—5 mom., 19 § och 27 § FYL. Reglerna i 18 § 1 mom. och 3—5 mom. FYL har med vissa ändringar upptagits under 18 § i utredningens förslag. Här må hänvisas till s. 389—390 och 394 i kommitténs samt s. 318—319 i utredningens betänkande.

Departementschefen.

I departementsförslaget har ordningsföljden mellan bestämmelserna på detta område ändrats i förhållande till vad nu gäller. Vidare har företagits vissa smärre jämkningar i syfte att skapa något större frihet vid utbetalning av ersättningar. Med anledning av att kommittén föreslagit — 18 § 4 mom. FYL — att retroaktiv jämkning uppåt av ersättning må avse högst två år må påpekas att i departementsförslaget inte medtagits någon dylik bestämmelse, enär så ansetts obehövt på grund av innehållet i de föreslagna preskriptionsbestämmelserna i 29 § 1 st.

38 §.

Reglerna i denna paragraf om principerna för fastställandet av försäkringsavgifterna överensstämmer, bortsett från vissa redaktionella ändringar, med dem i 15 § OL och 28 § FYL.

Frågan om beräkning av försäkringsavgifter för arbetstagare, som ej omfattas av sjukförsäkringen, har berörts å s. 196 i propositionen nr 178, vartill här hänvisas.

39 §.

Enligt 16 § 1 st. OL skall som bidrag till bestridande av omkostnaderna för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet för varje försäkring i anstalten till statsverket erläggas en tilläggsavgift om

5 % av försäkringsavgiften. I fråga om socialförsäkringsbolagen uttages enligt 16 § 2 st. OL ett motsvarande omkostnadsbidrag, fastställt till 3 %. I sak helt oförändrade regler har av kommittén upptagits i 29 § FYL.

Departementschefen.

Som närmare framgår av kommitténs betänkande s. 395 har Socialförsäkringsbolagens förening hemställt om nedsättning av omkostnadsbidraget. Avgörande för frågan såväl om tilläggsavgiften som om omkostnadsbidraget är emellertid vilken ordning som i fortsättningen skall gälla för handhavandet av yrkesskadeförsäkringen. I avbidan på ett ställningstagande till detta problem har OL:s bestämmelser på denna punkt överförts till förevarande paragraf efter vissa redaktionella ändringar.

40 §.

I 17 § OL föreskrives bl. a. skyldighet att lämna försäkringsrådet och riksförsäkringsanstalten de uppgifter, som erfordras för bedömningen av frågor om försäkringsplikt, försäkringsavgift och ersättning. I socialvårdskommitténs förslag har motsvarande bestämmelser intagits i 30 §. Vissa kompletteringar har dock förordats; härom hänvisas till s. 395—396 i kommitténs betänkande. Kommitténs förslag har med smärre redaktionella ändringar upptagits i förevarande paragraf.

41 §.

Denna paragraf, som i sak överensstämmer med 19 § OL och 31 § FYL, innehåller vissa bestämmelser bl. a. om grunderna för beräkning av försäkringsavgifter och premiereserv för försäkringar i riksförsäkringsanstalten och om uppbörd av avgifter. För undvikande av missförstånd vid jämförelse med SFL har i tredje stycket inskjutits orden »debitering och».

42 §.

I 13 § 3 st. 2 p. OL resp. 5 § 2 st. YL finnes bestämmelser om hur ersättningskostnad skall — i den mån överenskommelse inte träffas — fördelas mellan försäkringsinrättningarna för fall att den skadade varit försäkrad i olika inrättningar under skilda delar av den tid, under vilken skadan ådragits. I kommitténs förslag har, i stället för dessa bestämmelser, i 32 § 1 st. intagits en bestämmelse av innehåll att inrättningarna äger träffa överenskommelse i dylika fall.

Enligt 32 § 2 st. FYL äger inrättningarna träffa överenskommelse om viss fördelning av kostnad, som föranledes av stadgandet om sammanräkning av tidigare skada understigande 10 % invaliditet med senare skada.

Departementschefen.

Lagfästes kommitténs förslag i 32 § 1 st., kommer detta indirekt att medföra, att i de fall då överenskommelse ej träffas hela kostnaden kommer att åvila den inrättning som enligt 33 § 1 st. i departementsförslaget skall utbetala ersättningen. Jag delar emellertid den under remissbehandlingen från såväl riksförsäkringsanstalten som Socialförsäkringsbolagens förening framförda uppfattningen, att — såsom nu — i lagen för dessa fall direkt skall utsägas vad som skall gälla, om annat ej överenskommes. På grund härav har bestämmelsen härom i första stycket utformats i anslutning till stadgandet i 5 § 2 st. YL. Den avvikelse från detta stadgande som gjorts sammanhänger med att de tidsfrister, som nu finnes i YL, inte överförts till den nya lagen; jag hänvisar härom till vad som anförts vid 29 §.

Andra stycket överensstämmer med vad kommittén föreslagit i 32 § 2 st. FYL.

43 §.

Denna paragraf innehåller vissa specialbestämmelser i fråga om försäkring i de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen och motsvarar i sak 29 § OL resp. 37 § 1 mom. FYL.

44 §.

Denna paragraf innehåller bl. a. bestämmelser om besvär hos försäkringsrådet över försäkringsinrättnings beslut. Bestämmelserna motsvarar stadgandena i 33 § OL resp. 36 § FYL.

Departementschefen.

Beträffande besvärsobestämmelserna har under remissbehandlingen framförts önskemål i två olika hänseenden. Svenska arbetsgivareföreningen m. fl. har yrkat, att arbetsgivaren tillerkännes besvärso i skaderegleringsmål. Emellertid förhåller det sig så, att det i förekommande lagstiftning i allmänhet ej brukar närmare angivas vem som i olika sammanhang äger föra talan mot ett beslut. Frågan härom har ansetts böra avgöras med ledning av de allmänna regler, som gäller i fråga om behörighet vid överklagande av beslut. Det synes ej finnas anledning att för detta rättsområde i lagen ta närmare ståndpunkt till frågan om besvärso. Frågan härom torde få överlämnas till rättstillämpningen. Att märka är i detta sammanhang att försäkringsrådet, utan att besvär anförts, äger upptaga ett försäkringsärende till prövning.

Svenska sjöfolksförbundet har framställt önskemål om att för sjömän, anställda å fartyg i utrikes fart, besvärstiden skall räknas först från det sjömannen återkommit till Sverige. Emellertid finnes ej några bestämmelser om sättet för delgivning av försäkringsinrättnings beslut. Någon strikt tillämpning av besvärstidsbestämmelsen kan på grund härav ofta inte äga

rum. För övrigt torde sjömännens intressen bli tillgodosedda genom att man vid tillämpning av bestämmelsen i tredje stycket om försäkringsrådets prövningsrätt tager hänsyn till ifrågakvarande sjömans och andra liknande kategoriers speciella förhållanden. Några bestämmelser om särskilda besvärstider för vissa persongrupper anser jag mig sålunda ej ha anledning att föreslå.

Den nuvarande bestämmelsen att försäkringsrådets beslut meddelas kostnadsfritt har inte överförs till den nya lagen, enär bestämmelsen härom torde ha sin plats i stämpelförordningen.

45—48 §§.

I fråga om dessa paragrafer hänvisas till avsnittet om frivillig försäkring i den allmänna motiveringen. Här må endast tilläggas att i 48 § undantag gjorts för 43 §, enär denna avser att reglera vissa för den obligatoriska försäkringen aktuella speciella förhållanden.

49 §.

Enligt denna paragraf, som motsvarar 30 § OL och 38 § FYL, är avtal om ersättning i allmänhet utan verkan mot den ersättningsberättigade. Om bortses från den frivilliga försäkringen föreligger viss avtalsfrihet endast i de i 30 och 36 §§ omnämnda fallen.

50 §.

I denna paragraf stadgas förbud att utmäta fordran å ersättning, som inestår hos försäkringsinrättningen, och att överlåta rätten till ännu ej förfallen ersättning. Motsvarande bestämmelse finnes i 31 § OL resp. 39 § FYL. I departementsförslaget har bestämmelsen utformats i överensstämmelse med vad som stadgas i 105 § SFL.

51 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om avräkning från skadestånd av ersättning enligt yrkesskadeförsäkringslagen och om regressrätt.

Gällande bestämmelser.

Enligt 12 § 1 st. OL är den, som äger rätt till ersättning enligt lagen, ej därav hindrad att göra gällande det anspråk på skadestånd utöver ersättningen, som till följd av olycksfallet må tillkomma honom enligt allmän lag eller särskild författning. Vad försäkringsinrättning utgivit enligt OL äger inrättningen jämlikt 12 § 2 st. söka åter av arbetsgivare, som uppsåtligt förorsakat skadan, och av annan, som vållat skadan eller oberoende av vållande enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd, såvida ej även han drabbats av olycksfallet och på grund därav är berättigad till ersättning

enligt OL. Inrättningen äger dock återkräva endast vad ersättningstagaren varit berättigad att utbekomma av den skadeståndspliktige.

Beträffande den närmare innebörden av dessa bestämmelser samt uppkomna frågor om lagändring hänvisas till yrkesskadebetänkandet s. 304—316.

I motsats till vad som gäller enligt OL föreligger icke någon regressrätt inom den allmänna sjukförsäkringen. I 107 § SFL stadgas nämligen förbud för allmän sjukkassa att återkräva sina utgifter för sjukhjälp av den, som i anledning av sjukdomen är skyldig att utgiva skadestånd till den försäkrade. Från det skadestånd, vartill den försäkrade kan vara berättigad, skall emellertid avräknas vad han uppburit eller ägt uppbära enligt den obligatoriska sjukförsäkringen. Motsvarande avräkningsskyldighet är icke föreskriven i fråga om den frivilliga sjukförsäkringen.

Enligt 25 § lagen om försäkringsavtal gäller olika regressbestämmelser för olika slag av försäkringar. Vid skadeförsäkring — d. v. s. försäkring där omfattningen av försäkringsgivarens förpliktelser bestämmes av den inträffade skadan — föreligger regressrätt för försäkringsgivaren, dock endast mot den som uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet framkallat försäkringsfallet eller som enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd evad han är vållande till skadan eller icke. Vid liv-, olycksfalls- eller sjukförsäkring föreligger däremot i regel icke någon regressrätt för försäkringsgivaren. Om emellertid försäkringsgivaren i avtal om olycksfalls- eller sjukförsäkring förbundit sig att utge ersättning med det verkliga beloppet av de utgifter och förluster, som olycksfallet eller sjukdomen medfört, gäller samma regressregler som vid skadeförsäkring. Det är att märka, att försäkringsavtalslagens regressregler inte är tvingande utan kan sättas ur kraft genom försäkringsavtalet.

Socialvårdskommitténs förslag.

Med hänsyn främst till att hela skadeståndsrätten står inför en revision finner socialvårdskommittén riktigast att endast föreslå sådana ändringar i OL:s regler, som är påkallade av särskilda skäl och som icke kan förutsättas komplicera en kommande fullständig omläggning av skadeståndsrätten.

Från denna utgångspunkt förordar kommittén, att bestämmelsen i 12 § 1 st. OL upptages i yrkesskadeförsäkringslagen utan någon ändring i sak. Även enligt kommitténs förslag skall alltså den, som äger rätt till ersättning på grund av försäkringen, ha rätt att göra gällande det anspråk på skadestånd utöver ersättningen, som må tillkomma honom enligt allmän lag eller särskild författning. Stadgandet härom återfinnes i förslagets 41 §.

Däremot anser kommittén det motiverat att genomföra vissa ändringar i OL:s regler om regressrätt. I detta avseende föreslår kommittén, att försäkringsinrättning skall ha regressrätt mot envar, som uppsåtligt eller

genom grov vårdslöshet vållat skadan eller enligt i lag given bestämmelse är skyldig att utgiva skadestånd evad han är vållande till skadan eller icke. Då arbetsgivaren f. n. är regresspliktig endast om han uppsåtligen förorsakat skadan, innebär förslaget en utvidgning av regressrätten gentemot honom. För andra än arbetsgivaren innebär förslaget däremot en inskränkning bl. a. såtillvida, att regressplikt icke såsom nu är fallet kommer att föreligga då skadan förorsakats av vårdslöshet, som ej kan betecknas som grov. Förslaget överensstämmer nära med de regressregler, som enligt lagen om försäkringsavtal gäller vid skadeförsäkring. Den skiljaktigheten föreligger dock, att enligt förslaget regressrätt vid s. k. strikt skadeståndsansvar endast skall föreligga i de fall, då skadeståndsansvaret är fastslaget i skriven lag, t. ex. bilansvarighetslagen.

Utöver vad som framgår av det anförda föreslår kommittén vissa ändringar i eller tillägg till de nu gällande regressbestämmelserna.

En närmare redogörelse för och motivering av kommitténs förslag återfinnes å s. 316—323 i yrkesskadebetänkandet.

Två av kommitténs ledamöter (hrr Birke och Hagård) samt en av kommitténs sakkunniga (hr Hedenström) anser, att det inför en kommande revision av skadeståndsrätten vore lämpligast att utan ändring överföra OL 12 § 2 st. till yrkesskadeförsäkringslagen.

Yttrandena över kommitténs förslag.

Svea hovrätt påpekar, att i 12 § 1 st. OL förelåge en otydlighet däruti, att lagtexten icke läte förstå att rätten till skadestånd inskränkte sig till rätt till den gottgörelse den skadade varit berättigad att utfå, därest jämkning icke ägt rum enligt 25 § i lagen. Sådan tolkning hade emellertid numera antagits och vore den icke riktig, skulle detta medföra, att en av försäkringsanstalten med stöd av sistnämnda lagrum beslutad nedsättning bleve helt eller delvis verkningslös. Vidare ville hovrätten till övervägande anbefalla en sådan ändring av gällande rätt, att den skadade, om han vore försäkrad mot yrkesskada, uteslutande skulle ha att hålla sig till social försäkringsinrättning i fråga om sådan ersättning, som innefattades i försäkringen. Vid trafikolyckor och eljest, då den skadeståndsskyldige tecknat ansvarighetsförsäkring, kunde det för den skadade — åtminstone såvitt rörde smärre ersättningsbelopp — te sig som en onödig omgång att behöva göra upp med två försäkringsinrättningar.

Beträffande regressrätten innebure kommitténs förslag att sådan rätt vore utesluten i de fall då svensk rätt utanför de i lag reglerade situationerna erkände skadeståndsskyldighet vid farlig verksamhet. Ett undantagande av dessa fall måste dock te sig godtyckligt. Hade man intagit den ståndpunkten att viss jämförelsevis farlig verksamhet skulle bära bördan av de skador den orsakade, syntes man ock reservationslöst böra medgiva regressrätt mot den som dreve sådan verksamhet. Därest regressrätten icke

utsträcktes till att omfatta samtliga, som hade att svara för farlig verksamhet, syntes övervägande skäl tala för att regressansvaret, utöver fall av uppsåt och grov vårdslöshet, inskränktes till situationer, då skada uppstått till följd av biltrafik. Det vore härvid främst förefintligheten av den obligatoriska trafikförsäkringen, som motiverade att kostnaderna för ett trafikolycksfall borde stanna å trafikförsäkringsanstalt och icke å social försäkringsinrättning.

Riksförsäkringsanstalten finner frågan om frihet från regressplikt i fall av enkelt vållande vara av sådan art, att den borde avgöras i samband med spörsmålet om skadeståndsskyldighet över huvud taget vid sådant vållande. Anstalten hade sedan en följd av år utövat regressverksamhet enligt OL i betydande omfattning. Det hade därvid ytterst sällan förekommit att den skadevällande velat bestrida anstaltens regressrätt såsom sådan vid enkelt vållande. Snarare skulle det med skadeståndsrättens nuvarande utformning kunna av den skadevällande uppfattas som en förmån, om olycksfallsersättning ej regressvis återkrävdes. Borttagandet av skadeståndsskyldighet vid enkelt vållande, i vad avsåge regressplikten mot social olycksfallsförsäkringsinrättning, skulle medföra betänkliga ojämnheter i rättstillämpningen. På grund av vad sålunda anförts funne sig anstalten böra avstyrka kommitténs förslag om borttagande av regressrätt vid enkelt vållande.

Anstalten biträder förslaget att regressanspråk skall kunna framställas mot arbetsgivaren även vid grovt vållande. Däremot anser anstalten, att bestämmelserna om regressplikt för arbetsgivaren vid fall av strikt ansvar kan anses stötande när ingen eller otillräcklig ansvarighetsförsäkring finnes och avstyrker fördenskull kommittéförslaget om utsträckning av arbetsgivarens regressansvar i denna del.

Vad beträffar spörsmålet om regressplikt för arbetsledare anför anstalten.

I detta fall utövas ej regressrätten vid enkelt vållande av vare sig anstalten eller de ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolagen. Detsamma torde även gälla regressrätten mot arbetskamrat till den skadade, i vart fall då skadan skett i det egentliga arbetet, där ju en av vederbörande tecknad privat ansvarighetsförsäkring ej är gällande. Under sådana förhållanden synes det icke erforderligt att utfärda särskilda lagbestämmelser om inskränkning av regressrätten mot arbetsledare och andra i arbetsgivarens tjänst anställda.

Socialförsäkringsbolagens förening har intet att erinra mot den av kommittén föreslagna utvidgningen av arbetsgivarens regressplikt till att avse jämväl grovt vållande och framhåller, att ehuruval en sådan bestämmelse torde bli av ringa ekonomisk vikt den dock icke torde vara utan sin betydelse för skyddsarbetet. Ytterligare utvidgning av regressrätten i förevarande avseende borde dock icke ske. Föreningen funne önskvärt, att den inställning hos de till föreningen anslutna försäkringsinrättningarna, som funnes till frågan om arbetsledarnas ansvar och varom föreningen givit

upplysning i sitt å s. 315 i yrkesskadebetänkandet refererade yttrande, lagfästes, men ansåge att tillräckliga skäl icke anförts för att regressrätten generellt skulle slopas vid enkelt vållande. Socialförsäkringen skilde sig från skadeförsäkringen i sådana avseenden, att ett annat betraktelsesätt här finge anläggas än det, varåt försäkringsavtalslagen gäve uttryck. Enligt föreningens mening hade kommittén i hög grad underskattat regressansvarets preventiva funktion även vid enkelt vållande. Därest av lagtekniska eller andra skäl arbetsledare och vissa med dem i förevarande hänseende jämställda arbetare icke genom en lagbestämmelse skulle kunna befrias från regressansvar gentemot försäkringsinrättningarna vid enkelt vållande utan att samtidigt inrättningarna betoges sin regressrätt gentemot tredje man vid dylikt vållande, hemställde föreningen, att hittillsvarande bestämmelse i 12 § 2 st. OL bibehölles i avvaktan på förestående allmän revision av skadeståndsrätten.

Under det att såväl *Svenska arbetsgivareföreningen* som *Svenska lantarbetsgivareföreningen* avstyrker förslaget i vad det gäller ökade möjligheter till regresskrav mot arbetsgivare, förordar *Tjänstemännens centralorganisation* bestämt, att lagen utformas i enlighet med kommitténs förslag. *Landsorganisationen* godtar i princip kommittéförslaget rörande socialförsäkringsinrättningarnas regressrätt men avstyrker, att regressansvar — i motsats till vad nu är fallet — skall kunna göras gällande mot vållande medskadad.

Svenska försäkringsbolags riksförbund framhåller, att det ur den privata ansvarighetsförsäkringens synpunkt givetvis tedde sig önskvärt att få regressförfarandet olika försäkringsinrättningar emellan i görligaste mån begränsat. I sådant syfte hade på olika områden träffats överenskommelser mellan de privata försäkringsbolagen, varvid frågans ekonomiska betydelse tillmätts mindre vikt än den omständigheten, att regressförfarandet i och för sig vore improduktivt och därför så långt sig göra läte borde undvikas. Förbundet ansåge sig kunna acceptera såväl kommitténs ändringsförslag som ett bibehållande av regressrätten även vid enkelt vållande. Valdes sistnämnda alternativ borde emellertid syftet att befria arbetsledare och andra med honom jämförliga från regressansvar vid enkelt vållande tillgodoses genom att hittillsvarande praxis stadfästes genom uttryckligt stadgande härom i lagtexten. På grund av den olika omfattning av regressplikten för arbetsgivare och andra, som för närvarande gällde, kunde vid regress mot trafikförsäkringsanstalt i anledning av trafikskada uppkomma i rättspraxis hittills ej helt lösta regressförsmål. Kommitténs förslag ställde arbetsgivare på samma linje som andra i regresshänseende och därmed skulle dessa speciella försmål bortfalla. Då det förefölle riktigtast, att skadan i dylika fall belastade trafikförsäkringen syntes någon berättigad erinran ej kunna framställas mot den föreslagna ändringen.

Socialförsäkringsutredningens förslag.

Socialförsäkringsutredningen framhåller, att reglerna i SFL och OL om skadestånd inte överensstämmer. I vart fall vid en samordning mellan de båda försäkringarna syntes en överensstämmelse vara det naturliga. Emellertid påginge förarbetena för revision av skadeståndsrätten och utredningen ansåge det därför vara att föredraga, att man bibehölle olika bestämmelser i förevarande hänseende framför att man genom att förenhetliga reglerna intoge en ståndpunkt, som föregrepe den allmänna skadeståndsutredningen. Utredningen hade därför inte funnit sig böra föreslå ändring av 107 § andra stycket SFL eller 41 § första stycket i förslaget till yrkesskadeförsäkringslag. Höjningen av sjukpenningbeloppen och samordningen med yrkesskadeförsäkringen innebure visserligen att en regressrätt för sjukkassa skulle få större ekonomisk betydelse. Utredningen ansåge emellertid denna omständighet inte utgöra tillräckligt skäl för att återinföra den i SFL avskaffade regressrätten för sjukkassa. Om efter samordningen regressrätt sålunda inte komme att föreligga vid yrkesskada, i den mån ersättning på grund av skadan utgäves av sjukförsäkringen, utgjorde detta ett starkt skäl att avskaffa regressrätten även inom yrkesskadeförsäkringen. Utan att, med hänsyn till läget på skadeståndsrättens område, vilja framlägga något förslag ville utredningen endast fästa uppmärksamheten på ett av samordningen föranlett skäl, som borde beaktas vid prövningen av frågan om regressrätt skulle finnas eller inte.

Yttrandena över utredningens förslag.

Riksförsäkringsanstalten upplyser, att regressinkomsterna inom yrkesskadeförsäkringen beräknades utgöra omkring 3 milj. kr. årligen, vilket motsvarade ungefär 2 procent av försäkringsavgifterna. Antalet regressärenden avsåge till 85 procent skador, orsakade av motorfordon, men motorfordonsskadornas andel i de inflytande regressbeloppen kunde förmodas vara än högre, enär dessa skador allmänt sett vore svårare än andra yrkesskador. Uppskattningsvis kunde antagas, att om vid en samordningstid av 90 dagar enligt utredningens förslag sjukkassorna icke skulle äga regressrätt för yrkesskador, socialförsäkringens regressinkomster skulle minska med cirka 2 milj. kr. årligen innebärande en oberättigad kostnadsavlastning med motsvarande belopp för framförallt trafikförsäkringen. Med hänsyn till storleken av regressinkomsterna och ändamålet med regressrätten inom den gällande yrkesskadeförsäkringen — som vore att genom dess utövande kostnaderna för skadefall överfördes till att slutligt åvila den verksamhet, som ansetts rätteligen böra bära desamma — ansåge anstalten, att vid samordningen regressrätten för yrkesskador i sin helhet borde bibehållas, oavsett huruvida ersättning för sådana skador utgäves av yrkesskadeförsäkringen eller sjukförsäkringen. Sjukkassornas regressrätt borde emellertid inte begränsas till yrkesskador. Anstalten funne såväl från praktisk syn-

punkt som av principiella och ekonomiska hänsyn starkt sakligt motiverat, att sjukkassorna vid en samordning icke frånges regressrätt beträffande inom den obligatoriska sjukförsäkringen reglerade skadefall, oavsett om skadorna inträffat i arbetet eller icke. Med stöd av det statistiska material, som föreläge, kunde det belopp för år, som den obligatoriska sjukförsäkringen skulle kunna återvinna från trafikförsäkringen, uppskattas vara av storleksordningen 10 milj. kr., hänförande sig till skador både i och utom arbetet. Anstalten hölle före, att det vid en samordning icke behövde möta alltför stora svårigheter att finna lämpliga former för regressrättens utövande. Nödig effektivitet och enhetlighet syntes vara att vinna genom samverkan mellan sjukförsäkringens och yrkesskadeförsäkringens organ, i synnerhet om de båda försäkringarna erhöles ett centralorgan, som komme att vara tillsynsmyndighet för sjukförsäkringen och samtidigt ensamt omhänderha yrkesskadeförsäkringens arbetsuppgifter. På grund av det anförda ville anstalten föreslå — förutom att regressrätt bibehölles inom yrkesskadeförsäkringen — att i SFL infördes en regressbestämmelse, i huvudsak motsvarande den, som komme att gälla för förstnämnda försäkring.

Hithörande spörsmål har i övrigt berörts av *Tjänstemännens centralorganisation*, som med hänsyn till att regressrätt ej föreligger enligt SFL finner starka skäl tala för att regressrätten helt avskaffas även inom yrkesskadeförsäkringen.

Departementschefen.

Såsom framhållits av socialvårdskommittén och socialförsäkringsutredningen pågår f. n. arbete för en reformering av den allmänna skadeståndsrätten. Jag vill erinra om att en av Kungl. Maj:t utsedd utredningsman, professorn Ivar Strahl, i samråd med representanter från Danmark och Norge redan verkställt en förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område (SOU 1950: 16) och att chefen för justitiedepartementet därefter, enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 23 maj 1952, tillsatt två kommittéer för att i nordiskt samarbete verkställa revision dels av lagstiftningen om ersättning för skada till följd av bruk av motorfordon och dels av principerna för stats och kommuns skadeståndsansvar. Avsikten torde vara att på ett senare stadium vidga revisionsarbetet till att omfatta även andra delar av skadeståndsrätten.

Förhållandet mellan skadestånd och försäkring är en mycket omdiskuterad och invecklad fråga, som torde komma att upptagas till behandling under arbetet på en reformering av skadeståndsrätten. Under sådana omständigheter är det angeläget att på det begränsade område, det nu gäller, undvika sådana lösningar, som kan verka prejudicerande. Ur denna synpunkt kan det ifrågasättas, om inte de nuvarande bestämmelserna i OL om skadestånd och regress borde överföras till den nya lagen utan någon

ändring i sak. Det skulle emellertid betyda, att olika regler i dessa avseenden komme att gälla inom yrkesskadeförsäkringen och sjukförsäkringen, vilket knappast kan anses rationellt sedan de båda försäkringarna samordnats. Jag kommer därför att i det följande föreslå en för den samordnade försäkringen enhetlig reglering av hithörande frågor. Innan jag lämnar en redogörelse för de lösningar, jag stannat för, vill jag emellertid starkt betona, att de är avsedda som ett provisorium i avbidan på det resultat, vartill utredningen rörande skadeståndsrättens framtida gestaltning kan komma, och att de därför inte i något avseende bör anses som bindande för reformarbetet inom skadeståndsrätten.

I 12 § 1 st. OL föreskrives, att den, som äger rätt till ersättning enligt OL, inte därav är hindrad att göra gällande det anspråk på skadestånd utöver ersättningen, som i följd av olycksfallet må tillkomma honom enligt allmän lag eller särskild författning. Av stadgandet, som avser såväl obligatorisk som frivillig försäkring, följer, att avdrag från skadeståndet skall ske med vad försäkringen utgivit till den skadeståndsberättigade. Om denne själv medverkat till skadan och skadeståndet till följd härav jämkas, avdrages emellertid endast så stor del av försäkringsersättningen, som svarar mot graden av den skadeståndsskyldiges vållande. Antag t. ex. att A genom B:s vållande tillfogats en skada, som gjort att A gått förlustig en dagsförtjänst å 12 kr., och att A på grund av skadan äger uppbära sjukpenning från yrkesskadeförsäkringen med 9 kr. Om A befinnes själv ha medverkat till skadan t. ex. med $\frac{1}{3}$, skall skadeståndet jämkas till $\frac{2}{3}$ av vad som eljest skolat utgå, d. v. s. till 8 kr., och avdrag ske med $\frac{2}{3}$ av sjukpenningen eller med 6 kr. Resultatet blir alltså, att A utöver sin sjukpenning från försäkringen, 9 kr., äger uppbära skadestånd av B med 2 kr. Därjämte är B på grund av regressreglerna, till vilka jag strax återkommer, skyldig att till försäkringsinrättningen utgiva $\frac{2}{3}$ av sjukpenningen eller 6 kr. Omfattningen av B:s skadeståndsskyldighet påverkas alltså inte av att A är försäkrad, medan försäkringen för A:s vidkommande medför den fördelen att han undgår att till fullo drabbas av de konsekvenser, som han på grund av sin medverkan till skadan i och för sig förskyllt.

Ett mot 12 § 1 st. OL svarande stadgande återfinnes i 107 § 2 st. SFL, som föreskriver skyldighet för den, som äger rätt till skadestånd i anledning av sjukdomsfall, att från skadeståndet avräkna vad han på grund av den obligatoriska sjukförsäkringen uppburit eller ägt uppbära från allmän sjukkassa. Motsvarande avräkningsskyldighet är inte föreskriven beträffande den frivilliga försäkringen. Det nyssberörda stadgandet i SFL, som inte kommenterats närmare i förarbetena till lagen, synes böra förstås så, att avdrag skall ske med hela det belopp som utgår från allmän sjukkassa även i de fall, där den ersättningsberättigade tilldömes ett jämkat skadestånd. I detta avseende skiljer sig alltså SFL från OL. Då SFL:s regler synes ägnade att underlätta tillämpningen av de regressregler, som jag

kommer att föreslå, anser jag att den nya yrkesskadeförsäkringslagen i förevarande hänseende bör utformas på samma sätt som SFL. Ett stadgande av samma innebörd som 107 § 2 st. har därför upptagits i 1 st. av förevarande paragraf.

Efter den omkonstruktion av sjukförsäkringen, som beslutats i år, synes tillräckliga skäl inte föreligga att i fråga om avdragsskyldigheten bibehålla den skillnad, som i SFL göres mellan obligatorisk och frivillig försäkring. Det skulle nämligen betyda, att den som blir obligatoriskt försäkrad för tilläggssjukpenning skulle sättas i sämre ställning än den, som själv försäkrat sig för tilläggssjukpenning; den förre skulle från eventuellt skadestånd vara skyldig att avräkna såväl grundsjukpenningen som tilläggssjukpenningen medan den senare endast skulle få vidkännas avdrag för grundsjukpenningen. Stadgandet i 107 § 2 st. SFL, som tillkom då den obligatoriska sjukpenningförsäkringen var avsedd att omfatta endast en för alla lika grundsjukpenning, synes därför böra ändras så att det kommer att avse jämväl frivillig försäkring.

Vad härefter angår regressfrågan, tillerkänner OL (12 § 2 st.) försäkringsinrättningarna en i princip oinskränkt rätt att återkräva utgiven ersättning av den, som är skadeståndsskyldig. Ett viktigt undantag från denna regel göres dock såtillvida, att regressrätt inte föreligger mot arbetsgivaren med mindre han uppsåtligen förorsakat skadan; denna inskränkning är motiverad därav, att arbetsgivaren bestrider kostnaderna för försäkringen. En helt annan ståndpunkt till regressfrågan intar SFL, som i 107 § 1 st. stadgar förbud för sjukförsäkrarna att av den, som är skyldig att gälda skadestånd till försäkrad, återkräva sina utgifter för utgiven sjukhjälp.

Till följd av samordningen kommer sjukförsäkrarna att få övertaga regleringen av praktiskt taget alla yrkesskador, de kortvariga helt och hållet och de långvariga under samordningstiden. Att inom sjukförsäkringen ha olika regressregler för yrkesskador och andra skador skulle i hög grad minska de fördelar man velat vinna genom samordningen och bör därför inte komma i fråga. Inte heller skulle det vara tillfredsställande att för yrkesskadornas vidkommande tillämpa skilda regressregler i fråga om ersättning som utgives från sjukförsäkring och ersättning som utgives från riksförsäkringsanstalten eller därmed jämförligt bolag; denna lösning kan därför inte rekommenderas. En utväg vore givetvis att helt avskaffa regressrätten även inom yrkesskadeförsäkringen men en sådan åtgärd skulle måhända få konsekvenser som inte kan överblickas i det sammanhang det här gäller. Det återstår därför enligt min mening ingen annan utväg än att söka åstadkomma likartade regressregler för sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen, utformade på sådant sätt att de utan större svårigheter kan tillämpas inom båda försäkringarna.

Såsom nyss nämnts är det regressansvar, som är föreskrivet i OL,

mindre omfattande för arbetsgivaren än för andra. Mot arbetsgivaren föreligger sålunda regressrätt endast om han uppsåtligen förorsakat skadan, under det att andra än arbetsgivaren är regresspliktiga inte blott vid uppsåt utan även vid vårdslöshet — vare sig denna kan betecknas som grov eller ej — och vid s. k. strikt skadeståndsansvar. Den skillnad, som sålunda göres mellan arbetsgivaren och andra, har givit upphov till en del ganska komplicerade rättsfrågor. Med hänsyn härtill och då enligt min mening anledning saknas att beträffande vanliga sjukdomar stadga mindre regressansvar för arbetsgivaren än för andra, anser jag, att den nya lagstiftningen bör utformas så, att regressansvaret blir lika för alla. För att nå detta resultat måste man något vidga arbetsgivarens regressansvar vid yrkesskador och i motsvarande mån inskränka regressansvaret för andra. Vid de avvägningsproblem, som härvid uppkommer, anmäler sig en rad skilda synpunkter, som alla kräver beaktande. Bl. a. bör tillses, att lagstiftningen ej leder till alltför stora administrativa svårigheter eller till godtycklighet i tillämpningen; härvid är särskilt att märka att sjukkasorna åtminstone i regel inte kommer att ha tillgång till juridiskt skolad personal. Även regressrättens ekonomiska betydelse för sjuk- och yrkesskadeförsäkringen bör givetvis beaktas vid reglernas utformning; i sistnämnda hänseende vill jag peka på att den ojämförligt största delen av de nuvarande regressinkomsterna hänför sig till skador, som uppkommit i samband med trafik med motorfordon. Efter att ha övervägt olika lösningar har jag i nuvarande läge stannat för att föreslå regressrätt mot envar, som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet orsakat skadan eller — när skadan uppkommit vid trafik med motorfordon som avses i trafikförsäkringslagen — enligt lag är skadeståndsskyldig oavsett om han vållat skadan eller ej. Departementsförslaget har utformats i enlighet härmed.

52 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om hörande av vittne, sakkunnig eller part vid allmän underrätt för vinnande av utredning i försäkringsärende. Den nuvarande bestämmelsen i 23 § OL avser endast vittne och sakkunnig, medan socialvårdskommittén föreslagit — 35 § FYL — att bestämmelsen skall avse jämväl hörande av part under sanningsförsäkran. I departementsförslaget har hithörande bestämmelser kompletterats med föreskrifter om laga domstol, om ersättning till den som skall höras m. m.

53 §.

I denna paragraf stadgas förbud för socialförsäkringsbolag att, där ej annorlunda stadgas, meddela annan försäkring än enligt yrkesskadeförsäkringslagen. Denna paragraf motsvarar 37 § 2 mom. FYL samt delvis 35 § 3 st. OL.

54 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser, varigenom riksförsäkringsanstalten kan — på samma sätt som socialförsäkringsbolag — helt eller delvis övertaga socialförsäkringsbolags försäkringsbestånd. Motsvarande bestämmelser finnes i 35 § 4—5 st. OL resp. 47 § FYL. De jämkningar som vidtagits är föranledda av att 1917 års lag om försäkringsrörelse, som låg till grund för OL:s bestämmelser, år 1948 ersatts av en ny lag om försäkringsrörelse med delvis annat innehåll.

55 §.

I denna paragraf regleras rätten för riksförsäkringsanstalten att i enskilda fall övertaga utgivandet av ersättning. Bestämmelsen motsvaras av 35 § 3 st. sista punkten OL resp. 46 § FYL. Sistnämnda bestämmelse men ej den i OL gäller även socialförsäkringsbolag. I organisationsfrågans nuvarande läge torde det vara lämpligast att ej vidtaga någon saklig ändring i vad nu gäller i förevarande hänseende.

56 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om tystnadsplikt för riksförsäkringsanstaltens och försäkringsrådets befattningshavare. Motsvarande bestämmelser finnes i 18 § OL resp. 40 § FYL.

57 §.

Denna paragraf innehåller vissa straffbestämmelser. I OL finnes straffbestämmelser intagna i 34 § och i YL i 6 § 1 st. 3 p.

Socialvårdskommitténs förslag.

Kommittén har föreslagit vissa ändringar i fråga om straffbestämmelserna; härom hänvisas till 43 § FYL samt s. 400 i betänkandet.

Yttrandena över kommitténs förslag.

Svea hovrätt föreslår, att bestämmelserna om straff vid försummad anmälan m. m. kompletteras med föreskrifter om vite. Enligt hovrättens mening torde det föreslagna stadgandet om strafffrihet vid rättande av oriktig uppgift sakna betydelse vid tillämpning av allmänna strafflagen. Till undvikande av vanskliga straffrättsliga bedömanden borde dock hänvisningen till strafflagen utgå och strafflatituden bestämmas till dagsböter eller fängelse i högst 6 månader; vid detta alternativ borde den nyssnämnda strafffrihetsbestämmelsen kvarstå oförändrad.

Enligt riksförsäkringsanstaltens mening blir en bestämmelse om bötes-

straff vid uppsåtligt lämnande av oriktig uppgift utan praktisk betydelse och i viss mån vilseledande. Anstalten fortsätter.

Vad beträffar fordran å *grov* oaktsamhet måste det ifrågasättas, om ej skäl föreligga att på nu ifrågavarande område ställa strängare fordringar å aktsamheten hos uppgiftslämnaren än vad som är fallet i t. ex. skattestrafflagen. Skattemyndigheterna ha särskilda kontrollanordningar för granskning av de uppgifter, som skola läggas till grund för skattens fastställande. Riksförsäkringsanstalten återigen har vid sin premiedebitering ej tillnärmelsevis samma möjlighet att utöva kontroll beträffande de till grund för debiteringen liggande uppgifternas riktighet. De försäkringspliktiga bruka också som regel anföra olika förklaringar till oriktigheterna, vilka förklaringar väl ej kunna av riksförsäkringsanstalten godtagas men dock måhända skulle av domstol befinnas tillräckliga för att vederbörande skulle undgå ansvar för grov oaktsamhet.

Det är av vikt för riksförsäkringsanstaltens försäkringsverksamhet, att arbetsgivare, som utan nöjaktig förklaring lämnar oriktig dagsverks- och löneuppgift, göres ansvarig härför.

På grund av det anförda föreslår riksförsäkringsanstalten att lämnande av oriktigt meddelande skall vara belagt med böter, om det ej är fråga om ringa oaktsamhet.

Departementschefen.

Första och tredje styckena överensstämmer med kommitténs förslag och torde ej tarva närmare kommentar. Anledning att införa vitesbestämmelser anser jag inte föreligga.

Lämnande av oriktiga uppgifter med bedrägeriuppsåt bör enligt min mening bedömas helt enligt strafflagen. Oriktiga uppgifter kan emellertid lämnas till försäkringsorganen utan att uppgiftslämnaren har något dylikt uppsåt. I sådant fall kan ansvar ej ådömas enligt strafflagen. Straffbestämmelser erfordras därför i yrkesskadeförsäkringslagen. Jag är emellertid inte beredd att där föreslå straffbestämmelser för lämnande av oriktiga uppgifter annat än när detta skett medvetet eller av grov vårdslöshet. Frivilligt rättande av oriktiga uppgifter bör i bedrägerifallen bedömas enligt strafflagens bestämmelser om tillbakaträdande från brott. De fall, som straffbelägges i yrkesskadeförsäkringslagen, torde närmast ha karaktären av ordningsförseelser. För dessa fall torde anledning saknas att införa en särskild bestämmelse om strafffrihet vid frivilligt rättande av uppgiften.

Enligt såväl 34 § 4 st. OL som 43 § 4 st. FYL skall böterna tillfalla riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond. Denna bestämmelse har uteslutits i departementsförslaget; böterna skall i enlighet härmed tillfalla kronan.

58 §.

Enligt denna paragraf, som överensstämmer med 28 § OL och 42 § FYL, äger Kungl. Maj:t träffa avtal med främmande makt om tillämpning av ettdera landets lag.

59 §.

Denna paragraf, som avser tillämpningsföreskrifter, motsvarar 32 § OL resp. 44 § FYL.

60—63 §§.

Enligt de vedertagna principerna för lagstiftningen på detta område ges ny lag tillämpning på skador till följd av olycksfall, när olycksfallet inträffat efter lagens ikraftträdande, och på andra skador — de med olycksfall likställda åkommorna (6 § 3 st.) samt yrkessjukdomar — när skadan yppats efter ikraftträdandet och den skadade under tid mellan ikraftträdandet och yppandet sysslat med arbete, vari han varit utsatt för sådan i lagen avsedd inverkan, som orsakat skadan. Äldre lag anses fortfarande böra äga tillämpning i andra än de nu nämnda fallen. Såväl det av socialvårdskommittén föreslagna övergångsstadgandet som 60 § i departementsförslaget grundas på nämnda principer, och bestämmelserna skiljer sig endast i tekniskt hänseende. Såsom redan framhållits, har de nya preskriptionsreglerna i viss utsträckning ansetts böra äga tillämpning även på äldre skadefall; härom hänvisas till vad som anförts i anslutning till 29 §.

Bland de författningar, som skall upphävas genom den nya lagen, har — i enlighet med vad som anförts i avsnittet om frivillig försäkring i den allmänna motiveringen — medtagits även 1918 års fiskarförsäkringsförfattning.

Lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift innehåller vissa bestämmelser om skyldighet för järnvägs ägare eller innehavare att utge ersättning, då i följd av järnvägs drift arbetstagare i järnvägens tjänst eller arbete dödas eller skadas i tjänsten. Genom övergångsbestämmelse i 36 § OL upphävdes dessa bestämmelser i 1886 års lag utom såvitt avsåg sådana arbetare i järnvägens tjänst eller arbete, som inte ansågs som »arbetare» enligt OL:s 2 § 2 st., d. v. s. framför allt hemarbetare och familjemedlemmar. I samband med ikraftträdandet av yrkesskadeförsäkringslagen torde ifrågavarande bestämmelser i 1886 års lag kunna helt upphävas. Ett stadgande härom har intagits i 60 § 2 st.

I fråga om 61 § hänvisas till vad som anförts i den allmänna motiveringen om bedömningen av arbetsförmågans nedsättning i vissa fall då tidigare skada föreligger.

Fördelningsregeln i 42 § 1 st. avser endast tid, för vilken gällt försäkring enligt den nya lagen. Det förhållandet att nuvarande lagstiftning ersättes av en ny lag den 1 januari 1955 bör emellertid inte medföra att tid före nämnda dag ej medräknas vid tillämpning av den nya lagen. Sådan tid bör dock ej medräknas i större utsträckning än som skulle ha skett, om skadan yppats omedelbart före den nya lagens ikraftträdande. Ett särskilt stadgande härom har intagits i 62 §.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring.

11 §.

I tredje stycket av denna paragraf stadgas att under tid, då sjukpenningförsäkrad medlem lider av sjukdom, som i 21 § avses — sjukdom som medför rätt till sjukpenning — hans sjukpenningförsäkring icke må ändras förrän hans rätt till sjukpenning upphört till följd av vad i 29 § stadgas, d. v. s. när den längsta tiden för uppbärande av sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård utgår. Sedan i 31 § upptagits bestämmelser avseende samordningen mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen, bör regeln i 11 § 3 st. kompletteras med en hänvisning till 31 §.

31 §.

Denna paragraf har helt omformulerats.

Den mellan sjukförsäkringen och den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen genomförda samordningen har kommit till uttryck genom bestämmelsen i första stycket, enligt vilken sjukförsäkrad, som drabbas av skada för vilken han är obligatoriskt försäkrad enligt yrkesskadeförsäkringslagen, icke med anledning av skadan äger efter samordningstidens utgång uppbära sjukhjälp från sjukförsäkringen. Bestämmelsen svarar mot 11 § lagen om yrkesskadeförsäkring.

Andra stycket av paragrafen svarar mot 47 § yrkesskadeförsäkringslagen.

Beträffande innehållet i dessa två stycken hänvisas till vad som anförts vid behandlingen av lagen om yrkesskadeförsäkring.

Naturligen bör en sjukförsäkrad, som — bortsett från yrkesskadeförsäkringslagen — till följd av olycksfall eller sjukdom är berättigad till ersättning jämlikt lag eller författning, icke samtidigt äga uppbära full ersättning från sjukförsäkringen. Anledning synes ej föreligga att låta de samordningsregler, som föreslagits för sjuk- och yrkesskadeförsäkringens del, gälla även ifrågavarande specialförfattningar. Å andra sidan synes vederbörande alltid böra vara tillförsäkrad att utfå den hjälp som sjukförsäkringen erbjuder. I enlighet härmed har i tredje stycket föreskrivits, att vid sjukdom, som enligt annan lag än lagen om yrkesskadeförsäkring eller enligt särskild författning eller enligt Konungens förordnande medför rätt till ersättning, som bestämmas av eller utbetalas från riks försäkringsanstalten eller ömsesidigt socialförsäkringsbolag, sjukhjälp från sjukförsäkringen endast skall utgivas i den mån sjukhjälpen överstiger vad som utgår från annat håll.

De lagar, som här avses, är — förutom 1916 års olycksfallsförsäkringslag och 1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar — lagen den 5 juli 1901 (nr 39) angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete

samt lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer. Bland hithörande förordningar märkes förordningen den 24 mars 1938 (nr 102) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl., förordningen samma dag (nr 103) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt fångar m. fl., förordningen den 28 juni 1941 (nr 595) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret, och militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261). Vidare finnes i detta hänseende ett antal kungörelser, vartill kommer att Konungen i vissa fall förordnat, att sjukpenning eller livränta skall utgå enligt grunderna i någon av ifrågavarande författningar.

38 §.

I denna paragraf har hänvisningen till 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete ersatts av en hänvisning till lagen om yrkesskadeförsäkring.

47 §.

Vid anmälan i lagrådet den 17 juni 1953 av det av riksdagen med anledning av propositionen nr 178 antagna förslaget till lag om ändring i lagen om allmän sjukförsäkring yttrade lagrådet, att den av riksdagen i 47 § första stycket andra punkten intagna, i och för sig icke nödvändiga hänvisningen till andra stycket kunde giva anledning till den säkerligen icke avsedda tolkningen av paragrafen, att inskränknigen enligt första stycket tredje punkten i rätten att erhålla frivillig försäkring skulle gälla jämväl försäkring enligt andra stycket. Härtill komme att även 48 § kunde anses innefatta avsteg från reglerna i första stycket andra och tredje punkterna. Med hänsyn till vad sålunda anmärkts torde det, då ändringar i lagen ändock framdeles måste vidtagas, i samband därmed böra övervägas om icke hänvisningen borde utgå.

Med anledning av vad lagrådet anfört har den ifrågavarande hänvisningen uteslutits ur lagen.

107 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till vad som anförts vid behandlingen av 51 § lagen om yrkesskadeförsäkring.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen om försäkringsavtal.

Andra stycket i 1 § av denna lag har jämkats så, att lagen ej äger tillämpning å försäkring, som meddelas av allmän sjukkassa, eller å avtal, som slutes i enlighet med föreskrifterna i lagen om yrkesskadeförsäkring.

Departementschefens hemställan.

Departementschefen hemställer härefter att lagrådets utlåtande över ifrågavarande inom socialdepartementet upprättade förslag till

- 1) lag om yrkesskadeförsäkring,
- 2) lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, och
- 3) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal,

av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Alf Björnelid.

Fö r s l a g
till
L a g
om yrkesskadeförsäkring.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Försäkring enligt denna lag är dels obligatorisk och dels frivillig.

Den obligatoriska försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten men må på villkor som nedan sägs i stället ske i ömsesidigt försäkringsbolag, som bildats för ändamålet och för vars förbindelser delägarna svara med obegränsad personlig ansvarighet. Frivillig försäkring tecknas i riksförsäkringsanstalten eller i dylikt bolag.

När i denna lag användes uttrycket försäkringsinrättning, avses därmed riksförsäkringsanstalten eller bolag som nyss nämnts.

2 §.

Besvär och ansökningar prövas enligt vad nedan stadgas av försäkringsrådet, som jämväl i övrigt har att med uppmärksamhet följa försäkringens tillämpning och utveckling.

Grunderna för försäkringsrådets organisation och verksamhet bestämmas av Konungen med riksdagen.

Obligatorisk försäkring.

Allmänna bestämmelser.

3 §.

Varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst är, såvida ej annat förordas av vad i 4 eller 5 § sägs, försäkrad för yrkesskada.

I den mån Konungen så förordnar skall den, som åtnjuter undervisning vid anstalt för yrkesutbildning eller som eljest undergår yrkesutbildning eller förberedande sådan utbildning eller deltagar i praktisk yrkesorientering, vid tillämpningen av denna lag anses som arbetstagare, ändå att han ej är i tjänst hos annan.

Kostnaden för försäkringen bestrides, med bidrag av statsmedel till omkostnaderna, genom försäkringsavgifter, som erläggas av arbetsgivaren. I fall som avses i andra stycket anses den, som driver anstalten eller genom vilkens försorg undervisningen eljest anordnas, såsom arbetsgivare.

4 §.

Från försäkringen undantages arbetstagare, som är gift med arbetsgivaren.

Jämväl arbetstagare, som är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag med arbetsgivaren eller dennes make och som varaktigt lever i hushållsgemenskap med arbetsgivaren, är undantagen från försäkringen, dock endast såvida arbetstagaren ej är sjukpenningförsäkrad enligt 7 § lagen om allmän sjukförsäkring. Med släktskap likställes adoptionsförhållande.

Utföres arbetet för två eller flera arbetsgivares gemensamma räkning, skall vad i första och andra styckena är stadgat om undantag från försäkringen icke äga tillämpning, med mindre förutsättningarna därför äro uppfyllda i förhållande till envar av arbetsgivarna.

5 §.

Konungen äger från försäkringen undantaga arbetstagare, som äro anställda hos staten eller kommun och som på grund härav tillförsäkrats ersättningar vid yrkesskada vilka finnas väsentligen motsvara försäkringsförmånerna.

Konungen äger ock meddela sådana från lagens bestämmelser avvikande föreskrifter som finnas böra gälla i anledning av att arbetstagare, vilka äro anställda hos annan än staten, på grund av sin anställning äro tillförsäkrade pensioner av statsmedel vid arbetsoförmåga till följd av yrkesskada eller andra mot försäkringsförmånerna svarande förmåner, som helt eller delvis bekostas av staten.

6 §.

Med yrkesskada förstås

- a) skada till följd av olycksfall i arbetet;
- b) skada, som eljest orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ämne eller strålände energi; samt
- c) i den mån Konungen så föreskriver skada, som annorledes än genom olycksfall orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser, fortgående, upprepat eller ovanligt tryck, skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg eller av buller eller smitta.

Med skada avses kroppsskada ävensom skada å konstgjord lem eller därmed jämförlig anordning, som är i bruk för sitt ändamål.

Solsting, värmeslag, förfrysning, inflammation i arbetsvalk ävensom skada genom mekanisk inverkan under högst några få dagar anses städse hava uppkommit genom olycksfall.

Till olycksfall i arbetet hänföres jämväl olycksfall vid färd till eller från arbetsstället, såframt färden föranledes av och står i nära samband med arbetsanställningen.

Skada, som orsakats av krigsåtgärd under krig vari riket befinner sig, anses ej såsom yrkesskada.

7 §.

Har arbetstagare, som ådragit sig skada, varit utsatt för olycksfall i arbetet, skall orsakssamband anses föreligga mellan olycksfallet och skadan, såvida icke övertvängande skäl tala däremot.

Vad som nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, om arbetstagaren i arbetet varit utsatt för inverkan, som avses i 6 § första stycket b) eller c).

8 §.

Yrkesskada, som avses i 6 § första stycket b) eller c) eller tredje stycket, anses hava inträffat den dag skadan yppades.

9 §.

Med *årlig arbetsförtjänst* avses, där ej annat följer av vad nedan sägs, det belopp, vartill försäkrads inkomst av förvärvsarbete, utan hänsyn till övergående sjukdom, tillfälligt overtidsarbete eller annan särskild omständighet, vid tid då skada inträffar kan antagas uppgå för år räknat.

Har hushållsarbete i hemmet hindrat försäkrad att utföra förvärvsarbete i full utsträckning, skall efter vad som prövas skäligen hushållsarbetet likställas med förvärvsarbete. Värdet av hushållsarbete i hemmet ävensom inkomst av förvärvsarbete för egen räkning må ej beräknas högre än som motsvarar i orten gängse avlöning för liknande arbete för annans räkning. Utgöres inkomst helt eller delvis av naturaförmåner, skola dessa uppskattas efter de regler, som tillämpas vid taxering till kommunal inkomstskatt.

För försäkrad, som vid tiden för skadans inträffande ej fyllt tjugufem år, skall den årliga arbetsförtjänsten vid bestämmande av ersättning för tid efter det han uppnår nämnda ålder eller av efterlevandelivränta beräknas till det belopp, vartill hans inkomst av förvärvsarbete skäligen kan, med hänsyn till arten av hans sysselsättning vid tiden för skadans inträffande, antagas hava kommit att uppgå vid denna ålder, därest skadan ej inträffat. På motsvarande sätt skall, om den försäkrade ej fyllt tjuguet år, hans sannolika inkomst vid tjuguet års ålder läggas till grund för bestämmande av ersättning till honom för tid mellan tjuguet och tjugufem års ålder och, om den försäkrade ej fyllt aderton år, hans sannolika inkomst vid aderton års ålder läggas till grund för bestämmande av ersättning till honom för tid mellan aderton och tjuguet års ålder.

Undergår försäkrad vid tiden för skadans inträffande yrkesutbildning, må den årliga arbetsförtjänsten icke bestämmas till lägre belopp än det, vartill hans inkomst av förvärvsarbete skäligen kan antagas hava uppgått,

om han ägnat sig åt dylikt arbete. Vad nu sagts skall ock gälla därest den försäkrade vid den senare tidpunkt, som enligt tredje stycket skall vara avgörande för arbetsförtjänstens beräkning, skulle hava ägnat sig åt yrkesutbildning, om skadan ej inträffat.

Därest försäkrad i anledning av tidigare skada åtnjöt pension, livränta eller annan ersättning, skall efter vad som finnes skäligt sådan ersättning anses såsom inkomst av förvärvsarbete vid bestämmande av efterlevandelivränta.

Har försäkrad, som ådragit sig skada genom långvarig inverkan av sådan beskaffenhet som avses i 6 § första stycket b) eller c), först avsevärd tid efter skadans yppande varaktigt upphört att arbeta i verksamhet, i vilken fara föreligger för dylik skada, må den årliga arbetsförtjänsten vid bestämmande av ersättning för tid efter arbetsavbrottet icke beräknas till lägre belopp än som skolat fastställas, om skadan yppats vid tiden för arbetsavbrottet.

Uppgår den årliga arbetsförtjänsten icke till ettusentvåhundra kronor, skall den beräknas till detta belopp. Överstiger den årliga arbetsförtjänsten femtontusen kronor, tages överskjutande belopp icke i beräkning.

10 §.

Vid bedömande i vad mån yrkesskada medfört nedsättning av arbetsförmågan skall hänsyn tagas till skadans beskaffenhet och dess inverkan ej blott på den skadades förmåga i allmänhet att bereda sig inkomst av arbete utan även på hans förmåga att bedriva sitt yrke. Var den skadade vid skadans inträffande behäftad med kroppsskada eller annat lyte, skall hänsyn tagas jämväl härtill.

Drabbas försäkrad, som genom yrkesskada fått sin arbetsförmåga varaktigt nedsatt med mindre än en tiondel, av ny yrkesskada, skall den tidigare skadan anses hava orsakats av samma händelse, som orsakat den senare skadan.

Därest den skadade undergår yrkesutbildning, som huvudsakligen syftar till och är ägnad att väsentligt minska skadans inverkan på hans förmåga att framdeles bereda sig arbetsinkomst, skall vid bedömande av arbetsförmågans nedsättning under utbildningstiden beaktas i vad mån utbildningen medför hinder för honom att utföra förvärvsarbete. Vid bedömande av arbetsförmågans nedsättning efter utbildningstidens slut må, om utbildningen kan antagas hava varaktigt minskat skadans inverkan på arbetsförmågan, skälig hänsyn tagas härtill.

Ersättningar.

11 §.

För tid till och med nittionde dagen efter den då yrkesskada inträffar, dock längst till den dag skadan medför rätt till livränta, (*samordnings-*

tid) äger den skadade, såframt han är försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring, rätt att erhålla sjukhjälp från allmän sjukkassa enligt vad därom är stadgat i nämnda lag.

Är den skadade under samordningstiden eller del därav ej försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring, skall för sådan tid till honom utgivas ersättning enligt denna lag med belopp, som han skulle hava ägt uppbära i sjukhjälp från allmän sjukkassa, därest han omfattats av den obligatoriska sjukförsäkringen.

Medför yrkesskada under samordningstiden behov av sjukvård utom riket eller tandläkarvård eller sådana särskilda hjälpmedel, som avses i 12 §, skola erforderliga kostnader härför, utgifter för nödiga resor inräknade, ersättas enligt denna lag, i den mån ersättning icke utgår enligt lagen om allmän sjukförsäkring. Vad nu sagts skall ock gälla i fråga om kostnader för särskild vård, som på försäkringsinrättningens begäran lämnas den skadade.

12 §.

Föranleder yrkesskada efter samordningstidens utgång behov av *läkar-, tandläkar- eller sjukhusvård* eller av *läkemedel*, skola erforderliga kostnader härför ävensom nödiga utgifter för *resor* ersättas av försäkringsinrättningen. Med läkarvård likställes sjukgymnastik eller eljest behandling med bad, massage, elektricitet eller hetluft eller annan därmed jämförlig behandling, som meddelas efter läkares föreskrift. Kan läkarvård ej anskaffas utan oskälig omgång eller kostnad, må ersättning i stället lämnas för annan lämplig vård.

Ersättning skall ock utgå för erforderliga kostnader för *särskilda hjälpmedel* till lindrande av menliga följder av skadan, såsom kryckor, konstgjorda lemmar och glasögon. Erfordras förnyelse av dylika hjälpmedel må, när skäl därtill prövas föreligga, kostnaden härför ersättas genom ett årligt belopp, som svarar mot den sannolika årliga kostnaden för förnyelsen, eller genom ett belopp för en gång, motsvarande kostnadens kapitalvärde enligt beräkningsgrunder som fastställas av Konungen.

13 §.

Förorsakar olycksfall eller inverkan, som avses i 6 §, efter samordningstidens utgång sjukdom, äger den skadade uppbära *hel sjukpenning* för varje dag, sjukdomen medför förlust av arbetsförmågan, och *halv sjukpenning* för varje dag, arbetsförmågan till följd av sjukdomen är nedsatt med minst hälften.

Sjukpenningens storlek bestämmes, där ej annat följer av vad i femte stycket sägs, av den sjukpenningklass, till vilken den skadade med hänsyn till sin årliga arbetsförtjänst är att hänföra.

Sjukpenningklasserna och beloppet av hel sjukpenning inom varje klass framgå av följande tabell:

Sjukpenningklass nr	Den skadades årliga arbetsförtjänst uppgår		Beloppet av hel sjukpenning	
	till kr.	men ej till kr.	för tid t. o. m. den månad under vilken den skadade fyller 67 år kr.	för tid därefter kr.
1	—	1 800	3	3
2	1 800	2 400	4	4
3	2 400	3 000	5	5
4	3 000	3 600	6	5
5	3 600	4 200	7	6
6	4 200	5 000	8	6
7	5 000	5 800	9	7
8	5 800	6 800	10	7
9	6 800	8 400	12	8
10	8 400	10 200	14	9
11	10 200	12 000	16	10
12	12 000	14 000	18	11
13	14 000	—	20	12

Halv sjukpenning utgör hälften av hel sjukpenning.

Sjukpenning må ej i något fall utgå efter sjukpenningklass med lägre nummer än den sjukpenningklass, till vilken den skadade hör enligt 22 § lagen om allmän sjukförsäkring, och ej heller med lägre belopp än som skolat utgå i sjukpenning från allmän sjukkassa, därest skadan ej utgjort yrkesskada. För tid, under vilken livränta tillerkänts den skadade, må hel sjukpenning jämte barntillägg, som avses i 14 §, icke utgå med lägre belopp än som motsvarar livräntan för dag räknad.

14 §.

Har skadad, som är försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring, ett eller flera hemmavarande barn, vilka äro sjukvårdsförsäkrade såsom barn till honom, skall utgivas *barntillägg* till sjukpenningen. Barntillägg till hel sjukpenning utgör en krona för ett eller två barn, två kronor för tre eller fyra barn samt tre kronor för fem eller flera barn, allt för dag. Barntillägg till halv sjukpenning utgår med hälften av belopp som nu sagts.

Vad i första stycket sägs skall även gälla, därest den skadade har annat barn, som icke uppnått den ålder varmed följer försäkringsplikt enligt lagen om allmän sjukförsäkring, såframt den skadade är underhållsskyldig beträffande barnet och styrker, att underhållsskyldigheten fullgöres. Barntillägg må dock ej utgivas för barn, som är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till make med vilken den skadade sammanlever. Ej heller må barntillägg utgå för tid, beträffande vilken annan jämlikt första stycket äger uppbära barntillägg för barnet.

Är den skadade icke försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring, skall barntillägg enligt vad ovan stadgats ändock utgivas, därest sådant tillägg skolat utgå om den skadade varit försäkrad enligt nämnda lag.

15 §.

För tid, då yrkesskada föranleder sjukhusvård, skall i stället för sjukpenning utgivas *hempenning*.

Hempenning utgår, där ej annat följer av vad nedan i tredje stycket stadgas, för dag med belopp, motsvarande den sjukpenning som eljest skolat utgå, minskat med tre kronor dock med högst hälften av sjukpenningens belopp. Å hempenning skall utgivas barntillägg enligt vad i 14 § sägs.

För skadad kvinna, som är försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring och i hemmet har minst ett barn under tio år vilket är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller hennes make, skall hempenningen utgöra minst tre kronor för dag. Sådan kvinna skall tillika äga uppbära barntillägg till hempenning med två kronor, såframt hon ej enligt 14 § är berättigad till barntillägg med högre belopp. Vad i sistnämnda lagrum är stadgat för fall att den skadade ej är försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i detta stycke.

I övrigt skall vad i denna lag sägs om sjukpenning gälla även hempenning.

16 §.

Har olycksfall eller inverkan, som avses i 6 §, efter upphörande av därav förorsakad sjukdom medfört under längre eller kortare tid bestående förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av densamma med minst en tiondel, utgives under tiden *livränta* till den skadade. Livräntan beräknas på grundval av den skadades årliga arbetsförtjänst, i förekommande fall nedsatt efter vad i tredje stycket sägs, (*ersättningsunderlaget*) samt utgår för tid till och med den månad, under vilken han fyller sextiosju år, med belopp som för år räknat motsvarar

a) vid förlust av arbetsförmågan: elva tolfte delar av ersättningsunderlaget,

b) vid nedsättning av arbetsförmågan med minst tre tiondelar: en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget, minskad med en tolfte del av detta, och

c) vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än tre tiondelar: den del av två tredjedelar av ersättningsunderlaget, som svarar mot graden av nedsättningen.

För tid från och med månaden näst efter den, under vilken skadad fyllt sextiosju år, utgör livräntan tre fjärdedelar av det belopp, vartill livräntan skall beräknas jämlikt första stycket.

Vid fastställande av ersättningsunderlaget medräknas årlig arbetsförtjänst, som icke överstiger 7 200 kronor, till hela sitt belopp, den del av arbetsförtjänsten, som överstiger 7 200 men ej 10 800 kronor, till tre fjärdedelar och den del därav, som överstiger 10 800 kronor, till hälften.

På ansökan av den skadade må försäkringsrådet, när skäl därtill prövas föreligga, besluta att livränta eller del därav eller livränta för viss tid skall utbytas mot ett belopp för en gång, motsvarande högst livräntans eller livräntedelens kapitalvärde enligt beräkningsgrunder som fastställas av Konungen.

17 §.

Är försäkrad till följd av yrkesskada under längre tid ur stånd att reda sig själv, förhöjes honom tillkommande sjukpenning eller livränta under tiden med *vårdbidrag*. Sådant bidrag utgår dock ej under tid, då han på grund av skadan åtnjuter sjukhusvård. Bidragets storlek bestämmes, när den skadade är intagen på vårdhem eller annan anstalt, med hänsyn till vårdavgiftens storlek och eljest med hänsyn till vårdbehovets omfattning. Vid bidragets bestämmande skall hänsyn jämväl tagas till förmån, som den skadade för motsvarande ändamål åtnjuter jämlikt lagen om folkpensionering. Bidraget må ej sättas högre än till fem kronor för dag, om den skadade uppbär sjukpenning, och ettusenåttahundra kronor för år, om han uppbär livränta.

18 §.

Arbetstagare, som på anmodan av den försäkringsinrättning, vari han är försäkrad, eller med dess samtycke under någon tid avhåller sig från arbetet i syfte att förebygga att yrkesskada uppstår, återuppstår eller förvärras, äger, såvida omständigheterna ej föranleda till annat, under tiden uppbära skälig ersättning, motsvarande högst hel sjukpenning jämte barn-tillägg.

19 §.

Har försäkrad avlidit till följd av yrkesskada, skall försäkringsinrättningen utgiva *begravningshjälp* med sexhundra kronor och, enligt vad i 20—23 §§ sägs, för år beräknad *efterlevandelivränta*.

20 §.

Änka efter den avlidne äger uppbära livränta, så länge hon lever ogift. Livräntans belopp skall för tid till och med den månad, under vilken änkan fyller sextiosju år, motsvara en tredjedel och för tid därefter en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Levde makarna åtskilda efter vunnen hemskillnad, skall livränta dock ej utgå till änkan med mindre hon enligt dom eller avtal var berättigad till underhåll av den avlidne.

Med änka likställes ogift kvinna, som sedan avsevärd tid sammanlevde med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden, så ock kvinna, som var trolovad med den avlidne och som hade eller haft barn med honom eller var havande med barn till honom. Har kvinna som nu nämnts varit gift och äger hon åtnjuta underhåll av sin förutvarande man eller, om han är avliden, i egenskap av efterlevande till honom uppbära livränta, pension — annan än folkpension — skadestånd eller annan därmed jämförlig ersättning, som skall upphöra att utgå därest hon ingår nytt äktenskap, skall för tid, under vilken hon äger rätt till dylik förmån, henne tillkommande livränta enligt detta stycke minskas med vad som svarar mot värdet av förmånen. Avdrag som nu sagts skall ock ske för vad kvinnan äger uppbära i livränta efter man, med vilken hon tidigare sammanlevat under äktenskapsliknande förhållanden eller varit trolovad.

Efterlämnar den som avlidit änkling och kommer denne genom dödsfallet att sakna erforderligt underhåll, skall livränta tillerkännas honom efter vad som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Livränta må dock utgå endast så länge änklungen lever ogift samt må för tid till och med den månad, under vilken han fyller sextiosju år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnas årliga arbetsförtjänst.

Var den som avlidit pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet å särskilda tider utgiva bidrag till förutvarande make, äger denne, så länge bidraget skolat utgå, erhålla livränta med belopp, som motsvarar bidraget. Livräntan må dock för tid till och med den månad, under vilken den berättigade fyller sextiosju år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

Finns flera livränteberättigade och skulle enligt ovan angivna beräkningsgrunder livräntornas sammanlagda belopp överstiga en tredjedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, skola livräntorna, så länge anledningen härtill fortfar, nedsättas proportionellt så att de tillhoppa uppgå till nyssnämnda andel av den årliga arbetsförtjänsten.

Skall livränta, varom sägs i denna paragraf, utgå så länge livräntetagaren lever ogift och ingår han äktenskap före fyllda sextio år, utgives ett belopp för en gång, motsvarande tre årsbelopp av livräntan, beräknad utan hänsyn till stadgandena i nästföregående stycke och i 23 § här nedan.

21 §.

Varje barn till den avlidne äger till den dag det fyller sexton år uppbära livränta med belopp, som motsvarar en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Är barnet efter sagda tidpunkt till följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig, skall livräntan utgå, så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till den dag, barnet fyller tjuguet år. Till barn, som var adopterat av

annan än den avlidnes make, skall livränta dock ej utgivas, med mindre adoptanten samt, om han var gift, hans make vid tiden för dödsfallet voro ur stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet mot barnet. Ej heller skall livränta utgå till barn utom äktenskap, därest den avlidne enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

Adoptivbarn äger samma rätt till livränta som eget barn.

Var den avlidne gift, skall med eget barn likställas jämväl makens barn i tidigare gifte eller utom äktenskap eller adoptivbarn, såvida barnet stod under makens vårdnad; dock skall livränta till barn som nu nämnts ej utgå efter kvinna, med mindre barnet genom hennes frånfälle kommer att sakna erforderligt underhåll.

22 §.

Kommer den avlidnes fader, moder eller adoptant att till följd av dödsfallet sakna erforderligt underhåll, äger sådan efterlevande under sin återstående livstid erhålla livränta med belopp, som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, dock högst motsvarande en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

23 §.

Skulle enligt de i 20—22 §§ angivna beräkningsgrunderna samtliga efterlevandelivräntor överstiga fem sjättedelar av det i 16 § angivna ersättningsunderlaget, skola livräntorna, så länge anledningen härtill fortfar, ned sättas proportionellt så att de tillhoppa uppgå till nyssnämnda andel av ersättningsunderlaget; dock skola livräntor till efterlevande, som avses i 20 och 21 §§, utgå före livräntor till efterlevande varom sägs i 22 §.

24 §.

Har försäkrad under resa eller eljest blivit borta och kan det antagas att han avlidit till följd av yrkesskada, skola till hans efterlevande utbetalas livräntor enligt vad i 20—23 §§ sägs. Försäkringsinrättningen är dock berättigad att såsom villkor för utbetalningen fordra förklaring på heder och samvete av efterlevande, att han saknar varje underrättelse om den försäkrade. I fråga om omyndig må sådan förklaring infor dras från hans förmyndare.

Finnes den försäkrade sedermera vara vid liv eller hava avlidit av annan orsak än yrkesskada, upphör rätten till livränta.

25 §.

Är arbetsgivaren enligt annan lag eller särskild författning eller på grund av egen utfästelse skyldig att vid yrkesskada utgiva avlöning, pension eller annan ersättning, som helt eller delvis utgör understöd på grund av skadan, eller skall sådant understöd utgå från kassa eller pensionsinrättning

eller på grund av försäkring i annan försäkringsanstalt än som sägs i 1 §, avdrages från ersättning enligt denna lag vad i anledning av skadan för motsvarande ändamål av arbetsgivaren, kassan eller pensionsinrättningen eller på grund av försäkringen utgives för tid, under vilken ersättningen utgår. Sådant avdrag må dock endast äga rum, om arbetsgivaren, på grund av understödet, enligt 38 § andra stycket erhållit lindring i försäkringsavgiften, samt, i fråga om understöd från kassa eller pensionsinrättning eller på grund av försäkring, endast ske, om kostnaden för understödet till minst en tredjedel bestritts av arbetsgivaren, och ej ske med större belopp än som skäligen kan anses svara mot dennes bidrag. För understöd vid sjukdom och begravning, vilket utgives av arbetsgivaren, må, ändå att motsvarande lindring i försäkringsavgiften ej skett, avdrag göras, i fråga om understöd vid begravning dock med högst trehundra kronor; och äger arbetsgivaren utfå vad som på grund av sålunda utgivet understöd avdragits från ersättningen enligt denna lag.

Såsom understöd, varom sägs i första stycket, skall ej anses pension, som tillförsäkrats den skadade på grund av viss levnadsålder och anställningstid eller eljest av annan anledning än skadan. Pension, som utgår vid arbetsoförmåga till följd av skadan eller till efterlevande, må ej anses såsom sådant understöd till högre belopp än som motsvarar tre fjärdedelar av den livränta, som, vårdbidrag till den skadade oräknat, tillkommer den skadade eller efterlevande. Till sådan framtida höjning av pensionen, som tillförsäkrats ersättningstagaren vid ökning i levnadskostnaderna, skall hänsyn icke tagas vid avdrags bestämmande.

Avdrag må icke göras för folkpension och ej heller för understöd från sjömanshus eller annat dylikt, allenast för behövande avsett understöd.

Innehär eller erhåller den skadade anställning med lön, bestämd i författning eller eljest fastställd av statlig myndighet utan att därvid angivits, att å lönen avdrag må göras för livränta i anledning av yrkesskada, skall vid tillämpningen av första stycket lönen, till den del densamma motsvarar den skadade tillerkänd dylik livränta, anses utgöra understöd på grund av skadan; dock må livräntan utgå om och i den mån särskilda förhållanden föranleda därtill.

Understöd i form av naturaförmåner uppskattas efter de regler, som tillämpas vid taxering till kommunal inkomstskatt.

Finnas i denna paragraf givna bestämmelser i särskilt fall icke tillämpliga, prövar försäkringsinrättningen, huruvida och med vilket belopp avdrag å ersättningen enligt denna lag skäligen skall äga rum.

26 §.

Har skadad från allmän sjukkasse uppburit ersättning, som skolat utgivas av försäkringsinrättning, skall, därest förhållandet kommer till inrättningens kännedom, vad som utgivits från kassan avdragas från ersätt-

ning, som i anledning av skadan tillkommer honom enligt denna lag, samt det avdragna beloppet utbetalas till kassan.

Från ersättning, som belöper å tid för vilken ersättningstagaren åtnjutit folkpension eller bidrag enligt lagen den 26 juli 1947 om särskilda bidrag till änkers och invaliders m. fl. barn eller lagen samma dag om bidrag till änkor och änklingar med barn, skall på begäran av pensionsstyrelsen avdrag göras i den mån ersättningen skolat föranleda minskning av pensionen eller bidraget. Belopp, som avdragits enligt vad nu sagts, skall utbetalas till pensionsstyrelsen.

27 §.

Ersättning enligt denna lag utgår icke i anledning av skada, som försäkrad uppsåtligen åsamkat sig.

Efterlevandelivränta utgår ej till den som genom brottslig gärning uppsåtligen bragt den försäkrade om livet eller, där annan förövat gärningen, medverkat till brottet såsom i 3 kap. 4 eller 5 § strafflagen sägs.

28 §.

Sjukpenning jämte barntillägg samt livränta, som avses i 16 §, må skäligen nedsättas, såframt försäkrad ådragit sig skada vid förövande av handling, för vilken straff genom lagakraftätagande dom ådömts honom, eller, sedan skada inträffat, gör sig skyldig till grov ovarsamhet ur hälsosynpunkt eller medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för rätten till ersättning.

Vägrar den skadade utan giltig anledning att rätta sig efter föreskrift, som i syfte att förkorta sjukdomstiden eller eljest lindra menliga följder av skadan givits av försäkringsinrättningen eller arbetsgivaren eller läkare, och har till följd härav skadan medfört väsentligt mera långvarig eller höggradig nedsättning av arbetsförmågan, må ock skäligen nedsättning ske av ersättning som avses i första stycket.

Efterlevandelivränta må skäligen nedsättas, såframt den efterlevande annorledes än i 27 § sägs vållat dödsfallet genom handling, för vilken straff genom lagakraftätagande dom ådömts honom, eller medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för rätten till sådan livränta.

29 §.

Framställning om ersättning enligt denna lag skall göras inom två år, beträffande sjukpenning och livränta från den dag ersättningen avser, i fråga om begravningshjälp från dagen för dödsfallet samt såvitt angår annan ersättning från den dag då den försäkrade guldit det belopp, för vilket ersättning begäres, allt vid äventyr att rätten förloras.

Underlåter någon att uppbära ersättning inom sex månader efter det försäkringsinrättningen meddelat honom att så kunnat ske, må utbetalning av ersättningen vägras.

30 §.

Är någon, som har rätt till sjukpenning, barntillägg eller livränta, icke svensk medborgare och är han ej bosatt i riket, äger försäkringsinrättningen att med hans samtycke när som helst i stället för sådan ersättning till honom utgiva ett belopp för en gång, motsvarande högst femtio och minst tjugu procent av ersättningens kapitalvärde. Ersättningen må ock, utan den ersättningsberättigades samtycke, utbytas mot ett belopp för en gång om femtio procent av kapitalvärdet. Har utbyte som nu nämnts ägt rum, föreligger ej rätt till vidare ersättning på grund av skadan.

Har skadan medfört döden och var den avlidne ej svensk medborgare och ej bosatt i riket, utgår begravningshjälp allenast om dödsfallet skett inom tre månader efter skadans inträffande och livränta till efterlevande, som ej är svensk medborgare, allenast om denne vid tiden för skadans inträffande var bosatt här i riket.

Från vad ovan i denna paragraf är föreskrivet äger Konungen, under förutsättning av ömsesidighet, medgiva undantag för medborgare i visst land.

Anmälan om yrkesskada.

31 §.

Underrättelse om inträffad yrkesskada skall ofördröjligen lämnas till den arbetsgivare, hos vilken den skadade var anställd vid tiden för skadans inträffande. I fråga om skada, som avses i 6 § första stycket b) eller c) eller tredje stycket och som yppats först efter det den skadade upphört att vara utsatt för inverkan av den art som orsakat skadan, skall underrättelsen dock lämnas till den arbetsgivare, hos vilken den skadade senast var utsatt för dylik inverkan. Finnes någon, som å arbetsgivarens vägnar förestår arbetet, må underrättelsen i stället lämnas till honom.

32 §.

Arbetsgivare eller arbetsföreståndare, som genom underrättelse enligt 31 § eller eljest erhållit kännedom om inträffad yrkesskada, är skyldig att enligt de föreskrifter, som meddelas av Konungen, anmäla skadan till den allmänna sjukkassa, i vilken den skadade är försäkrad, eller, om den skadade ej är försäkrad i allmän sjukkassa, till den försäkringsinrättning, som jämlikt 33 § skall utgiva ersättning i anledning av skadan. I sistnämnda fall skall, där så kan ske utan oskälig omgång eller kostnad, den som avgiver anmälan tillse, att läkarintyg angående skadans beskaffenhet och den ska-

dades tillstånd eller, där skadan medfört döden, angående dödsorsaken snarast möjligt insändes till försäkringsinrättningen.

Allmän sjukkasse, som mottagit anmälan enligt första stycket, skall enligt de föreskrifter, som meddelas av Konungen, anskaffa läkarintyg, varom sägs i första stycket, samt översända anmälan jämte intyget och erforderliga kompletterande upplysningar till försäkringsinrättningen.

Läkarintyg, som avses i denna paragraf, skall utfärdas å formulär, som fastställas av medicinalstyrelsen. Nödiga utgifter för dylikt intyg så ock för annat intyg, som erfordras för bestämmande av ersättning eller för prövning huruvida ersättning skall utgå, gäldas av försäkringsinrättningen.

Utbetalning av ersättning m. m.

33 §.

Ersättning skall utbetalas av den försäkringsinrättning, i vilken den skadade var försäkrad vid tiden för skadans inträffande. Är fråga om skada, som avses i 6 § första stycket b) eller c) eller tredje stycket och som yppats först efter det den skadade upphört att vara utsatt för inverkan av den art som orsakat skadan, skall ersättningen dock utbetalas av den försäkringsinrättning, där den skadade senast var försäkrad medan han var utsatt för dylik inverkan.

Kan ej genast avgöras, från vilken försäkringsinrättning ersättning skall utgå, utgives ersättningen från riksförsäkringsanstalten med rätt för anstalten att, därest ersättningskyldigheten sedermera finnes åvila annan försäkringsinrättning, av denna erhålla gottgörelse för vad som utgivits från anstalten.

34 §.

Sedan försäkringsinrättningen erhållit underrättelse om skadan, skall inrättningen bestämma den ersättning som skall utgivas samt, där så finnes påkallat, vidtaga åtgärder för vård av den skadade.

Därest det ej genast kan avgöras, huruvida ersättning bör utgå, skall, om sannolika skäl äro därtill, ersättning utgivas provisoriskt. Kan ej beloppet av sjukpenning eller livränta genast bestämmas, utgives provisoriskt skäligt belopp. Ersättning som nu sagts utgives utan återbetalningskyldighet för fall, att ersättningen sedermera bestämmas till lägre belopp eller ersättning finnes icke böra utgå.

35 §.

Beslut om ersättning skall meddelas så snart det kan ske och lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

Därest väsentlig ändring inträtt i de förhållanden, som voro avgörande för beslut om ersättning till skadad, äger försäkringsinrättningen upptaga

ärendet till ny prövning. Ersättning för förfluten tid må dock ej minskas eller indragas.

36 §.

Sjukpenning utbetalas för varje kalendervecka å veckans sista dag men må utbetalas i förskott för högst en månad.

Livränta, som ej utgår i form av ett belopp för en gång, utbetalas, såvida ej annat överenskommes med livräntetagaren, för varje månad, räknad från den dag rätten till livränta inträtt, å månadens första dag. I den mån livränta finnes böra för viss tid, under vilken anpassning efter skadans verkningar beräknas inträda, utgå med högre belopp än för tiden därefter, må utbetalningen ske enligt föreskrifter som meddelas av försäkringsrådet.

Beträffande tiden för utbetalning av årlig ersättning enligt 12 § andra stycket äger försäkringsinrättningen meddela sådana bestämmelser, som må anses lämpliga för vinnande av säkerhet, att ersättningen användes för det därmed avsedda ändamålet.

Annan ersättning än sådan som avses i första, andra och tredje styckena i denna paragraf utbetalas så snart det kan ske.

Förskottsvis utgiven ersättning för tid, under vilken rätten till ersättning upphör eller ersättningen minskas, må icke till någon del återkrävas.

Slutar sjukpenning- eller livräntebelopp, som skall utbetalas, ej å helt tiotal ören, avrundas det till närmast högre, å helt tiotal ören slutande belopp.

Angående sättet för utbetalningen förordnar Konungen.

37 §.

Försäkringsinrättningen äger att, om anledning föreligger härtill, i stället för sjukpenning eller livränta eller del därav bereda den, som är hemfallen åt dryckenskap eller allvarligt läkemedelsmissbruk, ersättning i naturaförmåner.

Försäkringsavgifter m. m.

38 §.

Avgift för försäkringen skall av försäkringsinrättningen bestämmas till belopp, som med hänsyn till arbetets farlighet i allmänhet och till de särskilda förhållanden, under vilka det bedrives, efter försäkringstekniska grunder prövas vara erforderligt för att täcka den risk, som försäkringen avser, med tillägg i fråga om försäkring i bolag, som avses i 1 §, av ett belopp, motsvarande omkostnaderna för försäkringen.

Är arbetsgivare, kassa, pensionsinrättning eller försäkringsanstalt skyldig att utgiva understöd, för vilket enligt 25 § avdrag må göras, bestämes försäkringsavgiften till det lägre belopp, som motsvarar den minskade

försäkringsrisken. I fråga om annan arbetsgivare än staten må dock sådan lindring i försäkringsavgiften ej äga rum, med mindre arbetsgivaren begär det och, där så finnes erforderligt, för utgivande av understödet ställer säkerhet, som försäkringsinrättningen godkänner.

Användes arbetstagare till arbete av två eller flera arbetsgivare gemensamt, svara de för försäkringsavgiften en för alla och alla för en.

39 §.

Såsom bidrag till bestridande av omkostnaderna för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet skall för varje försäkring i anstalten till statsverket erläggas tilläggsavgift med belopp, motsvarande fem procent av försäkringsavgiften, beräknad utan hänsyn till avdrag som sägs i 25 §.

Bolag, som avses i 1 §, är ock skyldigt att till statsverket erlägga bidrag till bestridande av nämnda omkostnader. Bidraget erlägges för varje räkenskapsår efter årets utgång på tid och sätt, som bestämmes av Konungen, med belopp motsvarande tre procent av summan av försäkringsavgifterna, beräknade utan hänsyn till avdrag, som sägs i 25 §, för de försäkringar som under räkenskapsåret tagits i bolaget.

Övriga omkostnader för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet bestridas av statsverket. I fråga om kostnaderna för förvaltningen av den i 41 § omnämnda fonden gäller dock vad därom är särskilt stadgat.

40 §.

Envar är skyldig att på begäran lämna försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten uppgift, som erfordras för att bedöma huruvida han är pliktig att erlägga försäkringsavgift.

Arbetsgivare skall på begäran till försäkringsrådet samt, där försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten, jämväl till anstalten lämna sådan uppgift om arbetet och de förhållanden, under vilka det bedrivs, samt om arbetstagarnas antal, arbetstid och avlöningsförhållanden, som erfordras för att bestämma försäkringsavgift eller ersättningsbelopp.

I den utsträckning försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten prövar nödigt för ändamål, som avses i första eller andra stycket, åligger det uppgiftsskyldig att på begäran för granskning tillhandahålla försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten förda avlöningslistor, handelsböcker eller motsvarande anteckningar jämte därtill hörande handlingar. Granskningen skall såvitt möjligt ske så, att den icke medför hinder i den uppgiftsskyldiges verksamhet, samt skall, om han så begär och det lämpligen kan ske, verkställas hos honom. Handelsböcker och andra handlingar, som överlämnats för granskning, skola återställas utan dröjsmål. Meddelande om resultatet av granskningen skall lämnas snarast.

Försäkringsrådet och riksförsäkringsanstalten äga, i den mån så finnes erforderligt för ändamål som avses i andra stycket, att hos myndighet, som enligt gällande föreskrifter utövar tillsyn å arbetsgivarens verksamhet, påfordra undersökning av de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, eller att, där så påkallas av särskilda omständigheter, själva företaga sådan undersökning.

41 §.

Grunderna för beräkning av försäkringsavgifter och premiereserv för försäkringar i riksförsäkringsanstalten bestämmas av Konungen.

Riksförsäkringsanstaltens beslut om försäkrings- eller tilläggsavgifts belopp skall, även där beloppet bestämts provisoriskt, utan hinder av förordklagan tills vidare lända till efterrättelse. Vinnes nedsättning i eller befrielse från avgift, återbetalas vad för mycket blivit erlagt.

Angående debitering och uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten samt om utbetalning till anstalten av dylika avgifter bestämmer Konungen med riksdagen.

Försäkringsavgifterna skola ingå till en fond, som förvaltas enligt grunder vilka bestämmas av Konungen med riksdagen.

42 §.

Har arbetstagare, vilken ådragit sig skada genom inverkan som avses i 6 § första stycket b) eller c) eller tredje stycket, under den tid han varit utsatt för dylik inverkan varit försäkrad enligt denna lag i mer än en försäkringsinrättning, skall kostnaden för ersättning i anledning av skadan fördelas mellan inrättningarna i förhållande till den tid försäkringen i envar av dem omfattat. Därest skadan med säkerhet kan anses ådragen under bestämt arbete eller bestämd tid, är dock försäkringsinrättning, vari arbetstagaren icke under nämnda arbete eller tid varit försäkrad, befriad från att deltaga i kostnaden. Vad i detta stycke sägs skall ej gälla, där inrättningarna överenskommit om annan fördelning av kostnaden.

Försäkringsinrättningarna må ock överenskomma om viss fördelning av kostnad, som föranledes av stadgandet i 10 § andra stycket.

Vissa särskilda bestämmelser.

43 §.

Angående försäkring i bolag, som avses i 1 §, skall, förutom vad eljest är stadgat i denna lag och lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse, gälla följande.

Försäkringen skall meddelas för kalenderår samt må ej träda i kraft förrän vid början av kalenderåret näst efter det, under vilket försäkringen meddelats; den som under löpande kalenderår blir arbetsgivare må dock meddelas försäkring för återstoden av året.

I den mån ej försäkringsrådet annorlunda medgivit, anses försäkringen omfatta samtliga arbetstagare, för vilka arbetsgivaren är försäkringspliktig.

Där bolag beslutat antaga ny delägare eller delägare utträtt ur bolaget, skall uppgift härom lämnas till riksförsäkringsanstalten.

Bolag skall för varje kalenderår inom åtta månader efter årets utgång till riksförsäkringsanstalten lämna uppgift om delägarna i bolaget, av dem anlitade arbetstagare, som omfattats av försäkringen i bolaget, och inträffade yrkesskador ävensom i övrigt på begäran av riksförsäkringsanstalten eller försäkringsrådet lämna uppgift om delägare, försäkrade och yrkesskador.

Besvär.

44 §.

Över försäkringsinrättnings beslut i ärende angående försäkring enligt denna lag må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär, som skola hava inkommit till försäkringsrådet senast inom en månad efter det klaganden erhållit kännedom om beslutet.

Den som önskar ändring i allmän föreskrift, som meddelats av riksförsäkringsanstalten, äger göra ansökan härom hos försäkringsrådet.

Försäkringsrådet äger, ändå att klagan icke förts eller ansökan ej gjorts, till prövning upptaga ärende, som avses i denna paragraf.

Över försäkringsrådets beslut må klagan icke föras.

Frivillig försäkring.

45 §.

Frivillig försäkring må meddelas

a) åt arbetsgivare, som bedriver verksamhet i riket, för arbetstagare hos honom;

b) åt utbildningsanstalt i riket för elever vid anstalten;

c) åt svensk yrkes- eller fackorganisation för medlemmar i organisationen; samt

d) åt varje svensk medborgare, som är bosatt i riket, ävensom åt den, som utan att vara svensk medborgare är bosatt och mantalsskriven i riket, för egen del.

46 §.

Den frivilliga försäkringen skall, i den mån dess omfattning ej begränsats i försäkringsavtalet, avse alla i eller utom arbete ådragna skador, som orsakats av olycksfall eller inverkan som avses i 6 § och som icke omfattas av den obligatoriska försäkringen och å vilka gällande föreskrifter om er-

sättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring eller tjänstgöring i civiltjänstgöring, ej heller äga tillämpning.

47 §.

I fråga om ersättning på grund av den frivilliga försäkringen skall gälla vad som stadgats beträffande ersättning på grund av den obligatoriska försäkringen. Från ersättning, som avses i 12—15 §§ och som belöper på tid innan den skadade blivit berättigad till livränta, skall dock avdragas vad som för motsvarande ändamål utgår i sjukhjälp från allmän sjukkassa.

I försäkringsavtalet må rätten till ersättning begränsas utöver vad som följer av första stycket.

48 §.

I övrigt skall vad i denna lag, dock ej i 43 §, är stadgat om obligatorisk försäkring i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande den frivilliga försäkringen; och skall därvid vad som sagts om arbetsgivaren i stället avse försäkringstagaren.

Särskilda bestämmelser.

49 §.

Avtal om ersättning på grund av försäkring enligt denna lag är utan verkan mot den ersättningsberättigade med mindre annat angives i lagen.

50 §.

Fordran å ersättning, som inestår hos försäkringsinrättning, må ej för gäld tagas i mät.

Ej heller må rätt till ersättning överlåtas, innan den ersättningsberättigade äger lyfta ersättningen.

51 §.

Är någon på grund av vållande eller eljest pliktig att gälda skadestånd i anledning av skada, som avses i denna lag, skall från skadeståndet avräknas vad den skadeståndsberättigade uppburit eller ägt uppbara från försäkringsinrättningen.

Har försäkringsinrättningen utgivit belopp, som enligt första stycket skall avräknas från skadestånd, äger inrättningen, i den mån skadeståndet förslår därtill, återkräva beloppet av den skadeståndsskyldige, såvida denne uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet vållat skadan eller, där denna uppkommit i följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon, enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd evad han är vållande till skadan eller ej.

52 §.

På begäran av försäkringsinrättning eller försäkringsrådet må, till vidare utredning i ärende angående försäkring enligt denna lag, vid allmän underrätt höras vittne eller sakkunnig eller förhör under sanningsförsäkrans äga rum med den som saken rör. Ej vare någon skyldig att inställa sig vid annan underrätt än den, inom vars område han vistas. Om förhöret skall i tillämpliga delar gälla vad om bevisupptagning utom huvudförhandling är stadgat. Ersättning till den som inställt sig för att höras skall utgå efter vad rätten prövar skäligt och skall förskjutas, då försäkringsrådet påkallat förhöret, av den försäkringsinrättning, som rådet bestämmer, och eljest av den försäkringsinrättning, som begärt förhöret. Ersättningen skall stanna å försäkringen. Uppkommer tvist mellan försäkringsinrättningar angående vem som skall slutligt svara för ersättningen, skall tvisten på yrkande av någon av inrättningarna avgöras av försäkringsrådet.

53 §.

I den mån ej annorlunda särskilt stadgas äger bolag, som sägs i 1 §, ej meddela annan försäkring än som avses i denna lag.

54 §.

Vad i 295 och 297 §§ lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse sägs om försäkringsbolag skall, där Konungen för visst fall så bestämmer, i fråga om övertagande från bolag helt eller delvis av försäkringsbestånd enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar ävensom denna lag i tillämpliga delar gälla riksförsäkringsanstalten; och skall administrationsbo, som sägs i 296 § lagen om försäkringsrörelse, omfatta även livräntor, som fastställas under administrationstiden, i följd varav fordringsrätt, som avses i 2 mom. av sistnämnda paragraf, skall omfatta jämväl kapitalvärdet av sådana livräntor, ökat med en tjugondel av samma värde.

55 §.

Med Konungens medgivande äger riksförsäkringsanstalten jämväl i annat fall än som avses i 54 § övertaga annan åvilande skyldighet att utgiva ersättning i anledning av olycksfall eller sjukdom.

56 §.

Den som på grund av tjänsteåliggande för riksförsäkringsanstaltens eller försäkringsrådets räkning har eller haft att taga befattning med uppgift, handling eller undersökning, som sägs i 40 §, må ej röja eller obehörigen nyttja yrkeshemlighet, som därigenom blivit känd för honom, och ej heller,

där det ej kan anses påkallat i tjänstens intresse, yppa arbetsförfarande eller affärsförhållande, vilket sålunda blivit honom kunnigt.

57 §.

Underlåter arbetsgivare eller arbetsföreståndare att fullgöra något av vad som åligger honom enligt 32 §, eller försummar någon att ställa sig till efterrättelse vad i 40 § är föreskrivet eller att lämna uppgift, som stadgats i 43 §, straffes med dagsböter.

Lämnar någon medvetet eller av grov vårdslöshet i uppgift, som skall avgivas enligt denna lag, oriktigt meddelande, straffes med dagsböter, där ej å förseelsen straff är utsatt i allmänna strafflagen.

Bryter någon mot vad i 56 § är stadgat, straffes med dagsböter eller fängelse. Å brott som nu sagts må allmän åklagare tala allenast efter angivelse av målsäganden.

58 §.

Konungen äger, under förutsättning av ömsesidighet, träffa överenskommelse med främmande makt om tillämpning av denna eller det andra landets lag i fall, då arbetsgivare i det ena landet inom det andra bedriver verksamhet, i vilken arbetstagare användes.

59 §.

De närmare föreskrifter, som finnas erforderliga för tillämpningen av denna lag, meddelas av Konungen eller av myndighet, som Konungen bestämmer.

Lagens ikraftträdande m. m.

60 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955 men äger icke tillämpning i fråga om skada, som inträffat dessförinnan, och ej heller i fråga om sådan i 6 § första stycket b) eller c) eller tredje stycket avsedd skada, som yppats senare, därest den skadade icke efter lagens ikraftträdande varit utsatt för inverkan av den art, som orsakat skadan.

Genom denna lag upphävas lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkesjukdomar samt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall ävensom i lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift meddelade, ännu gällande bestämmelser om skyldighet för ägare eller innehavare av järnväg att utgiva ersättning då i följd av järnvägs drift arbetstagare, som är anställd i järnvägens tjänst eller arbete, under förrättande därav dödas eller skadas.

Äldre bestämmelser skola alltjämt äga tillämpning å sådant ersättningsanspråk på grund av olycksfall eller sjukdom, som ej till följd av vad i första stycket sägs skall bedömas enligt den nya lagen. Rörande ersättningsanspråk, som nu nämnts, skall dock tillämpas vad som stadgats i 29 § första stycket nya lagen, därest till följd av äldre bestämmelser rätten till ersättning skulle förloras efter den nya lagens ikraftträdande.

61 §.

Vad i 10 § andra stycket är stadgat om tidigare yrkesskada skall gälla även skada, som omfattas av lagen om försäkring för olycksfall i arbete eller lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, där ej den tid, inom vilken fordran på grund av den skadan skolat bevakas, gått till ända före den 1 januari 1955.

62 §.

Vid tillämpning av 42 § första stycket skall medräknas jämväl tid före den nya lagens ikraftträdande, i den mån så skolat ske enligt äldre bestämmelser, om skadan yppats den 31 december 1954.

63 §.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till stadgande, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall hänvisningen i stället gälla den bestämmelsen.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

Härigenom förordnas, att 11, 31, 38, 47 och 107 §§ lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

11 §.

Sjukkassa skall — — — — — därav påkallas.

Ändring av — — — — — ändringen uppkommit.

<p>Under tid, då sjukpenningförsäkrad medlem lider av sjukdom, som i 21 § avses, må hans sjukpenningförsäkring icke ändras, förrän hans rätt till sjukpenning upphört till följd av vad i 29 § stadgas.</p>	<p>Under tid, då sjukpenningförsäkrad medlem lider av sjukdom, som i 21 § avses, må hans sjukpenningförsäkring icke ändras, förrän hans rätt till sjukpenning upphört till följd av vad i 29 eller 31 § stadgas.</p>
---	--

Beslut angående — — — — — delgivas denne.

31 §.

Sjukhjälp enligt denna lag utgives ej vid sjukdom, för vilken försäkrad är berättigad till ersättning enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete eller i anslutning till nämnda lag meddelade bestämmelser om tillämpning av densamma å arbetare, som användas till arbete för statens räkning, lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, förordningen den 24 mars 1938 (nr 102) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl., förordningen samma dag (nr 103) om sådan ersättning åt fångar m. fl., lagen om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, förordningen den

Drabbas någon, som är försäkrad enligt denna lag, av skada, för vilken han är obligatoriskt försäkrad enligt lagen om yrkesskadeförsäkring, må för tid, som infaller efter utgången av den i 11 § sistnämnda lag omförmälda samordningstiden, sjukhjälp enligt denna lag ej utgivas med anledning av skadan.

Omfattas skadan av frivillig försäkring enligt lagen om yrkesskadeförsäkring, må för tid efter det den skadade blivit berättigad till livränta enligt sagda lag sjukhjälp enligt denna lag ej utgivas med anledning av skadan.

Vid sjukdom, som enligt annan lag än lagen om yrkesskadeförsäk-

¹ Senaste lydelse av lagen se SFS 1953: 569.

(Gällande lydelse:)

13 april 1940 (nr 213) om ersättning av statsmedel i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsåtgärd, eller ock enligt gällande föreskrifter om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, hemvärnstjänstgöring, tjänstgöring i civilförsvaret eller fullgörande av tjänsteplikt.

(Föreslagen lydelse:)

ring eller enligt särskild författning eller enligt Konungens förordnande medför rätt till ersättning, som bestämmes av eller utbetalas från riks-försäkringsanstalten eller bolag varom sägs i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, utgives sjukhjälp enligt denna lag endast i den mån sjukhjälpens belopp överstiger vad som i motsvarande hänseende utgår i sådan ersättning.

38 §.

Arbetsgivare är pliktig att erlagga bidrag till kostnaderna för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för tilläggssjukpenning. Bidraget skall för varje kalenderår utgöra, såvitt angår sjukvårdsförsäkringen en tiondels procent och beträffande försäkringen för tilläggssjukpenning en procent, allt av den lön i penningar eller naturaförmåner, som arbetsgivaren under året utgivit till arbetstagare anställda hos honom. Härvid skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, som jämlikt 28 § undantagits från försäkringen för tilläggssjukpenning, och ej heller till arbetstagares lön i vad lönen överstiger femtontusen kronor för år räknat. För beräkning av naturaförmåner skall gälla vad i 8 § sägs. Grundas försäkringsavgift, som arbetsgivaren skall erlagga jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, å särskild beräkning av arbetstagares lön, skall den sålunda beräknade lönen ligga till grund jämväl vid beräkningen av bidrag som i denna paragraf sägs.

Arbetsgivare är pliktig att erlagga bidrag till kostnaderna för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för tilläggssjukpenning. Bidraget skall för varje kalenderår utgöra, såvitt angår sjukvårdsförsäkringen en tiondels procent och beträffande försäkringen för tilläggssjukpenning en procent, allt av den lön i penningar eller naturaförmåner, som arbetsgivaren under året utgivit till arbetstagare anställda hos honom. Härvid skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, som jämlikt 28 § undantagits från försäkringen för tilläggssjukpenning, och ej heller till arbetstagares lön i vad lönen överstiger femtontusen kronor för år räknat. För beräkning av naturaförmåner skall gälla vad i 8 § sägs. Grundas försäkringsavgift, som arbetsgivaren skall erlagga jämlikt lagen om yrkesskadeförsäkring, å särskild beräkning av arbetstagares lön, skall den sålunda beräknade lönen ligga till grund jämväl vid beräkningen av bidrag som i denna paragraf sägs.

Angående debitering — — — — — därom förordnar.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

47 §.

Sjukpenningförsäkrad medlem, som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av tjänst, äger genom frivilliga avgifter försäkra sig hos den centralsjukkassa han tillhör för erhållande av tillägg till den sjukpenning, som utgives på grund av den obligatoriska försäkringen. Sådant tillägg må, *där ej annat följer av vad nedan i andra stycket sägs*, uppgå till högst så stort belopp, att sjukpenningen jämte tillägget motsvarar sjukpenningen i den sjukpenningklass medlemmen skulle hava tillhört, därest hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst. Ej må dock någon vara frivilligt försäkrad så, att då hel sjukpenning utgives sjukpenningtillägget tillsammans med de förmåner den försäkrade äger uppbära enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen och den lön eller ersättning, vartill han eljest må vara berättigad under sjukdom, för dag räknat uppgår till högre belopp än en fyrahundrafemtiondel av hans årsinkomst av förvärvsarbete.

Sjukkasemedlems hustru — — — — — denna lag.

Försäkring för — — — — — föregått sjukperioden.

107 §.

Allmän sjukkassa äger ej av den som framkallat sjukdom hos annan eller eljest i anledning av sjukdomen är pliktig att gälda skadestånd tilli försäkrad återkräva sina utgifter för utgiven sjukhjälp.

Är någon på grund av vållande eller eljest pliktig att till försäkrad

Sjukpenningförsäkrad medlem, som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av tjänst, äger genom frivilliga avgifter försäkra sig hos den centralsjukkassa han tillhör för erhållande av tillägg till den sjukpenning, som utgives på grund av den obligatoriska försäkringen. Sådant tillägg må uppgå till högst så stort belopp, att sjukpenningen jämte tillägget motsvarar sjukpenningen i den sjukpenningklass medlemmen skulle hava tillhört, därest hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst. Ej må dock någon vara frivilligt försäkrad så, att då hel sjukpenning utgives sjukpenningtillägget tillsammans med de förmåner den försäkrade äger uppbära enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen och den lön eller ersättning, vartill han eljest må vara berättigad under sjukdom, för dag räknat uppgår till högre belopp än en fyrahundrafemtiondel av hans årsinkomst av förvärvsarbete.

Är någon på grund av vållande eller eljest pliktig att till försäkrad

(Gällande lydelse:)

gälda skadestånd i anledning av sjukdomsfall, skall från skadeståndet avräknas vad den försäkrade på grund av den obligatoriska försäkringen uppburit eller ägt uppbära från allmän sjukkassa.

(Föreslagen lydelse:)

gälda skadestånd i anledning av sjukdomsfall, skall från skadeståndet avräknas vad den försäkrade uppburit eller ägt uppbära från allmän sjukkassa.

Har allmän sjukkassa utgivit belopp, som enligt första stycket skall avräknas från skadestånd, äger kassan, i den mån skadeståndet förslår därtill, återkräva beloppet av den skadeståndsskyldige, såvida denne uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet vållat sjukdomen eller, där denna uppkommit i följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon, enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd evad han är vållande till sjukdomen eller ej.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Denna lag — — — — — driver försäkringsrörelse.

Vad här stadgas äger icke tillämpning å återförsäkring eller försäkring, som meddelas av *erkänd* sjukkassa eller av erkänd arbetslöshetskassa, ej heller å avtal, som slutes i enlighet med föreskrifterna i lagen den 29 juni 1946 om frivillig statlig pensionsförsäkring eller i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete.

Vad här stadgas äger icke tillämpning å återförsäkring eller försäkring, som meddelas av *allmän* sjukkassa eller av erkänd arbetslöshetskassa, ej heller å avtal, som slutes i enlighet med föreskrifterna i lagen om frivillig statlig pensionsförsäkring eller i lagen om yrkesskadeförsäkring.

Å trafikförsäkring — — — — — särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955.

¹ Senaste lydelse av 1 § se SFS 1947: 467.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 11 januari 1954.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden NISSEN,
HELLQUIST,
KARLGREN,
regeringsrådet ECKERBERG.

Enligt lagrådet den 16 december 1953 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 13 november 1953, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) *lag om yrkesskadeförsäkring,*
- 2) *lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, och*
- 3) *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Gunnar Engström.

Förslagen föranledde följande yttranden av *lagrådet*.

Förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring.

9 §.

Den avsedda innebörden i paragrafens fjärde stycke lär vara, att den årliga arbetsförtjänsten icke får bestämmas till lägre belopp än det, vartill den skadades inkomst av förvärvsarbete skäligen kan antagas hava uppgått, om man beträffande en var av tidsperioderna fram till 18 års ålder, mellan 18 och 21 års ålder, mellan 21 och 25 års ålder samt från 25 års ålder utgår från att yrkesutbildningen — förutsatt att den icke på grund av sin egen beskaffenhet skolat sluta dessförinnan — pågått ända till den tidpunkt, som enligt föreskrifterna i paragrafen skall vara avgörande för arbetsförtjänstens beräkning, men att den försäkrade, om skadan ej inträffat, vid denna tidpunkt avbrutit yrkesutbildningen och i stället ägnat sig åt förvärvsarbete. För att detta skall klarare framgå, torde en jämkning i fjärde styckets ordalydelse höra ske.

13 §.

Med hänvisning till vad lagrådet nedan under 16 § anför får lagrådet förorda, att — till vinnande av större tydlighet i fråga om innebörden av sista punkten i 13 § — densamma får sådan lydelse, att stadgandet om visst minimibelopp för sjukpenning jämte barntillägg kommer att avse tid, beträffande vilken livränta, som tillerkänts den skadade, enligt 16 § första stycket andra punkten icke må uppbäras.

16 §.

På sätt departementschefen anført förekommer det, att ett av en yrkesskada föranlett invaliditetstillstånd återgår till sjukdomstillstånd, som berättigar till sjukpenning. I sådana fall skall uppenbarligen livränta, som på grund av samma yrkesskada tillerkänts den skadade, icke utgå under sjukdomstiden. Det sagda torde gälla även om undantagsvis halv sjukpenning skall utgå. Det synes lämpligt att i denna paragraf giva en uttrycklig regel för berörda fall. En sådan kunde upptagas i en i paragrafens första stycke inskjuten ny andra punkt av ungefärligt innehåll, att medför samma olycksfall eller inverkan ånyo sjukdom, på grund varav sjukpenning skall utgå, äger den skadade dock icke uppbära livräntan under sjukdomstiden.

Vidare förordas att, till undvikande av en viss oegentlighet i avfattningen av paragrafens sista stycke, de däri förekommande orden »livräntans eller livräntedelens» ersättas med »de utbytta livräntebeloppens».

20 §.

Till bestämmelsen i första stycket av denna paragraf, att änka efter försäkrad, som avlidit till följd av yrkesskada, äger uppbära livränta, så länge hon lever ogift, ansluta sig stadganden i andra stycket, enligt vilka med änka likställes ogift kvinna, som sedan avsevärd tid sammanlevde med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden, så ock kvinna, som var trolovad med den avlidne och som hade eller haft barn med honom eller var havande med barn till honom. Sistnämnda stadganden inge betänkligheter ur olika synpunkter.

Departementschefen har framhållit, att principen att med äkta makar likställa man och kvinna, som sammanleva under äktenskapsliknande förhållanden, icke är ny inom svensk sociallagstiftning, i det att den redan kommit till uttryck i 13 § (numera 12 §) folkpensioneringslagen. Erinras må dock, att enligt detta lagrum principen icke får tillämpas med mindre särskilda skäl föreligga, medan enligt det remitterade förslaget varje motsvarande inskränkning saknas, ävensom att föreskriften i folkpensioneringslagen kan verka både till nackdel och till fördel för de sammanlevande, under det att här principen enbart skulle innebära en fördel för dem. Genom den föreslagna bestämmelsen skulle tagas ännu ett --- och ett ganska stort — steg framåt mot dylika förbindelsers acceptering i vad avser sociala

förmåner. Kontrahenterna i dessa förbindelser intaga i fråga om skyldigheter gent emot det allmänna — särskilt på beskattningsrättens område men även eljest, se t. ex. 3 § fattigvårdslagen — en mer gynnad ställning än äkta makar, och varje ytterligare förmån som beredes dem torde vara ägnad att öka antalet dylika förbindelser. En sådan utveckling kan ur skilda synpunkter, även skattepolitiska, icke anses önskvärd.

Den ledande principen för reglerna om rätt till livränta efter en anhörig har av departementschefen angivits böra vara, att sådana personer, som enligt vad erfarenheten visar mera regelmässigt äro för sin försörjning beroende av en viss anhörig, tillerkännas livräntor efter honom utan prövning av behovet i det enskilda fallet. Nu förhåller det sig antagligen så, att i äktenskapsliknande förbindelser båda kontrahenterna — i större utsträckning än när det gäller äktenskap — äro förvärvsarbetande och således icke i högre grad för sin försörjning beroende av varandra; i varje fall torde detta gälla när förbindelserna äro barnlösa. Att kontrahenterna icke gifta sig beror ju ofta på att de önska undgå sambeskattning. När barn födas i sådana förbindelser och kvinnan i anledning därav slutar förvärvsarbetet för att helt ägna sig åt skötseln av hemmet, lära förbindelserna ej sällan legaliseras genom vigsel, detta jämväl av hänsyn till barnen. Det synes alltså finnas fog för antagandet, att även enligt nyssnämnda princip de fria förbindelserna icke böra likställas med verkliga äktenskap.

För att över huvud i förevarande sammanhang räkna med här avsedda fria förbindelser synes en förutsättning böra vara, att båda kontrahenterna äro ogifta. Att tillerkänna en kvinna, som sammanlevt med en man medan dennes äktenskap med annan kvinna ännu bestod, livränta efter honom synes icke böra komma i fråga. Konkurrens mellan henne och änkan beträffande rätten till livränta kunde under vissa omständigheter te sig synnerligen stötande.

Två trolovade, som icke sedan avsevärd tid sammanleva under äktenskapsliknande förhållanden, torde sällan kunna sägas vara för sin försörjning beroende av varandra. Och detta gäller väl även om kvinnan har eller väntar barn med sin fästman. I regel är hon eller har hon nyligen varit förvärvsarbetande. Om fästmannen dör genom yrkesskada, skall barnet enligt 21 § i det remitterade förslaget äga uppbära livränta. Förslaget att låta även fästmän, så länge hon lever ogift och således måhända under hela sin livstid, åtnjuta livränta synes, såsom socialvårdskommittén framhållit, föra alltför långt. Hon bör i vanliga fall utan större svårigheter kunna fortsätta eller återupptaga sitt förvärvsarbete.

I sådana förbindelser varom nu är fråga äger kvinnan för närvarande icke i något fall rätt till skadestånd, därest mannen genom annans förvallande blivit dödad. Visserligen är det ingalunda uteslutet att en ändring härutinnan framdeles kan komma till stånd, men det synes knappast sannolikt att, om så sker, kvinnan tillerkännes ovillkorlig rätt till en ekonomisk

prestation. Även detta förhållande torde utgöra skäl för att icke inom yrkesskadeförsäkringen utvidga kretsen av livräntetagare till att generellt omfatta dessa kvinnor. Man synes ej böra sträcka sig längre än att tillerkänna sådan kvinna livränta för den händelse hon genom dödsfallet kommer att sakna erforderligt underhåll och i så fall med belopp efter vad som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Livräntan bör givetvis utgå endast så länge kvinnan lever ogift och aldrig med högre belopp än när det gäller livränta till änka.

Bestämmelserna om livränta i dessa fall synas, om lagrådets förslag godtages, lämpligen böra upptagas efter föreskrifterna om livränta till änkling, till vilka de i viss mån ansluta sig.

Lagrådet hemställer förty, att andra stycket i det remitterade förslaget får utgå ävensom att efter det föreslagna tredje stycket inskjutes ett nytt tredje stycke av innehåll *att* var den avlidne ogift men sammanlevde han sedan avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden med ogift kvinna och kommer hon genom dödsfallet att sakna erforderligt underhåll, äger hon uppbära livränta efter samma grunder som i andra stycket stadgas i fråga om livränta till änkling *samt att* vad sålunda sagts ock skall under sistnämnda förutsättning gälla kvinna, som var trolovad med den avlidne och som hade eller haft barn med honom eller var havande med barn till honom.

Därest lagstiftningen i fråga om rätten till livränta till efterlevande i viss utsträckning likställer sammanboendet utan vigsel med äktenskap, synes det ligga nära till hands att giva detta samma verkan som nytt giftermål också beträffande livräntans upphörande. En regel härom torde visserligen icke kunna få någon större praktisk betydelse, då den nya förbindelsen väl i allmänhet torde vara okänd för försäkringsinrättningen och i allt fall betydande bevissvårigheter kunna antagas uppkomma. Å andra sidan kunde frånvaron av en dylik bestämmelse understundom innebära ett motiv för kontrahenterna att icke genom vigsel legalisera förbindelsen. Lagrådet vill därför förorda ett stadgande av antydda innebörd, vilket kunde upptagas i förevarande paragraf i ett nytt fjärde stycke och få innehålla, att rätten till livränta enligt första eller tredje stycket upphör, därest den efterlevande avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden sammanlever med annan.

46 §.

Den frivilliga försäkringen bör tydligen icke kunna omfatta skador, som orsakats av krigsåtgärd under krig vari riket befinner sig. Begränsningen — som i fråga om den obligatoriska försäkringen kommit till uttryck genom stadgande i 6 § — synes vara av den vikt att den bör upptagas i lagen, lämpligen genom ett tillägg till förevarande paragraf, som i så fall torde få i viss mån omredigeras.

51 §.

Enligt första stycket i denna paragraf skall, om någon på grund av vållande eller eljest är pliktig att gälda skadestånd i anledning av skada, som avses i förevarande lag, från skadeståndet avräknas vad den skadeståndsberättigade uppburit eller ägt uppbära från försäkringsinrättningen. Enligt vad av remissprotokollet framgår är det åsyftat, att avräkning skall ske med hela detta belopp även då den skadade själv medverkat till skadan och domstol i anledning därav jämkar skadeståndet. I olikhet mot vad som är praxis vid tillämpning av motsvarande bestämmelse i 12 § första stycket olycksfallsförsäkringslagen skall således avräkningen icke avse allenast ett belopp, som svarar mot graden av den skadeståndsskyldiges vållande. Enligt vad departementschefen anför står den förordade regeln i överensstämmelse med vad som finge anses gälla enligt 107 § andra stycket sjukförsäkringslagen.

Att en regel om avdrag för försäkringsbelopp infördes i sistnämnda lag sammanhängde med det i 107 § första stycket införda förbudet mot regressrätt för sjukkassa mot den som framkallat sjukdom hos annan eller eljest i anledning av sjukdomen är pliktig att gälda skadestånd till försäkrad. Vid remissen till lagrådet av förslaget till sjukförsäkringslag yttrade nämligen föredragande departementschefen, efter att ha förordat ett dylikt förbud, att det dock vid en försäkring, som till sin karaktär vore obligatorisk, torde vara naturligt att försäkrad, som uppburit ersättning från sin sjuk-kassa, icke skulle äga att därjämte till fullo utkräva skadestånd av skadevållaren och därigenom erhålla ersättning två gånger. Frågan om avdrags storlek vid fall av jämkat skadestånd på grund av medverkan till skadan från den skadelidandes sida berördes ej särskilt.

Då i förevarande lagstiftningsärende till behandling upptages den med avräkningsförfarandet sammanhängande frågan om regressrätten i hela dess vidd jämväl beträffande sjukförsäkringen, synes det lagrådet naturligt, att man icke vidkommande avräkningsregeln finner sig bunden av den vid sjukförsäkringslagens tillkomst intagna ståndpunkten utan nu omprövar frågan även för sjukförsäkringslagens del.

Anledningen till att man, när denna lag antogs, frångick den förut antydda, vid tillämpning av olycksfallsförsäkringslagen godtagna principen kan, som framgår av vad ovan anförts, icke angivas. Till stöd för att nu följa samma linje som då åberopar departementschefen, förutom överensstämmelsen med sjukförsäkringslagen, allenast att dennas regler synas ägnade att underlätta tillämpningen av de regressregler det remitterade förslaget innehåller. Detta skäl torde icke kunna anses tillräckligt bärkraftigt för att, till den skadades nackdel, föranleda avvikelse från vad hittills ansetts rimligt och riktigt. Lagrådet avstyrker förty den föreslagna ändringen. För att i lagtexten utmärka den innebörd av avräkningsregeln, som lagrådet förordar, föreslår lagrådet en omredigering av 51 § första

stycket till närmare överensstämmelse med 12 § första stycket olycksfallsförsäkringslagen; detta skulle föranleda någon jämkning även i andra stycket av 51 §. Godtages lagrådets förslag härutinnan, bör 107 § sjukförsäkringslagen ändras på motsvarande sätt.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring.

107 §.

Lagrådet åberopar vad lagrådet under 51 § i förslaget till lag om yrkeskadeförsäkring anfört.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen om försäkringsavtal.

Detta förslag lämnas utan erinran.

Ur protokollet:

Harriet Stangenberg.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
15 januari 1954.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, lagrådets den 11 januari 1954 avgivna utlåtande över de den 13 november 1953 till lagrådet remitterade förslagen till

- 1) lag om yrkesskadeförsäkring,
- 2) lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden.

Med anledning av vad lagrådet anfört rörande 9, 13 och 16 §§ i det remitterade förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring har dessa paragrafer i förtydligande syfte jämkats i överensstämmelse med vad lagrådet föreslagit.

Lagrådet har funnit de i 20 § andra stycket av det remitterade förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring upptagna stadgandena — enligt vilka ogift kvinna, som sedan avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden sammanlevde med en genom yrkesskada avliden man, ävensom kvinna, som var trolovad med en dylik man och som hade eller haft barn med honom eller var havande med barn till honom, skall ha samma ovillkorliga rätt till livränta som änka — inge betänkligheter ur olika synpunkter. Enligt lagrådets mening borde man inte sträcka sig längre än till att tillerkänna sådan kvinna livränta för den händelse hon genom dödsfallet kommer att sakna erforderligt underhåll och i så fall med belopp efter vad som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Lagrådet har alltså inte ställt sig avvisande mot att ifrågavarande grupp av kvinnor hänföres till de livränteberättigades krets men ansett att livränta bör tillerkännas dem efter prövning av behovet i varje särskilt fall d. v. s. efter samma grunder, som enligt förslaget skall tillämpas i fråga om livränta till änking.

Vid remissen till lagrådet framhöll jag såsom önskvärt, att inom yrkes-

skadeförsäkringen rätten till ersättning så långt det vore möjligt anknötes till rent faktiska förhållanden, som kunde klarläggas utan större svårigheter, och inte gjordes beroende av en så pass svårbedömd faktor som vederbörandes behov. Emellertid fann jag det inte rimligt att helt bortse från behovs- och skälighetssynpunkten i det enskilda fallet, enär följden härav skulle bli att sådana personer, vilkas försörjning endast i undantagsfall berördes av en anhörigs död, finge antingen tillerkännas en villkorlös livränta efter honom eller också helt undantagas från livränterätten. Jag ansåg därför, att den ledande principen borde vara, att sådana personer, som enligt vad erfarenheten visade mera regelmässigt vore för sin försörjning beroende av en viss anhörig, borde tillerkännas livräntor efter honom utan prövning av behovet i det enskilda fallet, men att det dessutom borde finnas möjlighet att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall utge livräntor även till vissa andra grupper av anhöriga. Med utgångspunkt härifrån föreslog jag bl. a. att änkor, vilka enligt min mening i det överväldigande flertalet fall har behov av understöd vid mannens död, borde tillerkännas en villkorlös rätt till livränta under det att änkingarna, vilkas försörjning enligt min åsikt endast mera sällan påverkas av hustruns död, borde få rätt till livränta endast efter prövning av behovet i det särskilda fallet. Förslaget stod i denna del i överensstämmelse med vad som nu gäller och vad som förordats av socialvårdskommittén.

Vid remissbehandlingen av socialvårdskommitténs förslag framkom delade meningar, huruvida och i så fall under vilka förutsättningar livränterätt borde tillerkännas kvinna, som sammanlevat med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden. Bland annat påyrkades i ett par yttranden, att livränta i dylikt fall skulle utgå endast efter behovsprövning. För egen del fann jag det bäst överensstämma med den nyss angivna huvudprincipen, att behovsprövning icke föreskrevs för ifrågavarande kvinnor och att de alltså i livräntehänseende likställdes med änkor. Jag utgick härvid från, att en ogift kvinna, som en avsevärd tid sammanlever med en man under äktenskapsliknande förhållanden, i de allra flesta fallen är beroende av mannens arbetsinkomst och således i behov av understöd om han dör. Vad lagrådet anfört ger mig inte anledning att frånga denna uppfattning.

Vad särskilt angår trolovningsfallen vill jag erinra om att livränta enligt det remitterade förslaget skall utgå endast under förutsättning att kvinnan haft eller har barn med den avlidne eller var havande med barn till honom. Om denna förutsättning är uppfylld och mannen skulle avlida i yrkeskada innan kontrahenterna hunnit fullfölja sin avsikt att ingå äktenskap, synes det mig rimligt att kvinnan i fråga om rätten till livränta likställas med änka. Detta gäller särskilt i de med all sannolikhet relativt vanliga fall, där de trolovade sammanlevde vid tiden för mannens död men sam-

manlevnaden ännu inte hunnit antaga den karaktär av varaktighet som eljest enligt förslaget skall krävas för rätt till livränta.

På grund av det anförda har jag ej funnit anledning att föreslå någon ändring i det remitterade förslaget i de hänseenden som nu berörts. Där- emot har jag med anledning av vad lagrådet anført därom att livränterätt ej bör föreligga för kvinna, som sammanlevat med en man medan dennes äktenskap med annan kvinna ännu bestod, ansett 20 § andra stycket i det remitterade förslaget böra omredigeras så, att som förutsättning för livränterätt uppställles att icke blott kvinnan utan även mannen var ogift.

Därest lagstiftningen i fråga om rätten till livränta i viss utsträckning med äktenskap likställer samboende utan vigsel, ligger det, såsom lagrådet anført, nära till hands att giva samboendet samma verkan också beträffande livräntans upphörande. Att en regel av denna innebörd icke upptagits i det remitterade förslaget beror på att jag ansåg, att en dylik regel skulle bli av ringa värde ur praktisk synpunkt. Även lagrådet har funnit, att en sådan regel icke skulle få någon större praktisk betydelse, men lagrådet har likväl förordat ett stadgande av antydda innebörd och som skäl härför åberopat, att frånvaron av en dylik bestämmelse understundom kunde innebära ett motiv för kontrahenterna att icke genom vigsel legalisera förbindelsen. Med hänsyn till vad lagrådet anført har jag funnit 20 § böra kompletteras med ett nytt tredje stycke, enligt vilket rätten till livränta enligt första eller andra stycket — d. v. s. livränta till änka och därmed likställd kvinna — upphör, därest den efterlevande avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden sammanlever med annan.

I överensstämmelse med vad lagrådet föreslagit har 46 § tillförts ett stadgande av innehåll, att den frivilliga försäkringen ej må avse skador, som orsakats av krigsåtgärd under krig vari riket befinner sig.

Med anledning av vad lagrådet anført vid behandlingen av 51 § förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring vill jag framhålla följande. Avräkningsregeln i paragrafens första stycke överensstämmer med vad som år 1947 lagfästes för den obligatoriska sjukförsäkringens vidkommande, men avviker — på sätt framgår av lagrådets utlåtande och mitt anförande vid remissen till lagrådet — från motsvarande stadgande i 12 § första stycket OL, sådant detta tolkats i praxis. När det gällde att söka åstadkomma en av samordningen betingad enhetlig reglering av hithörande frågor, föreföll det mig mest naturligt att välja sjukförsäkringslagens avdragsssystem, framför allt därför att det överväldigande flertalet yrkesskador efter samordningens genomförande helt skulle komma att regleras av sjukförsäkringslagens regler. Emellertid har lagrådet ansett, att man icke, till den skadades nackdel, bör avvika från vad hittills ansetts rimligt och riktigt inom olycksfallsförsäkringen. Frågan vilket av-
20 — *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 60.*

dragssystem som bör väljas berör icke direkt försäkringen utan är närmast ett skadeståndsrättsligt spørsmål. Jag har redan vid remissen till lagrådet uttalat, att den av mig förordade regleringen var att anse som ett provisorium i avbidan på det resultat, vartill den pågående utredningen rörande skadeståndsrättens framtida gestaltning kunde komma. Med hänsyn till dessa omständigheter vill jag inte motsätta mig att den nuvarande avräkningsmetoden inom olycksfallsförsäkringen bibehålles inom den nya yrkesskadeförsäkringen och att som följd härav samma metod kommer till användning inom den allmänna sjukförsäkringen. 51 § första stycket förslaget till yrkesskadeförsäkringslag har därför omredigerats till närmare överensstämmelse med 12 § första stycket OL. I samband härmed har även 51 § andra stycket av förslaget något jämkats. Motsvarande ändringar har företagits i 107 § förslaget till ändring i sjukförsäkringslagen.

Utöver vad nu sagts har vissa redaktionella jämkningar företagits i förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring.

Vid remissen till lagrådet uttalade jag, att jag efter erhållet bemyndigande tillkallat en utredningsman för att utreda frågan om yrkesskadeförsäkringens administration m. m. men att resultatet av utredningen ännu ej förelåg. Numera har — såsom framgår av årets statsverksproposition femte huvudtiteln s. 182—183 — utredningsmannen avgivit ett betänkande i ämnet. Remissbehandlingen av betänkandet är ännu ej avslutad, och det är därför inte möjligt att nu taga ståndpunkt till de i betänkandet berörda problemen. Såsom jag framhållit vid lagrådsremissen kan emellertid den nya organisation, som för yrkesskadeförsäkringens vidkommande kan bli resultatet av utredningsmannens arbete, icke genomföras redan i samband med lagens ikraftträdande.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreslå riksdagen att antaga förenämnda förslag till

- 1) lag om yrkesskadeförsäkring,
- 2) lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring och
- 3) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Alf Björnelid.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Propositionen</i>	1
Förslag till lag om yrkesskadeförsäkring	4
Förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring	26
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal	30
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 13 november 1953</i>	31
Den nuvarande olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagstiftningen	31
Socialvårdskommitténs förslag till yrkesskadeförsäkringslag	34
Den allmänna sjukförsäkringen enligt 1953 års beslut	35
1953 års beslut rörande samordningen mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen	38
Departementschefen	40
Tillhörigheten till yrkesskadeförsäkringen	43
Gällande bestämmelser	43
Socialvårdskommitténs förslag	44
Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag	49
Socialförsäkringsutredningens förslag	54
Yttrandena över socialförsäkringsutredningens förslag	56
Departementschefen	58
Försäkringsskyddets omfattning	63
Gällande bestämmelser	63
Socialvårdskommitténs förslag	65
Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag	82
Socialförsäkringsutredningens förslag	96
Yttrandena över socialförsäkringsutredningens förslag	100
Departementschefen	105
Den årliga arbetsförtjänstens beräkning	120
Gällande bestämmelser	120
Socialvårdskommitténs förslag	121
Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag	126
Socialförsäkringsutredningens förslag	130
Yttrandena över socialförsäkringsutredningens förslag	130
Departementschefen	131
Bedömningen av arbetsförmågans nedsättning	136
Gällande bestämmelser	136
Socialvårdskommitténs förslag	138
Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag	142
Departementschefen	146
Ersättning vid invaliditet	152
Gällande bestämmelser	152
Socialvårdskommitténs förslag	153

	Sid.
Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag	153
Socialförsäkringsutredningens förslag	155
Yttrandena över socialförsäkringsutredningens förslag	155
Departementspromemoria i ärendet	156
Yttrandena över departementspromemorian	162
Departementschefen	168
Efterlevandelivräntor	176
Gällande bestämmelser	176
Socialvårdskommitténs förslag	178
Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag	185
Departementschefen	195
Frivillig försäkring	207
Gällande bestämmelser	207
Socialvårdskommitténs förslag	208
Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag	209
Socialförsäkringsutredningens förslag	211
Yttrandena över socialförsäkringsutredningens förslag	213
Departementschefen	216
Specialmotivering	221
Förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring	222
Förslaget till lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring	259
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen om försäkringsavtal	260
Departementschefens hemställan	261
De till lagrådet remitterade lagförslagen	262
<i>Utdrag av lagrådets protokoll den 11 januari 1954</i>	<i>289</i>
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 15 januari 1954</i>	<i>295</i>